

Metodologies d'ensenyament i aprenentatge i factors de percepció de l'art en l'educació primària.

Maria Feliu i Torruella

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tesisenxarxa.net) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tesisenred.net) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tesisenxarxa.net) service has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized neither its spreading and availability from a site foreign to the TDX service. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service is not authorized (framing). This rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

UNIVERSITAT DE BARCELONA
Facultat de Formació del Professorat
Departament de Didàctica de les Ciències Socials

**METODOLOGIES D'ENSENYAMENT I APRENENTATGE I FACTORS DE
PERCEPCIÓ DE L'ART EN L'EDUCACIÓ PRIMÀRIA.**

Tesi per a l'obtenció del títol de Doctora, duta a terme per:

MARIA FELIU I TORRUELLA

Dirigida pel Dr. Joan Santacana i Mestre

Programa de doctorat:
Didàctica de les Ciències Socials i del Patrimoni
Bienni 2005-2007

Barcelona, octubre de 2010

X. METODOLOGIA D'ANÀLISI

1. La tria de les imatges: bases i factors

En el capítol anterior hem justificat el plantejament hipotètic d'aquesta segona part de la recerca tot dient que els valors atribuïts a l'art que adquireixen els nens i nenes de l'ensenyament reglat a l'etapa de primària probablement estan més influïts per factors externs que per factors interns provinents de l'ensenyament d'aquests conceptes. Per arribar a una comprovació satisfactòria de la hipòtesi cal fer una selecció d'imatges que tinguin un grau variable de presència pública. Es tracta de triar un nombre suficient d'imatges, algunes de les quals segurament han estat visionades algunes vegades, mentre que d'altres, tot i ser molt conegudes i importants per a la història de l'art, és improbable que hagin estat objecte de reproduccions nombroses. Els tipus d'imatges, en tot cas, han de ser prou rellevants perquè puguin formar part d'una història acadèmica de l'art. Per reduir els factors d'atzar, sempre tan difícils de combatre en les anàlisis quantitatives, hi ha d'haver un nombre d'imatges força elevat perquè sigui molt difícil retenir-ne una seqüència arbitrària en la memòria. Un nombre superior a sis imatges segurament seria suficient, però com que desconeixem a priori el grau de difusió que aquestes imatges tenen entre la mostra d'escolars que seleccionarem entenem que el nombre d'imatges ha de ser

molt més elevat. Nosaltres n'hem escollit vint no pas per cap criteri matemàtic o estadístic prefixat sinó simplement perquè creiem que és pràcticament impossible sense un esforç notable memoritzar aquesta seqüència. Les imatges són les següents:

FITXA 1:

Figura 121. *Mare i nens jugant.* Pablo Picasso.

1. **Nom de l'obra:** *Mare i nens jugant.*
2. **Autor:** Pablo Picasso
3. **Any:** 1951.
4. **Tècnica:** oli sobre tela
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** col·lecció particular
6. **Breu descripció:** és una obra de petit format, inspirada en l'art africà i que està relacionada amb treballs semblants fets per Matisse, Braque o Paul Klee. Utilitza fonamentalment el fons blanc, dibuix en verd, i combina el groc, el blau i el vermell. Hi apareix una esquematització de dona (la mare) una criatura amb trenes, una joguina mecànica i un centpeus.
7. **Mides:** -

FITXA 2:

Figura 122. *Old Walton Bridge*. Canaletto

1. **Nom de l'obra:** *Old Walton Bridge*
2. **Autor:** Canaletto.
3. **Any:** 1754
4. **Tècnica:** oli sobre tela.
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Dulwich Picture Gallery, Londres.
6. **Breu descripció:** es tracta d'un quadre paisatgístic dominat per la figura del riu amb un pont d'estructura metàl·lica sobre un fons ennuvolat i un primer terme molt humanitzat amb figures de gent i barques. Encara que és un quadre paisatgístic s'inscriu en la tradició de la pintura costumista anglesa, en la qual el pintor vol donar una visió idealitzada del paisatge rural que contrasta fortament amb la modernitat del pont.
7. **Mides:** 48,8 x 76,7 cm.

FITXA 3:

Figura 123. Vista dels jardins de la Vil·la Médici. Diego Velázquez.

1. **Nom de l'obra:** *Vista dels jardins de la Vil·la Médici*
2. **Autor:** Diego Velázquez
3. **Any:** 1630
4. **Tècnica:** oli sobre tela.
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Museu del Prado, Madrid.
6. **Breu descripció:** Es tracta d'un dels pocs quadres paisatgístics de Velázquez, en el qual mostra els jardins de la famosa vil·la italiana. És un esbós de caràcter gairebé impressionista on Velázquez s'avança a la modernitat. Des del punt vista cromàtic, utilitza colors molt freds i hi dominen les tonalitats verdoses i blaves amb colors ocres.
7. **Mides:** 45,5 x 38,3 cm

FITXA 4:

Figura 124. Cestello Anunciació. Sandro Botticelli.

1. **Nom de l'obra:** *Cestello Anunciació*.
2. **Autor:** Sandro Botticelli
3. **Any:** 1489-1490
4. **Tècnica:** pintura al tremp
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Galleria degli Uffizzi, Florència.
6. **Breu descripció:** La imatge, encarregada el 1489, va ser pintada per a l'església del convent florentí de Cestello (avui Santa Maria Maddalena de'Pazzi) a Borgo Pinti. Botticelli permet a l'observador mirar a través d'una sala estructurada d'acord amb les lleis de la perspectiva, on totes les línies són en un punt situat precisament en el front de l'àngel. La sala on se situa l'acció presenta un paviment de color vermell, càlid, que contrasta amb les tonalitats fredes de les parets. Totes les línies convergeixen en el punt esmentat, i la fuga es produeix al final a través de dues finestres.
7. **Mides:** 150 x 156 cm

FITXA 5:

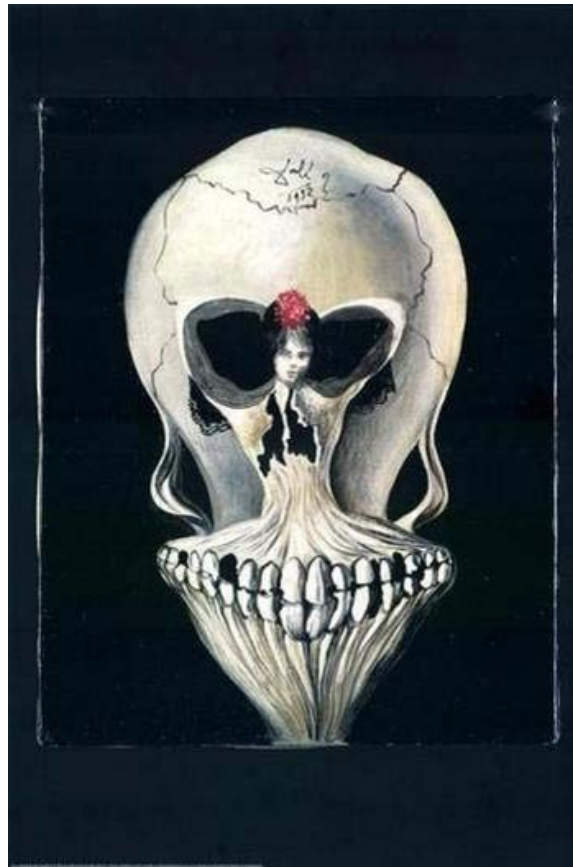

Figura 125. *El naixement de Venus* (detall). Sandro Botticelli.

1. **Nom de l'obra:** *El naixement de Venus* (detall).
2. **Autor:** Sandro Botticelli
3. **Any:** entre 1482-1486
4. **Tècnica:** oli sobre tela
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Galleria degli Uffizzi, Florència.
6. **Breu descripció:** la imatge escollida mostra un detall de la coneguda cara de Venus amb la cabellera rossa flotant a l'aire i la mirada dolça i neta
7. **Mides:** 172,5x 278,5 cm.

FITXA 6:

Figura 126. *Ballarina-Calavera*. Salvador Dalí.

1. **Nom de l'obra:** *Ballarina- Calavera*
2. **Autor:** Salvador Dalí
3. **Any:** 1939
4. **Tècnica:** oli sobre tela
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** forma part de la col·lecció Merz. Pal
6. **Breu descripció:** Es tracta d'un esbós d'una calavera molt estilitzada i on les sutures òssies apareixen totalment inventades sense cap connexió amb la realitat. Els dos orbitals i el nassal i les dents es transformen en una ballarina; al mig de la bregma hi ha una taca roja que es confon amb el monyo floral de la ballarina i un tret amb sang. La pintura està datada i signada l'any 1932, amb un interrogant. Malgrat això, la catalogació del col·leccionista és de 1939.
7. **Mides:** 24,5x19,5 cm

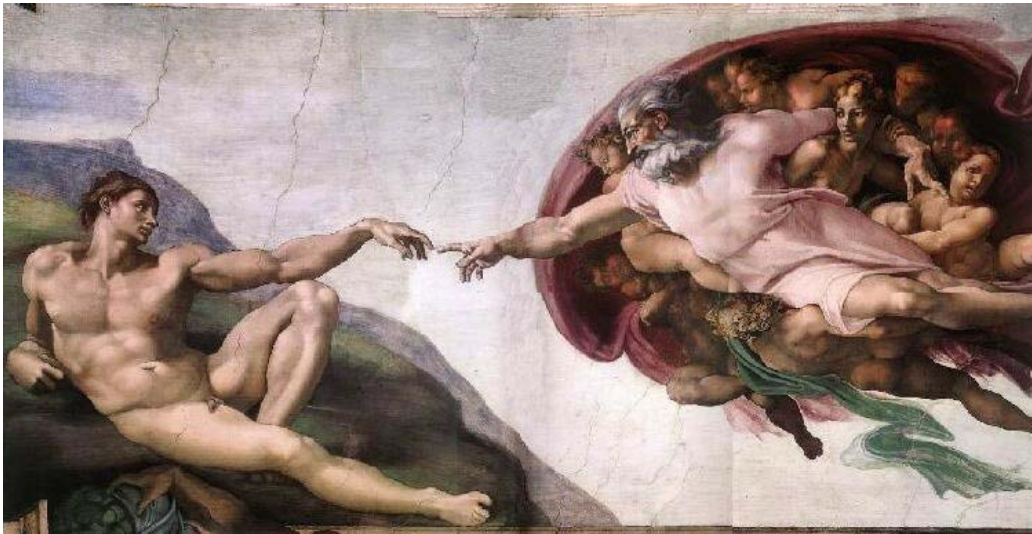
FITXA 7:

Figura 127. *Place de la Concorde.* Edgar Degas

1. **Nom de l'obra:** *Place de la Concorde*
2. **Autor:** Edgar Degas
3. **Any:** 1875
4. **Tècnica:** oli sobre tela.
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Formerly collection Gerstenberg/ Scharf, Berlin Hermitage, Sant Petersburg.
6. **Breu descripció:** en un escenari d'un angle de la plaça de la Concòrdia, Degas captura, en un enfocament absolutament fotogràfic, un personatge un paraigua sota el braç que fuma un cigar i camina absort en els seus pensaments, mentre creua amb dues nenes vestides de la mateixa manera acompanyades d'un gos que caminen, impàvides, sense fixar-se en l'escena del fons, que mostra els imponents edificis de l'assemblea Nacional i un carruatge. El quadre queda tallat per la banda esquerra per una figura humana dreta i inusualment allargada. Al quadre hi predominen els colors ocres, groguencs amb tocs de negre i un petit toc de vermell, que actua com a contrast del personatge del paraigua. Degas retrata amb ell la figura parisenca del *flaner*.
7. **Mides:** 78.4 x 117.5 cm

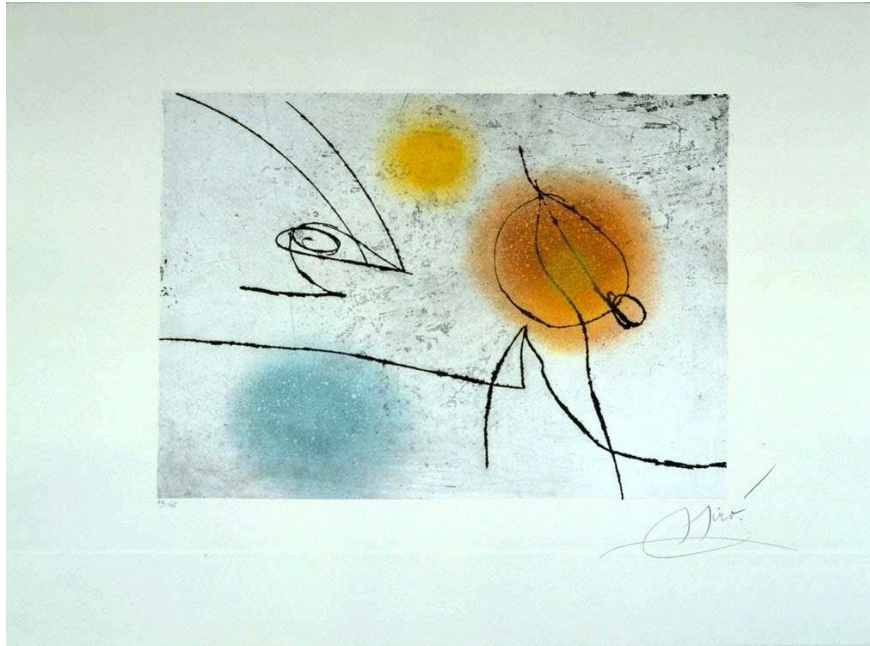
FITXA 8:

Figura 128. *La creació de l'home.* Miquel Àngel.

1. **Nom de l'obra:** *La creació de l'home*
2. **Autor:** Miquel Àngel
3. **Any:** 1508-1512
4. **Tècnica:** fresc.
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Capella Sixtina
6. **Breu descripció:** Fragment de la volta superior central de la Capella Sixtina, on apareix la famosa escena de la creació d'Adam, representat per un personatge musculós, nu, reclinat i indolent com a subjecte pacient de la creació, mentre que a la dreta apareix Déu, sota la forma del pare etern, vell, fortament musculat, vestit amb túnica, envoltat d'àngels i d'un mantell vermellós que els engloba a tots dos.
7. **Mides:** -

FITXA 9:

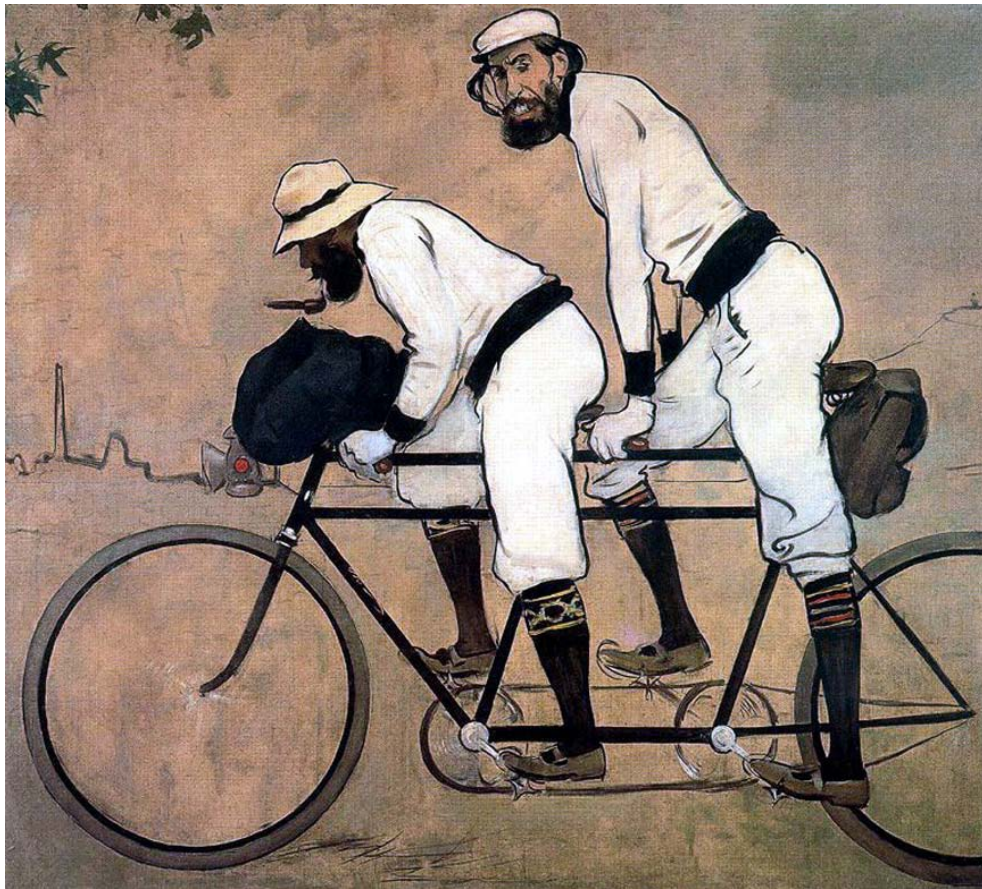

Figura 129. *Lapidari. Berill.* Joan Miró.

1. **Nom de l'obra:** *Lapidari. Berill*
2. **Autor:** Joan Miró
3. **Any:** 1981
4. **Tècnica:** aiguafort (tirada de 45 exemplars més tres proves d'artista)
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Col·lecció particular.
6. **Breu descripció:** Es tracta d'un típic gravat mironià que va estar fet amb aiguafort. Presenta colors difosos i poc intensos i combina cercles grocs, blau i taronges. Ratlles negres que contraposen cercles amb puntes de burí.
7. **Mides:** 56 x 76 cm.

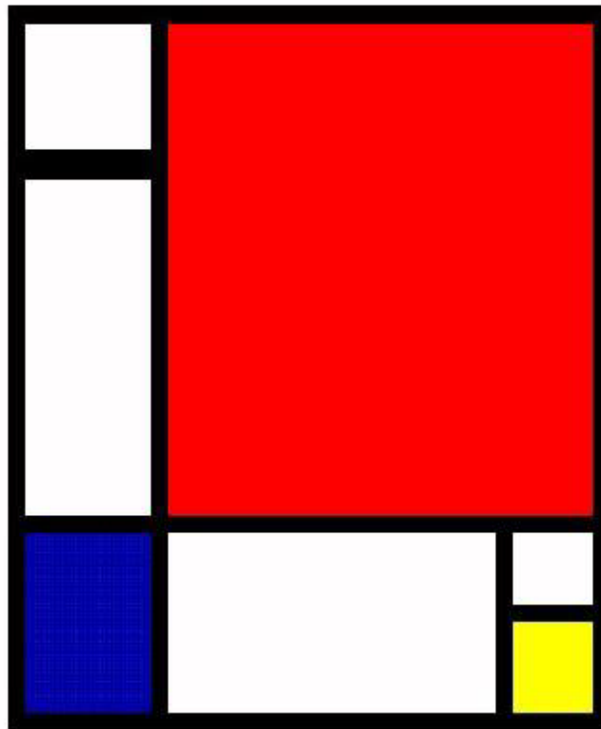
FITXA 10:

Figura 130. *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem.* Ramon Casas.

1. **Nom de l'obra:** *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem.*
2. **Autor:** Ramon Casas
3. **Any:** 1897
4. **Tècnica:** oli sobre tela.
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Museu Nacional d'Art de Catalunya. Barcelona.
6. **Breu descripció:** cartell on apareixen dos personatges vestits de blanc, el primer amb barret i l'altre en gorra, muntats d'alt d'un tàndem i amb una silueta urbana de fons.
7. **Mides:** 188x 215,5 cm.

FITXA 11:

Figura 131. *Composició en vermell, groc i blau.* Piet Mondrian.

1. **Nom de l'obra:** *Composició en vermell, groc i blau.*
2. **Autor:** Piet Mondrian
3. **Any:** 1921
4. **Tècnica:** oli sobre tela.
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Col·lecció particular.
6. **Breu descripció:** Aquesta obra és representativa del llenguatge neoplasticista de l'autor. El cromatisme es redueix als colors primaris, blau, groc i vermell, delimitats pels colors blanc i negre. És una obra completament simplificada on els elements realistes són inexistents, però sobretot l'autor renuncia a qualsevol referent de la naturalesa i crea, d'aquesta manera, una obra completament abstracta.
7. **Mides:** 50,8 x 50,8 cm

FITXA 12:

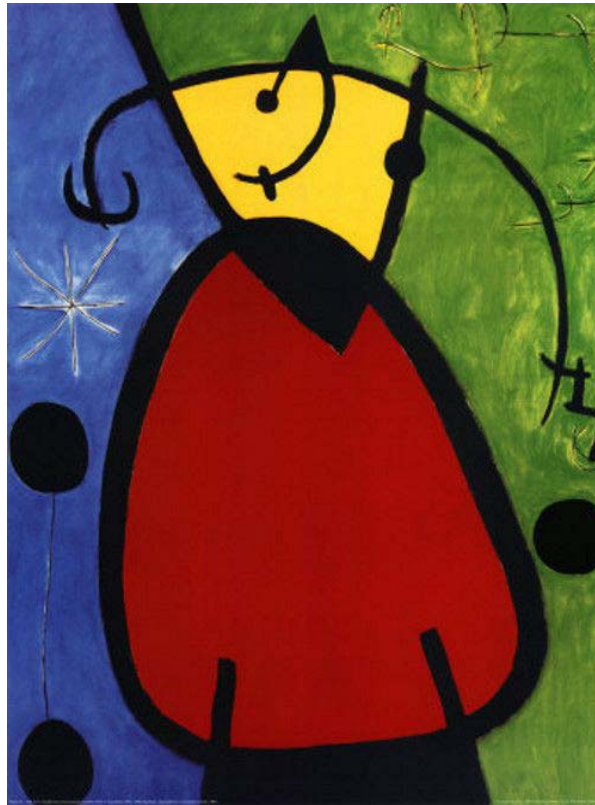

Figura 132. *Tagesanbruch*. Joan Miró.

1. **Nom de l'obra:** *Tagesanbruch*
2. **Autor:** Joan Miró
3. **Any:** 1968
4. **Tècnica:** oli sobre tela.
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** -
6. **Breu descripció:** es tracta d'una obra que ens mostra una figura central que ocupa, pràcticament, tot l'espai compositiu. El fons del quadre està dividit per una línia negra que separa dos espais de colors diferents, blau i verd, que emmarquen la figura central realitzada amb groc i vermell. El color negre també és molt present en l'obra, ja que ressegueix el contorn de la figura. En el fons de l'obra també hi podem observar alguns dels símbols característics de l'estil mironià, com són els estels i les constel·lacions.
7. **Mides:** 80x 60 cm

FITXA 13:

Figura 133. *M Maybe*. Roy Lichtenstein.

1. **Nom de l'obra:** *M Maybe*
2. **Autor:** Roy Lichtenstein
3. **Any:** 1965
4. **Tècnica:** oli sobre tela.
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Museu Ludwig, Colònia.
6. **Breu descripció:** En aquest quadre, l'autor agafa una imatge de còmic i la converteix en una de les icones més fortes de l'anomenat estil pop art. El quadre ens mostra una noia, a primer pla, amb la cabellera rossa onejant i la mirada perduda de la qual podem llegir-ne els pensaments a través d'un globus. Sabem, per tant, que esperava un noi que no ha arribat i ella pensa que potser (*maybe*) està malalt i per això no ha pogut anar a trobar-la.
7. **Mides:** 152x152 cm

FITXA 14:

Figura 134. *El Drac.* Antoni Gaudí.

1. **Nom de l'obra:** *el Drac*
2. **Autor:** Antoni Gaudí
3. **Any:** entre 1900 i 1914
4. **Tècnica:** escultura i trencadís.
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Parc Güell.
6. **Breu descripció:** aquesta obra paradigmàtica d'Antoni Gaudí s'ha convertit en tot un símbol del Parc Güell i en una de les icones més representatives de l'obra de l'artista. Representa un rèptil realitzat amb trencadís que, segons diversos autors, podria ser considerat com un símbol del foc i com una bèstia protectora del parc, ja que està situada a l'escalinata d'accés. Està tota recoberta de trencadís, tècnica típica d'aquest arquitecte català, amb tonalitats blaves, grogues, taronges, verdes i marrons. D'altra banda, cal dir que la sargantana compleix una funció pràctica a part de les atribucions simbòliques que se li vulguin donar ja que serveix de desguàs.
7. **Mides:** -

FITXA 15:

Figura 135. *Relloje tou en el moment de l'explosió.* Salvador Dalí.

1. **Nom de l'obra:** *Relloje tou en el moment de la primera explosió.*
2. **Autor:** Salvador Dalí
3. **Any:** 1954
4. **Tècnica:** tinta sobre paper
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** col·lecció privada
6. **Breu descripció:** El quadre té com a figura central un rellotge tou típic de l'estil dalinià representat en el moment de la seva explosió. De l'esfera del rellotge en sorgeixen tots els mecanismes que el componen i, d'aquesta manera, es va desfent i desintegrant al mateix moment. L'escena succeeix en un paisatge marí de fons que diversos autors situen a la Costa Brava.
7. **Mides:** 14 x 19,1 cm

FITXA 16:

Figura 136. *Roba interior.* Antoni Tàpies.

1. **Nom de l'obra:** *Roba Interior*
2. **Autor:** Antoni Tàpies
3. **Any:** 1972
4. **Tècnica:** aiguafort
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** -
6. **Breu descripció:** El gravat de Tàpies ens mostra uns calçotets en primer pla. És una obra representativa de l'art conceptualista de l'autor, per bé que durant aquest període recuperarà elements més figuratius (com ho poden ser els calçotets), segurament per influència dels moviments neoexpressionistes alemanys.
7. **Mides:** 60 x 77 cm

FITXA 17:

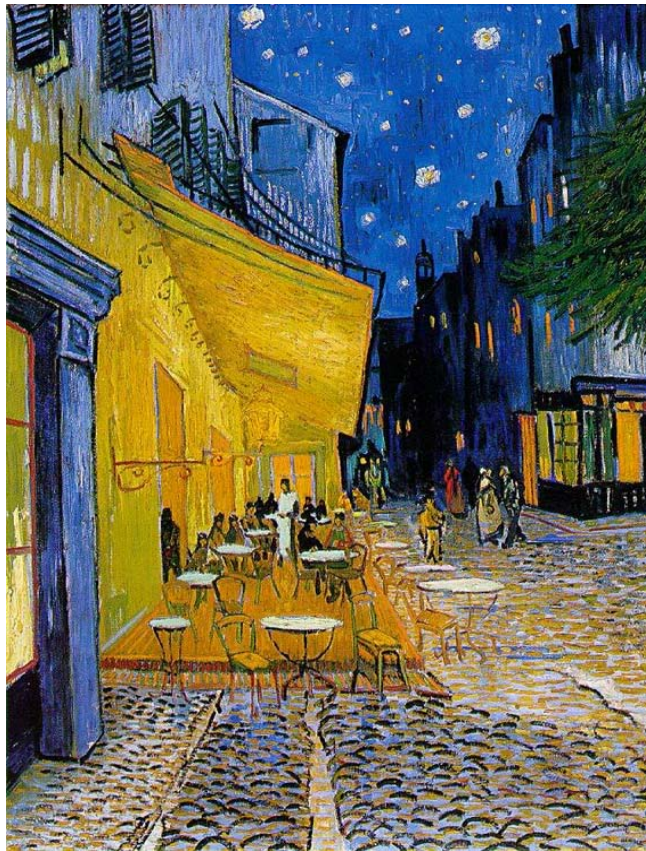

Figura 137. El Pantocràtor de Taüll. Mestre de Taüll.

1. **Nom de l'obra:** *El Pantocràtor de Taüll*
2. **Autor:** El mestre de Taüll
3. **Any:** Cap 1.123
4. **Tècnica:** fresc
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Museu Nacional d'Art de Catalunya.
6. **Breu descripció:** La imatge representa Crist en Majestat assegut dins d'una màndorla o ametlla mística que cobria l'absis central de l'església romànica de Sant Climent de Taüll. A l'alçada de les seves espatlles hi apareixen representades les lletres gregues α i ω , com símbols del principi i el final. El Pantocràtor està amb una actitud de benedicció amb la mà dreta, mentre que a l'esquerra sosté un llibre obert on podem llegir: *Ego Sum lux mundi* (jo sóc la llum del món). Crist apareix vestit amb una túnica grisa i embolicat amb un mantell blavós. Els seus peus nus descansen sobre una semiesfera i surt de la màndorla. Al seu voltant es veuen quatre àngels que porten els atributs dels quatre evangelistes i dos serafins de sis ales, en les hi ha sis ulls dibuixats.
7. **Mides:** 620 x 360 x 180 cm

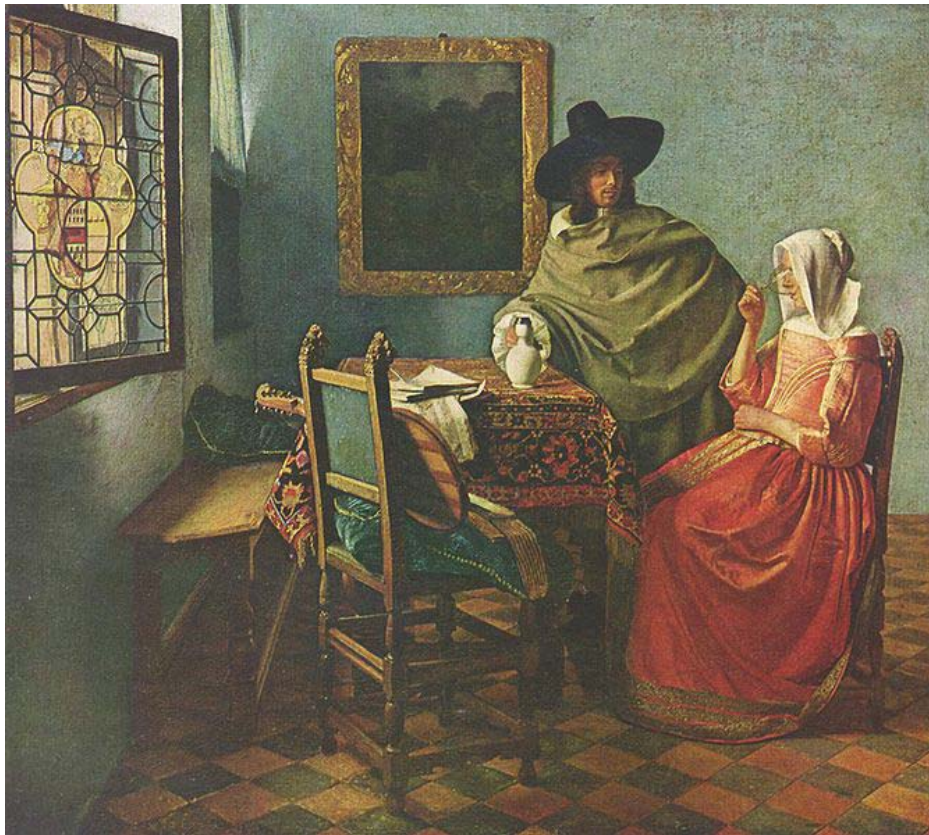
FITXA 18:

Figura 138. *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés.* Vincent Van Gogh.

1. **Nom de l'obra:** *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés*
2. **Autor:** Vincent Van Gogh
3. **Any:** 1888
4. **Tècnica:** oli sobre tela.
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Museu Kröller Müller
6. **Breu descripció:** és un paisatge típicament impressionista on podem observar la terrassa d'un cafè a la nit. L'autor ens presenta amb aquest quadre un joc de llums interiors i exteriors que prenen pràcticament tot el protagonisme a l'obra. Hi podem observar, per tant, la terrassa del cafè perfectament il·luminada per la llum de l'elegant local i també el cel estrellat que il·lumina el carrer per on passeja la gent. Tècnicament, podem observar les pinzellades pròpies de l'autor, que van des de les més soltes quan pinta la terrassa del cafè, a les més compactes, per pintar les llambordes del carrer.
7. **Mides:** 81x 65,5 cm.

FITXA 19:

Figura 139. *La copa de vi.* Johannes Vermeer.

1. **Nom de l'obra:** *La copa de vi*
2. **Autor:** Johannes Vermeer
3. **Any:** entre 1658-1660
4. **Tècnica:** oli sobre tela.
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Gemäldegalerie , Berlín
6. **Breu descripció:** és un quadre pintat per l'artista holandès que representa una dona asseguda i un home de peu que beu en un establiment d'interior molt lluminós i ampli.
7. **Mides:** 25,5 cm x 30,25 cm

FITXA 20:

Figura 140. *Els descarregadors a Arlés.* Vincent Van Gogh.

1. **Nom de l'obra:** *Els descarregadors a Arlés*
2. **Autor:** Vincent Van Gogh
3. **Any:** 1888
4. **Tècnica:** oli sobre tela.
5. **Lloc on s'exposa o es conserva:** Museu Thyssen- Bornemisza
6. **Breu descripció:** En aquest paisatge de Van Gogh, la llum i el color hi són totalment protagonistes. Des d'un punt de vista frontal, podem observar com a primer terme hi apareixen els descarregadors amb les seves barques, són unes figures pràcticament esbossades per la pinzellada perquè els elements realment protagonistes del quadre, com ja hem dit, són la llum i el color. Les parts més fosques les constitueixen les barques i els edificis a l'altre cantó del riu mentre que el cel conté una gran dosi de lluminositat pròpia del moment que l'artista volia captar, el capvespre.
7. **Mides:** 54 x 65 cm

En total, doncs, vint obres d'autors molt coneguts i suficientment representatives de la seva obra. D'aquestes obres escollides, dinou corresponen a pintures i n'hi ha una que és escultòrica. Tenint en compte el públic al qual ens adrecem, hem reduït al mínim la pintura de gènere, la mitologia clàssica i la iconografia religiosa, amb una obra per als dos primers temes i tres per al darrer. El que més abunda són els paisatges i l'abstracció, en un sentit molt ampli del terme, amb cinc obres cada un.

Pel que fa als autors, hem triat Botticelli, Canaletto, Casas, Dalí, Degas, Gaudí, Lichtenstein, Mestre de Taüll, Miquel Àngel, Miró, Mondrian, Picasso, Tàpies, Van Gogh, Vermeer i Velázquez. Tots ells estan representats amb una sola obra, excepte Miró, Dalí, Botticelli i Van Gogh, que ho estan amb dues.

Finalment, pel que fa a la selecció d'obres, cal dir que hem procurat que totes estiguin molt representades a la xarxa. La tria d'aquestes imatges no ha estat fàcil, ja que en un primer moment, i a partir d'un criteri cronològic que cobria una bona part de la història de l'art, es va procedir a una primera elecció. Posteriorment, la vam anar reduint emprant criteris diferents a la cronologia, perquè no podia ser-ne l'eix vertebrador, ja que havíem de tenir en compte la presència de les obres als mitjans de comunicació de massa, les diverses temàtiques, els autors significatius i, fins i tot, alguna altra consideració que pressuposàvem que podia tenir un cert interès per al públic al qual anava dirigida la selecció.

2. La tria dels destinataris: infants o adults

Pel que fa als alumnes seleccionats, necessàriament havien de ser els mateixos amb els quals ja havíem treballat a la primera part de la recerca, perquè calia assegurar, en la mesura que fos possible, que les imatges seleccionades no formessin part del corpus iconogràfic amb què havíem treballat. D'aquesta manera s'intentava garantir que es tractava d'imatges que sobretot procedien de focus informatius més o menys aliens a l'escola, sense descartar que algunes d'aquestes icones haguessin estat visionades en

contextos escolars; aquest és probablement el cas del mestre de Taüll²¹⁰ i tal vegada d'alguna altra.

Per altra banda, l'elecció dels mateixos grups queda plenament justificada per la necessitat d'interrelacionar els dos bancs de dades obtinguts en les dues parts de la recerca.

3. Aproximació al mètode

La metodologia emprada per al nostre treball s'inscriu en el conjunt de mètodes de tipus empíricoanalític que es basen en construir el coneixement de forma autocorrectiva i, sobretot, progressivament. Encara que és una metodologia que sol caracteritzar les ciències descriptives, és ben cert també que és una dels més emprats ja que es basa en les proposicions de la lògica empírica.²¹¹

Les tècniques inherents en l'aplicació del mètode han estat fonamentalment de tipus estadístic. Per tant, basat en anàlisis quantitius.

Des del punt de vista pragmàtic, la recerca es va basar, un cop seleccionades les imatges i seleccionats els grups, a retornar a les aules que havien estat objecte d'estudi de la primera part de la recerca i passar-los una enquesta visual. L'enquesta requeria que els nens i nenes observessin les vint imatges abans esmentades i les ordenessin, tot col·locant en primer lloc les que més els agradaven i deixant per al final aquelles que els agradaven menys. D'aquesta manera, les primeres imatges havien de ser les que més cridaven l'atenció per algun motiu, mentre que les darreres eren les que es consideraven menys atractives. En cap moment es pretenia esbrinar el motiu d'aquesta selecció, ja que aquest tipus d'anàlisis hauria obligat a entrar en el camp complex de la psicologia, que queda absolutament fora dels nostres objectius²¹². Un cop tenien les imatges ordenades, els infants havien d'anotar la seva tria en el full de respostes corresponent. Al cap d'uns dies, generalment una

---

²¹⁰ Que ja hem vist, per altra banda, que forma part dels currículums de la Generalitat de Catalunya. Vegis, en aquest sentit, capítol IV: el mètode com a discriminador de l'aprenentatge: una aproximació a la primera hipòtesi.

²¹¹ Vegis en aquest sentit, la introducció del Capítol V: Aplicació del mètode empíricoanalític, on hem exposat els mecanismes bàsics d'aquest tipus de metodologies.

²¹² Malgrat el que diem en aquest paràgraf, certament vàrem intentar plantejar els motius de la tria o elecció i els resultats els obviem perquè no van ser rellevants. Amb tot, es poden consultar en el segon dietari del treball de camp. Annex 2.

setmana, es retornava a l'escola (o es demanava al tutor de la classe la seva col·laboració) per tal de repetir amb els alumnes l'exercici i, d'aquesta manera, poder observar si existien canvis en l'ordre de les seves preferències.

4. El treball a l'aula: aproximació al treball de camp

Els grups sobre els quals hem treballat, naturalment i com ja s'ha dit, són els mateixos que a la primera fase.²¹³ Recordem, però que pertanyen a les següents escoles: Col·legi Casp-Sagrat Cor de Jesús (casp), Col·legi Sant Estanislau de Kostka (SEK), Col·legi Sant Ignasi-Sarrià (Sant Ignasi), Centre d'Estudis Joan XXIII de Bellvitge (Joan XXIII), Escola Tècnica Professional del Clot (ETP Clot) i Col·legi Claver de Raimat (Claver). En total, sis escoles que pertanyen totes a l'ordre religiosa de la Companyia de Jesús. El primer dels centres és un col·legi històric de la Companyia de Jesús, ja que va obrir les seves portes el 1881 i era el tercer que aquest ordre obria a Barcelona després del col·legi de Betlem de 1546 i el famós col·legi de Cordelles, ubicat a la Rambla dels Estudis i cedit als jesuïtes el 1659. Està ubicat en un edifici d'alt interès arquitectònic, amb planta de creu grega, obra dels arquitectes Joan Martorell i Camil Oliveres. No cal dir que aquest centre, com tots els altres de la mateix ordre, té un ideari educatiu que es basa en els valors cristians i també amb un rigor intel·lectual important. Pel que fa al segon, està ubicat també a Barcelona, prop de l'emblemàtic conjunt monumental del Parc Güell; l'alumnat d'aquest centre procedeix fonamentalment de la zona de Gràcia, on predomina una classe mitja benestant. L'escola de Sant Ignasi Sarrià, situada en el barri del seu nom, es va inaugurar el 1895 i, després de diverses vicissituds, ha arribat fins avui. Es tracta d'un centre amb alumnes provinents, majoritàriament, de classes mitges i altes. El Centre d'Estudis Joan XXIII de Bellvitge és un centre situat en un dels barris de nova creació de Barcelona dels anys seixanta, on la població ha evolucionat des d'un lumpen proletari fins a una classe mitja baixa. Va ser fundat l'any 1968 pel jesuïta Josep Ituarte i Mata, que volia crear un centre de formació de qualitat. Des del començament, va incloure tots els nivells de l'ensenyament reglat, a part d'aules especials dedicades a l'alfabetització. El cinquè centre, l'Escola Tècnica Professional del Clot, situada al barri del seu nom i amb un alumnat de classe mitja, va ser fundada l'any 1900 i promoguda des del començament pels jesuïtes. Com a centre de formació professional se l'ha considerat sovint com un centre modèlic i,

---

²¹³ Vegis Capítol V. Aplicació del mètode empíriocanalític.

fins i tot el 2001, va rebre la creu de Sant Jordi de la Generalitat catalana. Alguns dels seus professors han destacat al llarg del segle XX per les seves tasques professionals i polítiques. Sobresurt, en aquest sentit, el professor Ignasi Riera i Gassiot. Finalment, el darrer dels centres és el col·legi Claver, ubicat fora de l'àrea urbana de la ciutat de Barcelona. Es tracta d'un magnífic complex educatiu ubicat a la població de Raimat, a la comarca del Segrià. Els seus alumnes procedeixen de la ciutat de Lleida i de més de quaranta pobles diferents, des de la Franja fins al Tarragonès. L'alumnat, majoritàriament, procedeix del medi rural, de classe mitja alta. Aquest centre neix arran d'una donació d'un extens territori a la comunitat jesuïta catalana. El 1952 es col·loca la primera pedra del centre, i el 1970 el conjunt, que era destinat a noviciat jesuític, es transforma en centre d'ensenyament.

Tots aquests centres tenen en comú que proporcionen un ensenyament de qualitat. A més a més, els centres escollits són prou representatius de diversos sectors socials, i van des de centres on els estudiants provenen de les classes altes fins a altres on predominen les famílies obreres o de baixos ingressos per rendiment de treball. També hi són representats tant els alumnes de medi rural com els de medi urbà. Per tant, l'elecció dels centres respon a un criteri de distribució espacial adequat al tipus de recerca que s'hi ha desenvolupat.

Per desenvolupar el treball de camp, en aquesta segona fase, es va procedir, en primer lloc a elaborar els materials de treball, fer-ne proves prèvies per verificar la seva idoneïtat i per descobrir les possibles errades, distribuir el material entre els centres i passar els fulls a cada un dels alumnes dels centres que ja havien estat objecte d'atenció en la primera fase de la recerca.

Pel que fa a la preparació del material, ja hem fet esment, que es tractava de vint imatges a color, que ja han estat esmentades i comentades en apartats anteriors. Aquestes làmines van ser organitzades en dossiers²¹⁴ prèviament enumerats. El nombre de dossiers s'havia de correspondre amb el nombre de nens i nenes que havien de ser enquestats. La mostra prevista era de 302 alumnes repartits de la següent manera:

---

²¹⁴ Vegis annex 13 (CD): Dossier d'imatges.

Col·legi Casp Sagrat Cor de Jesús

Total: 52

Classe A: 26

Classe B: 26

Col·legi SEK (Sant Estanislau de Kostka)

Total: 48

Classe A: 24

Classe B: 24

Escola Tècnica Professional del Clot

Total: 50

Classe A: 25

Classe B: 25

Centre d'Estudis Joan XXIII de Bellvitge

Total: 50

Classe A: 25

Classe B: 25

Sant Ignasi-Sarrià

Total: 48

Classe A: 24

Classe B: 24

Col·legi Claver de Raimat

Total: 54

Classe A: 27

Classe B: 27

En aquesta segona fase de treball de camp, comptant la preparació prèvia, les concertacions de visites i l'obtenció dels permisos necessaris, va durar gairebé dos mesos. Les actuacions a l'aula es varen fer d'acord amb el següent calendari:

Primera enquesta (Temps 1):

Col·legi Casp Sagrat Cor de Jesús (Casp): 9 de juny de 2.009

Col·legi Sant Estanislau de Kostka (SEK): 26 de maig (tarda) 2.009

Escola Tècnica Professional del Clot (ETP Clot): 10 de juny de 2.009

Centre d'Estudis Joan XXIII de Bellvitge (Joan XXIII): 9 de juny de 2.009

Sant Ignasi-Sarrià (St.Ignasi): 26 de maig (matí) de 2.009

Col·legi Claver de Raimat (Claver): 5 de juny de 2.009

Segona enquesta (Temps 2):

Col·legi Casp Sagrat Cor de Jesús (Casp): 17 de juny de 2.009

Col·legi Sant Estanislau de Kostka (SEK): 2 de juny de 2.009

Escola Tècnica Professional del Clot (ETP Clot): 16 de juny de 2.009

Centre d'Estudis Joan XXIII de Bellvitge (Joan XXIII): 9 de juny de 2.009

Sant Ignasi-Sarrià (St.Ignasi): 8 de juny de 2.009

Col·legi Claver de Raimat (Claver): 12 de juny de 2.009

5. Elaboració de taules i gràfiques

Un cop els alumnes van haver realitzat les dues enquestes, es va procedir a l'elaboració d'una matriu de dades amb el programa *Excel*. En aquesta moment, varen quedar descartats alguns alumnes de cada escola ja que mancava informació en alguna de les enquestes i era important poder mantenir el mateix grup d'alumnes en temps 1 que en temps 2. Així doncs, dels 302 participants inicials, varen quedar-ne 256 distribuïts de la següent manera: a Casp 45, SEK 40, ETP Clot 42, Joan XXIII 44, St. Ignasi 44 i Claver 41.

El que es demanava als enquestats era que ordenessin les vint imatges de la carpeta iconogràfica des de la que *més t'agradi, que la poses la primera, fins a la que t'agradi menys, que la poses al final*.

Com que l'enquesta pretenia que els alumnes ordenessin les imatges des de la que els agradava més a la que els agradava menys, per poder realitzar les taules hem donat a cada posició una puntuació, essent la màxima puntuació 20 punts per la pregunta situada en el

primer lloc (la millor situada) i un punt a la col·locada en última posició. D'aquest còmput, se n'obtenen dos resultats, en un primer lloc es poden observar els percentatges d'alumnes que col·loquen una determinada imatge en una posició. I en segon lloc, s'obtenen taules de puntuació de les imatges, cosa que permet ordenar-les de més a menys puntuades.

Un cop establerta aquesta puntuació, hem reordenat les imatges i les hem situat en una taula tot agrupant-les per escoles. En primer lloc, discutirem la puntuació de les preguntes en els dos temps i compararem les deltes per veure les variacions que s'hi han produït en cada una de les escoles i finalment farem l'anàlisi global.

XI. RESULTATS DEL TREBALL DE CAMP I ANÀLISI CRÍTICA

Els resultats obtinguts del treball de camp és important que siguin analitzats, en primer lloc de forma individualitzada, escola per escola, i en segon lloc de forma conjunta a fi d'arribar a conclusions més generals. L'examen detallat de cada una de les escoles objecte d'anàlisi creiem que és molt important ja que per verificar la segons hipòtesi fonamental de la recerca el que hem de tenir present és si les obres seleccionades són obres presents en la vida quotidiana dels infants i en els *mass media*; però això no vol dir pas, que necessàriament hagin de ser les mateixes icones les més populars o conegudes. Per altra banda, l'anàlisi detallat de cada escola, hem cregut que ens pot permetre fer aproximacions a la realitat dels infants en funció també de la seva ubicació geogràfica, social i econòmica. Per tant, és important iniciar aquesta anàlisi crítica amb l'estudi en detall de cada centre.

1. Anàlisi detallada de l'escola de CASP

El centre educatiu objecte d'anàlisi Col·legi Casp -Sagrat Cor de Jesús, va facilitar passar les enquestes d'un grup escolar de 50 alumnes. Després d'haver introduït el resultat de les

enquestes, en varem quedar descartats 5 per manca d'informació. El total d'alumnes, doncs, és de 45.²¹⁵

Posició i percentatges en temps 1.

La taula ens mostra com la imatge 15 encapçala la llista, *Relotge tou en el moment de l'explosió* amb 15.9 de % i la segueixen els números 3 i 4 corresponents a *l'Anunciació* de Botticelli i la petita obra de *Vista dels jardins de la Vil·la Mèdici* de Velázquez amb un 11.4% dels vots. En tercera posició hi ha *M Maybe* de Lichtenstein i *el Drac* de Gaudí. Finalment, l'obra de Tàpies *Roba Interior* i el quadre *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem* de Casas, queden en cinquè lloc amb 11.4%. Queda pel final de la taula el número 12, la coneguda obra de Miró que un 11.4% dels alumnes ha col·locat en darrer lloc. Lleugerament per damunt, trobem l'obra de Vermeer, junt amb *l'Anunciació* de Botticelli que havíem vist en segona posició. Finalment, per la banda baixa s'hi troben els números 18 i 3 corresponents a *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés* de Van Gogh, i *Vista dels jardins de la Vil·la Mèdicis* de Velázquez que hem vist també en segona posició.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	15	15.9 %
2	3, 4	11.4 %
3	13, 14	11.4 %
4	16, 10	11.4 %
5	20	13.4 %
6	1	25 %
7	14, 16	11.4 %
8	19	15.9 %
9	18	11.4 %
10	14	13.6 %
11	18	13.6 %
12	16	13.6 %
13	5, 18	11.4 %
14	1	11.4 %
15	2	25 %
16	20	20.4 %
17	18, 3	11.4 %
18	4	13.6 %
19	19	15.9 %
20	12	11.4 %

²¹⁵ Per a tenir més informació sobre l'escola, vegis l'apartat "Elecció de l'àmbit educatiu en el qual es desenvoluparà la recerca" dins el Capítol V: Aplicació del mètode empíricoanalític.

Taula 57. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CASP en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

Puntuacions en temps 1

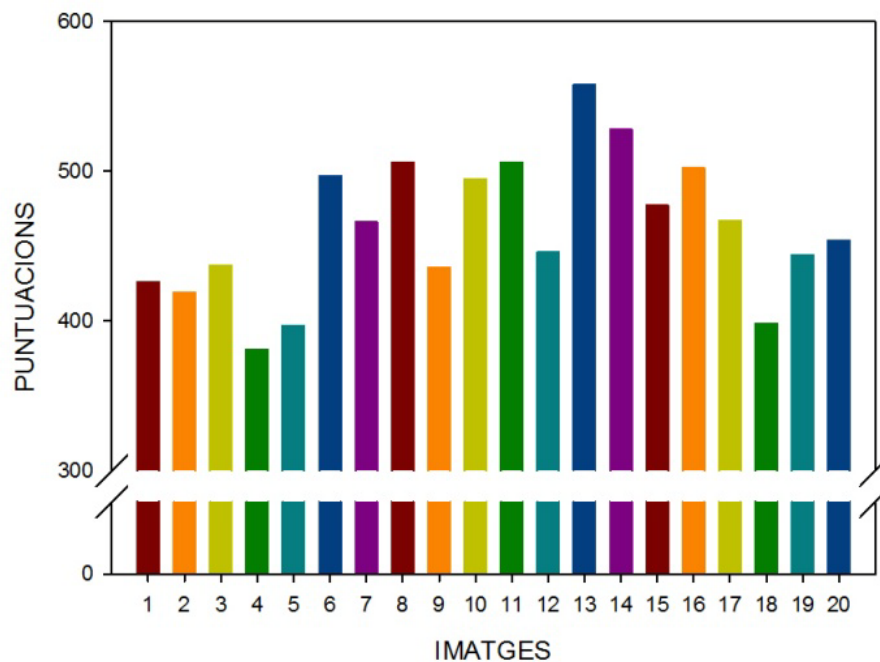
Si agafem, aquests resultats i els calculem en base a les puntuacions absolutes de cada una de les imatges i prescindim de la posició o rànquing, obtenim la taula i la gràfica següents. La imatge més puntuada és la número 13, *M Maybe* de Lichtenstein, que havia obtingut la tercera posició i li segueix, *el Drac* de Gaudí (imatge 14) que també havia destacat per estar en la tercera posició. La tercera puntuació és per la *Creació de l'home* (imatge 8) que havia passat desapercebuda en els percentatges. La quarta posició l'obté la imatge número 11 corresponent a la *Composició en vermell, groc i blau* de Mondrian que també havia passat desapercebuda i la número 16, *Roba Interior* de Tàpies, que havia quedat en quarta posició. Per la banda baixa de la taula i, per tant, l'obra menys puntuada, és la número 4 corresponent a *l'Anunciació* de Botticelli junt amb el detall del *Naixement de Venus* del mateix autor (imatge 5). Li segueix *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés* de Van Gogh, imatge número 18, *Old Walton bridge* de Canaletto (imatge 2), i la desconeguda obra de Picasso, *Mare i nens jugant*, (imatge 1).

IMATGE	PUNTUACIÓ
13	558
14	528
8	506
11	506
16	502
6	497
10	495
15	477
17	467
7	466
20	454
12	446
19	444
3	437
9	436
1	426
2	419
18	398

5	397
4	381

Taula 58. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CASP en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Si analitzem els resultats veiem que són prou coherents especialment quan tenim present el còmput de puntuacions absolutes. És lògic que l'atractiva obra de Lichtenstein (imatge 13), en format de còmic, encapçali el rànquing, i que la segueixi la coneguda icona de Gaudí del Parc Güell. No desentona en el context de l'escola, la *Creació de l'home* (imatge 8) que és la tercera obra més votada. És curiós que les menys valorades siguin les dues obres de Botticelli (imatges 4 i 5) junt amb Van Gogh (imatge 18).

Figura 141. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola CASP han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors).

Posició i percentatges en temps 2

Encapçala la taula la imatge número 9, corresponent a *Lapidari Berill* de Miró amb un 18.2% que empra un llenguatge no molt conegut a nivell de *mass media*, però que és una magnífica abstracció. Cal fer notar que aquesta imatge havia passat absolutament desapercibuda en l'enquesta anterior, és a dir, de temps 1. La imatge que segueix és la

número 3, *Vista dels jardins de la Vil·la Médicis* de Velázquez, que un 15.9% dels alumnes situa en aquesta posició, que és la mateixa que ocupa en temps 1. La segueixen la número 4 corresponent a l'*Anunciació* de Botticelli amb un 11.4% i la 10, *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*, en posició quarta i un 13.6% i que també repeteix posició respecte l'enquesta anterior. Finalitza el grup de capçalera la imatge número 14, *el Drac* de Gaudí. Per la banda baixa de la taula, apareix l'*Anunciació* de Botticelli que per altra banda també ocupa la tercera posició i que tan en la situació alta com baixa repeteix el mateix esquema que en l'enquesta anterior. També en la zona baixa hi ha la número 16 que és la *Roba Interior* de Tàpies, que junt amb la número 8, *la Creació de l'home*, a l'enquesta anterior havien quedat millor posicionades. Forma part també d'aquest grup d'imatge poc valorades el *Pantocràtor de Taüll*²¹⁶, que és la imatge 17.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	9	18.1 %
2	3	15.9 %
3	4	11.4 %
4	10	13.6 %
5	14	18.1 %
6	1	27.3 %
7	12	13.6 %
8	19	13.6 %
9	15	11.4 %
10	15	18.2 %
11	20	11.4 %
12	15	13.6 %
13	1	11.4 %
14	5	18.2 %
15	1, 3	15.9 %
16	20	25 %
17	17	11.4 %
18	8	11.4 %
19	16	15.9 %
20	4	11.4 %

Taula 59. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CASP en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

²¹⁶ Curiosament, els alumnes d'aquesta escola tots van, durant el curs de tercer, al MNAC. Per tant, observen aquesta obra en directe.

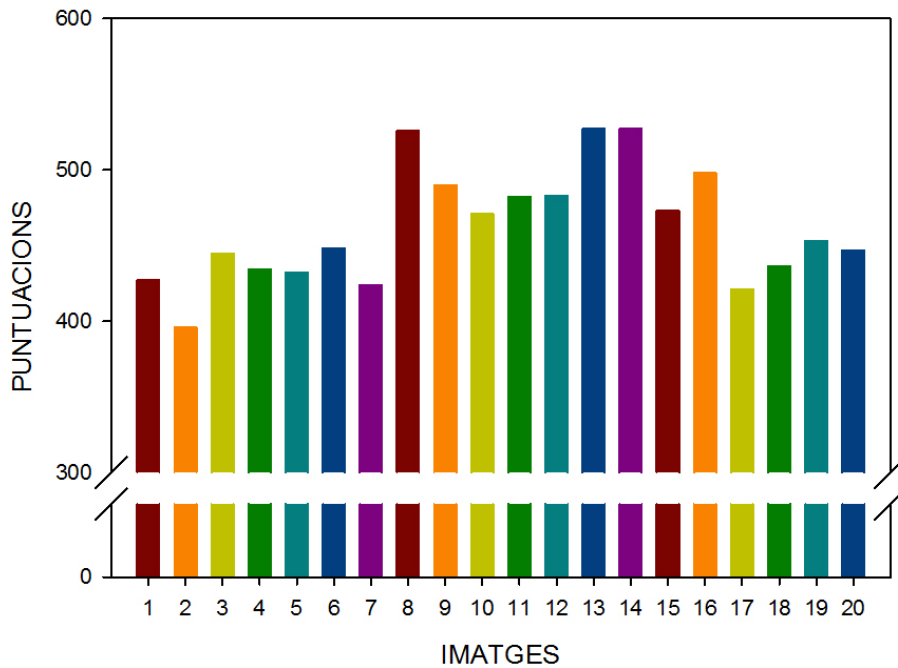

Puntuacions en temps 2

Aquí podem veure que la imatge més valorada és, altra vegada, la número 13, *M Maybe* de Lichtenstein, tal com havia passat en l'enquesta anterior i li segueix, repetint el mateix esquema, *el Drac* (imatge 14) de Gaudí i la número 8, *la Creació de l'home*, de Miquel Àngel. Tàpies, amb *Roba Interior* (imatge 16), obté la quarta posició que encara que ha pujat un punt, es manté en el bloc de les preferències. La número 9, pertanyent a *Lapidari Berill* de Miró, que en dates relatives ocupava el primer lloc, aquí la veiem en cinquena posició. Com a menys valorada surt *Old Walton bridge*, el paisatge de Canaletto (imatge 2), que en la taula anterior també estava en la zona baixa. El *Pantocràtor de Taiüll* (imatge 17) és una obra poc valorada i la situen també en segona posició com a menys valorada. La segueix *La Place de la Concorde* (imatge 7) de Degas, que fins ara havia passat desapercibuda, *Mare i nens jugant* (imatge 1) de Picasso i el detall del *Naixement de Venus* de Botticelli (imatge 5).

IMATGE	PUNTUACIÓ
13	527
14	527
8	526
16	498
9	490
12	483
11	482
15	473
10	471
19	453
6	448
20	447
3	445
18	436
4	434
5	432
1	427
7	424
17	421
2	396

Taula 60. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CASP en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Figura 142. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola CASP han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors).

Diferències entre temps 1 i temps 2

Els resultats de les diferències entre temps 1 i temps 2 es poden observar en la taula i la gràfica que vénen a continuació. Podem veure que les imatges més estables de totes les enquestes d'aquest centre, i que es mantenen en posició alta, és a dir, que són sempre molt valorades, són la 14, corresponent *al Drac* del Park Güell de Gaudí, i *la Roba Interior* de Tàpies (imatge 16), mentre que l'obra de Picasso, la número 1, es manté sempre com una obra poc valorada.

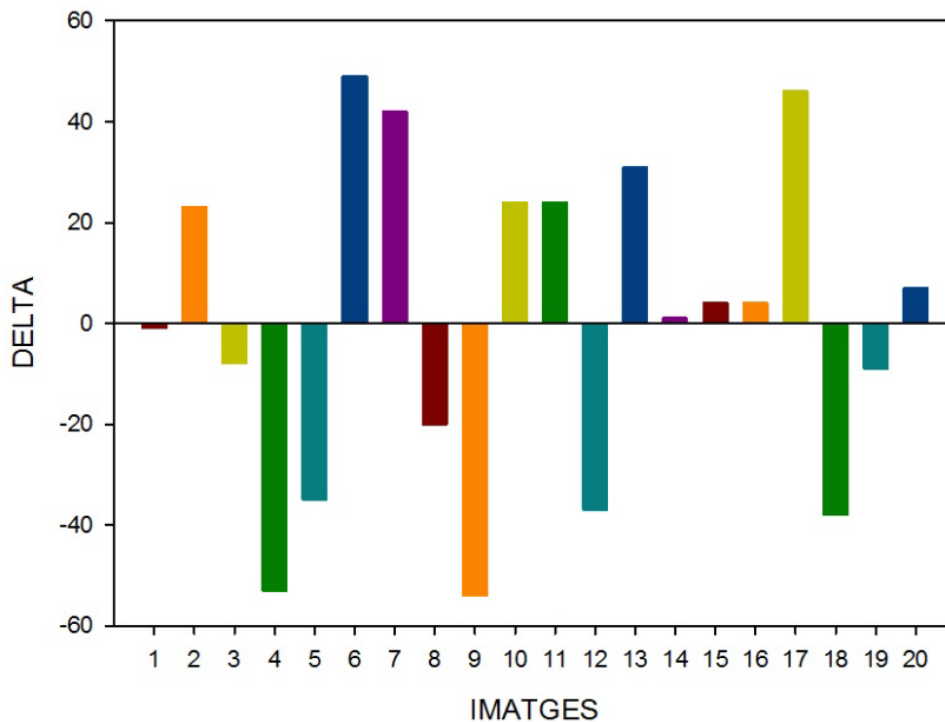
El fet que la obra número 14, que correspon a una de les icones més emblemàtiques de Barcelona, reproduïda innumerable vegades, es mantingui inalterada té l'explicació justament per la seva presència continua en els mitjans de comunicació i en la iconografia urbana. Pel que fa a l'obra de Tàpies, la número 16, la interpretació no és la mateixa, ja que es tracta d'una obra pràcticament desconeguda. Probablement el motiu de la seva situació és justament el tema, *uns calçotets*, que fa riure, crida l'atenció i sembla una obra per provocar.

La imatge 1, l'obra de Picasso, es manté inalterablement en la posició baixa perquè l'obra escollida és també una de les més desconegudes i, per tant, es tracta d'una abstracció no mitificada.

IMATGE	PUNTUACIÓ T 1	PUNTUACIÓ T 2	DELTA entre T 1 i T 2
1	426	427	-1
2	419	396	23
3	437	445	-8
4	381	434	-53
5	397	432	-35
6	497	448	49
7	466	424	42
8	506	526	-20
9	436	490	-54
10	495	471	24
11	506	482	24
12	446	483	-37
13	558	527	31
14	528	527	1
15	477	473	4
16	502	498	4
17	467	421	46
18	398	436	-38
19	444	453	-9
20	454	447	7

Taula 61. La taula mostra les dades globals dels alumnes de l'escola CASP. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4).

El taula reflecteix la resta entre el temps 1 i el temps 2 pel que fa a les puntuacions absolutes. La seva expressió gràfica és la següent:

Figura 143. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de l'escola CASP per cada una de les imatges (barres de colors).

Conclusió

Amb tot, els resultats de l'enquesta, especialment els més significatius que són, els de les puntuacions absolutes obtingudes per còmput indirecte (taules 58 i 59), deixen clar que l'obra número 13, que és un còmic, encara que sigui d'un autor important, és la que més valoren. El motiu sembla clar, ja que l'autor va ser un dels representants del Pop Art que precisament va elevar el còmic a la categoria d'art en majúscula. Els alumnes però no el valoren pas per aquest motiu, que desconeixen, sinó simplement perquè el còmic és el "seu art", un art adequat especialment a la seva edat encara que avui sigui també valorat pels adults. Pel que fa a la tercera imatge més ben valorada i que fa referència a la Creació d'Adam de la capella Sixtina, intuïm que hi ha dos motius; el primer és que és una de les obres més reproduïda, i el segon és que aquest tipus d'obra pot ser més coneguda precisament en una escola religiosa.

2. Anàlisi detallada de l'escola SEK.

El centre educatiu objecte d'anàlisi Col·legi Sant Estanislau de Kostka, va facilitar passar les enquestes d'un grup escolar de 48 alumnes dels quals es van poder processar les dades de 40²¹⁷.

Posició i percentatges en temps 1

La taula ens mostra que la imatge número 15 encapçala la llista, *Relotge tou en el moment de l'explosió de Dalí* que un 12.8 d'alumnes el col·loquen en aquesta posició, la segueix la número 2 corresponent a l'obra de Canaletto, *Old Walton bridge*. Seguidament, trobem les imatges 14, 6 i 8 que un 10% dels alumnes han col·locat en tercera posició. Es tracten del conegut *Drac* del Parc Güell, l'obra surrealista de Dalí, *Ballarina -Calavera* i la *Creació de l'home de Miquel Àngel*. En quarta posició hi trobem, *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem* (imatge 10), *Tagesanbruch* de Miró (imatge 12) i *Roba Interior* (imatge 16) de Tàpies amb un 10.2%. Finalment, per la banda baixa s'hi troben els números 6, corresponent a la *Ballarina -Calavera* de Dalí amb un 20.5%, *M Maybe*, la número 13, amb un 15.4% dels alumnes l'han col·locat en penúltima posició. També hi trobem les imatges 8 i 18 corresponents a la *Creació de l'home* amb un 12.8% i *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés* de Van Gogh amb un 15.5%. Aquesta situació, salvant petites diferències, és prou similar a la del centre de Casp analitzat anteriorment. Segueixen en percentatges baixos la *Creació de l'home*, imatge número 8 i la *Ballarina -Calavera* de Dalí.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	15	12.8 %
2	2	15.4 %
3	14, 6, 8	10.2 %
4	10, 12, 16	10.2 %
5	18	12.8 %
6	19	23.1 %
7	13	15.4 %
8	20	25.6 %
9	17	15.4 %

²¹⁷ Per a tenir més informació sobre l'escola, vegis l'apartat "Elecció de l'àmbit educatiu en el qual es desenvoluparà la recerca" dins el Capítol V: Aplicació del mètode empíricoanalític.

10	3, 14	12.8 %
11	3	12.8 %
12	5	17.9 %
13	11	12.8 %
14	6	17.9 %
15	1	53.8 %
16	19	38.5 %
17	18	15.4 %
18	8	12.8 %
19	13	15.4 %
20	6	20.5 %

Taula 62. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola SEK en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

Puntuacions en temps 1

La imatge més puntuada és la número 9, corresponent a una obra poc coneguda de Miró, *Lapidari Berill*. Seguidament trobem el *Drac* de Gaudí (imatge 14), que també havia destacat per estar en la tercera posició. La tercera puntuació correspon a la imatge número 2, *Old Walton bridge* de Canaletto i la segueix la *Creació de l'home* (imatge 8). Finalitza el bloc de les obres més puntuades, la imatge número 16 que correspon a l'obra de Tàpies, *Roba interior*. Per la banda baixa de la taula i, per tant, l'obra menys puntuada, trobem la número 1 corresponent a la desconeguda obra de Picasso, *Mare i nens jugant*. La segueix la imatge 19 corresponent a *La copa de vi* de Vermeer, junt amb el detall del cap de Venus de l'obra *Naixement de Venus* de Botticelli, la imatge 5. Després trobem les imatges 12 i 15, que corresponen a *Tagesanbruch* de Miró i *El rellotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí, respectivament, i que en la taula de percentatges es situaven en la part alta.

IMATGE	PUNTUACIÓ
9	497
14	462
2	455
8	452
16	447
10	443
7	442
11	441

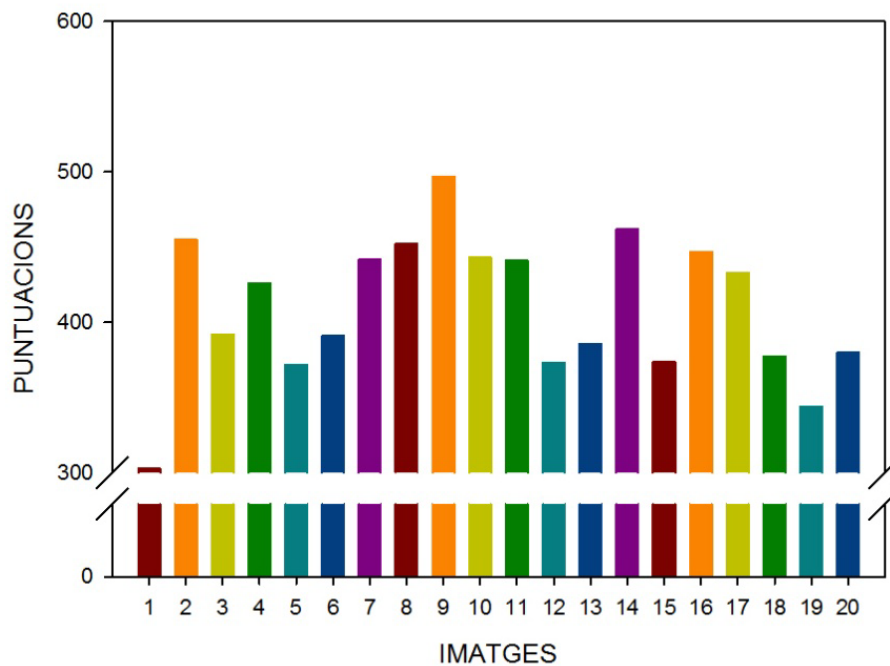
17	433
4	426
3	392
6	391
13	386
20	380
18	377
15	374
12	373
5	372
19	344
1	303

Taula 63. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola SEK en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Si observem els resultats veiem que difereixen de l'anterior escola analitzada, en l'elecció de la primera obra, ja que aquí encapçala la llista d'obres més puntuades una obra de Miró molt desconeguda i que no segueix el llenguatge més clàssic de l'autor. Li segueixi la coneguda icona de Gaudí del Parc Güell²¹⁸, igual que passava en el centre anterior. La tercera obra és un quadre paisatgístic de Canaletto que no havia gaudit de l'atenció dels enquestats en el centre anterior. Les obres menys valorades són *Mare i nens jugant* de Picasso, poc coneguda com ja s'ha dit, junt amb *La copa de vi de Vermeer*, el cap del *Naixement de Venus* de Botticelli i curiosament la imatge 12, *Tagesanbruch*, que correspon a una de les obres més coneguda de Miró. Aquesta data és la més desconcertant de l'enquesta en aquesta escola que, si jutgèssim únicament per aquesta dades del temps 1, diríem que la hipòtesis no es confirma satisfactòriament. Amb tot, també cal dir que en la taula de posició relativa, un 10.2% dels alumnes l'han col·locat en quarta posició.

---

²¹⁸ Cal recordar que, aquesta escola està situada al barri de Gràcia just a sota del Parc Güell.

Figura 144. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola SEK han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors).

Posició i percentatges en temps 2

Encapçala la taula la imatge número 12, corresponent a *Tagesanbruch* de Miró amb un 12.8% que empra un llenguatge molt conegut a nivell de mass media i és una magnífica abstracció, i que respecte a la seva posició en temps 1 guanya tres llocs en la taula. La imatge que segueix és la número 5, el detall del *Naixement de Venus*, amb un 15.4% dels vots, que en l'enquesta anterior pràcticament havia passat desapercibuda. La segueixen la número 4 corresponent a *l'Anunciació* de Botticelli amb un 12.8%, i la número 16, *Roba Interior* de Tàpies també amb el mateix percentatge. I per finalitzar el bloc d'imatges més ben posicionades, trobem la número 17 corresponent al *Pantocràtor de Taiüll*. Per la banda baixa de la taula, apareix la imatge número 3, que correspon a la *Vista dels jardins de la Vil·la Médicis de Velázquez*, la imatge 14 corresponent a el *Drac* de Gaudí amb un 15.4%. Després trobem la imatge número 9 corresponent a una obra poc coneguda de Miró, *Lapidari Berill*, amb un 12.8% seguit de la *Creació de l'home* de Miquel Àngel, amb un 10.2%. També apareix *La copa de vi* de Vermeer, imatge número 19, per tancar aquesta zona baixa amb un 51.3%.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	12	12.8 %
2	5	15.4 %
3	4	12.8 %
4	16	12.8 %
5	17	17.9 %
6	20	28.2 %
7	11	15.4 %
8	20	23.1 %
9	9	10.2 %
10	5	12.8 %
11	4	20.5 %
12	3	15.4 %
13	18	20.5 %
14	9	20.5 %
15	1	43.6 %
16	19	51.3 %
17	8	10.2 %
18	9	12.8 %
19	14	15.4 %
20	3	15.4 %

Taula 64. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola SEK en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

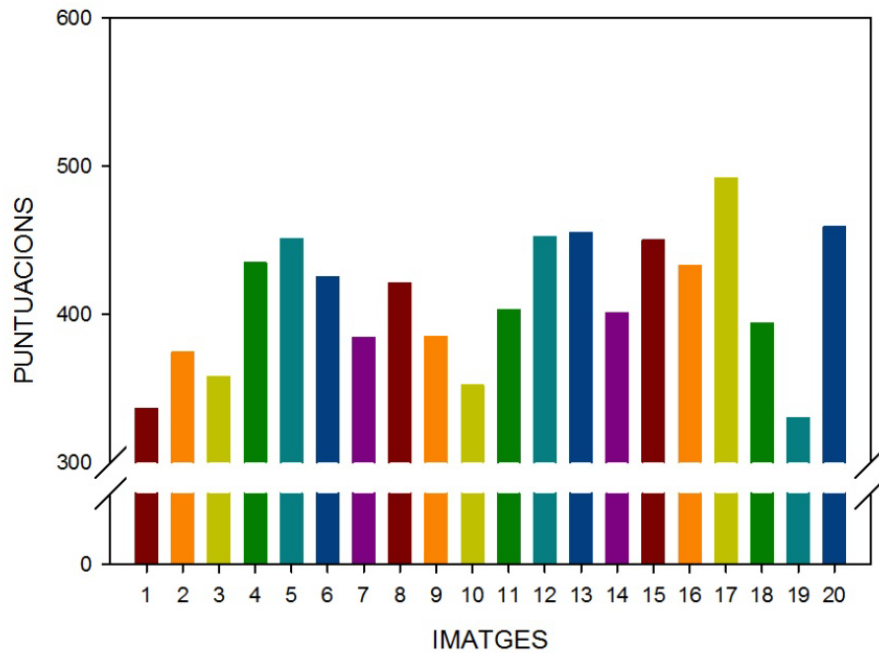
Puntuacions en temps 2

Aquí podem veure que la imatge més valorada atenent a la seva puntuació absoluta és la número 17, corresponent al *Pantocràtor* de Sant Climent de Taüll diferint molt aquest resultat de l'enquesta de Temps 1 on l'obra més puntuada en valor absolut havia estat la número 9, *Lapidari Berill*, corresponent a una obra desconeguda de Miró. Apareix en segona posició una obra que també havia passat molt desapercebuda en temps 1 que és el paisatge de Van Gogh, *Els descarregadors a Arlés*, imatge 20. En tercera posició apareix la número 13, *M Maybe* de Liechtenstein que en l'escola anterior havia quedat en primer lloc. I finalitzen el grup d'imatges més votades, la número 12 i la 5, corresponents a *Tagensanbruch* de Miró i *El detall del naixement* de Venus respectivament, que en l'enquesta de l'escola anterior (també en el temps 2), havien quedat menys valorades. Com a menys valorada surt el número 19, *La copa de vi* de Vermeer, que en l'enquesta de temps 1 també la trobàvem a les últimes posicions. Després trobem el número 1, *Mare i nens*

jugant de Picasso que manté, també, la seva puntuació respecte el temps 1. Completen la part final de puntuacions, la imatge número 10, *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*, juntament amb *Old Walton bridge* de Canaletto i *Vista dels jardins de la Vil·la Médicis* de Velázquez. Les puntuacions baixes de les obres de Picasso i Canaletto també coincideixen amb les enquestes de temps 2 de l'escola anterior.

IMATGE	PUNTUACIÓ
17	492
20	459
13	455
12	452
5	451
15	450
4	435
16	433
6	425
8	421
11	403
14	401
18	394
9	385
7	384
2	374
3	358
10	352
1	336
19	330

Taula 65. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola SEK en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Figura 145. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola SEK han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors).

Diferències entre temps 1 i temps 2

Els resultats de les diferències entre temps 1 i temps 2 es poden observar en la taula i la gràfica que vénen a continuació. En la gràfica observem que les imatges més estables i que es mantenen menys inalterades són la 4, la 16, la 18 i la 19, corresponents a *l'Anunciació* de Botticelli, *Roba Interior* de Tàpies, *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés* de Van Gogh i *La copa de vi* de Vermeer, respectivament. Fem notar aquí, que la imatge 16, *Roba Interior*, de Tàpies, també es mantenia estable i en la mateixa posició de la banda alta en el Col·legi Casp, anteriorment estudiat. Segurament els motius d'aquesta poca variabilitat també són els mateixos que en l'escola Casp, és a dir, els hem de buscar en el tema de l'obra: *uns calçotets*.

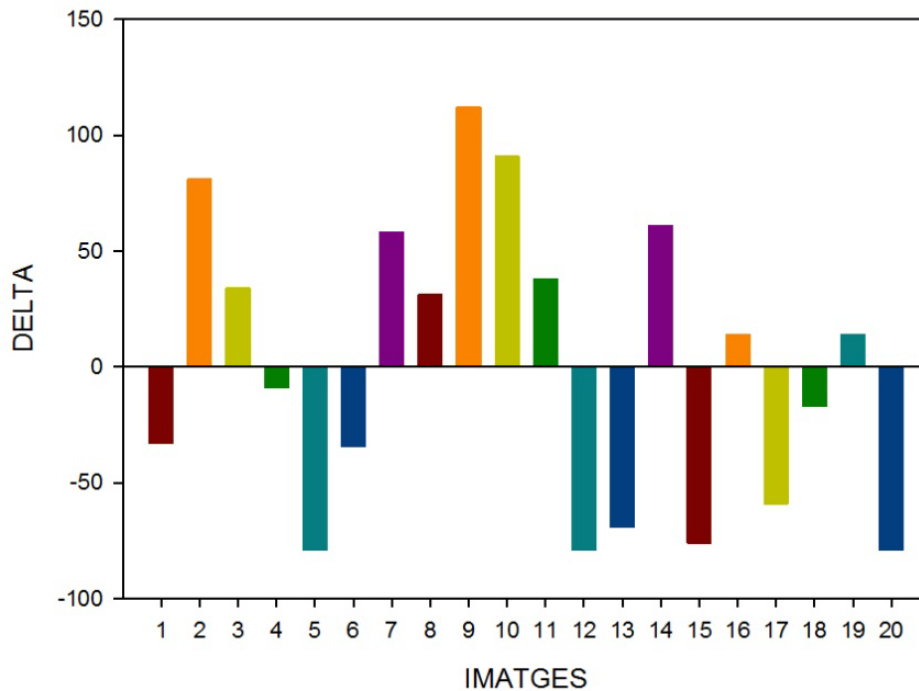
Les imatges que obtenen una valoració superior en temps 2 són la 15, 12, 13 i 17, corresponents a *Relotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí, *Tagesanbruch* de Miró, *Maybe* de Lichtenstein i *El pantocràtor de Taüll*. Totes elles, imatges àmpliament conegudes en els mitjans de comunicació de massa i fàcilment identificables pel que fa al seu llenguatge plàstic.

IMATGE	PUNTUACIÓ T 1	PUNTUACIÓ T 2	DELTA entre T 1 i T 2
1	303	336	-33
2	455	374	81
3	392	358	34
4	426	435	-9
5	372	451	-79
6	391	425	-34
7	442	384	58
8	452	421	31
9	497	385	112
10	443	352	91
11	441	403	38
12	373	452	-79
13	386	455	-69
14	462	401	61
15	374	450	-76
16	447	433	14
17	433	492	-59
18	377	394	-17
19	344	330	14
20	380	459	-79

Taula 66. La taula mostra les dades globals dels alumnes de l'escola SEK. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4).

El quadre reflecteix la resta entre el temps 1 i el temps 2 pel que fa a les puntuacions absolutes. La seva expressió gràfica és la següent:

Figura 146. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de l'escola SEK per cada una de les imatges (barres de colors).

Conclusió

Amb tot, els resultats de l'enquesta, especialment els que són més significatius, els de les puntuacions absolutes obtingudes per còmput indirecte (taules 63 i 65), deixen clara una curiosa situació en l'obra de Gaudí, la imatge 14. La primera vegada que se'ls va enquestar la van situar en una zona alta pel que fa a la posició i també va quedar ben puntuada, però en la segona vegada, enquesta temps 2, va passar a l'inrevés, és a dir, va ser situada en les darreres posicions. Com interpretar-ho? És evident que aquesta imatge és per ells molt coneguda, ja que precisament aquest col·legi és molt pròxim al Parc Güell, com ja hem fet notar. En la primera enquesta, probablement la situen en la part alta en funció del que en podríem dir factor de reconeixement, és a dir, és una obra que identifiquen. En canvi, la segona vegada es prioritza el fet que és tan coneguda que ja no sorprèn i moltes d'altres li passen pel davant.

En resum, doncs, els resultats de l'escola, també donen com a imatges en posicions dominants, algunes icones conegudes, que semblen recolzar la hipòtesis però no pas de

forma concloent. El que és més significatiu és el canvi d'opinions entre el temps 1 i el temps 2.

3. Anàlisi detallada de l'escola ETP CLOT.

El centre educatiu objecte d'anàlisi de l'escola Tècnica Professional del Clot va facilitar passar les enquestes d'un grup escolar de 50 alumnes. Després d'haver introduït el resultat de les enquestes, en varem quedar descartats 8. El total d'alumnes, doncs, és de 42²¹⁹.

Posició i percentatges en temps 1

Com es pot veure, encapçala la llista la imatge número 15, *Relotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí que un 14.6 % dels alumnes col·loquen en primera posició. La segueixen les imatges número 12, *Tagesanbruch* de Miró amb un 12.2 %, i la 14 *El Drac* de Gaudí, amb un 17.07%. En la quarta i la cinquena posició el percentatge més alt el trobem amb l'obra *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem* amb un 19.4 % dels vots. Finalment, per la banda baixa de la taula, trobem el números 11, *Composició en vermell, groc i blau* de Mondrian que un 14.6% dels alumnes ha col·locat en última posició, la segueix *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés de Van Gogh* amb un 14.6 %, la imatge 18. La segueix *la Creació de l'home*, imatge número 8, també amb un 14.6 %. Tanquen el grup d'imatges col·locades en pitjor posició els números 6 i 19, que corresponen a *la Ballarina-Calavera* de Dalí amb un 14.6% dels vots i *La copa de vi* de Vermeer amb un 24.4%.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	15	14.6 %
2	12	12.2 %
3	14	17.1 %
4	10	9.7 %
5	10	9.7 %
6	20	26.8 %
7	13	17.1 %
8	17	17.1 %
9	7	12.2 %
10	16	17.1 %
11	15	9.7 %

²¹⁹ Per a tenir més informació sobre l'escola, vegis l'apartat "Elecció de l'àmbit educatiu en el qual es desenvoluparà la recerca" dins el Capítol V: Aplicació del mètode empíricoanalític.

12	15	9.7 %
13	1	24.4 %
14	5	14.6 %
15	1	17.1 %
16	19	24.4 %
17	6	14.6 %
18	8	14.6 %
19	18	14.6 %
20	11	14.6 %

Taula 67. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ETP CLOT en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

Puntuacions en temps 1

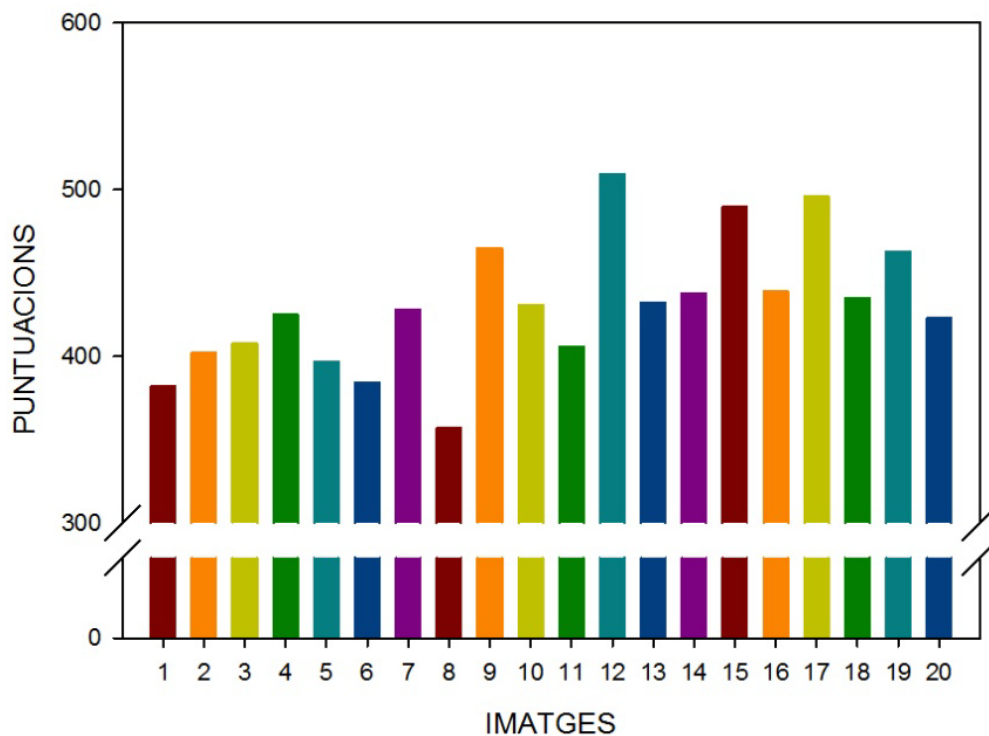
La imatge més puntuada és la número 12, *Tagesanbruch*, la coneguda obra de Miró i que ocupava el segon lloc de la taula de posicions. La segona obra més votada és la número 17, que havia passat desapercebuda en la taula de posicions i que correspon al *Pantocràtor de Taiüll*. La segueix la número 15, *Relotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí i la 9, *Lapidari Berill* de Miró. I tanquen el grup d'imatges més ben puntuades, la número 19, *La copa de vi* de Vermeer. *El Drac* de Gaudí (imatge 14) havia aparegut en la taula de percentatges de posicions en tercer lloc però en aquesta taula de puntuacions apareix en el setè. Per la banda baixa de la taula i, per tant, l'obra menys puntuada, és la número 8, *la Creació de l'home* de Miquel Àngel. Seguidament hi trobem *Mare i fills jugant* de Picasso i a poca distància la *Ballarina-Calavera*, de Dalí, la imatge 6. Tanquen el grup d'imatges menys puntuades, el detall del *Naixement de Venus* de Botticelli i *Old Walton bridge*, el paisatge de Canaletto, la imatge 2.

IMATGE	PUNTUACIÓ
12	509
17	496
15	490
9	465
19	463
16	439
14	438
18	435
13	432
10	431

7	428
4	425
20	423
3	408
11	406
2	402
5	397
6	384
1	382
8	357

Taula 68. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ETP CLOT en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Si analitzem els resultats destaca el fet que hi ha dues icones que acaparen totes les preferències en aquesta escola, la número 12, *Tagesanbruch* de Miró i la 15 corresponent a *Rellojete tou en el moment de l'explosió* de Dalí. També trobem com a obres molt ben puntuades, el *Pantocràtor de Taiüll*, la imatge 17, i sorprenentment, la imatge número 19, *La copa de vi* de Vermeer.

Figura 147. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola ETP CLOT han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors).

Posició i percentatges en temps 2

Semblantment com passava en el temps 1, encapçala la taula la imatge número 15, corresponent a *El rellotges tou en el moment de l'explosió* de Dalí, que un 14.6 % dels alumnes han col·locat en primera posició. La segueix Tagesanbruch de Miró, la imatge número 12, amb un 12.2% que obté la mateixa posició, també, que en temps 1. La tercera posició també és una figura que repeteix posició i és la imatge número 14 corresponent al *Drac* de Gaudí. La quarta posició l'ocupen amb el mateix percentatge, un 9.7%, les imatges 15 i 10 que pertanyents a *El rellotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí i al cartró *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*, respectivament. La imatge número 10 manté també la seva posició respecte el temps 1, mentre que la posició d' *El rellotge en el moment de l'explosió* de Dalí reforça la posició primera. Les últimes imatges del grup de capçalera són la 17, el *Pantocràtor* de Sant Climent de Taüll i el petit paisatge de *Vista dels jardins de la Vil·la Médicis* de Velázquez, a més d'altra vegada el número 10 (*Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*) que es posiciona així, definitivament, en el grup de capçalera. Totes elles empatades ja que un 9.7 % dels alumnes les col·loquen en cinquena posició. Per la banda baixa de la taula, hi trobem *Composició en vermell, groc i blau* de Mondrian amb un 14.6%, *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés* de Van Gogh també amb 14.6% i la *Creació de l'home*. Finalitzen aquest grup les imatges 6 i 19, pertanyents a la *Ballarina-Calavera* de Dalí amb un 14.6% i *La copa de vi* de Vermeer amb un 24.4%.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	15	14.6 %
2	12	12.2 %
3	14	17.1 %
4	15, 10	9.7 %
5	17, 10, 3	9.7 %
6	20	26.8 %
7	13	17.1 %
8	17	17.1 %
9	17, 7	12.2 %
10	16	17.1 %
11	16, 15	9.7 %
12	4, 5, 6, 10	9.7 %
13	1	24.4 %
14	3	14.6 %
15	1	17.1 %
16	19	24.4 %
17	6	14.6 %

18	8	14.6 %
19	18	14.6 %
20	11	14.6 %

Taula 69. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ETP CLOT en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

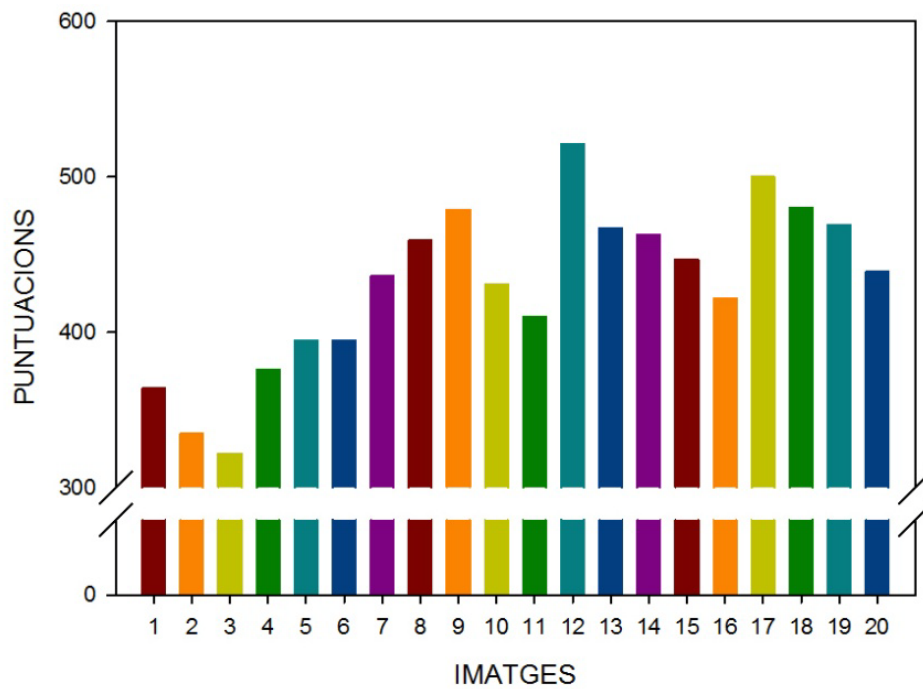
Puntuacions en temps 2

Pel que fa a les puntuacions absolutes, en aquesta segona volta o TEMPS 2, no hi apareixen sorpreses en les imatges més puntuades ja que les dues, la 12 i la 17 mantenen exactament la mateixa posició en els dos temps. Aquest fet, per altra banda, no l'hem observat en les altres escoles. Ocupa el primer lloc la número 12, *Tagesanbruch* de Miró, que no sorprèn seguida de la 17 que és el *Pantocràtor de Taüll* que sí que sorprèn perquè tot i ser una imatge relativament divulgada no sol encapçalar els rànquings de puntuació; sembla que es coneix però no agrada. La segueix en tercera posició la *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés*, la número 18, de Van Gogh. Les dues darreres d'aquest bloc són la número 9, el *Lapidari Berill*, obra poc coneguda de Miró i *La copa de vi* de Vermeer. Per la banda baixa de la taula, hi tenim els números 3, 2, 1, 4 i 6. Que corresponen successivament a *Vista dels jardins de la Vil·la Médicis de Velázquez*, *Old Walton bridge* de Canaletto, *Mare i nens jugant* de Picasso, *l'Anunciació* de Botticelli, imatges totes elles freqüents en les zones baixes de puntuacions. I la *Ballarina-Calavera*, la número 6, una imatge polèmica i controvertida en aquestes enquestes ja que tan aviat apareix en posició alta com baixa, en aquest cas tanca el bloc d'imatges menys puntuades.

IMATGE	PUNTUACIÓ
12	521
17	500
18	480
9	479
19	469
13	467
14	463
8	459
15	447
20	439
7	436
10	431

16	422
11	410
5	395
6	395
4	376
1	364
2	335
3	322

Taula 70. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ETP CLOT en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Figura 148. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola ETP CLOT han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors).

Diferències entre temps 1 i temps 2

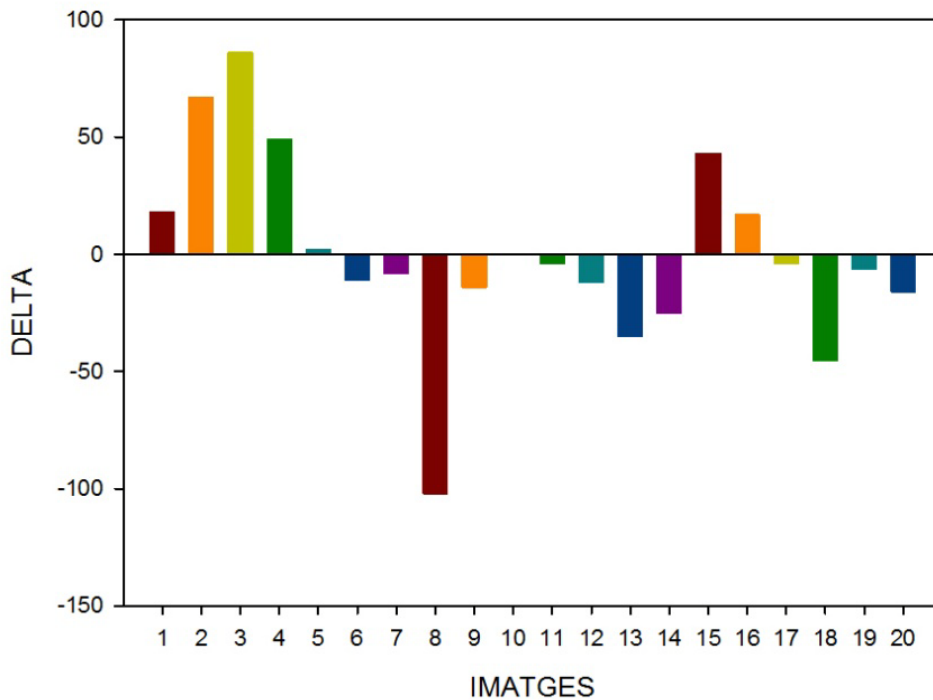
Els resultats de les diferències entre temps 1 i temps 2, s'expressen en la taula i la figura que vénen a continuació. L'anàlisi de les dades ens revela que hi ha algunes obres que quan són ordenades per segona vegada es revaloren gairebé sempre, com per exemple la número 8 corresponent a la Creació de l'home de Miquel Àngel. Amb tot, en aquesta escola, l'enquesta en temps 2 ha resituat a la baixa un nombre important d'obres que en temps 1 havien estat puntuades millor; diem que s'ho van repensar. I, per tant n'hi ha poques que es mantinguin estables sobretot si ho comparem amb altres escoles objecte de

la mostra. Hi ha però, algunes constants, com el fet que l'obra de Picasso, corresponent a número 1 de la llista és sistemàticament poc valorada.

IMATGE	PUNTUACIÓ T 1	PUNTUACIÓ T 2	DELTA entre T 1 i T 2
1	365	364	18
2	312	335	67
3	405	322	86
4	458	376	49
5	362	395	2
6	456	395	-11
7	505	436	-8
8	512	459	-102
9	456	479	-14
10	423	431	0
11	530	410	-4
12	522	521	-12
13	392	467	-35
14	488	463	-25
15	538	447	43
16	442	422	17
17	474	500	-4
18	437	480	-45
19	473	469	-6
20	480	439	-16

Taula 71. La taula mostra les dades globals dels alumnes de l'escola ETP CLOT. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4).

El quadre reflecteix la resta entre el temps 1 i el temps 2 pel que fa a les puntuacions absolutes. La seva expressió gràfica és la següent:

Figura 149. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de l'escola ETP CLOT per cada una de les imatges (barres de colors).

4. Anàlisi de detall de l'escola JOAN XXIII

El centre educatiu objecte d'anàlisi Centre d'Estudis Joan XXIII de Bellvitge. Després d'haver introduït el resultat de les enquestes, en varem quedar descartats 6 per manca d'informació. El total d'alumnes, doncs, és de 44²²⁰.

Posició i percentatges en temps 1

Com es pot veure, encapçala la llista la imatge número 10, amb un 11.6% dels vots i que correspon a *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*. En la segona posició hi trobem un triple empat, amb un 11.6% d'alumnes que col·loca les imatges 6, 7 i 8, en aquesta posició. Aquestes són *Ballarina -Calavera* de Dalí, *Place de la Concorde* de Degas i a *la Creació de l'home* de Miquel Àngel. Seguidament, també, de nou, podem trobar un triple empat amb un 11.6% que ens situen les imatges 7, 12 i 13 en tercera posició, imatges pertanyents a *Place de la Concorde* de Degas, *Tagesanbruch* de Miró i *M Maybe* Lichtenstein. En

²²⁰ Per a tenir més informació sobre l'escola, vegis l'apartat "Elecció de l'àmbit educatiu en el qual es desenvoluparà la recerca" dins el Capítol V: Aplicació del mètode empíricoanalític.

quarta posició les imatges 5, 17 i 18 també obtenen el mateix percentatge, el 9.3% i que són el detall del *Naixement de Venus* de Botticelli, el *Pantocràtor de Taiüll* i *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés* de Van Gogh. I en cinquena posició és per la imatge 13, *M Maybe* de Lichtenstein, amb un 11.6% percentatge que ens la confirma entre les imatges més ben posicionades per part dels alumnes. Queda pel final de la taula el número 12, *Tagesanbruch*, la coneguda obra de Miró amb un 13.9 %. Seguidament, en dinovena posició hi trobem les imatges 11, 15 i 16 amb un 13.9% que corresponen a *Composició en vermell, groc i blau* de Mondrian, *El rellotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí i la *Roba Interior* de Tàpies. En la divuitena posició, hi trobem les imatges 1, 8, 9, 10, 11 i 12 que pertanyen a *Mare i nens jugant* de Picasso, *La creació de l'home* de Miquel Àngel, *Lapidari Berill* de Miró, *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*, *Composició en vermell, groc i blau* de Mondrian i *Tagesanbruch* de Miró, que un 9.3% dels alumnes les han col·locades en la mateixa posició. Tanquen aquest grup final, en dissetena i setzena posició, les imatges 18 i 19, respectivament que corresponen a *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés* de Van Gogh i *La copa de vi* de Vermeer.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	10	11.6 %
2	6, 7, 8	11.6 %
3	7, 12, 13	11.6 %
4	5, 17, 18	9.3 %
5	13	11.6 %
6	20	27.9 %
7	9	13.9 %
8	20	23.2 %
9	3,7,8	9.3 %
10	17	18.6 %
11	6	13.9 %
12	6,7	11.6 %
13	2	23.2 %
14	1	23.2 %
15	3,4	23.2 %
16	19	30.2 %
17	18	13.9 %
18	1, 8, 9, 10, 11, 12	9.3 %
19	11, 15, 16	13.9 %
20	12	13.9 %

Taula 72. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola JOAN XXIII en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

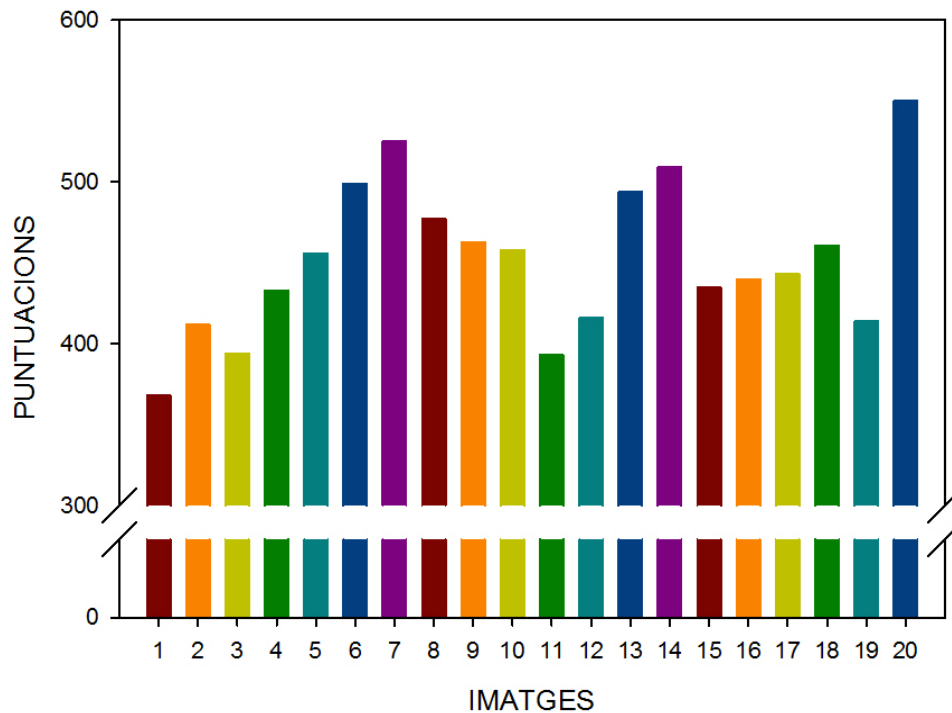
Puntuacions en temps 1

Veiem que la imatge número 20 és la que obté la major puntuació i es tracta d'*Els descarregadors a Arlés*, imatge marítima de Van Gogh. Seguidament, apareix el quadre de Degas, *Place de la Concorde* (imatge 7) que, a la taula de percentatges també trobàvem en la part alta. La tercera imatge més votada és la número 14, la icona gaudiniana del Parc Güell. Finalitzen el grup de les imatges més votades la 6 i la 13, *Ballarina-Calavera* de Dalí i *M Maybe* de Lichtenstein, respectivament, que en la taula de posicions també apareixien a la zona alta. La imatge menys votada és la número 1, *Mare i nens jugant* de Picasso. La segueix la *Composició vermell, groc i blau* de Mondrian, la imatge número 11. Seguidament hi trobem *Vista dels jardins de la Vil·la Médicis* de Velázquez que correspon a la imatge 3. Les dues imatges menys votades si seguim la taula de manera ascendent, són la 2, *Old Walton bridge* de Canaletto i la número 19, el petit quadre de Vermeer.

IMATGE	PUNTUACIÓ
20	550
7	525
14	509
6	499
13	494
8	477
9	463
18	461
10	458
5	456
17	443
16	440
15	435
4	433
12	416
19	414
2	412
3	394
11	393
1	368

Taula 73. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola JOAN XXIII en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Figura 150. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola JOAN XXIII han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors).

Els resultats obtinguts en aquesta escola, per l'enquesta del temps 1, en certa manera són atípics ja que difereixen i en molt, de tots els centres estudiats. El primer que sorprèn és la quantitat d'empats que es produeixen en la ordenació de les làmines; s'hi troben 21 empats, tan a la banda baixa, com a la banda alta com al centre de la taula de posicions. Les obres que encapçalen el rànquing de posicions, la 10, 6, 7, 8, no solen ser freqüents en aquesta posició, però, també és estrany veure la número 12 amb el percentatge més alt d'alumnes que la col·loquen al final de l'enquesta. Aquest cas, també es dona en una altra escola, la de Casp, però totes les altres magnituds es mouen dins els estàndards previsibles. Pel que fa a les xifres absolutes, la sorpresa és encara més gran ja que la imatge número 20, un esbós de Van Gogh mai havia estat la més puntuada. Com també és estranya l'alta puntuació obtinguda per la imatge 7, el quadre de Degas.

Davant d'aquesta situació, estadísticament anòmala és evident que hi ha moltes possibilitats, des de la possible mala recepció de l'enquesta²²¹ fins a explicacions que passen per la gran diversitat d'alumnes que componen la classe objecte d'anàlisi i fins i tot per la sociologia del barri on s'inscriu l'escola. Malgrat això, hi ha indicis que fan pensar que les enquestes responen no pas a una voluntat de distorsió sinó a una situació realment anòmala. Aquests indicis són, la posició d'alguns quadres per la banda baixa: ens referim sobretot al número 1 corresponent a Picasso que ocupa la darrera posició en puntuacions i, amb això coincideix plenament amb la totalitat de centres investigats. De tota manera, per formar-nos una opinió més precisa sobre aquest punt cal acudir a l'estudi de la taula de diferencials un cop analitzada l'enquesta en temps 2.

Posició i percentatges en temps 2

La imatge número 8 que un 20.9% d'alumnes han col·locat en primera posició és la *Creació de l'home* de Miquel Àngel. Seguidament, trobem la imatge número 11, *Composició en vermell, groc i blau*, també amb un 20.9%. En posició tres, hi trobem un empat entre les imatges 3, 4 i 11, amb un 11.6%, i que pertanyen a *Vista dels jardins de la Vil·la Mèdici* de Velázquez, *l'Anunciació* de Botticelli, i la composició de Mondrian que, en tornar a aparèixer en tercer lloc, es confirma en la part alta de la taula. *El rellotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí, la número 15, apareix amb el percentatge més alt en la quarta posició amb un 11.6%. I tanquen el grup de capçalera les imatges 10 i 13 que amb un 9.3% els alumnes les situen majoritàriament en cinquena posició i corresponen a *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem* i a *M Maybe* de Lichtenstein. A la part baixa de la taula hi trobem la imatge número 1, amb un 13.9%, com ve essent habitual, que correspon a *Mare i nens jugant* de Picasso. Seguida de la imatge número 16, *Roba Interior* de Tàpies, que per un 16.3% dels enquestats és col·locada en dinovena posició. En aquesta part baixa de la taula també hi trobem la imatge número 5, el detall del *Naixement de Venus* de Botticelli, que per un 16.3% és col·locada en divuitena posició. I els quadres 18 i 19 tanquen aquest grup amb un 16.3% i un 27.9% respectivament. Es tracta de les imatges *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés* de Van Gogh i *La copa de vi* de Vermeer que ocupen la dissetena i la setzena posició, respectivament.

---

²²¹ Vegis annex 2: Dietari del segon treball de camp.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	8	20.9 %
2	11	20.9 %
3	3,4,11	11.6 %
4	15	11.6 %
5	10,13	9.3 %
6	20	30.2 %
7	14	13.9 %
8	20	25.6 %
9	6	13.9 %
10	15,17	13.9 %
11	7	13.9 %
12	4, 6, 8	11.6 %
13	1, 9	18.6 %
14	1	27.9 %
15	3	20.9 %
16	19	27.9 %
17	18	16.3 %
18	5	16.3 %
19	16	16.3 %
20	1	13.9 %

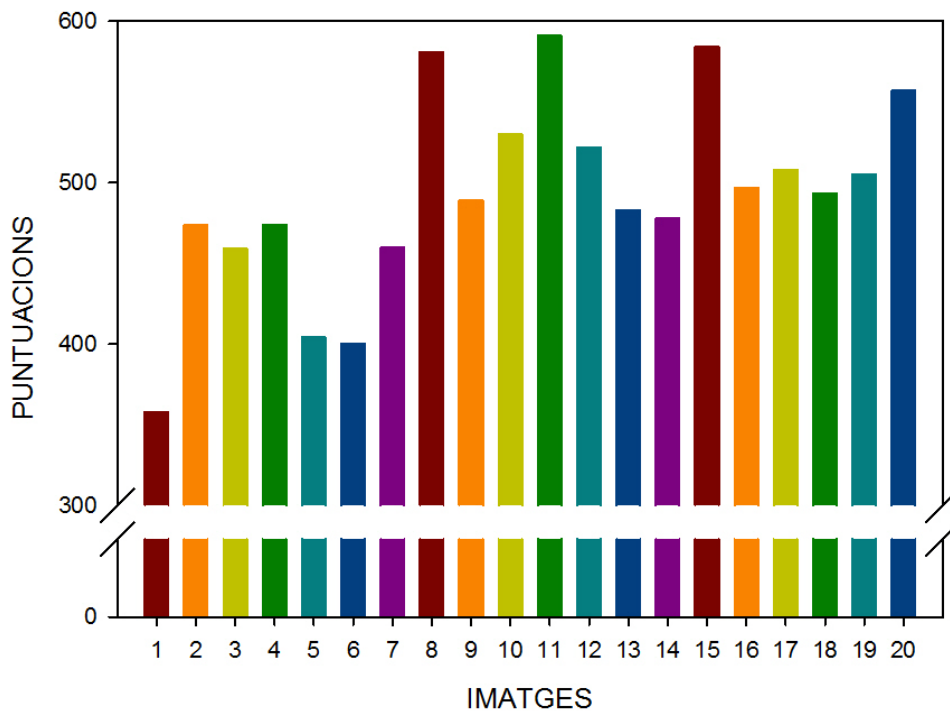
Taula 74. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola JOAN XXIII en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

Puntuacions en temps 2

La imatge més puntuada, com podem observar en aquesta taula, és la número 11, *Composició en vermell, groc i blau* de Mondrian que en la taula de percentatges ocupava la segona posició. Seguidament trobem la número 15, *El rellotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí i que sol ser habitual en aquestes posicions. La tercera obra més votada és la número 8, la *Creació de l'home* de Miquel Àngel. I tanquen el grup d'obres de capçalera la número 20, *Els descarregadors a Arlés* de Van Gogh, i la número 10, *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*. Com a obres menys votades, hi trobem la número 1, la ja recurrent obra de Picasso, *Mare i nens jugant*; que també apareix en la última posició de la taula de percentatges. Seguida de la *Ballarina -Calavera* de Dalí que és la número 6 i que com ja hem comentat, tant apareix en primeres posicions com en últimes. El detall del cap de Venus de l'obra *El naixement de Venus* de Botticelli, també apareix en aquesta zona baixa de puntuacions. I tanquen el grup *Vista dels jardins de la Vil·la Mèdici* de Velázquez, la imatge 3, i *Place de la Concorde* de Degas, la imatge 7.

IMATGE	PUNTUACIÓ
11	591
15	584
8	581
20	557
10	530
12	522
17	508
19	505
16	497
18	493
9	489
13	483
14	478
2	474
4	474
7	460
3	459
5	404
6	400
1	358

Taula 75. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola JOAN XXIII en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Figura 151. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola JOAN XXIII han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors).

Diferències entre temps 1 i temps 2

Els canvis produïts entre temps 1 i temps 2, s'expressen en la taula i la gràfica que segueixen. En l'interval entre el Temps 1 i el temps 2 els alumnes de Bellvitge es van repensar la majoria de les imatges i moltes d'elles van millorar la puntuació. Les dues que millor puntuació reben en temps dos són l'11 i la 15, corresponents a *Composició en vermell, groc i blau* de Mondrian i *Relotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí. Amb tot, hi van haver 8 icones que es van mantenir estables hi són aquestes les que en interessaven per valorar la posició dels alumnes del grup; es mantenen estables la 1 i la 5, és a dir, *Mare i nens jugant* de Picasso i el detall del *Naixement de Venus* de Botticelli, respectivament. I la 20, *Els descarregador a Arlés* de Van Gogh, que és una de les més ben puntuades per ells. També es mantenen la 13 i la 14 que corresponen al còmic Liechtenstein i al *Drac* de Gaudí. Aquesta estabilitat en els resultats de les dues enquestes, pel que fa especialment als números 1 i 5, es repeteix en tots els centres estudiats, pel número 1 i en tots menys un pel número 5. És per aquest índex estadístic que creiem que les anomalies observades en aquesta escola que la diferencien clarament de totes les altres no són pas degudes a altre fet que a les condicions socio-econòmiques del centre, molt diferents, de tots els altres

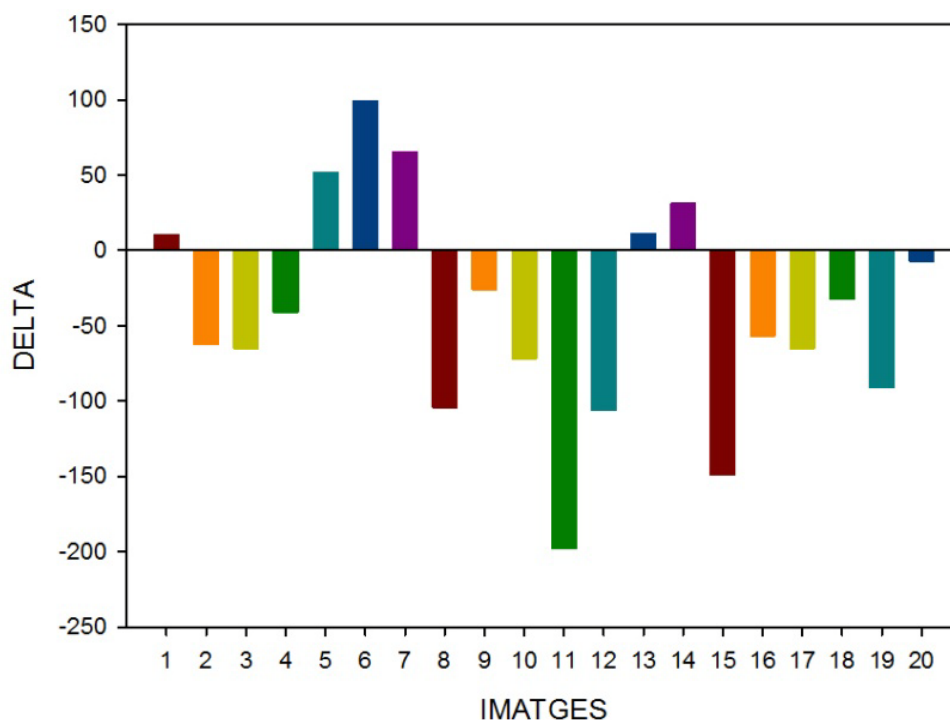
estudiats i analitzats. Dit d'una altra manera, no hi ha una predisposició contra el que estaven fent, sinó simplement són així i els resultats reflecteixen en part el seu retrat.

IMATGE	PUNTUACIÓ T 1	PUNTUACIÓ T 2	DELTA entre T 1 i T 2
1	368	358	10
2	412	474	-62
3	394	459	-65
4	433	474	-41
5	456	404	52
6	499	400	99
7	525	460	65
8	477	581	-104
9	463	489	-26
10	458	530	-72
11	393	591	-198
12	416	522	-106
13	494	483	11
14	509	478	31
15	435	584	-149
16	440	497	-57
17	443	508	-65
18	461	493	-32
19	414	505	-91
20	550	557	-7

Taula 76. La taula mostra les dades globals dels alumnes de l'escola JOAN XXIII. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4).

El quadre reflecteix la resta entre el temps 1 i el temps 2 pel que fa a les puntuacions absolutes. La seva expressió gràfica és la següent:

Figura 152. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de l'escola JOAN XXIII per cada una de les imatges (barres de colors).

5. Anàlisi detallada de l'escola ST. IGNASI.

El centre educatiu objecte d'anàlisi Col·legi Sant Ignasi -Sarrià va facilitar passar les enquestes d'un grup escolar de 48 alumnes dels quals es van poder processar les dades de 44²²².

Puntuacions i percentatges en temps 1

Com es pot veure, encapçala la llista la imatge número 15, *El rellotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí que un 16,3% d'alumnes han situat en primera posició. Aquest fet, també l'havíem pogut observar en les escoles de Casp i SEK. La segueixen les imatges 4 i 8 corresponents a l'*Anunciació* de Botticelli i *la Creació de l'home*, de Miquel Àngel. En quarta posició hi trobem, la imatge número 12, *Tagesanbruch* de Miró amb un 16,3% i tancant el grup de capçalera, hi situem la imatge número 20, *Els descarregadors a Arlés*, de Van Gogh. A la part baixa de la taula, hi trobem el detall del cap de Venus d'*El*

²²² Per a tenir més informació sobre l'escola, vegis l'apartat "Elecció de l'àmbit educatiu en el qual es desenvoluparà la recerca" dins el Capítol V: Aplicació del mètode empíricoanalític.

naixement de Venus de Botticelli que un 11,6% d'alumnes han col·locat en última posició. La segueixen en posició baixa, *Roba Interior* de Tàpies i *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*, amb un 18,60% i un 20,93% respectivament. Les dues que tanquen el grup de les posicions baixes són les dues imatges de Van Gogh, la 18 (*Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés*) i la 20 (*Els descarregadors a Arlés*), amb 11,6 i 18,6 % respectivament.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	15	16.3 %
2	4	18.6 %
3	8	16.3 %
4	12	16.3 %
5	20	20.9 %
6	3	13.9 %
7	8, 9	11.6 %
8	20	20.9 %
9	6	11.6 %
10	11	18.6 %
11	8, 9	11.6 %
12	4	13.9 %
13	1	25.6 %
14	2	23.2 %
15	2	23.2 %
16	20	18.6 %
17	18	11.6 %
18	10	20.9 %
19	16	18.6 %
20	5	11.6 %

Taula 77. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ST. IGNASI en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

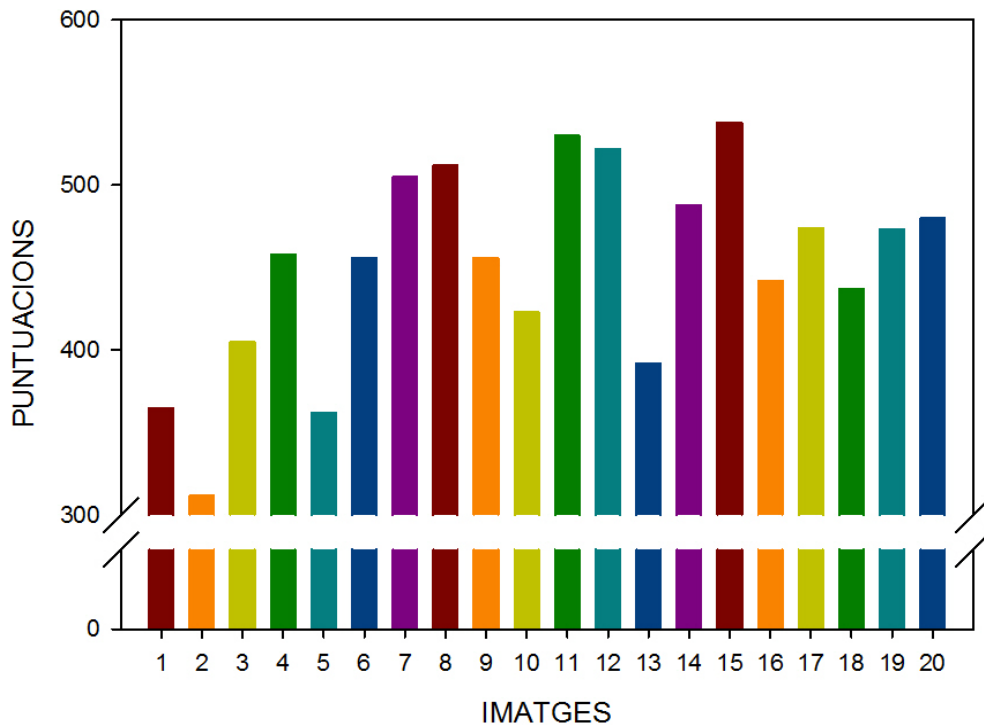
Puntuacions en temps 1

La imatge més puntuada és la número 15, corresponent a *El rellotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí; que com ja és habitual apareix sempre entre el grup d'imatges més ben puntuades i, en aquest cas, aquesta puntuació absoluta coincideix amb la posició relativa. La segona obra més puntuada és la número 11, corresponent a la *Composició en vermell, groc i blau* de Mondrian. La segueix en vots l'obra número 12, *Tagesanbruch* de Miró. I tanquen aquest grup d'encapçalament de vots, les imatges 8 i 7, *la Creació de l'home* de Miquel Àngel i *Place de la Concorde* de Degas, respectivament. Per la banda baixa de la

taula i, per tant, l'obra menys puntuada, hi trobem la número 2 corresponent a *Old Walton bridge*, el paisatge de Canaletto. La segueix el detall del cap de Venus del *Naixement de Venus* Botticelli, la imatge 5. I després trobem l'obra *Mare i nens jugant*, obra poc coneguda de Picasso (imatge 1). I finalment, les següents obres menys puntuades són la 13, *M Maybe* de Lichtenstein, i la 3, *vista dels jardins de la Vil·la Mèdici* de Velázquez.

IMATGE	PUNTUACIÓ
15	538
11	530
12	522
8	512
7	505
14	488
20	480
17	474
19	473
4	458
6	456
9	456
16	442
18	437
10	423
3	405
13	392
1	365
5	362
2	312

Taula 78. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ST. IGNASI en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Figura 153. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola ST. IGNASI han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors).

Si analitzem els resultats les obres que destaquen són per una banda la número 15 en tots dos tipus de còmput, i que es correspon amb una icona realment divulgada i coneguda de Dalí. Li segueixen dues obres que freqüentment trobem a la banda alta. I pel que fa a la banda baixa, la coherència és absoluta. No agrada l'obra de Picasso d'estil africà, la imatge 1, ni tampoc el cap de la Venus de Botticelli, dues icones que també freqüentment ocupen la banda baixa encara que com hem vist amb alguna excepció. També trobem en el grup d'imatges menys valorades la número 2 corresponent a Canaletto. A diferència del que passa amb algun altre centre, com per exemple, a Casp, la imatge número 13, el còmic de Liechtenstein en aquest grup és molt poc valorat.

Puntuacions i percentatges en temps 2

Encapçala la taula la imatge número 10, amb 16.3% dels enquestats han col·locat en primera posició, corresponent a *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*, un tipus d'imatge que sovint passa desapercibuda en les enquestes però que sembla que, segons com, se li valora el seu caràcter gairebé de còmic. Seguidament trobem la imatge número 4, amb un 11.7%, pertanyent a *l'Anunciació* de Botticelli, una altra obra que tan aviat trobem a la

banda alta com a la banda baixa de les taules, i que en aquest cas coincideix en posició amb l'enquesta del temps 1. Les dues següents, la imatge 12 i la 15 pertanyen a dues icones que sovint estan a la banda alta, *Tagesanbruch* de Miró amb un 13.9%, que com és ben sabut, empra un llenguatge molt conegut a nivell de *mass media* i és una magnífica abstracció. *El rellotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí (imatge 15), amb un 18.6% dels vots, tot i estar en les posicions altes, baixa respecte l'enquesta del temps 1. Tanca el grup de capçalera, la imatge número 20, *Els descarregadors a Arlés*, amb un 23.2%, pertanyent a un paisatge de capvespre de Van Gogh. Per la banda baixa de la taula, apareix la imatge número 11, amb un 16.27%, corresponent a la *Composició en vermell, groc i blau* de Mondrian. La segueix la imatge número 18, pertanyent a Van Gogh (*Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés*) que un 16.3% dels alumnes l'han col·locada en dinovena posició. I curiosament, trobem en aquest grup la imatge número 10 (*Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*), que un 13.9% dels enquestats han col·locat en tercera posició per la part baixa tot i que l'havíem trobat en primera posició de la taula. Tanquen el grup de posicions baixes les imatges 7 i 20, corresponents al quadre la *Place de la Concorde* de Degas i *Els descarregadors a Arlés* de Van Gogh, amb 11.6% i 13.9% respectivament.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	10	16.3 %
2	4	11.7 %
3	12	13.9 %
4	15	18.6 %
5	20	23.2 %
6	1	13.9 %
7	14	13.9 %
8	20	18.6 %
9	9	11.6 %
10	13	16.3 %
11	7	13.9 %
12	6	18.6 %
13	1	23.2 %
14	2	39.5 %
15	1	27.9 %
16	20	13.9 %
17	7	11.6 %
18	10	13.9 %
19	18	16.3 %
20	11	16.3 %

Taula 79. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ST. IGNASI en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

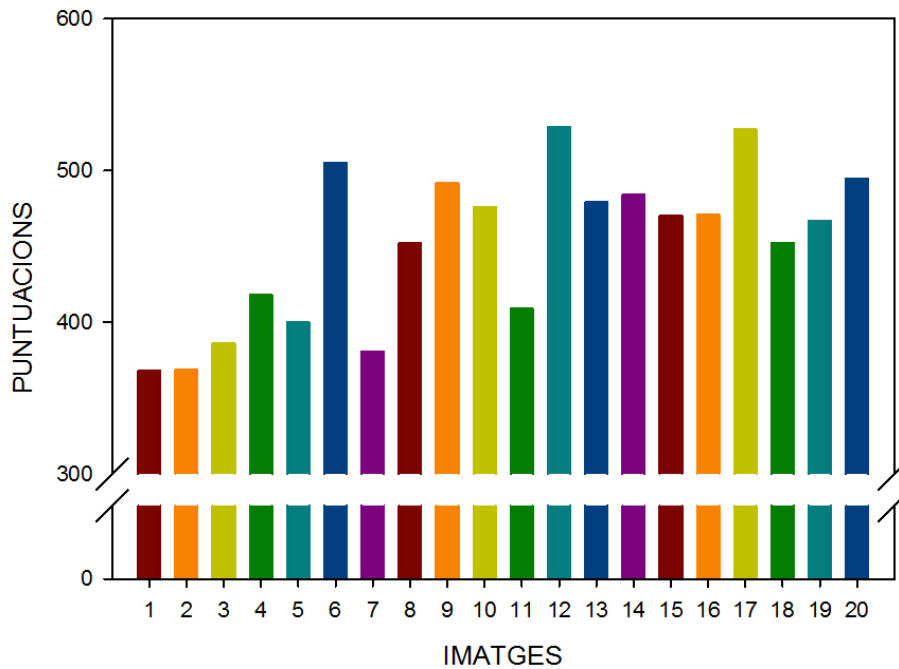
Puntuacions en temps 2

Aquí podem veure que la imatge més valorada atenent a la seva puntuació absoluta és la número 12, corresponent a l'obra de Miró *Tagensanbruch*, seguida de la número 17, corresponent al *Pantocràtor* de Sant Climent de Taüll diferint molt aquest resultat de l'enquesta de temps 1. Apareix en tercera posició la imatge número 6, corresponent a la *Ballarina- Calavera* de Dalí, una obra també que tan aviat trobem en posicions altes com en posicions baixes. Tanquen el grup d'imatges més valorades la número 20, *Els descarregadors a Arlés*, de Van Gogh i la número 9 que es tracta de *Lapidari Berill*, obra poc coneguda de Miró. Com a menys valorada trobem la imatge número 1 (*Mare i nens jugant* de Picasso) que també formava part del grup d'imatges de la part baixa en l'enquesta de temps 1. Seguidament hi trobem la imatge número 2, *Old Walton bridge* de Canaletto. Completen aquest grup d'imatges menys puntuades, la 7, la 3 i la 5. Aquestes obres són de les que acostumen a estar a la banda baixa de la taula i corresponen a la *Place de la Concorde* Degas, *Vista dels jardins de la Vil·la Mèdici* de Velázquez i el detall d'*El Naixement de Venus* de Botticelli respectivament.

IMATGE	PUNTUACIÓ
12	529
17	527
6	505
20	495
9	492
14	484
13	479
10	476
16	471
15	470
19	467
8	452
18	452
4	418
11	409
5	400
3	386
7	381

2	369
1	368

Taula 80. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ST. IGNASI en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Figura 154. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola ST. IGNASI han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors).

Diferències entre temps 1 i temps 2

En la gràfica observem que les enquestes realitzades en aquest centre han tingut relativament poca variabilitat entre un temps i l'altre. Es pot dir, que de vint imatges, dotze, pràcticament no s'ha mogut (o s'han mogut molt poc), entre una enquesta i l'altre. I és curiós observar que les imatges corresponents als números 1, 3 i 5 (*Mare i nens jugant* de Picasso, *Vista dels jardins de la Vil·la Médici* de Velázquez i el *Naixement de Venus* de Botticelli), es mantenen permanentment poc valorades i amb pocs canvis.

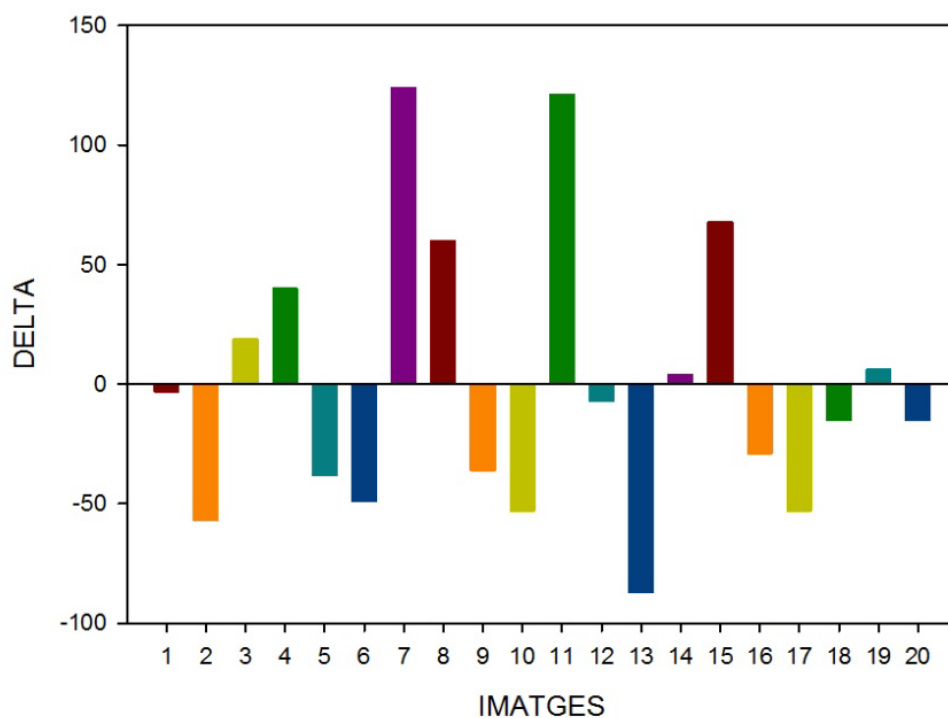
Tal vegada el més destacable del grup és doncs l'estabilitat de les respostes entre les dues enquestes i també el fet que les icones més valorades són o bé imatges molt conegudes.

IMATGE	PUNTUACIÓ T 1	PUNTUACIÓ T 2	DELTA entre T 1 i T 2
1	365	368	-3
2	312	369	-57
3	405	386	19
4	458	418	40
5	362	400	-38
6	456	505	-49
7	505	381	124
8	512	452	60
9	456	492	-36
10	423	476	-53
11	530	409	121
12	522	529	-7
13	392	479	-87
14	488	484	4
15	538	470	68
16	442	471	-29
17	474	527	-53
18	437	452	-15
19	473	467	6
20	480	495	-15

Taula 81. La taula mostra les dades globals dels alumnes de l'escola ST. IGNASI. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4).

El quadre reflecteix la resta entre el temps 1 i el temps 2 pel que fa a les puntuacions absolutes. La seva expressió gràfica és la següent:

Figura 155. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de l'escola ST. IGNASI per cada una de les imatges (barres de colors).

6. Anàlisi detallada de l'escola CLAVER

El centre educatiu objecte d'anàlisi Col·legi Claver va facilitar passar les enquestes d'un grup escolar de 54 alumnes. Després d'haver introduït el resultat de les enquestes, en varem quedar descartats 13 per manca d'informació. El total d'alumnes, doncs, és de 41²²³.

Posició i percentatges en temps 1

Com es pot veure, encapçala la llista la imatge número 17, *El Pantocràtor de Taiüll* que un 14.6% dels enquestats han col·locat en primera posició. Aquest fet, fins ara, no l'havíem pogut observar en cap altra escola. Si bé és cert que aquesta imatge era molt ben puntuada per l'escola SEK, no havia aparegut en les taules de percentatge fins aquest moment. La segueix la imatge 7 amb un 12.2%, *Place de la Concorde* de Degas que també ocupa un lloc poc habitual en la taula dels percentatges. En tercera posició, amb un 12.2% els alumnes de l'escola Claver han situat *Lapidari Berill* de Miró que segueix sorprenent-nos

²²³ Per a tenir més informació sobre l'escola, vegis l'apartat "Elecció de l'àmbit educatiu en el qual es desenvoluparà la recerca" dins el Capítol V: Aplicació del mètode empíricoanalític.

en aquest resultat de l'escola. Per tancar el grup d'imatges més valorades hi trobem 11 i la 5, *Composició en vermell, groc i blau* de Mondrian i el detall del *Naixement de Venus* amb 12.2% totes dues. A la part baixa de la taula, hi trobem el *Drac* del Parc Güell de Gaudí (imatge 14 i 9.7%) que en la majoria d'escoles objecte de la mostra havia quedat sempre entre el grup d'imatges ben posicionades. La segueix *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés* que un 14.6% dels alumnes col·loca en dinovena posició. Després trobem la imatge 8, *La creació de l'home* de Miquel Àngel amb un 12.2%. En dissetena i setzena posició hi trobem la mateixa imatge amb un 9.7% en la posició disset i un 14.6% en la setze, tractant-se del quadre de Van Gogh *Els descarregadors a Arlés*.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	17	14.6 %
2	7	12.2 %
3	9	12.2 %
4	11	12.2 %
5	5	12.2 %
6	1	21.9 %
7	16	17.1 %
8	5,7	12.2 %
9	20	12.2 %
10	10	12.2 %
11	20	17.1 %
12	17,19	12.2 %
13	3	14.6 %
14	1	17.1 %
15	4	19.5 %
16	20	14.6 %
17	20	9.7 %
18	8	12.2 %
19	18	14.6 %
20	14	9.7 %

Taula 82. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CLAVER en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

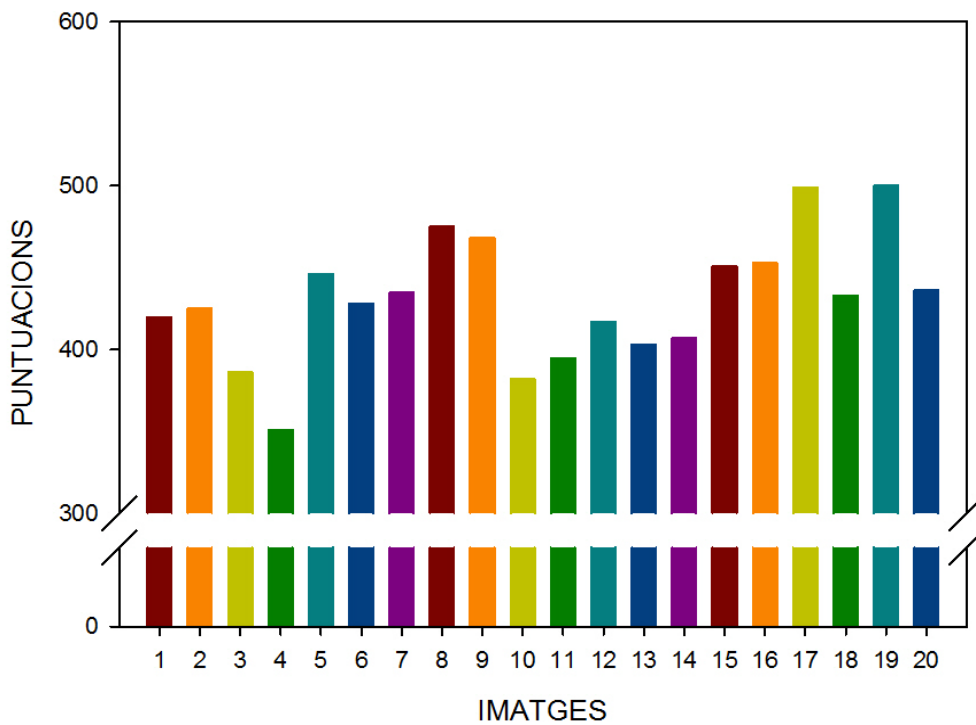
Puntuacions en temps 1

La imatge més puntuada és la número 19, *La copa de vi* de Vermeer, que no havia aparegut en cap de les altres escoles com a la imatge més puntuada. En segon lloc hi trobem *El Pantocràtor de Taiüll*. La segueix en vots la imatge 8, *la Creació de l'home* de Miquel Àngel i la 9, *Lapidari Berill* de Miró. Per tancar el grup d'imatges més ben puntuades, hi

trobem la 16, *Roba Interior* de Tàpies. Aquest rànquing d'imatges de l'escola Claver sorprèn respecte les altres per la col·locació d'imatges que en les altres escoles sovint apareixen a les parts mitges i baixes de la taula. Per la banda baixa de la taula i, per tant, l'obra menys puntuada, hi trobem la número 4 corresponent a l'*Anunciació* de Botticelli. La imatge 10, *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem* és la segona imatge menys puntuada. La segueix *Vista dels jardins de la Vil·la Mèdici* de Velázquez. I finalment, les imatges 11 i 13 tanquen el grup de les menys valorades. Corresponen a *Composició en vermell, groc i blau* de Mondrian i a *M Maybe* de Lichtenstein.

IMATGE	PUNTUACIÓ
19	500
17	499
8	475
9	468
16	453
15	451
5	446
20	436
7	435
18	433
6	428
2	425
1	420
12	417
14	407
13	403
11	395
3	386
10	382
4	351

Taula 83. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CLAYER en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Figura 156. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola CLAVER han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors).

Si analitzem els resultats l'obra que destaca és la número 17, el *Pantocràtor de Taiüll*, en tots dos tipus de còmput, i que es correspon amb una icona realment divulgada. Pel que fa a la banda baixa, no agrada l'obra de Botticelli, l'Anunciació, imatge número 4 i la imatge 3, Ramon Casa i Pere Romeu en tàndem, de Ramon Casas. A diferència del que passa amb algun altre centre, com per exemple, a Casp, la imatge número 13, el còmic de Liechtenstein en aquest grup és molt poc valorat.

Posició i percentatges en temps 2

Encapçala la taula la imatge número 10, que un 9.7% dels enquestats han col·locat en primera posició i que correspon a *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*. En aquest cas, es produeix la mateixa situació que l'escola St. Ignasi tot i que el percentatge és inferior. Es tracta d'un tipus d'imatge que sovint passa desapercibuda en les enquestes però que sembla que, segons com, se li valora el seu caràcter gairebé de còmic. La imatge que un 17.1% dels alumnes han col·locat en segon lloc és la 2, que correspon a *Old Walton bridge* de Canaletto i que no sol ocupar els llocs alts de la taula. En tercera posició hi trobem el *Drac*

de Gaudí, que en temps 1 la trobàvem en últim lloc de la taula i que ara sembla ocupar el lloc que les altres escoles li han atorgat. Tanquen el bloc d'imatges més ben situades la número 8, amb un 17.1% i la 16 amb un 12.2%. Es tracta de la *Creació de l'home* de Miquel Àngel i que en temps 1 també apareixia a la part baixa de la taula, i *Roba Interior* de Tàpies, respectivament. Per la banda baixa de la taula, apareix la imatge número 10, *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem* que un 14.6% dels alumnes situen en última posició. En aquest cas, es repeteix la imatge en primer lloc i últim de la taula tot i que el percentatge de la part baixa és més alt. En dinovena posició un 12.2% dels enquestats han col·locat *Els descarregadors a Arlés* de Van Gogh, imatge que sol ser habitual en aquesta zona de la gràfica. Seguidament, apareix la imatge 8 (14.6%), *la Creació de l'home* de Miquel Àngel que també ocupa posicions en la zona alta de la taula. En dissetena posició hi tenim quatre imatges empatades amb un 9.7%, la 5, la 6 la 13 i la 20. Es tracta del *Naixement de Venus* de Botticelli, *Ballarina-calavera* de Dalí, *M Maybe* de Lichtenstein i *Els descarregadors a Arlés* de Van Gogh, respectivament. Tanca el grup en setzena posició la imatge 20 (amb un 24.4%) que ens confirma, doncs, el seu posicionament a la part baixa de la taula.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	10	9.7 %
2	2	17.1 %
3	14	17.1 %
4	8	17.1 %
5	16	12.2 %
6	1	21.9 %
7	17	12.2 %
8	18, 20	12.2 %
9	19	12.2 %
10	14	14.6 %
11	18	17.1 %
12	17	12.2 %
13	5	17.1 %
14	6	14.6 %
15	1	17.1 %
16	20	24.4 %
17	5, 6, 13, 20	9.7 %
18	8	14.6 %
19	20	12.2 %
20	10	14.6 %

Taula 84. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CLAVER en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

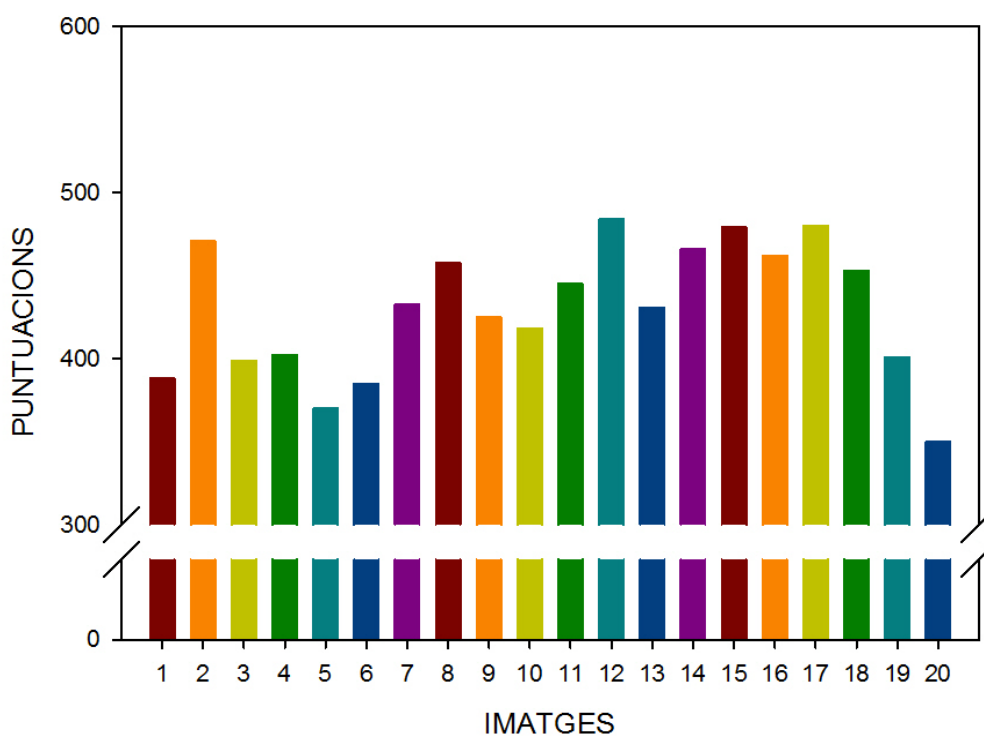
Puntuacions en temps 2

Aquí podem veure que la imatge més valorada atenent a la seva puntuació absoluta és la número 12, corresponent a *Tagesanbruch* de Miró. La segueix la imatge número 17, corresponent al *Pantocràtor* de Sant Climent de Taüll que repeteix la mateixa posició que tenia en l'enquesta de Temps 1. En tercera posició trobem, com és habitual en les zones altes de les taules, *El rellotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí. I les imatges 2 i 14 tanquen el bloc d'imatges més puntuades i corresponen a *Old Walton bridge* de Canaletto i el *Drac* de Gaudí, respectivament. Com a obra menys puntuada trobem la imatge 20, *Els descarregadors a Arlés* de Van Gogh que en la taula de percentatges també es confirmava en les últimes posicions. Seguidament, trobem la imatge 5, *El naixement de Venus* de Botticelli i la *Ballarina- Calavera* de Dalí. Tanquen el grup d'imatges menys puntuades la 1 i la 3 que corresponen a *Mare i nens jugant* de Picasso i *Vista dels jardins de la Vil·la Mèdici* de Velázquez.

IMATGE	PUNTUACIÓ
12	484
17	480
15	479
2	471
14	466
16	462
8	458
18	453
11	445
7	433
13	431
9	425
10	418
4	402
19	401
3	399
1	388
6	385
5	370
20	350

Taula 85. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CLAVER en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Figura 157. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola CLAVER han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors).

Diferències entre temps 1 i temps 2

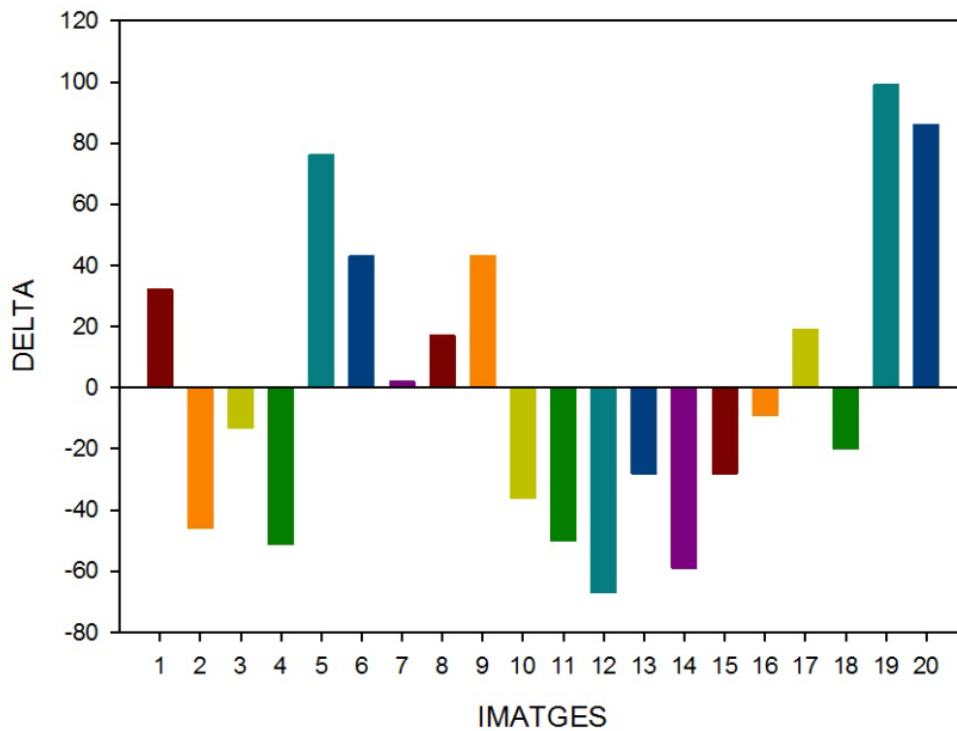
Els resultats de les diferències entre temps 1 i temps 2 es poden observar en la taula i la gràfica que vénen a continuació. En la gràfica observem que les imatges més estables i que es mantenen menys inalterades són la 7, la 8, la 16 i la 17, corresponents a *Place de la Concorde* de Degas, *La Creació de l'home* de Miquel Àngel, *Roba Interior* de Tàpies i el *Pantocràtor de Taiüll*, respectivament. Fem notar aquí, que la imatge 16, *Roba Interior*, de Tàpies, també es mantenia estable en d'altres escoles analitzades (Casp i SEK). Segurament els motius d'aquesta poca variabilitat també són els mateixos que en aquestes altres escoles, és a dir, els hem de buscar en el tema de l'obra: *uns calçotets*.

Les imatges que obtenen una valoració superior en temps 2 són la 12 i la 14, corresponents a *Tagesanbruch* de Miró i al *Drac* de Gaudí. Les dues són imatges àmpliament conegudes en els mitjans de comunicació de massa i fàcilment identificables pel que fa al seu llenguatge plàstic.

IMATGE	PUNTUACIÓ T 1	PUNTUACIÓ T 2	DELTA entre T 1 i T 2
1	420	388	32
2	425	471	-46
3	386	399	-13
4	351	402	-51
5	446	370	76
6	428	385	43
7	435	433	2
8	475	458	17
9	468	425	43
10	382	418	-36
11	395	445	-50
12	417	484	-67
13	403	431	-28
14	407	466	-59
15	451	479	-28
16	453	462	-9
17	499	480	19
18	433	453	-20
19	500	401	99
20	436	350	86

Taula 86. La taula mostra les dades globals dels alumnes de l'escola CLAVER. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4).

El quadre reflecteix la resta entre el temps 1 i el temps 2 pel que fa a les puntuacions absolutes. La seva expressió gràfica és la següent:

Figura 158. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de l'escola CLAVER per cada una de les imatges (barres de colors).

7. Els resultats globals obtinguts en la primera enquesta (TEMPS 1).

Un cop descrites totes les escoles de manera detallada és el moment d'abordar els resultats obtinguts de forma global processant les dades de tots els nens i nenes enquestats. Després d'haver processat, convenientment, la informació aconseguida dels 256 dossiers corresponents a les carpetes d'imatges a les que hem fet referència al capítol anterior, el primer grup de resultats que se n'obtenen corresponen a la primera vegada que es va posar en contacte als infants amb l'enquesta que, com ja hem vist, és el que en diem *TEMPS 1*.

Posició i percentatges en temps 1

Els resultat de la taula ens mostra que la làmina número 15, *Rellojete tou en el moment de l'explosió*, un dels clàssics rellotges dalinians i una obra clarament surrealista, on el rellotge es trenca, s'esquinça i en surten d'ell els números i les peces, és la que obté el percentatge més alt ja que un 12.7% dels alumnes l'han col·locat en primera posició.

En segona posició, a tres punts de distància, hi trobem l'*Anunciació* de Botticelli, una obra clàssica, clara, profundament realista i de temàtica religiosa i que explica, gràficament un tema probablement conegut per a tots ells: l'anunciació de l'àngel a la Verge Maria. A aquesta obra la segueix amb "popularitat" el número catorze que és el *Drac* del Parc Güell, popularitzada per Gaudí. En aquest cas, poques dècimes separen aquesta obra de l'anterior. Ja en quarta posició hi trobem les làmines 11 i 12 que corresponen a *Composició en vermell, blau i groc* de Mondrian i a *Tagesanbruch* de Miró. I per acabar, en el grup d'imatges de capçalera, hi tenim la làmina impressionista número 20 de Van Gogh, *Descarregadors a Arlés*, que és gairebé un esbós en color d'una posta de sol amb uns pescadors a primer terme; una obra aparentment simple, intuïtiva, i de gran poder visual.

Si agafem la taula per la banda baixa, la obra que més rebuig ha produït i que ha obtingut la vintena posició és una obra surrealista de Dalí (*Ballarina -Calavera*), la número sis del quadern, que mostra una calavera que esdevé ballarina. És una obra visualment fàcil d'entendre però tètrica, ja que la ballarina i la calavera es confonen. El nivell de refús, però, és d'un 8.8 % la qual cosa vol dir que tenen molt més clar el que els agrada que no pas el que no els agrada. En el mateix nivell, hi trobem el detall del cap de Venus del *Naixement de Venus de Botticelli* (imatge 5) també amb un 8.8%, curiosament, una imatge on la línia tancada i el dibuix dominen la composició. És important, aquí fer notar que, com ja hem vist, la segona imatge millor posicionada és també una imatge de Botticelli, la número 4, corresponent a *l'Anunciació*.

La segona obra més refusada, sorprenentment és també la número 15, *El rellotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí, que ha obtingut la primera posició com a obra que agrada més. El percentatge d'alumnes que la refusen és d'un 11.5%, una mica inferior que el percentatge d'alumnes que la col·locaven en primera posició; la qual cosa podria indicar-nos que Dalí és un pintor molt conegut per tots ells, ja sigui per bé o per mal, perquè una quart part dels enquestats el fa sobresortir.

La tercera obra més refusada és la *Creació de l'home* a la Capella Sixtina, de Miquel Àngel, la imatge número 8. La imatge presenta el moment de la creació d'Adam, hi apareix un Adam despullat, amb els clàssics personatges atlètics d'aquest autor del Renaixement. Està a gairebé dos punts de distància del rellotge de Dalí. En quarta posició, a la banda de

baix, s'hi situa el paisatge nocturn de Van Gogh (*Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés*), una imatge colorista d'un paisatge urbà, que encara que és d'un autor famós es tracta d'una obra relativament coneguda. Finalment, en cinquena posició a la banda baixa de la taula, hi trobem una altra obra del mateix autor, la número 20, que havia aparegut a la part alta de la taula. Es tracta dels *Descarregadors a Arlés*. En aquest cas, veiem que el percentatge d'alumnes (20.7%) que la col·loquen en setzena posició és més alt que els que l'havien col·locat en cinquena (8.3%). La qual cosa ens indica que tenen més clar que no els agrada que no pas que els agrada.

A la zona mitja de la taula hi trobem els números 20, 16, 20, 17, 14 i 16. És a dir, *Descarregadors a Arlés* de Van Gogh, *Roba Interior* de Tàpies, el paisatge de Van Gogh que es repeteix, el *Pantocràtor de Taüll*, el *Drac* de Gaudí i altre cop Tàpies. A la zona també s'hi situen la imatge 5, el detall del cap de Venus del *Naixement de Venus* de Botticelli i la imatge 1, que correspon a *Mare i nens jugant*, una obra de Picasso que s'hi sumem els seus percentatges, arriba gairebé a un 50% del total. Es tracta, com ja hem dit, d'una obra de Picasso molt poc coneguda, gairebé desconeguda, i que passa totalment desapercibuda i es situa a la banda baixa de l'enquesta.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	15	12.7 %
2	4	9.6 %
3	14	9.2 %
4	11,12	7.6 %
5	20	8.4 %
6	20	16.7 %
7	16	10.3 %
8	20	14.3 %
9	17	9.2 %
10	14	11.1 %
11	16	7.1 %
12	5	11.1 %
13	1	13.1 %
14	1	14.3 %
15	1	21.1 %
16	20	20.7 %
17	18	9.9 %
18	8	9.6 %
19	15	11.5 %
20	5,6	8.8 %

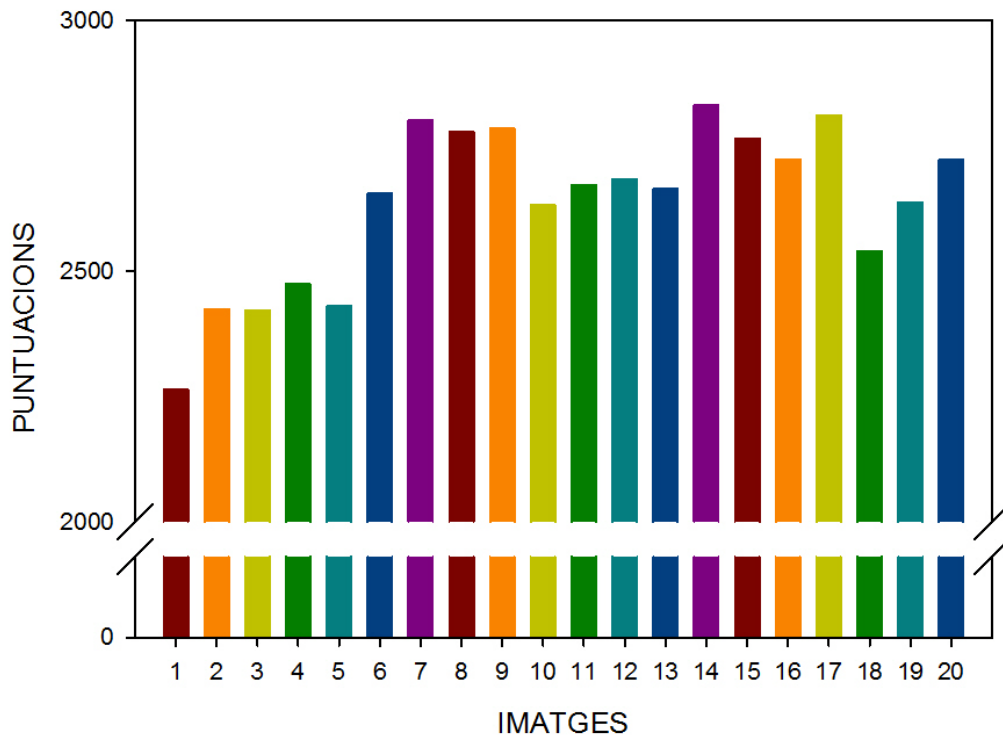
Taula 87. La taula mostra les dades totals de les sis escoles objecte de la mostra en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

Puntuacions en temps 1

Segons aquesta fase de la recerca, l'obra que ha tingut més punts correspon a la 14, és a dir, *el Drac* de Gaudí. La segueix el *Pantocràtor de Taüll*, que és la imatge 17. En tercer lloc trobem l'obra de Degas, la *Place de la Concorde*, que és la imatge número 7. En quart lloc, hi ha la imatge 9, que correspon a l'obra de Miró *Lapidari Berill*, quadre poc colorista i poc representatiu de la trajectòria del pintor. En cinquè lloc hi trobem la *Creació de l'home* de Miquel Àngel i en sisè lloc, la imatge 15, *Relotge tou en el moment de l'explosió de Dalí*. Les imatges menys puntuades són la 1, 3, 2, 5 i 4, corresponents a les obres de Picasso, Velázquez, Canaletto i Botticelli

IMATGE	PUNTUACIÓ
14	2.832
17	2.812
7	2.801
9	2.785
8	2.779
15	2.765
16	2.723
20	2.723
12	2.683
11	2.671
13	2.665
6	2.655
19	2.638
10	2.632
18	2.541
4	2.474
5	2.430
2	2.425
3	2.422
1	2.264

Taula 88. La taula mostra les dades totals de les sis escoles objecte de la mostra en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Figura 159. La gràfica mostra la puntuació que tots els alumnes de les sis escoles de la mostra han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors).

Si intentem comparar les puntuacions relatives obtingudes amb les absolutes observem que pràcticament no hi ha coincidències si exceptuem que a la zona baixa tan amb xifres absolutes com relatives, s’hi troba una obra de Van Gogh, *Terrassa del cafè de la Place du Forum d’Arlés*, la número 18, i el detall del cap de Venus del *Naixement de Venus de Botticelli*. Es pot dir doncs, que la tria d’imatges pel que fa a la ordenació, no té res a veure amb els vots que cada una d’elles ha obtingut. Amb tot, si examinem la taula de puntuacions absolutes observem que la que té més puntuació, certament, és una de les icones més vistes i probablement més publicades a Barcelona i entorns, ja que es tracta de la número 14, és a dir, el *Drac* de Gaudí. Per altra banda, afegim aquí l’observació que, a l’escola catalana, aquest és un dels pocs autors que probablement és vist repetidament. Aquest fet, podria semblar, que confirma, provisionalment, una de les hipòtesis de partida, però aquesta confirmació queda desmentida pel fet que la imatge número 12 corresponent a Miró (*Tagesanbruch*), queda puntuada amb xifres absolutes per sota de la número 9 (*Lapidari Berill*), també de Miró, però en aquest cas molt desconeguda, i, les dues, tan en la taula de xifres absolutes com relatives no criden l’atenció ja que se situen no en la zona

de rebuig però sí en la zona mitja. I aquesta obra, la número 12, també és una icona pertanyent a un autor molt conegut, Miró, vist a través d'una de les imatges²²⁴ més característiques.

Els resultats en aquesta primera fase, o temps de l'enquesta, mostren sobretot les grans dificultats que tenen els infants per optar i tal vegada per ordenar, independentment de la possible validació o no de les nostres hipòtesis, qüestió que serà objecte d'anàlisi, com és lògic, al final, quan hi adjuntem els resultats obtinguts en la segona enquesta o segon temps.

8. Els resultats globals obtinguts en la segona enquesta (TEMPS 2).

Posició i percentatges en temps 2

Ara els alumnes ja no recorden massa l'ordre en que van col·locar les imatges la primera vegada i la posició número 1 l'obté el *Tagesanbruch* de Miró que també obté la posició número dos, per tant, aquesta obra és acceptada en el primer i segon lloc per més d'un 18% dels alumnes. La posició número tres l'obté *M Maybe* de Lichtenstein, obra que en l'enquesta temps 1 quedava situada a la part mitja de la taula. En la posició número 4, hi trobem *Roba interior* de Tàpies (imatge 16), una obra que fins ara havia passat desapercebuda i ara es col·loca en la banda alta. Entre aquest grup de capçalera s'hi situa la número 20, *Descarregadors a Arlés* de Van Gogh, essent una altra cop posicionada en el grup de capçalera i repetint els resultats que havia obtingut en la primera fase de les enquestes.

Si examinem la taula per la banda baixa trobem que la imatge més refusada és la número 7, *Place de la Concorde* de Degas, és un paisatge on les figures estan absents, gairebé tètriques i que havia passat desapercebuda en la primera enquesta pel que fa a la posició relativa però no en la taula de puntuacions absolutes. Però la segona obra més rebutjada és la número 16, *Roba Interior* de Tàpies, que, curiosament, en la part alta de la taula, havia obtingut la quarta posició. Ara, però, un 13.1% dels alumnes l'ha col·locat en dinovena posició. Seguidament per la banda baixa de la taula, hi trobem la imatge 8, la *Creació de*

---

²²⁴ Quan parlem d'imatge característica de Miró, volem dir que és una obra amb un llenguatge característic del pintor i, per tant, identificable. Potser no és representativa pel tema que representa l'obra però sí que ho és pel llenguatge plàstic, els colors, les formes, etc.

l'home de Miquel Àngel amb un 9.9% repeteix la posició que obtenia en temps 1. Seguidament, hi trobem el *Pantocràtor de Taüll*, imatge 17 i un 8.4%, que en l'enquesta anterior apareixia en la zona mitjana de la taula. També confirma la seva posició a la banda baixa amb 24.3% la número 19 de la llista, *La copa de vi* de Vermeer que si bé és cert que en l'enquesta de temps 1 ni tan sols apareixia, en la majoria d'enquestes centrades n cada escola l'hem pogut trobar a la part baixa de les posicions.

A la zona central de la taula s'hi situen les imatges 20, 14, 17, 20, 6, 15, 4 i que corresponen a *Descarregadors a Arlés* de Van Gogh, el *Drac* de Gaudí, el *Pantocràtor de Taüll*, el paisatge de Van Gogh que torna a aparèixer, la *Ballarina- Calavera* de Dalí, *Relloige tou en el moment de l'explosió* també de Dalí i l'*Anunciació* de Botticelli. També en aquesta zona, més a prop de les posicions baixes, hi trobem Picasso (imatge 1, *Mare i nens jugant*) i Old Walton Bridge, imatge 2 de Canaletto.

POSICIÓ	IMATGE	PERCENTATGE
1	12	9.2 %
2	12	9.2 %
3	13	8.4 %
4	16	8.4 %
5	20	8.4 %
6	20	19.1 %
7	14,17	9.2 %
8	20	14.7 %
9	6	7.6 %
10	15	11.1 %
11	4	7.9 %
12	6	8.7 %
13	1	13.1 %
14	2	14.7 %
15	1	22.3 %
16	19	24.3 %
17	17	8.4 %
18	8	9.9 %
19	16	13.1 %
20	7	9.6 %

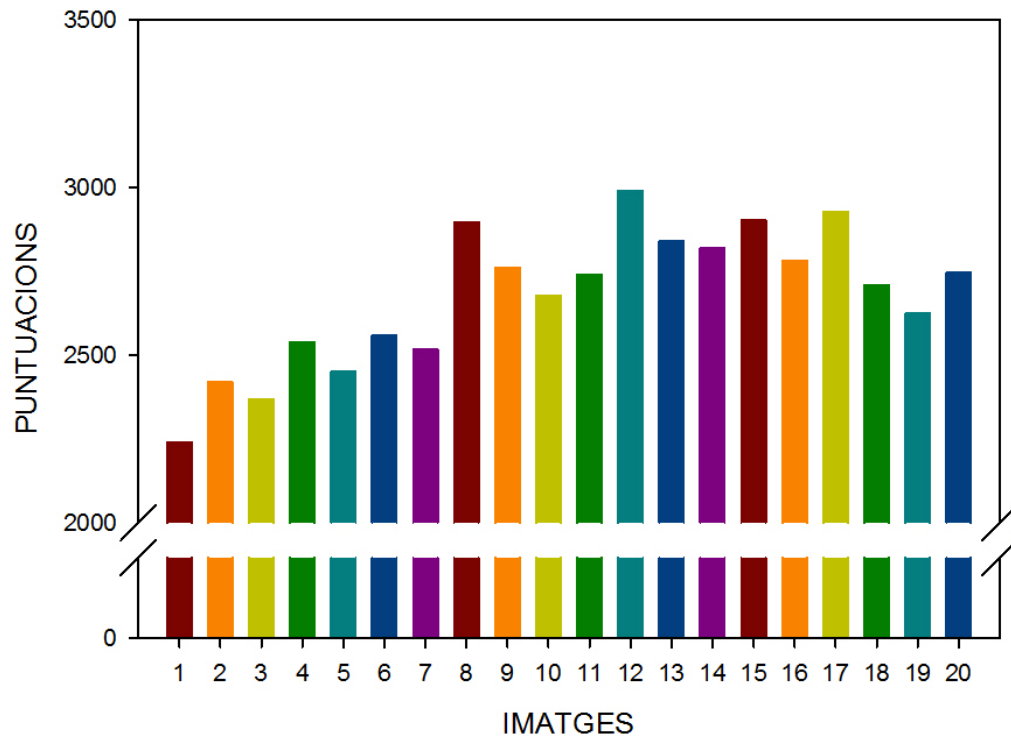
Taula 89. La taula mostra les dades totals de les sis escoles objecte de la mostra en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3).

Puntuacions en temps 2

Segons aquesta segona fase de l'anàlisi de resultats, l'obra que ha tingut més punts correspon a la número 12 és a dir, l'obra de Miró titulada el *Tagesanbruch*, que també correspon, com hem vist amb les dades relatives, a l'obra més valorada ja que s'ha col·locat en primer lloc. Aquesta posició, contrasta amb la que la mateixa imatge obté en el temps 1 ja que pràcticament havia passat desapercebuda i el seu lloc l'havia ocupat la número 14, és a dir, el *Drac* de Gaudí. Seguidament trobem la imatge número 17 que correspon al *Pantocràtor de Taiüll* que apareix en la mateixa posició que tenia en temps 1. En tercer lloc, hi ha trobem la imatge 15, *Relloctge tou en el moment de l'explosió*, de Dalí i que puja força posicions en relació al temps 1. En quart lloc, ja hi trobem la *Creació de l'home* de Miquel Àngel que també puja puntuacions respecte el temps 1. I en cinquè i sisè lloc, hi trobem les imatges número 13 i 14 que corresponen a *M Maybe* de Lichtenstein i el *Drac* de Gaudí, respectivament i que substitueixen, en aquesta posició a la *Creació de l'home* de la Capella Sixtina i als rellotges de Dalí que ocupaven aquestes posicions en temps 1. Per sota, hi trobem els números 1, 3, 2, 5 i 7, corresponents a les obres de Picasso, Velázquez, Canaletto, Botticelli i Degas. En aquest cas, les obres situades a la banda baixa repeteixen pràcticament el mateix esquema que havíem observat en l'enquesta del temps 1.

IMATGE	PUNTUACIÓ
12	2.991
17	2.928
15	2.903
8	2.897
13	2.842
14	2.819
16	2.783
9	2.760
20	2.747
11	2.740
18	2.708
10	2.678
19	2.625
6	2.558
4	2.539
7	2.518
5	2.452
2	2.419
3	2.369
1	2.241

Taula 90. La taula mostra les dades totals de les sis escoles objecte de la mostra en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2).

Figura 160. La gràfica mostra la puntuació que tots els alumnes de les sis escoles de la mostra han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors).

Si intentem comparar, com hem fet amb el temps 1, les puntuacions relatives obtingudes amb les absolutes obtingudes en les enquestes del temps 2, observem que hi ha coincidències en l'obra que obté la primera posició tan en xifres absolutes com amb xifres relatives. També observem coincidències amb el que no els agrada, és a dir, amb el que ha obtingut menys puntuacions i s'ha situat sempre en la banda baixa. En aquest cas, tan en xifres absolutes com en xifres relatives són les obres 1, 2, 3, 5, és a dir: *Mare i nens jugant* (l'obra de Picasso poc coneguda), *Old Walton bridge* de Canaletto, *Vista dels jardins de la Vil·la Mèdici* de Velázquez, el detall del cap de Venus del *Naixement de Venus* de Botticelli i la *Place de la Concorde* de Degas.

Si els resultats de la primera fase o temps de l'enquesta, mostraven sobretot les grans dificultats que tenen els infants per optar i tal vegada per ordenar, els resultats d'aquest segon temps, ens ajuden a precisar una mica més; hi ha una sorprenent coincidència amb els darrers números de les dues taules, és a dir, en les obres que per una banda puntuen poc i que per altra deixen per final perquè *no els han agradat*.

9. Comparació dels resultats generals obtinguts en el TEMPS 1 i en el TEMPS 2.

Els resultats obtinguts per les dues enquestes ens porten a la conclusió que les puntuacions absolutes tendeixen a repetir-se més que les relatives. Què vol dir això? Per una banda, ve a dir que la tasca d'ordenar el què m'agrada més i el que m'agrada menys, els ha resultat molt difícil; han dubtat i han tingut poc criteri. Amb tot, quan hem establert puntuacions per al resultat de l'ordenació, han començat a aparèixer dades més significatives com per exemple, que tenen més clar el que no els agrada que no pas el que els agrada; però, fins i tot del que els agrada hi ha una icona que sobresurt molt que és la ja esmentada de Miró. Per tant, a l'hora de comparar els resultats obtinguts en el temps 1 i en el temps 2, és lògic que ens vulguem fixar primer i sobretot en els resultats de les xifres absolutes. En la taula següent, en donem la sinopsi.

Diferències entre temps 1 i temps 2

Les diferències s'expressen en la taula i la gràfica que segueixen. Aquesta taula, s'ha confeccionat restant les diferències en puntuacions absolutes obtingudes en el temps 1 i en el TEMPS 2 per cada una de les obres. La funció d'aquesta resta és ben clara: volíem visualitzar el diferencial. És lògic suposar que com més alt és el diferencial menys vàlid és el resultat, la qual cosa vol dir, que els diferencials alts haurien de trobar-se en les zones intermitges de la taula i no pas a les zones extremes, és a dir, en les que han agradat més o que han agradat menys.

Segons podem veure a la gràfica de diferencials, els números 7 i 12, són els que tenen el diferencial més alt i corresponen a Degas i Miró. És molt interessant que siguin precisament aquestes dues, ja que pel que fa a la número 12, que com veiem en temps 2 guanya puntuació, és també la més ben situada tan en el còmput absolut com el relatiu. I el número 7 és una de les més poc valorades (tan en les xifres absolutes com en les relatives) i perd puntuació i interès en temps 2. Quin significat tenen aquests diferencials?

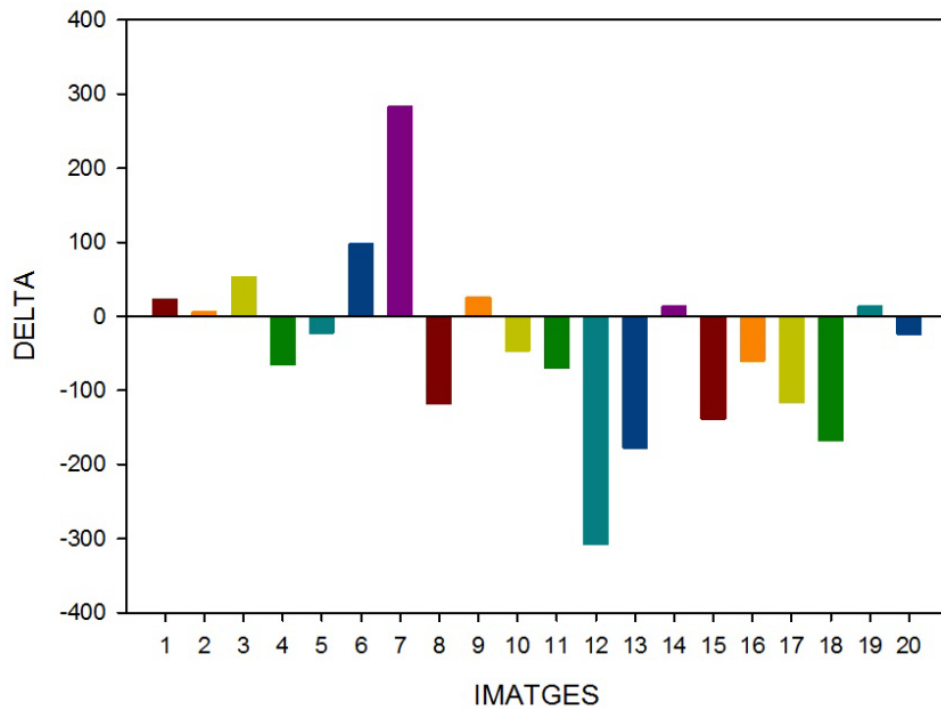
Podem tenir un doble significat: per una banda, es podria dir que el resultat és aleatori tan pel que fa a les obres posades en primer lloc com en les posades en darrer lloc; per altra banda, podríem plantejar si els grups objecte d'investigació han evolucionat en la seva capacitat de triar entre l'enquesta 1 i l'enquesta 2. Per esbrinar quin dels dos significats és

més pròxim a la realitat hem de veure en quina de les dues enquestes les xifres absolutes coincideixen més amb les relatives; això passa efectivament en l'enquesta del temps 2, per la qual cosa, és ben clar que la coherència interna d'aquesta segona enquesta és molt més alta i molt més significativa, ja que per una banda apunta a la verificació de la hipòtesi, fet aquest poc rellevant. El que sembla més rellevant és que els alumnes, només havent fet un exercici d'ordenació d'allò que agrada i d'allò que no agrada, la segona vegada han sabut expressar molt més el seu criteri i per tant, es pot afirmar que realment hi ha hagut aprenentatge justament en l'avaluació. Aquest fet ens sembla més rellevant que l'estricta verificació de la hipòtesi i, per tant, haurà de ser objecte d'un anàlisi molt acurat en les pàgines subsegüents.

IMATGE	PUNTUACIÓ T 1	PUNTUACIÓ T 2	DELTA entre T 1 i T 2
1	2.264	2.241	23
2	2.425	2.419	6
3	2.422	2.369	53
4	2.474	2.539	-65
5	2.430	2.452	-22
6	2.655	2.558	97
7	2.801	2.518	283
8	2.779	2.897	-118
9	2.785	2.760	25
10	2.632	2.678	-46
11	2.671	2.740	-69
12	2.683	2.991	-308
13	2.665	2.842	-177
14	2.832	2.819	13
15	2.765	2.903	-138
16	2.723	2.783	-60
17	2.812	2.928	-116
18	2.541	2.708	-167
19	2.638	2.625	13
20	2.723	2.747	-24

Taula 91. La taula mostra les dades totals de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4).

El resultat d'aquesta té la següent expressió gràfica:

Figura 161. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de les sis escoles de la mostra per cada una de les imatges (barres de colors).

10. Els infants i l'art: anàlisi crítica de la percepció de l'art segons l'enquesta.

Un cop analitzats cada un dels centres i observat el comportament general dels infants en aquests exercicis en temps 1 i en temps 2, creiem que és el moment d'analitzar els resultats des del punt de vista de cada una de les obres. Es tracta de veure, com es comporten els infants enfront de cada quadre. Aquest comportament vol dir observar sobretot, com canvia o no la seva valoració d'una enquesta a l'altra, és a dir, entre el temps 1 i el temps 2. Així per exemple, cal veure què passa amb l'obra número 9? que correspon com sabem a un quadre de Miró molt poc conegut. Fins a quin punt canvia la seva opinió? Són aleatoris aquests canvis d'opinió? Són significatius a nivell d'escola o grup?

Per poder observar aquest comportament, hem seguit el mateix procediment metodològic en tot el capítol. És a dir, hem sumat les puntuacions obtingudes per cada obra en cada un de les escoles i els hi hem aplicat un Σ . Les hem ordenat des de l'obra més votada a la menys votada. El mateix procés que es fa per l'enquesta en temps 1, el repetim per les

enquestes en temps 2. I posteriorment li extraurem el diferencial Δ que ens donarà la situació de cada una de les obres.

Els resultats de les puntuacions en el temps 1 són els que se sintetitzen amb en la taula 88. On queda clar que l'obra més votada és la número 14, corresponent al *Drac* de Gaudí. Li segueix la famosa obra el *Pantocràtor de Taiüll*, la número 17. Aquestes són les obres que encapçalen el llistat i que ens donarien peu a dir que, en primera instància, i amb una mostra 256 alumnes hi ha indicis que apunten a que la hipòtesi de treball podria arribar a ser validada. Les dues obres que les segueixen són certament menys conegudes, pel que fa a l'imaginari col·lectiu dels infants, ja que corresponen a *Place de la Concorde* de Degas i *Lapidari Berill* de Miró.

Si observem la taula per la part baixa, hi ha dues imatges que destaquen també perquè no agraden la primera és una obra prou desconeguda de Picasso, *Mare amb nens jugant* (imatge 1), de la seva etapa "més africana". Aquesta obra produeix un refús gairebé general i encapçala la última posició en totes les escoles amb les que hem treballat. La segona és *Vista dels jardins de la Vil·la Médici* de Velázquez (imatge 3) que juntament amb *Old Walton Bridge*, el paisatge de Canaletto (imatge 2), ocupen també posicions baixes en la majoria d'escoles. Aquest paisatge, és una obra realista, d'un cert tal costumista, tant detallada que gairebé és una fotografia. Observem que les obres més rebutjades, són gairebé simbòlicament una obra de tendència abstracta i una obra totalment realista.

Quan analitzem els resultats de les puntuacions de l'enquesta en temps 2 els resultats s'expressen en la taula 90. Veiem que les prioritats han canviat lleugerament i no trien les mateixes obres que en temps 1. Ara el que destaca és l'obra número 12, *Tagesanbruch*, una de les abstraccions més conegudes de Miró, el llenguatge mironià està molt present tan en els *mass media* com en la iconografia pública, especialment a Barcelona. Per altra banda, és un tipus de llenguatge que sovint és emprat per "entrenar" el infants en l'ús dels colors, i, per tant, no ha de sorprendre aquesta elecció. Pel que fa a l'obra que el segueix, és el *Pantocràtor de Taiüll*, també molt colorista, que tot i no ser una abstracció formal, és una imatge simbòlica, que pot actuar com una abstracció i, en tot cas, el que és indubtable és que es tracta d'una de les icones més repetides en el sistema escolar reglat. I no només en

el sistema escolar sinó que també és una imatge reforçada pels *mass media* i present en molts àmbits. Per tant, podríem dir també que en temps 2, els infants han canviat d'imatges però es mouen dins el mateix grup d'icones més difoses i conegudes.

Pel que fa a la banda baixa de la taula, es repeteix exactament la mateixa situació que observàvem en temps 1, perquè és evident que tenen més clar el que no els agrada que no pas el que els agrada.

El que ens importa més, però, de tots els resultats, és l'anàlisi comparativa delta recollida en la taula 91 i en la figura 161. En la taula i la gràfica hem ordenat totes les icones de la 1 a la 20 i hem extret els diferencials; això ens permet, ara, seguir què ha passat de cada una d'elles. Si agafem la número 1, que correspon a *Mare i nens jugant* de Picasso, veiem que el diferencial és molt poc, i, per tant, s'ha mantingut estable al llarg de tot el procés. És una obra que ha estat puntuada molt baixa per totes les escoles des del començament i per tant ens denota que és una obra que no ha agradat. On més ha agradat, però sempre a la banda baixa, ha estat entre els alumnes de l'escola de Casp (taules 57-61), i on menys ha agradat és al SEK (taules 62-66) i a Joan XXIII (taules 72-76). Sembla ser que és un tipus d'art que no els diu res, que segurament associen, amb raó, amb el món africà i que, a més a més, en la reproducció gràfica que se'ls hi ha passat, els colors no són vius, és excessivament infantil i vol transmetre un missatge per ells complicat i sense sentit. En tot cas, és una obra que no havien vist mai, i com que ningú els ha dit que és de Picasso tampoc la poden mitificar. I el que és el més important és un tipus d'art,- no el de Picasso sinó el d'aquesta obra -, que gairebé està absent en els *mass media* amb la qual cosa no tenia possibilitats de cap mena.

L'obra que també és rebutjada de forma gairebé unànime, la número 2, el paisatge de Canaletto, sols té una certa valoració, entre els alumnes del SEK (taules 62-66) i molt poc entre els de St. Ignasi (taules 77-81) i l'ETP Clot (67-71). És una obra realista, poc atractiva per ells, el tema no els interessa, i si es tracta d'observar detalls hi estan molt acostumats en la fotografia i, per tant, hi deu haver la percepció de que és com una fotografia. De tota manera, l'art de Canaletto està poc present en els nostres mitjans de comunicació i a part utilitza un llenguatge adreçat a un públic més especialitzat.

La imatge número 3, *Vista dels jardins de la Vil·la Médici* de Velázquez és sens dubte una obra molt interessant del pintor, molt valorada pels experts, però poc pels infants. En les gràfiques de temps 1, s'observa una reacció similar de totes les escoles amb l'excepció de Casp (taules 57-61) que la valora una mica més. Quan anem a temps 2, s'ha disparat la columna de Joan XXIII (taules 72-76) que la puntuen més del que ho havien fet a Temps 1, però aquest fet no fa modificar la tendència. És una imatge que té poc color, i que segurament per aquest motiu tampoc agrada massa. La indefinició del traç pot ser un altre motiu i, sobretot, no és una imatge coneguda; segurament no l'havien vist mai i per tant, la seva valoració és baixa i es manté estable dins de la seva baixa puntuació.

La imatge número 4, és l'*Anunciació* de Botticelli, més acceptada que en les anteriors, i en una posició més alta tant en temps 1 com en temps 2 (taules 89 i 87), no hi ha grans diferències en la seva poca acceptació, si bé, és el col·legi de Casp (taules 57-61) el que menys acceptació li dona en temps 1 i el de St. Ignasi (taules 77-81) en temps 2 però sense que això arribi a ser massa significatiu. A l'escola Joan XXIII (taules 72-76), és més valorada en temps 2 que en temps 1 i tal vegada aquest fet, la fa pujar una mica. Amb tot, es pot ben dir que aquesta mena d'iconografia renaixentista, tan obsessionada per la perspectiva i a més a més de temàtica religiosa passa molt desapercibuda. No és una iconografia desconeguda en les escoles de tradició catòlica, però tampoc s'abusa massa d'aquestes imatges i, per tant, es mouen dins de l'anonimat. I el que és més decisiu, és un tipus d'iconografia absent en els mitjans de comunicació.

La imatge número 5 és el detall del *Naixement de Venus* de Botticelli, una cara moderna, d'una mirada atractiva, fins i tot avui després de més de 5 segles.²²⁵ Tot i això, aquesta imatge es mou sempre per la banda baixa de les puntuacions, en quarta posició tant en temps 1 com en temps 2 (taules 88 i 90). La seva valoració és bastant uniforme en totes les escoles i sols hi ha una anomalia a l'escola Joan XXIII a Temps 1. (taules 72-76).

Per quin motiu es mou aquesta imatge a la banda baixa? Certament no és una imatge desconeguda del tot, ja que no hi ha llibre d'art que no la posi, però no és una imatge totalment mediàtica. Sempre apareix en contextos més o menys cultes i, posats a cercar

---

²²⁵ Vegis en aquest sentit els comentaris dels alumnes de l'escola Joan XXIII: *Està tia està buena*. Recollits en el dietari del segon treball de camp. Annex 2.

cares atractives, la publicitat ofereix moltíssimes alternatives. Per tant, és possible que tot plegat la posicioni com a imatge poc atractiva.

Si anem a la imatge número 6, la *Ballarina- Calavera* de Dalí. Es tracta d'una imatge molt estable entre l'enquesta 1 i l'enquesta 2 (taules 87-91) ja que no té pràcticament cap variació significativa. Amb tot si mirem què passa amb ella en cada una de les escoles, observem que en la primera enquesta, Casp (taules 57-61) i Joan XXIII (taules 72-76), són els dos col·legis que més la valoren. I en la segona hi trobem Joan XXIII i St. Ignasi (taules 77-81), però la seva valoració, dista més de cent punts, d'una a l'altra. Així, Joan XXIII que li havia donat 500 punts en la primera enquesta, n'hi dóna 400 a la segona, i St. Ignasi que n'havia donat 450 a la primera, passa a més de 500 a la segona. Per tant, la icona compleix la seva funció de provocadora també en els infants; aconsegueix provocar però no realment agradar. Per aquest motiu queda situada al mig de les puntuacions i les posicions. Obra, doncs, desconeguda la col·loquen pel mig perquè no saben on col·locar-la.

La imatge número 7 és l'obra de Degas *Place de la Concorde* és l'obra que té el diferencial més alt de totes, de manera que entre l'enquesta 1 i l'enquesta 2 en les dades general (taula 91, figura 161) perd moltíssimes posicions. Si observem, en detall, l'enquesta 1, veiem que és molt valorada a Joan XXIII (taules 72-76), a l'ETP Clot (taules 67-71) i també a St. Ignasi (taules 77-81). En canvi, a temps 2, segueix sent valorada a Joan XXIII però a l'ETP Clot i a St. Ignasi han deixat de votar-la. És l'obra que té la valoració més estranya; sembla com si la primera vegada s'hi fixen molt però a la segona els passa ja totalment desapercibuda. No arribem a explicar-nos el sentit que té aquesta valoració però hem d'acceptar que hi ha fenòmens en aquest tipus de recerca que no sempre es poden explicar.

La imatge número 8 és *la Creació de l'home* de la Capella Sixtina. Ja hem comentat que és una obra que apareix en zones altes i que opera diferent segons les escoles tot i que l'acceptació en les zones altes en temps 1 és pràcticament unànime amb la relativa excepció del col·legi del SEK (taules 62-66). Mentre que en temps 2 augmenta a l'escola Claver (taules 82-86), disminueix a St. Ignasi (taules 77-81), SEK (taules 62-66) i l'ETP Clot (taules 67-71). Però es dispara a Casp (taules 57-61) i a Joan XXIII (taules 72-76). En tot cas és una imatge molt coneguda, i tal vegada més amb l'escola catòlica.

La imatge número 9, *Lapidari Berill* de Miró, poc coneguda i que, si observem la comparativa general (taules 87-91), es manté molt estable entre la primera i la segona enquesta. Ocupa la posició setena en l'enquesta 1, i baixa dos punts en l'enquesta 2. Pràcticament tots els col·legis la valoren igual en l'enquesta 1 fet que es repeteix en l'enquesta 2 a excepció del col·legi del SEK (taules 62-66) on té un fort descens. Es pot dir que és una obra que passa desapercebuda malgrat alguna fluctuació puntual. És d'un autor conegut, famós i mitificat, però no pas per aquesta mena d'obres. Aquest llenguatge mironià no és el més conegut i no ha passat a ser la seva icona més emblemàtica. En els *mass media*, quan surten imatges de Miró, no surten aquesta mena d'imatges com tampoc surten en les samarretes i productes de mercat relacionats amb l'autor. Per tant, és una icona que passa bastant desapercebuda.

La imatge número 10 és el conegudíssim cartell de Casas, *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*. Té molt poca fluctuació, i en general es mou entre les zones mitges de les taules. És el col·legi de Casp (taules 57-61) qui la valora més en la primera enquesta i es manté en la segona, mentre que en les altres escoles és puntuada de forma semblant en la primera enquesta augmentant, però, en l'escola Joan XXIII (taules 72-76) en la segona. Aquesta sorprenent pujada de l'obra en el Col·legi de Joan XXIII és poc significativa ja que com hem comentat aquesta escola mostra en les enquestes un perfil inestable. Per tant, és el comportament del conjunt d'escoles el que fa passar aquesta imatge com a desapercebuda situant-la dins de la franja mitjana. És una imatge que, molt de tant en tant, apareix en els mitjans de comunicació de massa, i no sembla cridar l'atenció dels infants malgrat el seu aspecte de còmic.

La imatge número 11 és l'abstracció geomètrica, *Composició en vermell, groc i blau* de Mondrian. És un tipus d'obra molt coneguda d'aquest autor que no sol mancar en cap història de l'art de tipus general. El comportament dels infants enfront d'aquesta obra ha estat també prou estable encara que han tendit a desvaloritzar-la més en la segona enquesta que en la primera. Apareix en quarta posició a la primera enquesta i a la onzena en la segona. És al col·legi de Joan XXIII (taules 72-76) el que menys la valora en la primera enquesta encara que en la segona li proporciona una quantitat espectacular de vots. Exceptuant aquesta anomalia de Joan XXIII que com anem veient és constant, l'obra no es pot pas dir, que tingui un gran reconeixement. Aquest fet és molt significatiu per nosaltres i

li atorguem una gran importància, en efecte es tracta d'una obra colorista a l'estil de les de Miró que, amb una altra forma i amb una altra mena d'abstracció absolutament geomètrica es mou dins d'un concepte de l'art semblant. De fet, a qui li agrada Miró, li agrada Mondrian. Però a les nostres escoles això no és pas així, quin és el factor que fa valorar més, com veurem, a Miró que a Mondrian? La diferència es troba justament en l'origen de la nostra hipòtesi de treball, és a dir, essent pràcticament el mateix tipus d'art, Miró és una obra present als *mass media* de Barcelona i al carrer, i Mondrian no. És possible que aquesta mateixa enquesta feta a Amsterdam hagués donat el mateix però a l'inversa? Si la hipòtesi és correcta, així hauria de ser.

Arribem a la imatge número 12, que és l'obra coneguda de Miró anomenada *Tagesanbruch*, una de les més emblemàtiques, repetida infinitat de vegades i que a més recorda al llenguatge d'aquest autor. Aquesta obra ja va figurar a la famosa exposició antològica que es va fer del pintor a Barcelona l'any 1970 i avui és reproduïda²²⁶ en cartells, samarretes i catifes, junt amb moltes més que s'hi assemblen. És una obra que presenta un gran diferencial, passant d'una posició discreta en la primera enquesta a encapçalar amb la primera posició, l'enquesta segona (taules 87-91). De fet és la obra més votada de la segona enquesta. En la primera enquesta, l'escola del SEK (taules 62-66), Claver (taules 82-86) i Joan XXIII (taules 72-76) la van valorar poc, contràriament al que van fer a l'ETP Clot (taules 67-71), St. Ignasi (taules 77- 81), i també Casp (taules 57-61). Però en la segona enquesta, va pujar amb totes, com si tot d'un plegat l'haguessin reconegut. De fet, hi ha una certa homogeneïtat de vots en aquesta enquesta, essent el col·legi de SEK el que la puntuava més baix dins de la gamma alta. Comparant-la amb la imatge anterior, podem afirmar que aquesta alta valoració és resultat directe de la seva presència als mitjans i també creiem que no és agosarat afirmar que la imatge es posiciona més la segona vegada perquè hi ha un reconeixement més explícit.

La imatge número 13 podria passar com un fragment d'una vinyeta de còmic però és l'obra d'un dels autors més importants del Pop Art, Roy Lichtenstein. Té una estranya semblança, salvant totes les distàncies i que ens perdonin tots els historiadors de l'art, amb la Venus de Botticelli i que ja hem analitzat (imatge número 5). Aquesta imatge, es comporta molt

---

²²⁶ Si cerquem aquesta imatge als buscadors d'internet primerament trobarem la informació necessària per adquirir-la en forma de pòster o de reproducció més que no pas la informació estrictament artística.

semblantment a la imatge de Botticelli, en les dues enquestes. En la primera enquesta apareixen totes dues obres a la banda baixa separades per punts, Lichtenstein que té un llenguatge més modern està per sobre de Botticelli, i en la segona enquesta aquest reconeixement de modernitat es fa més explícit de forma que mentre Botticelli baixa, Lichtenstein puja fins a situar-se en una honorable sisena posició (taules 87-91). Creiem que el que aquí s'ha valorat és el llenguatge del còmic i quan ho mirem per escoles, veiem que són Casp (taules 57-61) i Joan XXIII (taules 72-76) les que més la valoren en la primera enquesta i segueixen essent aquests dos centres els que més la valoren en la segona encara que ara puja la valoració també dels altres. Per tant, no es tracta d'una obra que la valorin perquè l'han vist, Lichtenstein és desconegut per a ells però l'art del còmic sí que el coneixen. I és aquest reconeixement el que el fa situar a l'alça.

Arribem a la imatge número 14, tal vegada una de les més divulgades de Gaudí. No hi ha lloc de venda de *souvenirs* on no aparegui i és una imatge present gairebé en la vida quotidiana. La vàrem escollir, juntament amb la ja esmentada de Miró, com a imatge emblemàtica dels *mass media* catalans, tot pensant que si la hipòtesi era certa encapçalaria les enquestes. El resultat ha estat una imatge estable amb tendència a baixar punts tal com es veu en la gràfica comparativa general (figura 161). Però, encapçala la part alta de les enquestes del temps 1 en primera posició, i la trobem amb setena posició en l'enquesta número 2 (taules 87, 89). Va ser molt valorada per totes les escoles, en la primer temps, essent el SEK (taules 62-66) l'escola que menys la va valorar, i va baixar, en general a totes les enquestes del segon temps, essent també al SEK on més va baixar. És curiós aquest comportament, sembla com si les enquestes ens diguessin ¡*aquesta sí que la conec!*, i la situen en el primer lloc. Però a la segona vegada, ja en descobreixen d'altres en les que no s'hi havien fixat tan, com Miró i aquest fet produeix la substitució. Per tant, és evident que cal dir que la imatge escala posicions altes per ser un icona molt coneguda i que per tant, reforça i recolza la hipòtesi inicial; però el comportament dels enquestats en la segona enquesta, ens demostra que en coneixen d'altres i aquestes les substitueixen.

La imatge número 15 pertany a *Relotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí i forma part de la sèrie de quadres dedicats al tractament surrealista del temps. És una icona relativament divulgada com en general tota l'obra de Dalí, i que a més a més no deixa de ser provocadora i crida l'atenció, fins i tot per aquells que no la coneixen. És una obra que

apareix en primera posició a la primera enquesta i baixa a la segona enquesta, però es manté constant dins de la zona alta. Si observem el que passa per escoles, es pot ben dir que, només el SEK (taules 62-66) i, tal vegada Joan XXIII (taules 72-76), la valoren poc en la primera enquesta, en canvi, en la segona, tots la valoren per igual dins d'una posició alta. Probablement, el fet que aqueta obra es consolidi en posició alta hi influeixen dos factors, el primer, la seva presència mediàtica, i el segon, el tema sorprenent de la imatge: un rellotge tou. En tot cas, és d'aquelles obres que els seus resultats recolzen la hipòtesi de treball.

L'obra número 16, pertany a Tàpies, que la va titular *Roba Interior*. També és una obra estable, que passa, de la posició número 11 a la primera enquesta i, per tant, no destaca massa, a la posició número 4 a la segona (taules 87, 89). Els resultats corresponents a les escoles del primer temps ens diu que va ser molt ben valorada a l'ETP Clot (figures 147, 148) i a St. Ignasi (figures 153, 154) i on menys punts va treure va ser al SEK (figures 144, 145). Mentre que en el segon temps, Casp (figures 141, 142) i Joan XXIII (figures 150, 151) encapçalen la gràfica, a l'escola del SEK segueix mantenint una posició baixa i a Claver es manté estable (figures 156, 157). És una obra que deu cridar l'atenció, ja que independentment de la intenció de l'autor, sembla que vulgui dir *fora calçotets*, i els alumnes se la mostraven d'uns als altres en el moment de passar l'enquesta de forma sorneguera²²⁷. Per alguns fins i tot semblava una obra impúdica, però el cert és que és una obra desconeguda i malgrat la seva capacitat de provocació es va quedar al mig de la taula sense destacar. Aquesta obra de Tàpies no és precisament una obra mediàtica seva.

La imatge número 17 és una obra molt ben coneguda, present a moltes escoles, als llibres de text, també als mass media i als currículums d'educació. *El Pantocràtor de Taiüll*. La temàtica d'un clar simbolisme religiós, l'allunya d'un cert tipus de públic que no sempre l'entén però el color l'apropa a un altre tipus de públic, i a més, en un context d'escola catòlica probablement adquireix més sentits que en altres. Tant en temps 1 com en temps 2 es manté a la zona alta de resultats (taules 87-91), en una mena de reconeixement i de certificació de que és una obra coneguda però mostrant-se inestable entre les dues enquestes.

---

²²⁷ Vegis dietari del segon treball de camp, annex 2.

La imatge número 18 és un paisatge nocturn de Van Gogh, *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés*, que té poca variació o diferencial entre temps 1 i temps 2 (taules 87-91), ja que sempre apareix en les zones mitges -baixes de la taula. El col·legi que la valora més en les dues enquestes és Joan XXIII (taules 72-76), mentre que pels altres, és una imatge poc valorada. En tot cas, encara que Van Gogh és un pintor prou conegut sembla que no ho és suficient per a ser reconegut i aquesta imatge no crida l'atenció.

La imatge número 19, *La copa de vi* de Vermeer, que és un interior molt curós varia poc en la percepció dels alumnes i per tant no es mou massa en les taules de puntuacions i posicions (taules 87-91). És una obra realista, costumista, detallista i gairebé fotogràfica d'un interior, li passa molt semblantment el que havíem vist amb Canaletto (la imatge 2), és a dir, és considerada gairebé una fotografia sense més. A més a més, és una imatge pertanyent a un pintor que probablement no han vist mai.

La darrera obra analitzada és la número 20, *Descarregadors a Arlés*, de Van Gogh, molt simple, intuïtiu i colorista. Ja hem comentat Van Gogh en la imatge número 18, en aquesta, tampoc canvia molt la percepció de l'alumnat. El col·legi que més la valora en la primera enquesta és Joan XXIII (taules 72-76), que li manté la puntuació en la segona enquesta, atorgant-li més de 500 punts. No és una obra coneguda, encara que l'estil esbossat, ràpid, propi de l'impressionisme, forma part d'una estètica difosa en la nostra societat que tal vegada explica que sense ser una obra particularment vista –va er escollida per desconeguda- el resultat és que forma part d'un llenguatge conegut. En tot cas, atenent estrictament al plantejament de la hipòtesi, aquesta obra de Van Gogh amb els seus resultats no la recolzen pas.

Per tant, doncs, després d'analitzar el comportament de cada grup respecte a cada una de les obres i valorar fins a quin punt cada una d'elles recolza o no la hipòtesi de treball, ha arribat el moment d'assajar quina és la relació entre els infants i l'escola pel que fa l'art.

XII. L'ESCOLA I L'ART

1. Unes consideracions prèvies necessàries

L'anàlisi de les dades proporcionades pel treball de camp desenvolupat a l'apartat anterior, ens porta, abans d'extreure'n el suc de les conclusions generals, a plantejar prèviament algunes consideracions respecte a les relacions entre l'escola i l'art; és a dir, sobre la forma com ensenyem l'art en els sistemes reglats.

Aquesta reflexió, la voldríem plantejar en una doble direcció: per una banda, ens agradaria reflexionar sobre els canvis que s'estan produint avui en els infants i, fins i tot, en els seus sistemes cognitius, que repercuteixen en l'ensenyament en general. Per altra banda, creiem que és important reflexionar sobre la forma com s'ensenyava l'art en particular. Aquestes dues reflexions estan estretament relacionades, creiem nosaltres, amb els resultats obtinguts de la recerca empírica.

2. El poder de la lletra i l'escola

Pel que fa a la primera reflexió, cal dir que la ment dels nens sempre ha estat sotmesa a tres tipus de poders: el poder dels relats, el poder de les imatges i el poder de les lletres. Bé és cert, que aquests tres poders no operen sempre conjuntament. A vegades, el poder del relat és tan fort que desplaça els altres. Així mateix, les imatges generen un conjunt d'idees i impressions que sovint es mantenen durant molt temps, i el poder de la lletra és més tardà, li costa més, però a vegades pot arribar a ser tan fort que minimitza el relat i la imatge. L'escola sempre s'ha basat en el poder de la lletra. Per a l'escola, el que ha estat fonamental des del seu origen és la lectoescriptura. Tan és així que s'ha convertit, per a l'escola, en sinònim d'educació. Aquells o aquelles que no entraven fàcilment dins de l'òrbita del poder de la lletra impresa eren menystinguts pel sistema educatiu. Com ja hem dit al començament, el nostre sistema educatiu i les nostres escoles són fills de la racionalitat il·lustrada, i ha estat la Il·lustració la que ha creat el concepte d'escola que es manté fins avui.

Aprendre a llegir, aprendre l'aritmètica bàsica, aprendre els deures respecte a Déu i els homes han estat les bases del sistema. Però llegir, és abans que tot. D'aquesta manera, l'escola s'ha anat transformant en el reducte del missatge escrit. Què significa això? Per a les societats que han sortit de l'oralitat, saber llegir era la primera necessitat, un cop cobertes les necessitats biològiques bàsiques. I aquesta necessitat de llegir i escriure és, tal vegada, l'única necessitat que és difícil dominar sense un aprenentatge escolar. De fet, moltes persones analfabetes, inclús infants, disposen d'instruments importants per afrontar les necessitats que la vida els posa per davant, però si no han après a escriure a l'escola, es pot ben dir que no n'aprendran mai. És per aquest motiu que la lectoescriptura ha estat, i segueix sent, el cavall de batalla de les nostres escoles, i quan, com a resultat d'un procés educatiu el percentatge elevat d'alumnes fracassen en la comprensió lectora, es pot afirmar rotundament que el sistema ha fracassat.²²⁸

La lectura no sols és un instrument per comunicar-se, sinó que sobretot és un instrument de desenvolupament intel·lectual. Aprendre a llegir no és lletrejar ni cantar síl·labes; aprendre

---

²²⁸ Vegis en aquest sentit els successius estudis, i els informes pertinents, que realitza el Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu que no comentem extensament ja que no és la nostra principal finalitat.

a llegir és desenvolupar les abstraccions. Per tant, les síl·labes són elements de la paraula parlada, però no es pot fer abstracció de les síl·labes ja que no hi ha abstraccions sobre allò que no existeix. Per això, entre els molts mètodes d'aprendre a llegir, des de sempre hi ha hagut l'anomenat mètode iconogràfic o simbòlic, que és aquell en què a una lletra l'acompanya una figura, el nom de la qual comença per la lletra que es treballa. D'aquesta manera, per exemple, si s'ha de col·locar la lletra *b*, trobarem el dibuix d'unes balances, mentre que si cal posar una *a*, trobarem una àliga. No tractarem aquí l'eficàcia dels mètodes de lectura, encara que l'iconogràfic o simbòlic és molt antic i certament eficaç. El que sí volem dir és que la lectura consisteix sempre en un procés d'abstracció. Si escrivim la paraula *casa*, ens podem referir a un edifici unifamiliar amb doble teulada i jardí al davant, però també podem referir-nos a un pis d'una aglomeració urbana o a una mansió gairebé principesca o, fins i tot, a una cabana de fusta. A més, aquesta paraula, inclou des de cases de fusta a cases de vidre i, fins i tot, cases de joguina, i és que aquestes dues síl·labes activen en la ment el concepte abstracte de *casa*. Passa el mateix amb totes les paraules. Per tant, l'escriptura és el gran instrument d'abstracció icònica, de la mateixa manera que les matemàtiques són l'instrument d'una altra mena d'abstracció que no ens toca aquí comentar. Per això, hem dit que la lectura, per a l'escola sorgida de la Il·lustració, és sobretot un element de desenvolupament de la capacitat d'abstracció, és a dir, de desenvolupament intel·lectual.

Si l'escola no ensenya a llegir difícilment se n'aprendrà en cap altre lloc i, per tant, la capacitat de fer abstraccions serà molt menor. Aquesta mancança no impossibilita la vida social als individus que no saben llegir, ja que sobretot empren com a suport l'oralitat i desenvolupen facultats de la intel·ligència que la lectura sovint inhibeix: ens referim, per exemple, a la memòria. Per tant, l'infant o l'adult que no sap llegir normalment té més capacitat per memoritzar i, junt amb la memòria, pot desenvolupar arts inimaginables de supervivència. Aquest aspecte l'il·lustra molt bé Neil Postman²²⁹ en alguna de les seves obres quan explica els exemples de la societat nord-americana anterior a la Il·lustració, quan es podia parlar encara globalment d'una societat àgrafa. L'assagista de Nova York comenta com les societats àgrafes desenvolupen sobretot la memòria com el factor més important de la intel·ligència. Amb tot, quan l'escola irromp amb força en l'escenari social

---

²²⁹ POSTMAN, Neil. *Amusing ourselves to death: public discourse in the age of show business*, 20th anniversary ed. New York: Penguin Books, 2006, 184 p. ISBN: 014303653X.

d'Amèrica del Nord a principis del segle XIX, l'escola, instrument de sociabilització de la nova època prioritza sobretot un altre tipus d'intel·ligència que està basada en l'abstracció. D'aquesta manera, Postman, fidel deixeble de McLuhan²³⁰, arriba a la conclusió que el canvi de la comunicació oral a l'escripta no és únicament un canvi de mitjà, sinó un canvi de missatge. D'aquesta manera, segons Postman i tota l'escola de McLuhan, és el mitjà escrit el que condiciona el nostre comportament intel·lectual. Llegir o escriure vol dir veure's obligat a ordenar el text, indexar-lo, fer-ne apartats, procedir amb ordre, tant en la descripció com en l'anàlisi, extreure conclusions, etc., i tot això no es pot fer de qualsevol manera i, malgrat que hi ha persones amb una gran capacitat de concentració, la majoria dels humans per llegir s'aïllen, requereixen condicions especials, ho solen fer asseguts i no és possible concentrar-se fàcilment i desencadenar una concatenació d'idees abstractes sense uns requisits mínims. Aquestes són les servituds que imposa el mitjà. A canvi d'això, l'increment de la capacitat d'abstracció és notable i les connexions neuronals actuen cada vegada amb més rapidesa.

Aquesta evolució, segons Postman, avui està sent alterada per la presència de nous mitjans que tendeixen a substituir el poder de la lletra pel poder de la imatge. Postman va escriure la major part de la seva obra en ple desenvolupament d'un dels mitjans de comunicació més importants del segle passat: la televisió. Ràpidament, es va adonar del poder de la imatge i com les imatges desplaçaven les lletres. És ben clar que la televisió havia estat precedida pel cinema, però els dos sistemes no eren res més que les beceroles dels canvis brutals que s'anaven a produir en el tombant de mil·lenni, sobretot amb la irrupció dels sistemes digitals, substitutius dels analògics, i que permeten les reproduccions audiovisuals amb una facilitat i extensió mai somniada abans. Per altra banda, l'aparició i desenvolupament d'internet, on el text escrit hi és present però agafa un protagonisme molt menor, el poder de les imatges s'està imposant d'una forma que obliga a pensar quines conseqüències tindrà aquest canvi de mitjà sobre la intel·ligència de les persones.

Veure el cine, la televisió, o les produccions enllaunades amb els sistemes digitals requereix uns condicionants molt diferents dels requeriments de la lectura; un pot veure la televisió mentre menja fideus estirat en un sofà, parlant, i fent al mateix temps altres coses.

---

²³⁰ Aquest autor canadenc i gran expert de la teoria de la comunicació, ha passat a la posteritat precisament per les seves tesis de que el mitjà és el missatge. (*The medium is the message*)

El mitjà audiovisual no requereix els mateixos condicionants. Per altra banda, mentre l'escriptura cal que actuï de forma ordenada, el medi audiovisual actua per bombardeig. Si agafem, per exemple, *Tiempos Modernos*²³¹, la seqüència en què el protagonista és sotmès a una demostració sobre el funcionament de la màquina automàtica de menjar, per descriure literàriament el que passa a l'escena s'hauria de començar per descriure la fàbrica, el seu interior, el funcionament de les màquines, el ritme dels empleats i, finalment, situar l'escena en la visita dels alts executius als quals s'ha de fer la demostració. Es tracta d'una comissió d'homes encorbatats que són objecte de compliments per l'amo de la fàbrica. La demostració comença: s'ha d'ensenyar com funciona la màquina, com agafa els diversos menjars, com funciona el mecanisme automàtic i, tot d'un plegat, s'ha de buscar un operari que sigui subjecte passiu de la màquina. Aquest personatge és Chaplin: s'ha de descriure com és, com vesteix, com camina i, finalment, se l'ha de col·locar dins de la màquina on comença a demostració. La narració aquí hauria de començar a explicar com cada un dels mecanismes està especialitzat en un menjar i ens hem d'aturar especialment a descriure el mecanisme que pretén fer menjar les panotxes de blat de moro. També s'ha de descriure com el mecanisme automàtic va alimentant el subjecte passiu, que està lligat i no es pot moure, els rostres de satisfacció dels propietaris de la fàbrica i dels enginyers i la sorpresa dels possibles compradors. Tot seguit, el mecanisme automàtic es descontrola i comença a introduir menjar a la boca del pobre Chaplin, que està lligat; els mecànics intenten deturar la màquina, mostren els mecanismes que segueixen inalterables; els visitants passen de la sorpresa a l'estupefacció mentre que als amos de la fàbrica els comença a entrar el pànic ja que pensen que no ho compraran. Finalment, el motor es crema i el desenllaç resulta un fracàs. Aquest text ha requerit 1.500 matrius i no hem fet una descripció de l'escenari, ni de les diferents accions, simplement les hem enumerat ordenadament. La descripció exhaustiva de l'escena, segurament, requeriria deu vegades més espai i, per tant, no menys d'una vintena de pàgines. En canvi, la seqüència cinematogràfica de l'obra original, que proporciona tots els detalls fins a les escenes més delirants, té una durada de 3 min i 55 segons.

---

²³¹*Tiempos modernos* fou dirigida per Charles Chaplin l'any 1936 i és una de les pel·lícules de referència en la història del cinema. El film fa un crítica a les condicions dels obrers i a la introducció del treball en cadena. A cavall del cinema mut al sonor ens ha semblat prou significatiu per exemplificar el que volíem.

3. El poder de la imatge i l'escola

Aquesta és la diferència entre el mitjà audiovisual, de base iconogràfica, i el text. El mitjà audiovisual, que opera mitjançant seqüències d'imatges, pot proporcionar al mateix temps diverses informacions que en la narració s'han de descriure una darrere l'altra. Per tant, l'eficàcia comunicadora del mitjà és sens dubte més alta, però aquest fet no ens ha de portar a creure que aquests mitjans audiovisuals segueixin operant amb el mateix tipus de pensament; aquí el que compta no és l'abstracció sinó la intel·ligència emocional, els recursos emotius i, en definitiva, uns altres factors de la intel·ligència. Què canvia del nostre cervell quan passem d'un mitjà escrit a un mitjà audiovisual? No sembla que Neil Postman hagués tingut la resposta a aquesta pregunta que, i tot fa pensar que el pas del poder de la lletra al poder de la imatge ha de portar canvis importants. Hi ha qui diu que els nens i nenes sotmesos a un intens bombardeig d'imatges els costa més aprendre a llegir i a escriure; d'altres atribueixen als videojocs i a la incidència dels ordinadors en el públic escolar una part important de la culpa en els retards de l'aprenentatge i, fins i tot, hi ha qui els dóna la culpa d'una bona part del fracàs escolar. Sigui això cert o no, hi ha un fet evident: el futur de l'escola i dels nens i nenes no es podrà construir sense comptar amb les imatges i amb el poder de la iconografia, ja sigui estàtica o en moviment.

Per tant, és hora ara de plantejar el valor de l'ensenyament de l'art per part de l'escola, no sols com a un factor *d'embelliment cultural de l'esperit*, sinó com un instrument útil per descodificar la realitat i, sobretot, per descobrir quins valors de la intel·ligència comporta conrear aquestes habilitats.

Si l'escola nascuda de la Il·lustració, l'escola moderna, tenia l'escriptura com a eix, amb el resultat de desenvolupar la intel·ligència abstracta; l'escola del segle XXI, en un moment en què la transmissió de coneixement s'ha de fer necessàriament a través de mitjans que actuen a partir de bases icòniques, quin element haurà de desenvolupar en preeminència? Quin llenguatge ens haurà de preocupar més? Està lluny de nosaltres pensar que s'ha arribat a la fi del pensament abstracte i que, per tant, la lectura ha deixat de ser important. La idea que suggerim és que ensenyar a descodificar el poder de la imatge ha de deixar de ser considerat un afer secundari de l'educació. Els educadors del segle XIX podien dir de veritat quan es referien a la música, per exemple, que *el canto en las escuelas no puede ser*

*objeto de una enseñanza formal (...) porque no se puede aspirar a ello sin distraer el fin principal de la instrucción.*²³² Això que deien de la música també ho pensaven de l'art i del dibuix, encara que en aquest cas, com que l'ensenyament de l'art el vinculaven justament al dibuix, li veien una aplicació pragmàtica directa i no discutien que el dibuix s'hagués d'ensenyar, encara que de l'art com a tal ni en parlaven.²³³

La lectura de les imatges de l'art és sempre polièdrica, és a dir, es pot fer des de molts costats diferents. Per una banda, les imatges tenen un valor descriptiu evident i, tan si són fixes com si estan en moviment, poden substituir centenars de pàgines escrites. Ningú pot negar el valor descriptiu de la imatge. Amb tot, aquestes mateixes imatges solen tenir un valor simbòlic que les lliga amb idees prèvies que han estat introduïdes a la ment. Si les imatges no tinguessin un valor simbòlic no resultarien útils per a la publicitat i tothom sap el valor simbòlic que té associar una beguda alcohòlica amb un espai relaxant i de benestar, associar un cotxe amb gent guapa o associar una idea política amb una flor. El valor simbòlic de les imatges és un dels valors més potents ja que no és evident i no sempre actua sobre la consciència, sobre el pensament hipotètic deductiu ni sobre la intel·ligència abstracta. El valor simbòlic opera sobre la intel·ligència emocional.²³⁴

A part de la seva capacitat de descripció i de simbolitzar, les imatges són evocadores de realitats subjacents i en aquest sentit operen sobre el record i, fins i tot, sobre la memòria. Moltes vegades, ens diu Gombrich²³⁵, ens agrada un paisatge perquè ens recorda algun lloc, on en algun moment de la vida hi vàrem ser feliços. Hi ha qui relaciona les muntanyes nevades amb l'hivern, amb el Nadal i amb festivitats lligades a la infància. Aquesta associació d'idees, sovint inconscient, fa que les pintures de paisatges nevats ens agradin, i el mèrit tal vegada no és del pintor, sinó que és de l'associació d'idees que hem fet.

Hi ha vegades que l'associació no es produeix entre elements reals i records reals, sinó que es produeix entre esquematitzacions de la realitat, a les quals associem continguts

²³² CARDERERA, Mariano. *Diccionario de educacion y métodos de enseñanza*. 2a. Ed. Madrid : [s.n.], 1858, Impresion de R. Campuzano. [p.347]

²³³ Vegeu Op. Cit. 347.

²³⁴ Vegis en aquest sentit, GOLEMAN, Daniel. *Inteligencia emocional*. 62a. Ed. Barcelona: Kairós, 2006, 512 p. ISBN: 8472453715

²³⁵ GOMBRICH, E. H. *Historia del arte*, nueva ed. amp. y puesta al día, Barcelona: Garriga, 1992, 3 v. 535 p. ISBN: 8470791257

arbitraris. Si ens fixem bé, per exemple, en la iconografia de Walt Disney i observem el ratolí Mickey o l'ànec Donald, veiem que Donald no és un ànec, simplement té elements que la iconografia ha fet que associem als ànecs; i Mickey és un ésser antropomorf que no té res a veure amb una rata, però fa més de mig segle que els nens i nenes de mig món no dubtarien a dir que són un ànec i una rata, respectivament. Cap d'ells diu *fixa't mare, això no és un ratolí!*, ja que l'associació d'elements simbòlics va començar a funcionar des del principi. Tampoc Sant Pere i Sant Pau de la pintura romànica són figures reals, però sabem que un és Sant Pere perquè porta un element simbòlic, una clau. Per tant, hi ha una lectura de l'art que relaciona directament determinats símbols amb una realitat sovint inventada, i aquesta funció de l'art és avui indiscutible.

Moltes vegades, el que ens impressiona d'una obra d'art és el detall minucios amb què ha estat feta, com el paisatge que ens permet identificar claríssimament casa nostra en un context urbà o aquella pintura a l'oli que ens permet veure els detalls més mínims d'un bodegó barroc. I és que l'art té també una capacitat analítica, de penetrar en els detalls, de descompondre la realitat en mil i un matisos.

Finalment, i sense ànims d'exhaustivitat, podríem plantejar l'art com una simfonia de colors, tal com va escriure Kandinsky²³⁶ quan deia que de la mateixa manera que l'art de la música residia en una seqüència de sons, el seu art residia en una seqüència de colors. Molta gent, encara avui discuteix aquest concepte, però en canvi no dubta d'admetre una seqüència de colors en unes cortines o en una vànova de llit i, com Kandinsky, quan se li pregunta per què ha penjat aquelles cortines de colors contesta que són alegres; o quan tria un vestit de coloraines diu que li fa jove. Aquesta llibertat interpretativa lícita que tenim quan parlem de les cortines o de la vànova de llit, sovint la neguem a l'art, en majúscula ja que afirmem no saber què vol dir.

Totes aquestes lectures possibles segurament són permeses i formen part de l'anàlisi iconogràfica inconscient, però no són objecte freqüent de treball en l'escola, com tampoc ho és el seguit d'imatges en moviment que diàriament ha de descodificar l'infant. És ben cert que aquestes imatges majoritàriament procedeixen de l'exterior, són a internet, a les

---

²³⁶ KANDISNKII, Vasilii. *De lo espiritual en el arte: contribución al análisis de los elementos pictóricos* [Über das Geistige in der Kunst. Español], 1a. Ed. Paidós estética; 24, Barcelona : Paidós, 1996, 116 p. ISBN: 844930315X

tanques publicitàries, als videojocs, al cinema i la televisió, però de la mateixa manera que l'escola il·lustrada, que ara està en crisi, havia d'ensenyar a llegir, a descodificar els signes escrits, perquè no se'n podia aprendre fàcilment en cap altre lloc, l'escola que albirem hauria d'ensenyar a descodificar les icones ja que serà difícil aprendre-ho fora de l'àmbit escolar.

4. El poder del relat i l'escola

Deixant a part el poder de la iconografia, ens resta parlar del poder de la narració, perquè els infants i l'escola sempre han estat objecte de narracions. L'escola tradicional ha emprat des de les faules d'Isop a les rondalles populars. Per altra banda, la mitologia, la història, la literatura i la religió han fornint les històries que durant tres segles ha manejat l'escola. Algunes d'aquestes històries procedien de l'antiguitat clàssica, com les ja esmentades faules d'Isop, mentre que d'altres han estat creacions del segle XIX. Amb tot, tal vegada és l'hora de començar a preguntar: qui escriu les històries que avui mouen el món dels adolescents i dels infants? Qui i què hi ha darrera dels nous mites? Quina és la iconografia associada a aquestes històries? Cap a on porten? Tot això és necessari perquè és ben cert que el poder de les imatges i de la iconografia en el fons sempre està al servei de les narracions.

5. Les dues maneres d'aproximar-se a l'art: Respostes *deterministes* i respostes *adaptatives*

Gardner, que va dedicar una bona part de les seves recerques a estudiar les relacions entre l'ensenyament acadèmic de l'art i l'educació artística, i que ho va relacionar tot amb el desenvolupament de la ment, va arribar a conclusions que no són pas menystenibles pel nostre assaig. En les conclusions d'un dels seus treballs sobre el tema²³⁷ reconeix que, encara que el seu treball no condueix pas a proposar receptes per a l'educació artística, sí que se'n desprenen algunes línies de treball i alguns enfocaments interessants. Segons aquests treballs, Gardner creu que hi ha proves suficients que els alumnes aprenen de manera eficaç quan es veuen compromesos en projectes enriquidors i *significatius*, és a dir,

---

²³⁷ GARDNER, Howard. *Educación artística y desarrollo humano*, 1a. Ed. Paidós Educador; 144. Barcelona: Paidós Ibérica, 1994, 106 p. ISBN 8449300231

quan hi ha un intercanvi entre les diferents formes de coneixement i es barregen formes de treball artesanals, amb fórmules intuïtives, o quan s'introdueixen elements simbòlics. Sobre aquestes bases, aquest autor nord-americà va dissenyar un enfocament experimental de l'educació en l'art, que va anomenar Arts PROPEL. En aquest programa, àmpliament experimentat, es va convèncer *que les innovacions més brillants en l'evolució de currículums no aconseguen ser efectives si manquen dos factors: en primer lloc és absolutament necessari comptar amb un quadre de mestres que incorporin en ells mateixos els coneixements que s'espera que imparteixin; en segon lloc, és igualment essencial que hi hagi mitjans viables per avaluar el que s'ha après.* En conclusió, el psicòleg nord-americà acaba reivindicant que cal fer currículums viables, tenir bons educadors i formes d'avaluar apropiades.

Hi ha un altre factor molt important per un correcte ensenyament i aprenentatge de l'art, del qual també Gardner fa menció: la importància dels propis sistemes de valors. Aquesta observació la fa després d'analitzar l'ensenyament de l'art en ambients exògens nord-americans com la Xina. Així, mentre el pensament conservador s'esforça per demostrar que en l'escola actual i en la societat s'han perdut valors tradicionals, es desconeix l'art formal i el significat religiós de moltes obres, el pensament progressista cerca mitjans que promoguin la capacitat expressiva, l'originalitat, l'emotivitat i, en general, tot allò que fomenta una visió crítica de l'art, sigui actual o del passat.

Els resultats als quals arriba Gardner al final de les seves recerques són importants, malgrat que ell mateix diu que no té cap recepta. Tot i que Gardner és un gran defensor dels mètodes per descobriment i arriba a l'atreviment d'afirmar que si a l'escola s'estudiés en profunditat un sol tema que cinquanta superficialment, al final una conclusió rellevant és que no hi ha ensenyament en l'art sense que els educadors *incorporin ells mateixos el coneixement que s'espera que imparteixin*, conclusió que ens recorda molt l'axioma del qual parteix Carderera al segle XIX quan diu que ningú no pot ensenyar allò que no sap.

Les altres dues conclusions a què arriba Gardner, evidentment, també semblen indiscutibles.

Si deixem aquesta primera reflexió i anem a la segona, que fa referència a la manera com aprenem l'art, voldríem situar el lector davant d'una hipotètica visita a qualsevol dels temples de l'art que hi ha actualment, i tan se val si és un dels grans museus del món o una petita exposició d'autors actuals. Posats a imaginar, pensem que l'exposició està formada per les vint obres seleccionades en la nostra carpeta d'imatges lliurada als infants, però que com tothom sap, no tenen res de dibuixos infantils. Quan entrem en un d'aquests llocs i ens posem davant de les obres esmentades ens podem fer molts tipus de preguntes. La gent formada en l'art, i en una certa disciplina acadèmica ens podríem plantejar per a cada una de les obres, quin és el nom de l'obra, quin tema tracta, de quin autor és, si és una de les obres més importants d'aquest autor, en què o amb qui es va inspirar, quina mena de colors hi dominen, en quina tendència artística cal enquibir cada obra, quan va ser pintada, què va representar a l'època... I moltes preguntes més per l'estil. És ben clar que moltes d'aquestes preguntes ja no ens les fem, ja que vénen resoltes en el catàleg i també figuren a vegades en la cartela de l'exposició. De tota manera, identificar les obres d'art és una de les accions que s'espera de la gent culta, formada en les institucions acadèmiques. És Gombrich qui sorneguerament es riu de moltes persones que quan visiten els museus, abans de mirar l'obra es miren l'etiqueta per saber de qui es tracta i calcular així el temps que és prudent estar-se davant de l'obra.

Però ens podríem haver fet altres preguntes, que de fet, moltes persones també es fan davant d'una obra d'art, com per exemple: m'agrada a mi aquesta obra? Em desagrada? Per quin motiu és tan important? Em compraria un pòster d'aquesta obra per penjar-lo en algun lloc de casa? I una samarreta? Quina imatge triaré a la sortida per regalar? Em recorda alguna cosa? En què em fa pensar? Em fa posar trist? Cal que estigui al museu? Què faig aquí mirant-me això? La llista de preguntes pot ser infinita²³⁸.

Observem que davant del primer grup de qüestions les preguntes es poden respondre pràcticament d'una sola manera correcta, i la varietat de respostes que es podrien generar serien considerades incorrectes i ens atreviríem a dir que inclús falses. Goldberg²³⁹ ens parla d'aquestes preguntes com aquelles que tenen *respostes deterministes*. Ara bé, si

²³⁸ Part d'aquesta reflexió ha estat suggerida per l'obra col·lectiva *La museografia interactiva*, de l'editorial Trea, en premsa; en especial, ens ha estat útil el capítol titulat "Introducción al análisis de modelos de museografía interactiva" de Joan Santacana i Mestre.

²³⁹ GOLDBERG, Elkhonon. *El cerebro ejecutivo: lóbulos frontales y mente civilizada*, 1a. Ed. Drakontos, Barcelona: Crítica, 2002, 265 p. [p.93 i següents], ISBN: 8484323455

pensem en les possibles respostes que donaríem a les preguntes del segon bloc, observem que són ben diferents de les del primer. Es tracta de respostes molt ambigües ja que cap d'aquestes preguntes té una sola opció correcta o certa. Quan escollim una obra d'art ho fem perquè ens agrada i no pas perquè sigui la resposta correcta, i el mateix fem quan en descartem una altra, ho fem perquè la considerem lletja. En aquest cas no tenim, doncs, en compte si la nostra elecció (la nostra resposta) serà correcta o incorrecta. Les nostres respostes a aquest tipus de preguntes se solen anomenar *respostes adaptatives*.

L'educació escolar està orientada a les preguntes del primer bloc, és a dir, a trobar respostes *correctes* a les preguntes que tenen una sola resposta. Aquesta és la forma dominant d'aprenentatge escolar; però quan ens trobem davant del fenomen artístic, davant de qualsevol de les obres d'art de la selecció esmentada, sovint se'ns plantegen qüestions que no tenen una resposta única correcta. Ens passa davant de l'art el mateix que ens passa a la vida real: les preguntes que més ens interessin no tenen una única resposta *correcta*. Es tracta, doncs, de *respostes adaptatives*.

I és que en art sol passar que, exceptuant les qüestions estrictament tècniques –que no solen ser les més importants-, la majoria de preguntes no tenen respostes *correctes*. Les respostes *correctes* són fàcils de trobar en el camp de l'art. Per exemple, estan retolades sota de les obres dels museus o dels llibres, o les eines informàtiques ens poden resoldre aquest tipus de qüestions. Pensem si no, qui no ha fet servir *Wikipedia* o *Google* per trobar respostes *correctes*?

Per resoldre aquestes qüestions o preguntes que ens fem sobre l'art i que solen ser personals, subjectives i ambigües hi sol haver fórmules que gairebé sempre consisteixen a saber canviar, escollir o fraccionar la pregunta. Així, per exemple, si em pregunten si m'agrada l'obra de Miró, *Tagesanbruch*, (la imatge 12 de la nostra carpeta d'imatge), i jo contesto que sí, la segona qüestió és: per què t'agrada aquesta obra?, i aquí la resposta ja és ambigua perquè no sempre sabré dir per què m'agrada una obra. Però si redueixo la pregunta a qüestions concretes sé, per exemple, que aquesta obra me la van regalar en una ocasió molt particular en forma de catifa i teixida a mà per qui me la va regalar. Aquesta resposta és molt concreta i tal vegada és el motiu pel qual he contestat que m'agradava l'obra de Miró. De la mateixa manera, podria respondre que m'agrada perquè quan era

petita els meus pares em portaven a la Fundació Miró a veure titelles i estic familiaritzada amb els colors de Miró. Per tant, per treure l'ambigüitat de preguntes com aquestes hem d'intentar reduir les qüestions a altres que tinguin una solució única.

Així doncs, davant de les qüestions de tipus adaptatiu, les respostes poden diferir en funció de la situació personal del moment en el qual prenem la decisió, o de com ens facin la pregunta, o de qui ens la fa, o de si ens porta una evocació feliç i agradable o, contràriament, ens porta mals records i angoixes. La meua visió d'una obra d'art pot dependre de situacions tan aleatòries com la forma com em vaig veure obligada a fer la visita al museu, cansada, suada i mal acompanyada. És molt diferent, prendre decisions d'aquesta mena davant de moments d'estrès o enmig d'unes vacances, de forma relaxada i feliç. Bé és cert que les qüestions situacionals i ambientals no són les úniques que ens influeixen i les respostes de tipus adaptatiu poden tenir influències absolutament imprevistes, fins al punt que hi ha obres que no ens agraden ni ens agradaran fàcilment davant de cap situació, i al contrari.

La majoria de recerques que s'han fet en psicologia cognitiva i en didàctica no s'han fet sobre processos cognitius de caràcter adaptatiu. És ben clar que aquest tipus de recerca hi és, però quantitativament és molt escassa, en comparació a la recerca que es fan pels processos mentals que impliquen respostes deterministes.²⁴⁰ L'escola, en la nostra tradició acadèmica, sempre intenta tractar d'ensenyar la presa de decisions verídiques i no educa per la presa de decisions adaptatives. En les nostres visites a les escoles al llarg del treball de camp d'aquesta segona part de la recerca, quan plantejàvem per primera vegada als nens i nenes que havien d'ordenar 20 làmines d'art, quedaven molt parats. I després de preguntar inevitablement si allò anava per nota i quina finalitat tenia, preguntes raonables tenint en compte el context en què es mouen, tot seguit molts plantejaven preguntes com les següents: *I si m'agraden totes? I si no me n'agrada cap? Què faig si en tinc dues i no sé en quin ordre col·locar-les? No val posar totes les que m'agraden juntes i les que no separades?*²⁴¹ Totes aquestes preguntes, i moltes més en aquest sentit, reflectien una certa perplexitat ja que no era freqüent aquest tipus d'exercici; tal vegada no l'havien fet mai a l'escola, i és que l'escola no educa per això. L'escola està pensada perquè els nostres

²⁴⁰ Vegis, en aquest sentit, GOLDBERG, Elkhonon. *El cerebro ejecutivo: lóbulos frontales y mente civilizada*, 1a. Ed. Drakontos, Barcelona: Crítica, 2002, 265 p. [p. 95], ISBN: 8484323455

²⁴¹ Vegis Annex 1: El dietari del treball de camp

infants sàpiguen tenir respostes *deterministes*, i no pas *adaptatives*. Fins i tot en el camp de l'ensenyament de l'art, moltes vegades, davant de respostes espontànies del tipus *això m'agrada i això no m'agrada*, solem reaccionar fent notar que aquesta qüestió no és rellevant, i que allò que importa són les qüestions tècniques, verídiques i contrastables.

Per tant, qualsevol persona adulta que sigui sotmesa a un exercici semblant al que nosaltres hem proposat als infants, probablement s'hauria trobat amb les mateixes o semblants dificultats, i és que el problema no és un problema de l'educació infantil o juvenil, sinó de la nostra posició enfront de l'art i del fenomen estètic en general. Moltes vegades, aquest problema també el pateixen els mateixos artistes, quan són interrogats sobre per què fan les coses de la manera que les fan. Imaginem que a Picasso li haguessin començat a preguntar per quina raó posava un nas en un lloc o seccionava un braç o pintava un objecte d'un color arbitrari. Imaginem que a Van Gogh li haguessin preguntat per què va pintar els cabells grocs del carter que li portava les cartes amb les esperades bones notícies del seu germà, si el carter és ben sabut que no era ros; o imaginem que algú hagués preguntat a Gauguin per què va pintar cavalls grocs, blaus i vermells si no existeixen. Diuen que Picasso, davant de preguntes d'aquesta mena, va contestar als seus interlocutors amb una altra pregunta: *Els agrada sentir cantar els ocells? Doncs per què no els hi pregunten per què ho fan i què volen dir!*²⁴²No sabem si aquesta tradició picassiana és certa o no, però en tot cas reflecteix la situació que volem plantejar, i que es pot resumir dient que a vegades podem tenir motius per saber per què ens agrada una cosa o per què ens desagrada una cosa, però no sempre tenim motius per explicar tot el que ens agrada. A aquesta situació cal afegir-n'hi una altra -i aquesta sí que és de caràcter exclusivament educatiu-, i és que no ens eduquen ni eduquem per a les respostes *adaptatives*, que al cap i a la fi solen ser les més importants en la major part de qüestions de la vida.

L'escola, desenvolupa o intenta desenvolupar, sobretot, el pensament racional, fins i tot quan educa en l'art. Per aquest motiu, tendeix a cercar respostes verídiques. Aquest pensament racional, en el fons, és el que determina no només les qualificacions acadèmiques, sinó també els tests d'intel·ligència. Tot i la importància que tenen aquests

---

²⁴² En converses amb l'escultor Lau, l'artista ens ha confessat diverses vegades que quan un galerista, en vistes a una nova exposició de peces, li pregunta què ha volgut expressar amb la seva obra, sovint contesta que si ho sabés explicar amb paraules escriuria i no faria pas escultura, i afegeix que considera que sovint és necessari que l'obra d'art parli per ella mateixa.

tipus de mesures, és útil, de tant en tant, relativitzar el seu sentit ja que pensar que la nostra intel·ligència és raonament lògic, hipoteticodeductiu, rapidesa de connexions, capacitat d'abstracció, etc., revela freqüentment una concepció molt estreta de l'activitat mental humana, ja que aquesta creença o suposició sovint menysté moltes altres capacitats cerebrals, com per exemple la capacitat de relacionar-nos amb els altres, amb el món exterior; la capacitat de controlar o no els nostres impulsos; d'il·lusionar-nos davant de determinades coses, la motivació, la il·lusió, l'entusiasme, la perseverança; la capacitat d'empatia amb situacions d'altres, l'autodisciplina, la compassió, l'altruisme i, en general, tot allò que s'ha dit *intel·ligència emocional*. El cert és que la majoria de persones actuem mitjançant recursos emocionals i, sense dubtar que el coneixement científic requereix activar moltíssims recursos racionals, dominar els mecanismes de la lògica, dels factors causals, etc., és ben cert també que la intel·ligència necessària per a enfocar les qüestions d'art i d'estètica pot arribar a ser molt diferent de la que hem fet menció fins ara. La resposta a la pregunta sobre què fa que una obra d'art ens agradi o no ens agradi no sempre requereix un mecanisme racional i, per tant, sovint la nostra ment recorre a la intel·ligència emocional.

Després d'aquesta reflexió en doble direcció que plantejàvem a l'inici del capítol, caldria concloure que, per una banda, ens trobem davant d'uns infants immersos en una situació d'intel·ligència canviant, en la mesura que canvia el mitjà i que cada vegada més tenen a l'abast imatges audiovisuals, en moviment o estàtiques. Es tracta d'un tipus d'intel·ligència que no sabem ben bé on va, però per a la qual l'escola hereva de la modernitat il·lustrada comença a no servir i, per altra banda, ens trobem davant d'una disciplina, l'art i la seva història, que exigeix formar-se en el camp de les preguntes i respostes *adaptatives*, però que sovint s'enfoca exclusivament en el camp d'allò que Goldberg anomenava preguntes i respostes *deterministes*.

Els resultats de l'anàlisi de les nostres enquestes, com veurem, estan molt relacionats amb tota aquesta problemàtica, i de fet comencem a creure que en són el resultat.

6. La drogoaddicció i l'art

Com hem vist en el capítol precedent, una part de l'anàlisi l'hem dedicat a estudiar el comportament dels diversos grups d'infants respecte a cada una de les obres. Independentment de si aquesta anàlisi dóna suport o no a la hipòtesi de treball, fet que abordarem en el capítol subsegüent, hi ha algunes conclusions derivades de l'anàlisi que val la pena començar a assenyalar. Per una banda, hi ha els factors múltiples, variats i gairebé imprevisibles que influeixen perquè els infants reconeixin una obra d'art. Certament, la seva major o menor presència en els mitjans de comunicació normals o de massa no és un factor menor, però n'hi ha molts més que hem vist, alguns fàcils de determinar i d'altres pràcticament impossible, en l'estat actual de la recerca. Alguns d'aquests factors són difícils d'explicar i sembla que si ho volem fer recorrent als mètodes clàssics d'avaluació per estàndards, que en el fons és el que hem fet servir, trobem correlacions, de les quals volem derivar explicacions, i fins i tot demostracions, però és evident que voler fer això porta, gairebé sempre, a abusar del mètode i fer-li dir coses que realment no es poden afirmar; i és que les avaluacions per estàndards, com és ben sabut, permeten establir correlacions, però això és molt diferent de les demostracions. Així doncs, podem dir, aplicant la metodologia basada en estàndards, que el Centre d'Estudis Joan XXIII presenta uns comportaments tan atípics que fins i tot ens pot fer pensar en la validesa dels resultats. Però un cop ens adonem que els resultats són tan vàlids com els de les altres quatre escoles, tenim la temptació de passar de la correlació a la demostració i dir que és la sociologia, certament diferent del barri, la causa d'aquestes anomalies. Aquest risc és present en aquesta recerca i en la majoria de recerques basades en estàndards, i és que a vegades en una recerca es pot arribar a acostar-se perillosament a les fronteres del mètode. No voldríem donar a entendre que en aquest simple treball acadèmic hem arribat a "les fronteres de la didàctica", sinó senzillament que ens cal un altre tipus d'anàlisi per arribar al fons de la qüestió.

De quina anàlisi estem parlant? És ben clar que ens referim a la neuropsicologia. Aquest cap és encara molt desconegut pels investigadors i, per tant, per nosaltres, però el poc que se sap porta ja a demostrar que el cervell superior, racional, també conegut com a *lòbuls frontals* o *neocòrtex* -que en termes evolutius és la part més recent del cervell i que rodeja i embolcalla les parts més primitives- és on es detecten funcions i capacitats que influeixen

en la creativitat i la imaginació, en la capacitat de resoldre problemes, en el raonament lògic i reflexiu, en l'autoconsciència i, fins i tot, en conceptes tan aparentment eteris com la bondat, l'empatia o la compassió.²⁴³

Aquest cervell inferior, diuen els investigadors que conté un sistema de *recerca*, que per tant és instintiu i que quan s'activa en els humans ens porta a activar les ganes de viure, l'energia per posar-nos en terrenys desconeguts, l'ànsia per descobrir i, sobretot, estimula la motivació constant, els sentits dels propòsits que ens ajuden a portar-nos a metes, i quan aquest sistema opera coordinat amb els lòbuls frontals, és a dir, amb el neocòrtex, és quan volem fer realitat les idees. La unió del cervell inferior amb el superior és doncs la responsable de moltes de les activitats relacionades amb la percepció, amb la motivació i amb tot allò que ens interessa per esbrinar el que passa en el cervell quan es tracta d'art.

El que és interessant dels estudis de neuropsicologia a què fem referència és que el sistema de recerca cerebral químicament sembla que és molt complex i disposa de moltes substàncies entre les quals n'hi ha una, la dopamina, que posa en marxa moltes coses, com les funcions superiors del neocòrtex. Aquesta substància ha estat etiquetada com el *gran interruptor*, és a dir, allò que dóna pas. Aquest sistema de recerca, activat per la dopamina és com un múscle, o almenys fa servir teixit muscular i, per tant, com més s'utilitza millor funciona. És a dir, com més curiositat, creativitat i emotivitat, més curiosos, creatius i motivadors serem. Contràriament, quan posem davant d'un televisor durant unes quantes hores un adult o un infant, la secreció de dopamina es redueix i el sistema de recerca cerebral queda molt poc actiu. Aquests baixos nivells de dopamina que resulten d'aquesta

---

²⁴³ Aquestes funcions del neocòrtex estan avui ben diferenciades de les que s'allotgen en la part més primitiva del cervell i que en podríem dir e cervell intern. Allí hi ha la ira, la por, l'angoixa, l'impuls, el joc, el risc, i en els adults la luxúria. Vegis sobre aquest tema:

DEPUE, Richard A.; COLLINS, Paul F. Neurobiology of the structure of personality: Dopamine, facilitation of incentive motivation, and extraversion. *Behavioral and Brain Sciences*, 22, 1999, pp. 491-517, ISSN: 0140525X

PANKSEPP, Jaak. *Affective neuroscience: the foundations of human and animal emotions*, 1a. Ed. New York : Oxford University Press, 1998, 466 p. ISBN: 0195096738

BELZ, Emily; KENNEL, Jamilyn; CZAMBEL, Kenneth [et.al]. Environmental enrichment lowers stress responsive hormones in singly housed male and female rats. *Pharmacology, Biochemistry and Behavior*, 76, 2003, pp. 481-486. ISSN 00913057

mena d'activitats, condueixen sovint a situacions d'indecisió, a pensaments poc creatius i a absència de noves idees.²⁴⁴

Un dels estudis a què hem fet esment ²⁴⁵ fa referència a un experiment elaborat amb un grup de rates, i que demostra fins a quin punt l'activació de coses, experiències i situacions noves, fa augmentar de forma exponencial les neurones de cada costat de l'hipocamp; és a dir, el centre més important de la memòria i de l'aprenentatge.

En conclusió, es pot dir que cada vegada que introduïm en els infants sistemes que els obliguen a activar els seus mecanismes de recerca cerebral, com per exemple forçar-los a posar en acció les seves facultats d'elecció i tria, és a dir, les seves capacitats d'escollir, ja poden continuar ells sols perquè tenen el mecanisme cerebral de recerca activat.

Aquest fet, que segons els treballs de neuropsicologia examinats és un mecanisme prou conegut, ens porta a pensar que en el mètode emprat per nosaltres de proposar una mateixa enquesta a temps 1 i a temps 2, amb la ingènua suposició que posant un cert temps pel mig els nostres alumnes ja no recordarien l'opció presa i si repetien l'opció confirmaven la hipòtesi, el que vam fer – i aquesta és una hipòtesi que no té res a veure amb la que nosaltres havíem plantejat – va ser engegar-los el mecanisme de recerca cerebral, de manera que en la segona enquesta “ja havien après” i, per tant, ja van ser capaços de fer una ordenació més autònoma de les imatges.

L'entrenament del cervell en la recerca de solucions adaptatives és el resultat involuntari i molt incipient de la repetició de la nostra enquesta. Si és cert que la dopamina actua d'interruptor cerebral de manera que el cervell superior actua en coordinació amb el sistema de recerca del seu sistema inferior, cal tenir present que aquesta substància és molt pròxima als opiacis i, per tant, com més se'n va alliberant, més plaer produeix. Així doncs, la producció de plaer lligat a la recerca de solucions adaptatives i, en general, a les accions superiors del neocòrtex, tal vegada és la responsable que molts infants, que han estat ensenyats en aquestes activitats comencin a trobar satisfacció en la seva pràctica i quan

---

²⁴⁴ PANKSEPP, Jaak. *Affective neuroscience: the foundations of human and animal emotions*, 1a. Ed. New York : Oxford University Press, 1998, 466 p. [p.95], ISBN: 0195096738

²⁴⁵ BELZ, Emily; KENNEL, Jamilyn; CZAMBEL, Kenneth [et.al]. Environmental enrichment lowers stress responsive hormones in singly housed male and female rats. *Pharmacology, Biochemistry and Behavior*, 76, 2003, pp. 481-486. ISSN 00913057

siguin adults els fascini aquest món, que tanta satisfacció sembla que els ha proporcionat.²⁴⁶

És evident que la nostra recerca queda molt lluny metodològicament d'aquest tipus d'anàlisi, però és imprescindible adonar-nos del que els investigadors en neuropsicologia afirmen. En aquest camp hi ha recerques molt taxatives i concloents sobre l'estat actual de la qüestió que afirmen que *la dopamina (...) participa en la regulación del estado de ánimo y en la coordinación del movimiento. Pero es famosa sobretudo por formar parte del sistema de placer y recompensa del cerebro (...). Cuando los adictos consiguen su droga favorita, o cuando los jugadores compulsivos ganan una apuesta es este el neurotransmisor que actúa. Su papel en la música no se conoció hasta el 2005.*

*La neurociencia cognitiva ha conseguido hacer grandes progresos a lo largo de la última década. Sabemos ya mucho más sobre cómo operan las neuronas, como se comunican, como forman redes y como se desarrollan a partir de sus recetas genéticas. Un hallazgo en el nivel macro sobre la función del cerebro es la idea popular sobre especialización hemisférica: la idea de que la mitad izquierda del cerebro y la mitad derecha realizan funciones cognitivas diferentes. Esto es cierto sin duda pero como sucede con gran parte de la ciencia que se ha filtrado a la cultura popular, la verdad de la historia es un poco más matizada.*²⁴⁷

Els mecanismes pels quals es pot estimular el cervell humà envers l'art estan molt vinculats a processos que hem denominat, seguint altres autors, *adaptatius*. Amb tot, tenim

---

²⁴⁶ De fet, alguns neuropsicòlegs, consideren que els centres de plaer intel·lectual, inclòs el de l'art, lligats a la dopamina no són gaire diferents dels mecanismes bioquímics de les addiccions. Dit d'una manera barroera, creuen que el plaer intel·lectual que produeix l'art en el fons és una addicció, però a diferència de l'alcohol o el tabaquisme no és destructiva, sinó que és creativa. Vegis en aquest sentit:

McCARTHY, Margaret M.; ALTEMUS, Margaret. Central nervous system actions of oxytocin and modulation of behavior in humans, *Molecular Medicine Today*, 3, 6, 1997, 269-275 pp. ISSN: 13574310

UVNÄS-MOBERG, Kerstin. Physiological and Endocrine Effects of Social Contact, *Annals of the New York Academy of Science*, 807, 1997, Integrative Neurobiology of Affiliation, 146-163 pp. ISSN: 0077-8923

ZUBIETA, Jon-Kar; KETTER, Terence A.; BUELLER Joshua A. [et.al]. Regulation of Human Affective Responses by Anterior Cingulate and Limbic μ -Opioid Neurotransmission. *Archives of General Psychiatry*, 60, 2003, 1145-1153 p. ISSN: 1538-3636

²⁴⁷ LEVITIN, Daniel J. *Tu cerebro y la música: el estudio científico de una obsesión humana*, 1a. Ed. RBA divulgación, Barcelona: RBA, 2008, 346 p. [p.133-134], ISBN: 9788498673364

la intuïció que l'aprenentatge de l'art té mols punts de contacte amb el que passa amb la música, i l'aprenentatge de la música es basa molt en la repetició. Les recerques actuals porten a la conclusió que la música opera perquè recordem els tons que acabem de sentir i els relacionem amb els que estem sentint justament ara. Afirmar Levitin²⁴⁸ que *en los últimos seis años los neurocientíficos han mostrado hasta que punto está íntimamente relacionado nuestro sistema de memoria con nuestro sistema emocional (...) cuando un gran compositor efectúa con destreza la repetición es emotivamente satisfactoria para el cerebro y hace que la experiencia de la repetición sea grata*. Què vol dir amb això de la repetició i la memòria? De fet, el que ens diu la investigació recent és que una base del plaer generat per la secreció de dopamina resideix en el fet que el nostre cervell, gràcies a la memòria, “endevina” el que vindrà. Per tant, en el camp de la música, el plaer va molt lligat a “endevinar” el que vindrà. Quan diem que una peça musical és molt simple, el que estem dient és que és tan previsible que resulta trivial; no ens planteja cap repte i, per tant, no ens produeix gaire plaer. Aleshores, no hi ha sorpresa i l'art ens sembla insuls i simplista.²⁴⁹

No ens volem estendre en aquest tema, que sobretot s'ha centrat, entre totes les arts, en la recerca en la música, però intuïm que els resultats d'aquesta recerca van més enllà de la música i que obren les portes a la seva aplicació al camp de les arts visuals. Així doncs, quan parlem dels límits metodològics de la nostra recerca, creiem haver deixat ben clar que es troben justament aquí.

---

²⁴⁸ Op. Cit. p. 179

²⁴⁹ Op. Cit. p. 248-250.

XIII. UNA APROXIMACIÓ A LES CONCLUSIONS GENERALS

Al començament de la nostra recerca, ens plantejàvem dos objectius. Primer objectiu: intentar verificar si aplicant mètodes aparentment tan diferents, amb totes les garanties metodològiques d'anàlisi possible, realment obtindríem resultats diferents. Segon objectiu: comprovar quines són les icones provinents de la història de l'art més escollides pels infants i si aquestes coincideixen amb les imatges que podem considerar mediàtiques i profusament reproduïdes.

Es tractava de dos objectius concrets i aparentment senzills per generar hipòtesis posteriorment demostrables. Per arribar al primer objectiu, en el quart capítol plantejàvem la primera de les hipòtesis: *l'aprenentatge de l'art i de la seva història ha d'estar estretament relacionada amb la metodologia d'ensenyament i en la mesura que això passa cal suposar que els mètodes actius permeten una consolidació de conceptes i procediments més eficient que les metodologies denominades passives.*

Conseqüentment amb aquesta hipòtesi, la recerca va haver d'orientar-se cap a l'aplicació del mètode empíricoanalític amb els dotze passos descrits al capítol cinquè.

Com a resultat d'aquesta primera part vàrem poder veure les limitacions del mètode tot i que el mètode descrit creiem que és l'adequat per a la verificació de la hipòtesi. Les conclusions d'aquesta primera part de la recerca, les hem explicat en el capítol corresponent ²⁵⁰ encara que aquí és necessari tornar-hi.

En aquest apartat veiem que *el mètode actiu obté millors resultats d'aprenentatge que el mètode passiu en quatre de les sis escoles, però no en totes. I ho fa, a més a més, amb uns marges significatius en tres (p-valor <0.05);(...) estadísticament, podríem pensar que en aquest punt la hipòtesis es comença a validar ja que en les dues escoles on això no es compleix les dades no arriben a ser significatives.* Tot i això, si ens atenem a la mostra, resulta clar que no hi ha una base estadística prou sòlida per dir que la hipòtesi es confirma; aquests resultats indiquen pròpiament una tendència i només són vàlids per les escoles del nostre estudi. És evident, que no és lícit fer-ne cap generalització i que la tendència no es pot aplicar als centres que no han estat objecte d'anàlisi.

En les esmentades conclusions de la primera part hem fet referència que *quan hem volgut establir la mateixa comparació entre els dos mètodes al cap de sis mesos de l'acció educativa, també observem que de forma general el mètode actiu obté millors resultats d'aprenentatge en cinc de les sis escoles encara que, aquests resultats sols són significatius en tres d'elles (p-valor 0.05). (...). El resultat de tot plegat permet afirmar que tant en temps 1 com en temps 2 els mètodes actius han obtingut resultats lleugerament més alts que els mètodes passius.*

L'estudi també ha posat de manifest que *és molt més rellevant el factor social, és a dir, el lloc que l'escola ocupa en el conjunt de les xarxes socials del territori. Sigui quin sigui el mètode hi ha zones on els rendiments acadèmics s'han de relacionar necessàriament amb les classes socials predominants en el barri.*

Finalment, hem analitzat els resultat de l'aprenentatge al cap d'un cert temps, i aquest ens mostra el que en principi es podria esperar, és a dir, que amb el temps, perdem coneixements. De tota manera, també constatem que quan s'ha produït un aprenentatge amb el mètode passiu, la retenció del coneixement és menys duradora. A més a més, *la*

---

²⁵⁰ Vegis capítol VIII: Anàlisi crítica dels resultats de la primera part.

introducció d'un mètode actiu en un grup d'alumnes que estan acostumats a mètodes passius dins de sistemes coherents, no sempre millora els resultats de l'aprenentatge.

En resum, doncs, tots els resultats de l'anàlisi de la primera part de la recerca *ens porten a la conclusió que ens els processos d'ensenyament i aprenentatge el factor metodològic que habitualment es considera important i fonamental, té un pes específic relatiu i que tal vegada no és determinant malgrat que no es pot menystenir; factors com el grup social o bé la coherència en l'estil d'aprenentatge dominant poden arribar a ser més determinants que el mètode. Dit això, la recerca també ens mostra la tendència que l'aprenentatge actiu sol ser més sòlid que el passiu, si entenem per sòlid el fet que dura més. Aquesta afirmació, però, no es pot generalitzar ja que els resultats obtinguts ens han de fer prendre molta precaució a l'hora d'afirmar la significació de les dades; el fet que sigui estadísticament significativa una dada no permet recolzar conclusions generals i molt menys universals.*

La incertesa davant dels resultats obtinguts ens va obligar a plantejar l'existència d'altres factors que tal vegada podien ser tan o més decisius que el mètode en l'obtenció de resultats. Ens referim a factors com estil d'aprenentatge, la zona o barri on s'ubica l'escola, etc. Ens preguntàvem si hi havia algun factor, no contemplat fins ara, que pogués tenir una significació més gran o una incidència més potent en l'aprenentatge de l'art. Existia aquest factor? Quin era? Com operava? Ja en el primer capítol havíem començat a discutir les funcions de l'art, i en el segon, referit als objectius de la recerca, preteníem esbrinar la multiplicitat de factors que intervenen en la didàctica. Aquestes reflexions ja ens posaven sobre l'avís que el primer objectiu, que semblava tan clar, en realitat amagava una gran complexitat.

El segon objectiu, que recordem-ho, pretenia *comprovar quines són les icones provinents de la història de l'art més escollides pels infants i si aquestes coincideixen amb les imatges que podem considerar mediàtiques i profusament reproduïdes* ens portava a formular la segona hipòtesi, a partir del capítol IX, introduint la possible incidència dels concepte de *mass media* (o mitjans de comunicació de massa) i els factors de mercat en els resultats de l'ensenyament de l'art. És per això que plantejàvem que no tot és mètode i ens inspiràvem, sobretot, en els plantejaments de Howard Gardner i en un curiós experiment publicat feia anys en una revista de divulgació general, el *Correu de la UNESCO*. Tot plegat ens

portava a definir la segona hipòtesi dient que *els conceptes estètics i els valors atribuïts a l'art per a determinats sectors de nens i nenes de l'ensenyament reglat en el nivell de primària estan més influïts per factors externs que per factors interns provinents de l'ensenyament d'aquests conceptes.*

Aquesta segona hipòtesi ens va portar a arbitrar una metodologia anàloga, basada també amb estàndards amb la finalitat de verificar-la. Vam escollir vint imatges acuradament, vam triar els centres d'experimentació, que havien de coincidir amb els de la primera hipòtesi, i finalment, un cop obtinguts els resultats, hem dedicat el capítol XI a fer-ne l'anàlisi crític.

Arribats al final de la recerca, i un cop analitzats críticament tots els resultats, s'arriba al convenciment que la hipòtesi primera no es demostra aparentment, encara que hi ha indicis que ens permeten afirmar que certament la metodologia influeix en el procés d'aprenentatge investigat. No volem dir amb això, que sigui indiferent l'ús d'un o altre mètode sinó que l'aprenentatge probablement té un munt de matisos que es reflecteixen en els infants de moltes maneres, però que són molt difícils de comprovar amb una simple avaluació per estàndards. És molt possible que si el procés d'experimentació en lloc d'haver durat sis hores per cada unitat didàctica, amb un total de dotze hores, s'hagués practicat al llarg de tot un curs o millor encara de diversos cursos, no tenim dubtes que els resultats de la recerca haurien estat més concloents. El problema de la incerta verificació de la primera hipòtesi ve donat pel fet que amb aquest tipus d'avaluació en què es comparen dos mètodes, de fet s'hi impliquen, per part dels nens, canvis d'hàbits, de costums i, en definitiva de maneres de fer i de treballar a l'escola que no és fàcil capgirar amb dotze hores²⁵¹.

Justament el fet que primera hipòtesi no es pogués verificar amb la contundència que s'espera d'una recerca, i malgrat que som conscients que allò que importa d'una recerca no és la verificació de la hipòtesi en sentit positiu, sinó qualsevol resultat metodològicament obtingut amb una metodologia correcta, ens vàrem plantejar com en les arts visuals, singularment la pintura, tal vegada un dels factors que més hi podien pesar no eren tant de tipus escolar, acadèmic, sinó que tenien molt a veure amb els aprenentatges no formals i,

---

²⁵¹ Com es pot entreveure de la lectura acurada del Dietari del treball de camp. Vegis annex 1

per tant, amb els mitjans de comunicació de massa (*mass media*) i factors derivats d'ells. No tractàvem d'arribar a demostrar obvietats com per exemple dir que la publicitat, i els mitjans de comunicació influeixen en els nens, sinó que la segona hipòtesi anava més enllà d'aquesta obvietat, ja que volia incidir en les formes amb les quals els *mass media* operen sobre les idees estètiques dels infants.

El primer resultat de la recerca pel que fa a la segona fase, és a dir, a la verificació de la segona hipòtesi, és que certament les icones més populars, a nivell de mitjans de comunicació de massa, són les més poderoses, però no necessàriament són les mateixes per a tots els infants. El fet que segons les diverses escoles analitzades predominessin més unes icones que altres i que, segurament, aquesta diversitat respongui a factors molt concrets de cada escola i del seu entorn no sempre verificables, és una de les primeres conclusions que traïem, com s'ha vist al llarg de la recerca.

Naturalment, la segona hipòtesi es verifica, com hem comentat en l'anàlisi crítica, tan pel que fa als centres per separat, com en l'anàlisi transversal de les obres, però amb importants matisos que és necessari comentar, perquè és en aquests matisos i en les contradiccions internes que van apareixent en una recerca on s'albiren les noves línies de recerca. Així, si analitzem alguns d'aquests "detalls" observem que els resultats generals obtinguts en l'enquesta TEMPS 1, és a dir, si ajuntem els resultats de totes les escoles la primera vegada que varen passar l'enquesta i mirem l'ordre en què van posar les imatges, la làmina número 15 és la que més alumnes situen en el primer lloc -volem recordar que aquesta làmina correspon al rellotge dalinià, que tan va cridar l'atenció als alumnes-. Hi havia altres imatges que encapçalaven les primeres posicions en aquesta ordenació de làmines i que en l'anàlisi crítica hem vist que l'*Anunciació* de Botticelli és una d'elles, com també ho és el drac del Parc Güell. En aquesta primera enquesta, sobretot quedaven molt clares les coses que no els agradaven, i aquí s'hi situaven la *Ballarina* de Dalí i la *Venus* de Botticelli, junt amb altres imatges que igualment situaven en les últimes posicions. És sorprenent que sigui Dalí el que encapçala la primera posició i pràcticament la darrera. Certament, ells no sabien que es tractava de Dalí, però és que amb Botticelli passa exactament el mateix. L'*Anunciació* és ordenada en segona posició i el bell rostre de *Venus* de Botticelli es troba també en la segona posició, però per la banda de sota. De tota manera, un 12.85% dels alumnes també el col·loquen el rellotge dalinià a la banda baixa.

Què vol dir això? D'entrada vol dir que els alumnes es van fixar en imatges que els van cridar l'atenció i que no els resultaven desconegudes del tot, la qual cosa no vol dir que els agradessin a tots. De fet, hi ha la mateixa quantitat d'alumnes que la situen en posicions elevades com en posicions baixes.

Amb tot, si en aquesta primera fase d'enquestes ens fixem, no pas en els que han posat una o altra làmina en primer lloc, sinó en els punts absoluts obtinguts per cada una de les imatges, l'enquesta ens enganya menys i l'ordenació de les làmines és gairebé automàtica (taula 88). La làmina que obté la primera posició, la número 14, que és el *Drac* de Gaudí, obté una puntuació de 2.832 punts, mentre que l'última, que és una obra de Picasso molt desconeguda, com ja s'ha dit repetidament, 2.264 punts. No es tracta de dir que amb aquest còmput de punts la hipòtesi es verifica més, cosa que és certa ja que aquesta és una icona molt rellevant pel que fa a la seva presència mediàtica, sinó de veure les preferències ocultes dels infants. Així doncs, es pot dir que la tria d'imatges, pel que fa a l'ordenació, no proporciona exactament els mateixos resultats que el còmput de punts, i en realitat el que ens mostra aquesta primera enquesta, i que en constitueix la segona conclusió, són les grans dificultats que tenen els infants per "ordenar" els seus gustos, és a dir, per escollir. Si l'*Anunciació* de Botticelli havia quedat en segon lloc, atenent l'ordenació feta per ells, quan s'analitzen les puntuacions reals obté la cinquena posició pel final, amb 2.474 punts, molt per sota dels 2.832 que obté el petit rèptil de Gaudí. Van col·locar la imatge de l'*Anunciació* de Botticelli en segon lloc perquè al cap i a la fi estem amb un grup d'escoles d'ideari catòlic? Què hauria passat amb aquesta obra si haguéssim agafat escoles públiques de la perifèria industrial de Barcelona?

Quan es va repetir l'enquesta al cap d'unes setmanes, els alumnes ja no recordaven gairebé com havien ordenat les imatges i la situació canvia (taula 89). L'obra més coneguda de Miró, el *Tagesanbruch*, ocupa la primera i la segona posició pel que fa a l'ordre de col·locació de làmines. L'*Anunciació* de Botticelli també hi apareix, justament en quarta posició.

Quan apliquem el segon còmput, és a dir, el de punts i, per tant, el que ens dóna realment alguna pauta sobre els seus gustos estètics, tornem a trobar l'obra de Miró (taula 90). Ara

la trobem tant amb còmput relatiu com absolut. Les dues enquestes han adquirit coherència interna i, és clar, s'ha triat també una de les obres més mediàtiques. Les obres que segueixen també ho són, ja que estem parlant del *Pantocràtor de Taüll* i de *Relotge tou en el moment de l'explosió* de Dalí. Per altra banda, quan s'analitzen les dues enquestes amb qualsevol dels dos còmputs, absolut o relatiu, les obres que no els agraden queden molt clares. La imatge número 1 de Picasso, *Mare i nens jugant*, és un dels exemples més emblemàtics del que no ha agradat, encara que no l'únic. Per tant, d'aquí se'n dedueixen dues conclusions: la tercera que ens diu que tenen més clar el que no els agrada que no pas el que els agrada; i la quarta, que ens diu que la segona vegada que es repeteix l'enquesta, els infants han après a ordenar millor els seus gustos estètics.

Per tant, no deixa de sorprendre que els alumnes dels centres en els que només hem fet un exercici d'ordenació d'allò que agrada i allò que no agrada, la segona vegada que se'ls ha plantejat l'activitat han sabut expressar molt més el seu criteri –per això, les enquestes tenen més coherència– i, per tant, l'avaluació ha comportat, paral·lelament un procés d'aprenentatge.

Fins aquí, doncs, les conclusions més rellevants, que podríem esquematitzar de la següent manera:

Conclusió primera: *Els conceptes estètics i els valors atribuïts a l'art per a determinats sectors de nens i nenes de l'ensenyament reglat en el nivell de primària estan més influïts per factors externs que per factors interns provinents de l'ensenyament d'aquests conceptes.*

Conclusió segona: Els infants, en aquesta edat, tenen grans dificultats per expressar i ordenar els seus gustos estètics.

Conclusió tercera: Els infants sempre tenen més clar allò que no els agrada que no pas el que els agrada, si ens referim a conceptes estètics.

Conclusió quarta: El fet que entre la primera enquesta i la segona les respostes dels infants guanyin en coherència indica que l'exercici d'ordenació és efectiu perquè els ensenya a expressar amb més claredat els seus gustos estètics.

A aquestes conclusions els hem d'afegir algunes consideracions que creiem pertinents i que han anat sorgint al llarg de la recerca. La primera consideració és que la influència dels mitjans de comunicació de massa (*mass media*) és tan poderosa i el poder de les seves imatges s'està imposant d'una forma tan forta que ens obliga a reflexionar sobre quines conseqüències tindrà aquest fet en el desenvolupament de la intel·ligència dels infants. Aquesta influència, que opera mitjançant imatges fixes i imatges en moviment, com ja va anunciar fa anys Neil Postman²⁵², fa pensar en una disminució del que hem anomenat "poder de la lletra" i en un increment del poder de la imatge. Per tant, en la mesura que aquesta asseveració sigui certa, el futur de l'escola no es podrà construir sense contemplar el poder de les imatges i, per tant, l'educació de les idees estètiques, tal com hem escrit en el capítol XII, *és hora ara de plantejar el valor de l'ensenyament de l'art per part de l'escola no sols com un factor d'embelliment cultural i de l'esperit, sinó com un instrument útil per a descodificar la realitat i, sobretot, per descobrir quins valors de la intel·ligència comporta conrear aquestes habilitats*. Així doncs, voldríem apuntar la idea que ensenyar a descodificar les imatges hauria de començar a deixar de ser en la realitat un afer secundari de l'educació dels infants.

És en aquest punt que cal que ens plantejem quines preguntes són prioritàries que els infants responguin davant d'una obra d'art i, si ens atenem als treballs de Goldberg²⁵³, hem de prioritzar les preguntes que comporten respostes deterministes o aquelles que comporten respostes adaptatives. És ben clar que l'educació escolar està orientada a preguntes que comporten respostes deterministes; no només ho diu ell també ho apunta Gardner²⁵⁴ i ho sap, en la nostra escola, qualsevol mestre en exercici de la seva professió.

En les nostres visites a les escoles, tan en la primera part de la recerca com en les visites valoratives de la segona part, els alumnes queden sempre molt parats davant de les

---

²⁵² POSTMAN, Neil. *Amusing ourselves to death: public discourse in the age of show business*, 20th anniversary ed. New York: Penguin Books, 2006, 184 p. ISBN: 014303653X

²⁵³ Vegis en aquest sentit l'obra ja citada; GOLDBERG, Elkhonon. *El cerebro ejecutivo: lóbulos frontales y mente civilizada*, 1a. Ed. Drakontos, Barcelona: Crítica, 2002, 265 p. ISBN: 8484323455

²⁵⁴ Vegis en aquest sentit, els estudis de GARDNER, Howard. *Arte, mente y cerebro: una aproximación cognitiva a la creatividad*, 1a. Ed. Surcos ; 12, Barcelona: Paidós Ibérica, 2005, 465 p. ISBN: 8449318106. i GARDNER, Howard. *La educación de la mente y el conocimiento de las disciplinas: lo que todos los estudiantes deberían comprender*, 1a. Ed. Paidós transiciones; 21. Barcelona: Paidós Ibérica. 2000. 316p. ISBN: 844930878X

preguntes que requereixen respostes adaptatives, i sovint et demanen quina és la resposta correcta. Això és normal perquè l'escola està pensada perquè els nostres infants puguin tenir respostes deterministes i no pas adaptatives.

La recerca de preguntes que comportin respostes adaptatives ens condueix a un camp perillós i molt poc explorat, el de la intel·ligència emocional. Per determinar què ens agrada i què no ens agrada la intel·ligència racional no sempre funciona, malgrat que tots i cada un de nosaltres pretenem sempre racionalitzar les nostres respostes. Així doncs, ens trobem davant d'infants que estan immersos en un món d'imatges i en una situació d'intel·ligència canviant, en la mesura que canvia el mitjà de transmissió de la informació. Aquesta situació d'intel·ligència canviant, que requereix cada vegada més de la intel·ligència emocional, fa necessari introduir els infants en el camp de l'art per la via de les respostes adaptatives. L'evolució del pas d'una mateixa enquesta en dos temps diferents ens mostra fins a quin punt les coses podrien canviar si els docents insistíssim més en aquest camp poc explorat.

Els treballs de la neuropsicologia dels darrers deu anys, és a dir, iniciats a finals de la dècada dels anys noranta del segle passat, vénen a reforçar els nostres plantejaments perquè diuen que cada vegada que introduïm als infants sistemes que els obliguen a activar els seus mecanismes de recerca cerebral, com és forçar-los a posar en acció les seves facultats de tria i elecció, és a dir, la capacitat d'escollir, ells sols podran continuar perquè ja tenen el mecanisme cerebral de recerca activat. Aquest fet, que segons els treballs de neuropsicologia és prou conegut, ens porta a pensar que en el mètode emprat per nosaltres de repetir l'enquesta, el que es fa és engegar un mecanisme en el cervell que els entrena l'alumnat en l'ordenació d'imatges i, sobretot, els ajuda a definir autònomament els seus gustos estètics. Com hem dit, en el capítol dotzè *l'entrenament del cervell en la recerca de solucions adaptatives és doncs el resultat involuntari i molt incipient de la repetició de la nostra enquesta*. La identificació de la dopamina com a interruptor cerebral en processos de respostes adaptatives, tant de música com d'art, no és més que una confirmació del que diem, ja que aquesta substància, vinculada estretament als opiacis, és la responsable de les addiccions i, a nivell cerebral, tot allò que produeix plaer va regulat pels mateixos mecanismes i per la mateixa substància. Sense caure en mecanismes absurds, creiem que quan arribem a aquest punt ens trobem realment davant dels límits de la nostra recerca ja

que, tan per formació inicial com per coneixement objectiu, ens trobem lluny del domini de la neurociència i la neuropsicologia. En tot cas, el que volem apuntar que ens hauria entusiasmat poder treballar, ni que sigui com a hipòtesi, és que els mecanismes pels quals es pot estimular el cervell humà envers l'art estan molt vinculats a processos que hem denominat *adaptatius*, seguint altres autors, i que aquests processos es relacionen estretament amb els mateixos mecanismes del plaer i de les addiccions. Al cap i a la fi: què és l'art, un plaer o una addicció?

BIBLIOGRAFIA

ÁLVAREZ, Ramiro J. *Manual práctico de P.N.L.: programación neurolingüística*, 1a. Ed. Serendipity; 6 Bilba: Desclée de Brouwer, 1996, 232 p. ISBN: 8433011480

ARNAL, Justo. *Investigación educativa: fundamentos y metodologías*, 1a. Ed. Labor universitaria, Barcelona : Labor, 1992, 278 p. ISBN: 8433537253

ARNHEIM, Rudolf. *Arte y percepción visual: psicología del ojo creador: nueva versión*, 2a. Ed. Alianza forma; 3. Madrid: Alianza Editorial, 2002, 514 p. ISBN: 8420678740

BELMONTE NIETO, Manuel. *Enseñar a investigar: orientaciones prácticas*, 1a. Ed. Recursos e instrumentos psico-pedagógicos; 36, Bilbao: Mensajero, 2002, 172 p. ISBN: 8427124406

BELZ, Emily; KENNEL, Jamilyn; CZAMBEL, Kenneth [et.al]. Environmental enrichment lowers stress responsive hormones in singly housed male and female rats. *Pharmacology, Biochemistry and Behavior*, 76, 2003, pp. 481-486. ISSN 00913057

BERCE, Françoise. *La correspondance Mérimée - Viollet-le-Duc*, 22a. Ed. Paris: CTHS, 2001, 301 p. ISBN 2-7355-0468-9

BROWN, Jonathan. *Imágenes e ideas en la pintura española del siglo XVII / versión española de Vicente Lleó Cañal*, 2a. Ed. Madrid : Alianza Editorial, 1988, 232 p. ISBN: 8420670146

BRUNER, Jerome Seymour. *El proceso mental en el aprendizaje*, 1a. Ed. Madrid : Narcea, 2001, XVI, 320 p. ISBN: 842771369X

BUNGE, Mario. *La investigación científica: su estrategia y su filosofía*, 7a. Ed. Barcelona: Ariel. 1980. 955 p. ISBN: 8434439123

CALAF MASACH, Roser. *Arte para todos: miradas para enseñar y aprender el patrimonio*, 1a. Ed. Biblioteconomía y administración cultural; 75, Gijón: Trea, 2003, 175 p. ISBN: 8497040805

CALAF MASACH, Roser; FRONTAL, Olaia; VALLE, Rosa Eva. *Museos de arte y educación: construir patrimonios desde la diversidad*, 1a. Ed. Biblioteconomía y administración cultural; 159, Gijón : Trea, 2007, 453 p. ISBN: 9788497042888

CALAF MASACH, Roser; FRONTAL, Olaia. *Miradas al patrimonio*, 1a. Ed. Biblioteconomía y administración cultural ; 153, Gijón: Trea, 2006, 371 p. ISBN: 8497042689

CARDERERA, Mariano. *Diccionario de educacion y métodos de enseñanza*. 2a. Ed. Madrid : [s.n.], 1858, Impresion de R. Campuzano.

CHANTELOU, Paul Fréart. *Diario del viaje del caballero Bernini a Francia / manuscrito inédito publicado y anotado por Ludovic Lalanne; introducción, Valeriano Bozal; traducción, Alfonso Carmona González*, Madrid : Instituto de Conservación y Restauración de Bienes Culturales: Consejo General de Colegios Oficiales de Aparejadores y Arquitectos Técnicos, 1986, S. XXVII, 311 p. ISBN: 8460046753

CIRLOT, Lourdes. *Museos del Mundo*, 1a. Ed. Barcelona: Planeta Agostini, 180 p. ISBN 8467420022

COHEN, Louis. *Métodos de investigación educativa*, 1a. Ed. Madrid: La Muralla, D.L. 1990,502 p. ISBN: 8471335654

COMBALIA DEXEUS, Victòria. *El descrédito de las vanguardias artísticas*, 1a. Ed. Barcelona : Blume, D.L. 1980, 142 p. ISBN: 847031159X

Concilio de Trento: *El sacrosanto y ecuménico* / Trad. al cast. por D. Ignacio Lopez de Ayala, con el texto latino. Nueva ed. aum. con el sumario de la Historia del Concilio de Trento escrito por D. Mariano Latre, Barcelona: Benito Espona, 1845

DA PONTE, Lorenzo. *Memòries* / Edició a cura d'Antoni Seva. Barcelona: Quaderns Crema, D'un dia a l'altre ; 24, 2006, 665 p. ISBN 8477274531

DEPUE, Richard A.; COLLINS. Paul F. Neurobiology of the structure of personality: Dopamine, facilitation of incentive motivation, and extraversion. *Behavioral and Brain Sciences*, 22, 1999, pp. 491-517, ISSN: 0140525X

DOMÍNGUEZ, Juan Antonio. *La historia del Arte en el bachillerato: problemática epistemológica y núcleos conceptuales básicos* / La enseñanza de las ciencias sociales: coord. por Mario Carretero, Juan Ignacio Pozo Municio, Mikel Asensio. Madrid: Antonio Machado Libros, 1989, 61-74 pp. ISBN 847774047X

ECO, Humberto. *Historia de la belleza*, 1a. Ed. Barcelona: Lumen, 2004, 440p. ISBN: 9788426414687

EGAN, Kieran. *La comprensión de la realidad en la educación infantil y primaria*. 1a. Ed. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia, Centro de Publicaciones: Morata, D.L. 1991, 238 p. ISBN: 8471123541

EGAN, Kieran. *Fantasía e imaginación: su poder en la enseñanza: una alternativa a la enseñanza y el aprendizaje en la educación infantil y primaria [Teaching as story telling]*, 1a. Ed. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia, Centro de Publicaciones: Morata, 1994, 167 p. ISBN: 8471123983

EGAN, Kieran. *Mentes educadas: cultura, instrumentos cognitivos y formas de comprensión [The educated mind. Español]*, 1a. Ed. Barcelona: Paidós Ibérica, 2000, 400 p. ISBN: 8449308267

FERRER Elisabet; PEINADO Ivo; DÍEZ, Marta [et. al]. Effects of cigarette smoke on endothelial function of pulmonary arteries in the guinea pig. *Respiratory Research*, 14, 2009, 10-76 pp. ISSN: 14659921

FISCHER, Ernst. *La necesidad del arte*, 2ª. Ed. 1a. en Nexos, Barcelona: Península, 1985, 270 p. ISBN: 8429723013

FORCADELL AMENGUAL, Elisa [ed]. *El nostre entorn social 4: Projecte Etnos. Llibre guia*, Barcelona: Edebé, 2005, 233 p. ISBN: 8423675084

FORCADELL AMENGUAL, Elisa [ed]. *El nostre entorn social 5: Projecte Etnos. Llibre guia*. Barcelona: Edebé, 2005, 231 p. ISBN: 8423676072

FREIXA, Mireia. *Introducción a la historia del arte. Fundamentos teóricos y lenguajes artísticos*, 1a. Ed. Barcelona: Barcanova. 1991. 311 p. ISBN 847533511X

FURIO GALI, Vicenç. *Ideas y formas en la representación pictórica*, 1a. Ed. Barcelona: Anthropos, D.L. 1991, 381 p. ISBN: 8476582730

GARCÍA BLANCO, Ángela. *Didáctica del museo: el descubrimiento de los objetos*. 1a Ed. Proyecto didáctico Quirón. 10. Madrid: Ediciones de la torre. 1988. 171p. ISBN: 8486587204

GARCÍA FERRANDO, Manuel. *El análisis de la realidad social: métodos y técnicas de investigación*, 3a. Ed. rev., 1ª ed. en "Manuales", El libro universitario. Manuales ; 060, Madrid : Alianza Editorial, 2000, 682 p. ISBN: 8420686638

GARDNER, Howard. *Arte, mente y cerebro: una aproximación cognitiva a la creatividad*, 1a. Ed. Surcos ; 12, Barcelona: Paidós Ibérica, 2005, 465 p. ISBN: 8449318106

GARDNER, Howard. *La educación de la mente y el conocimiento de las disciplinas: lo que todos los estudiantes deberían comprender*, 1a. Ed. Paidós transiciones; 21. Barcelona: Paidós Ibérica, 2000, 316 p. ISBN: 844930878X

GARDNER, Howard. *Inteligencias múltiples: la teoría en la práctica*, 1a. Ed. Biblioteca Cognición y desarrollo humano; 29, Barcelona: Paidós Ibérica, 1995, 313 p. ISBN: 8449301580

GARDNER, Howard. *Educación artística y desarrollo humano*, 1a. Ed. Paidós Educador; 144. Barcelona: Paidós Ibérica, 1994, 106 p. ISBN 8449300231

GENERALITAT DE CATALUNYA; Departament d'Educació. *Currículum Educació Primària*, 1a. Ed., 1a. Reimp. Generalitat de Catalunya: Serveis de Comunicació, Difusió i Publicacions, 2009, 189 p. ISBN: 9788439382164

GENERALITAT DE CATALUNYA; Departament de cultura. *Tecnologia de Catalunya*, 26, 2005. ISSN: 20132433

GOLDBERG, Elkhonon. *El cerebro ejecutivo: lóbulos frontales y mente civilizada*, 1a. Ed. Drakontos, Barcelona: Crítica, 2002, 265 p. ISBN: 8484323455

GOLEMAN, Daniel. *Inteligencia emocional*. 62a. Ed. Barcelona: Kairós, 2006, 512 p. ISBN: 8472453715

GOMBRICH, E. H. *Historia del arte*, nueva ed. amp. y puesta al día, Barcelona: Garriga, 1992, 3 v. 535 p. ISBN: 8470791257

GUTIERREZ, Claudio. *Nueve ensayos epistemológicos: Conocimiento científico y sentido común*. 1a. Ed. San José: Editorial Costa Rica, 1982. 207 p. ISBN: 9681605594.

HAUSER, Arnold. *Historia social de la literatura y el arte*, 3a. Ed. Madrid: Edic. Guadarrama, Punto Omega; v. 19, 20 y 21, 1969, 3 v. ISBN: 8433535188

HERNÁNDEZ Francesc Xavier. Museografía didáctica en la historia. *Íber, didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia*, 39, 2004, pp. 5-6. ISSN: 1133-9810

KANDISNKII, Vasilii. *De lo espiritual en el arte: contribución al análisis de los elementos pictóricos* [Über das Geistige in der Kunst. Español], 1a. Ed. Paidós estética; 24, Barcelona : Paidós, 1996, 116 p. ISBN: 844930315X

KELCH, Jan; GROSSHANS, Rainald [et. al]. *Gemäldegalerie Berlin. 50 Meisterwerke*, 1st. Ed. London: Scala Publishers, 2001, 126 p. ISBN: 1857592549

KOTTAK, Conrad Phillip. *Introducción a la antropología cultural*, 5a. Ed. Madrid : McGraw-Hill, Interamericana de España, D.L. 2010, XXII, 345 p. ISBN: 9788448156077

LANGMUIR, Erika. *The National Gallery companion guide*. New rev. Ed. London: National Gallery Publications; New Haven, Conn., 1997, 344 p. ISBN: 185709218X

LEVITIN, Daniel J. *Tu cerebro y la música: el estudio científico de una obsesión humana*, 1a. Ed. RBA divulgación, Barcelona: RBA, 2008, 346 p. ISBN: 9788498673364

LOPEZ ANDRES, Pilar Ed. [et. al] *El nostre entorn natural i social 2: Projecte Etnos*. 1a. Ed. Llibre guia. València: Marjal, 2004, 240 p. ISBN: 8481153311

MARAVALL, José Antonio. *La cultura del Barroco: análisis de una estructura histórica*, 2a. Ed. Barcelona: Ariel, 2008, 542 p. ISBN: 9788434425149

MARTÍN, Gabriel. *Art per a nens*, 1a. Ed. Barcelona: Parramón Ediciones, 2007, 85 p. ISBN: 978843422770

McCARTHY, Margaret M.; ALTEMUS, Margaret. Central nervous system actions of oxytocin and modulation of behavior in humans, *Molecular Medicine Today*, 3, 6, 1997, 269-275 pp. ISSN: 13574310

O'CONNOR, Joseph. *Introducción a la programación neurolingüística*, 8a. Ed. Barcelona: Urano, 2007, 348 p. ISBN: 9788479530969

O'CONNOR, Joseph. *PNL para formadores: manual para directivos, formadores y comunicadores*, 1a. Ed. Barcelona: Urano, 1996, 383 p. ISBN: 8479531525

OLIVER, Joan. *Tros de paper*. Col·lecció Cinc d'Oros, Barcelona: Ariel, 1970. ISBN: 8492132396

PALACIOS, Jesús; MARCHESI, Álvaro; COLL, César. *Desarrollo psicológico y educación*, 1a. Ed. El libro universitario: Manuales; 037-039. Madrid: Alianza Editorial, 1999-2001, 3 v. ISBN: 8420686689

PALOMINO DE CASTRO Y VELASCO, Antonio. *Vidas*. Edición de Nina Ayala Mallory. Madrid: Alianza Editorial, D.L. 1986, S.XVI, 403 p. ISBN: 8420670561

PANKSEPP, Jaak. *Affective neuroscience: the foundations of human and animal emotions*, 1a. Ed. New York : Oxford University Press, 1998, 466 p. ISBN: 0195096738

PANOFSKY, Erwin. *Studies in Iconology: Humanistic Themes in the Art of the Renaissance*, 1st. Ed. New York: Harper & Row, 1972. pp. 5-9. ISBN: 0064300250

POSTMAN, Neil. *Amusing ourselves to death: public discourse in the age of show business*, 20th anniversary ed. New York: Penguin Books, 2006, 184 p. ISBN: 014303653X

PRATS CUEVAS, Joaquín [et. al]. *Enseñar historia nuevas propuestas*, 1a. Ed. Cuadernos de pedagogía; 46, Barcelona: Laia, 1989, 201 p. ISBN: 8476682824

PRATS CUEVAS, Joaquín. *La didáctica de las ciencias sociales en la universidad española: estado de la cuestión*. Revista de Educación, MEC, 32, 2002, pp. 81-96. ISSN: 0034592X

PRATS CUEVAS, Joaquín; AMORÓS I BASTÉ, Carme [et. al] . *L'avaluació de l'educació primària 2003*. Generalitat de Catalunya. Consell Superior d'Avaluació del Sistema Educatiu. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2007. 261 p. [consultat 2010-06-07]. Disponible a Internet: http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Documents/ARXIUS/doc_14115498_1.pdf

PRATS CUEVAS, Joaquín; AMORÓS I BASTÉ, Carme; ORIOL HOMS, Josep Maria Rotger [et. al]. *Informe per a la millora dels resultats del sistema educatiu a Catalunya: Realitzat en el marc de l'Acord estratègic per a la internacionalització i la competitivitat de l'economia catalana*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, 123 p. [consultat 2010-06-07]. Disponible a Internet: http://www20.gencat.cat/docs/Educacio/Documents/ARXIUS/doc_29426080_1.pdf

PRATS CUEVAS, Joaquín. *La investigación en Didáctica de las Ciencias Sociales*, en Asociación Universitaria del Profesorado de Didáctica de las Ciencias Sociales, *La formación del profesorado y la Didáctica de las Ciencias Sociales*, 1a. Ed. Díada, Sevilla, 1997, pp. 27-36. ISBN 8487118720

PRATS CUEVAS, Joaquín. Valorar el patrimonio histórico desde la educación: factores para una mejor utilización de los bienes patrimoniales. *Aspectos didácticos de las ciencias sociales*, 15, 2001, ISBN: 8477911886, pp. 157-171

QUIVY, Raymond; CAMPENHOUDT, Luc van. *Manual de recerca en ciències socials*. 1a. Ed., 3a. imp. Barcelona: Herder, 2007, 277 p. ISBN: 9788425419416

RAMÍREZ SARRIÓ, Dídac. Legitimidad científica y verdad. *Enseñanza de las Ciencias Sociales*, 3, 2004, pp. 85-93. ISSN 15792617

RINCÓN, Delio del [et. al]. *Técnicas de investigación en ciencias sociales*, 1a. Ed. Madrid: Dykinson, 1995, 427 p. ISBN: 848155104X

ROURERA I JORDANA, Ramon; MESTRES GABARRÓ, Joan. *Camins d'incertesa: deu lliçons magistrals per a la formació d'educadors*, 1a. Ed, Lleida: Universitat de Lleida, Facultat de Ciències de l'Educació, 2005, 166 p. ISBN: 848409913X

SABIRON SIERRA, Fernando. *Métodos de investigación etnográfica en ciencias sociales*, 1a. Ed. Zaragoza : Mira, 2006, 504 p. ISBN: 9788484652137

SANTACANA, Joan. ¿Museos y escuelas para entretener?/ Museos, ¿al servicio de quien? *Íber, didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia*, 15: *Los Museos en la didáctica*. 1998. ISSN: 1133-9810

SANTACANA, Joan. SERRAT, Núria. *Museografía didáctica*. 1a. Ed. Ariel Patrimonio. Barcelona: Ariel. 2005. 653p. ISBN: 8434467631

SERRAT i SALLEN, Albert. *PNL per a docents: millora el teu coneixement i les teves relacions*. 1a. Ed. Barcelona : Graó, 2005, 189 p. ISBN: 8478273840

SIERRA BRAVO, Restituto. *Técnicas de investigación social: teoría y ejercicios*, 14a. Ed. 2ª reimp. Madrid: Thomson, 2003, 714 p. ISBN: 8428324298

SOCIAS BATET, Immaculada. El valor del arte y la renovación de la didáctica en las Ciencias Sociales. *Íber : Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, 8, 1996, 7-16 pp. ISSN: 11339810

SUDJIC, Deyan. *La arquitectura del poder: cómo los ricos y poderosos dan forma al mundo*, 1a Ed. Barcelona: Ariel, 2010. 303 p. ISBN: 9788434469006

THARP, Roland G [et. al]. *Transformar la enseñanza : excelencia, equidad, inclusión y armonía en las aulas y las escuelas / [Teaching transformed. Espanyol]*. Barcelona: Paidós, 2002. 366 p. ISBN: 8449312981

TREPAT Cristòfol-A.; BATALLA, Elena; HERAS, Lourdes de las. *Medi social 3: Primària, cicle mitjà I: coneixement del medi social i cultural*. 1a. Ed. Barcelona : Barcanova, 2006, 2 v. ISBN: 8421813110

TREPAT Cristòfol-A.; BATALLA, Elena; BATISTA, Montse [et. al]. *Medi social 3: Primària. Cicle Mitjà II: coneixement del medi social i cultural Medi Social i Cultural*. 2a. Ed. Barcelona: Barcanova, 2006. 154 p. ISBN: 9788448922344

TREPAT Cristòfol-A.; BATALLA, Elena; BATISTA, Montse [et. al]. *Medi Social i Cultural. Cicle Superior I: coneixement del medi social i cultural Medi Social i Cultural*. 2a. Ed. Barcelona: Barcanova, 2006, 182 p. ISBN: 9788448922290

TREPAT Cristòfol-A.; BATALLA, Elena; BATISTA, Montse [et. al]. *Medi social 3: Primària. Cicle Superior II: coneixement del medi social i cultural Medi Social i Cultural*. 2a. Ed. Barcelona: Barcanova, 2006. 216 p. ISBN: 8423631613

TREPAT Cristòfol-A.; BATALLA, Elena; HERAS, Lourdes de las [et.al]. *Medi Social. Primària Cicle Superior II. Coneixement del Medi Social i Cultural*, Barcelona: Casals, 1995. ISBN: 978-84-489-2234-4

TREPAT, Cristòfol-A. Didácticas de la historia del arte : criterios para una fundamentación teórica *Íber : didáctica de las ciencias sociales, geografía e historia*, 37, 2003, pp. 7-17. ISSN: 1133-9810

TREPAT, Cristòfol-A. Didácticas de la historia del arte: criterios para una fundamentación teórica. *Íber : Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*. 2003, 9, 37, 7-17 pp. ISSN: 11339810

TREPAT, Cristòfol-A. *El taller de la mirada: una didàctica de la història de l'art*. 1a Ed. Lleida : Pagès, 2003, 388 p. ISBN: 8497790820

TREPAT, Cristòfol-A. La història de l'art a l'escola. *Perspectiva escolar*, 269, 2002 , pp. 1-11. ISSN 0210-2331

TREPAT, Cristòfol-A. Oferir informació, construir aprenentatges: Didàctica del patrimoni. *Temps d'educació*, 26, 2001-2002, pp. 23-43, ISSN 0214-7351.

TREPAT, Cristòfol-A. *Procedimientos en historia: un punto de vista didáctico*. 1a. Ed. Materiales para la innovación educativa; 10. Barcelona: Institut de Ciències de l'Educació: Graó, 1995, 353 p. ISBN: 8478271139

UNESCO. The Public and modern art; some unexpected findings of a Unesco-backed inquiry [L'Art moderne devant le grand public: résultats surprenants d'une enquête faite au Canada avec l'aide de l'Unesco; El Público juzga el arte moderno: sorprendentes resultados de una encuesta realizada en Toronto con ayuda de la Unesco], 13. Eds. [multilingüe]. *The UNESCO Courier: a window open on the world [Le Courier de l'UNESCO: une fenêtre ouverte sur le monde; El Correo de la UNESCO: una ventana abierta sobre el mundo]*: XXIV,3, 1971, 4-17 pp. ISSN: 19938616.

UVNÄS-MOBERG, Kerstin. Physiological and Endocrine Effects of Social Contact, *Annals of the New York Academy of Science*, 807, 1997, Integrative Neurobiology of Affiliation, 146-163 pp. ISSN: 0077-8923

VIÑUALES, Jesús. *El comentario de la obra de arte: Metodologías concretas*. 1ª ed. Madrid : UNED, 1986. 258 p. ISBN: 843622115X

WARHOL, Andy. *Diarios* / Edición de Pat Hackett. Barcelona: Anagrama, D.L. 1990, 979 p. ISBN: 8433911228

WOLFE, Tom. *La palabra pintada*, 1a. Ed. Barcelona: Anagrama, D.L. 1976, 136 p. ISBN: 8439904302

ZUBIETA, Jon-Kar; KETTER, Terence A.; BUELLER Joshua A. [et.al]. Regulation of Human Affective Responses by Anterior Cingulate and Limbic μ -Opioid Neurotransmission. *Archives of General Psychiatry*, 60, 2003, 1145-1153 p. ISSN: 1538-3636

Pàgines web referenciades [Darrera consulta. Agost 2010]

<http://www.jesuites.cat/html/3.htm>

[http://www.fje.edu/Internet/CAT/\(Home\)/\(Home\).htm](http://www.fje.edu/Internet/CAT/(Home)/(Home).htm)

<http://www.claver.fje.edu/Internet/CAT/inici2.htm>

[http://www.casp.fje.edu/Internet/CAT/\(Inici\)/Principal.htm](http://www.casp.fje.edu/Internet/CAT/(Inici)/Principal.htm)

<http://sek.fje.edu/Internet/CAT/Portada/Portada.htm>

<http://www.j23.fje.edu/Internet/CAT/Principal/Principal.htm>

<http://www.etplot.fje.edu/Internet/CAT/Principal/Principal.htm>

[http://www.stignasi.fje.edu/Internet/CAT/\(Home\)/\(Home\).htm](http://www.stignasi.fje.edu/Internet/CAT/(Home)/(Home).htm)

[http://www.spclaver.fje.edu/Internet/CAT/\(Home\)/portadanot.htm](http://www.spclaver.fje.edu/Internet/CAT/(Home)/portadanot.htm)

ANNEX 1: DIETARI DEL TREBALL DE CAMP

En aquest dietari és recull el contingut de cada una de les sessions. Per tal de fer-ho, en finalitzar cada una de les classes amb els alumnes, escrivíem allò que s'ha produït a l'aula durant el transcurs de les activitats. És per això que en aquest dietari es recullen aspectes de continguts, però també de comportament, de relació amb els alumnes, etc. No entrarem en detall en l'explicació de cada un dels exercicis perquè ja s'ha realitzat de forma extensa i completa en el capítol corresponent, aquí només trobarem les referències o els resultats que aquells exercicis han provocat en els infants.

En realitzar les sessions de forma individual a l'aula, aquestes impressions responen a la nostra visió personal i no han estat contrastades en cap moment amb els professors de l'aula ja que ells, en el seu moment, ja ens varen contestar un qüestionari de descripció.

S'exposaran també, en algun moment, diàlegs establerts amb els nens i nenes de les classes. Les respostes dels alumnes apareixeran en cursiva.

1. COL·LEGI CASP- SAGRAT COR DE JESÚS

1.1. CLASSE 3r E.

A. UNITAT 1: ELS PINTORS DE L'ESCOLA D'OLOT. MÈTODE PASSIU.

SESSIÓ 1: 12/02/08. Horari: dimarts de 11.30 h a 12.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

És la primera sessió, la mestra responsable del grup ens comenta que no serà mai present a les sessions que fem perquè aprofitarà per fer feina. Li demanem si ens ha d'explicar alguna cosa dels alumnes. Ens comenta que és una classe estranya: hi havia dos ACIS, un nen amb dislèxia, un altre nen xinès que no entén ni català ni castellà. Un nen hiperactiu i un altre amb la mare bipolar.

Els alumnes s'han assegut en grups de quatre taules i intentant mirar a la pissarra. En general la sessió ha transcorregut correctament però hem hagut de demanar ordre, silenci i respecte en alguns moments perquè hem aturat diverses vegades les explicacions per problemes de comportament. Suposem que és normal tenint en compte que era la primera sessió i els alumnes estaven provant quina relació podien establir amb nosaltres.

Hem començat la sessió presentant-nos, els he dit com em deia i he demanat que ells també es presentessin. Només falta una nena de tot el grup perquè està malalta. Hem explicat quines eren les normes generals de comportament que no deixen de ser les que ells estan acostumats a seguir: demanar torn per parlar, escoltar quan calgui, etc.

Feta la primera presentació ja hem entrat en matèria tot explicant que durant les dues setmanes que estarem junts, parlarem del paisatge. I els hem preguntat què sabien del paisatge. Els participants ens han contestat: *que pot ser de muntanya, de plana i de costa* (responent, així, el que ells aprenen a ciències socials), *que hi ha vegetació, que hi ha arbres, que hi ha rius, aigua, sorra, terra, animals, que hi ha paisatge molt natural que l'home no ha tocat mai i altres que els homes han canviat*. Després d'aquesta descripció un altre nen ha reaccionat: *paisatge humanitzat*. D'altres han puntualitzat, llavors, *que pot ser de ciutat o de poble*.

Molt bé, fins aquest moment, m'heu explicat quins tipus de paisatge podem tenir i tot allò que vosaltres sabeu del paisatge, però ara us demano, com podem veure el paisatge? *Amb els ulls*, ha estat la primera resposta. A partir d'aquí se n'han derivat moltes més, *amb les mans* (alguns han cridat: no! i d'altres han dit que les persones cegues miren amb les mans), *el podem sentir amb les orelles, el podem olorar, amb els dibuixos o els quadres en un museu, amb els pòsters, amb les notícies, amb les pel·lícules o amb els vídeos, per l'ordinador, anant al museu*. Aquestes dues setmanes, nosaltres parlarem de les pintures que ens ensenyen paisatges.

A partir d'aquest moment, hem iniciat el quadern amb els alumnes. Hem fet escriure a la portada, el nom, el cognom, l'escola i la classe. Hem llegit l'índex de manera conjunta (cada nen o nena un punt). I també hem llegit l'apartat dedicat a explicar què aprendrem. Després d'haver-ho llegit, els hem preguntat: algú ja sap fer tot això d'aquí? Als nens els ha sorprès aquesta pregunta i no s'han atrevit a respondre directament. Llavors, jo he dit: no, ho preguntava perquè si ja ho sabeu hauré de marxar. Però tot això ho aprendrem en dues setmanes! Nena: *Tot de cop ho sabrem?* Home, tot de cop no, una cosa darrere l'altra.

Lectura de la primera explicació, a la pàgina 3: el paisatge i la fotografia. Què podem fotografiar. Objectes, persones, animals, plantes... Fotografiant podem comptar coses: fem l'exercici de comptar.

Iniciem la pàgina 4: la pintura, els artistes i el paisatge. En l'apartat dels artistes: hem fet la comparació amb el futbol. Hem fet sortir un nen que és el "futbolista" de la classe. I a ell li hem dit que potser arriba a ser un gran futbolista però que no tots serem com ell. Amb els artistes passa el mateix. Hem llegit el *què és la pintura*. Com que el dossier diu que la pintura pot ser com la música o la poesia, hem preguntat si hi ha més d'arts. Respostes: teatre, escultura, pintura, teatre, contes. Hem conclòs que nosaltres parlariem dels pintors de paisatge. I hem fet l'exercici final on han aparegut alguns problemes: els nens i nenes han dit que l'interior d'una habitació també pot ser un paisatge. Potser perquè si els pregunta si, o no estan acostumats a que una resposta és sí i l'altre no. Però potser perquè no s'entén perquè ells insistien que un interior pot ser un paisatge.

Hem acabat la classe repassant els noms. Hem jugat a veure quants nom érem capaços de recordar i com que els hem encertat pràcticament tots, els alumnes han aplaudit. Ens hem acomiadat fins la propera sessió i cada alumne ha guardat el seu quadern.

SESSIÓ 2: 13/02/08. Horari: dimecres de 12 h a 12.50 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Bon dia a tots. Els nens s'esperaven amb el dossier sobre la taula i un dels alumnes ha preguntat: *Què farem avui? Fins a quina pàgina arribarem?* Primer de tot, els hem preguntat de què havíem parlat el dia anterior. Ells han contestat: Dels paisatges, de que els paisatges es podien sentir amb els 5 sentits, dels paisatges humanitzats i dels naturals, de la fotografia, de que una fotografia et podia atrapar un moment, dels dibuixos. A partir d'aquí, hem parlat de la pintura i dels quadres.

Recordeu què era la pintura? Un art. I hem fet anomenar les altres arts: música, poesia, dansa, cine, teatre, escriptura... Un nen ha dit: *L'esport*. I els altres: *No, l'esport no ho és*. Tots podem ser artistes? Resposta unànime: *Sí*. Hem diferenciat del fet que tots sabem llegir, escriure, pintar... però no tots acabarem sent artistes. Els artistes es dediquen a viure de la feina que fan. Tots podem jugar a futbol però no tots serem futbolistes.

Hem fet la pàgina 6 i 7. El pas del temps. Els hem preguntat quines coses coneixien que hagin canviat amb el temps. Han contestat: els mitjans de transport, els telèfons mòbils, els estris per escriure, la ràdio, la televisió, els cotxes, la rentadora, la planxa. Doncs amb la pintura passa el mateix. Els pintors també han canviat les seves maneres de pintar al llarg del temps. Fem l'exercici, hi ha hagut algunes preguntes, potser la pregunta es presta a confusió ja que els diu *el pintor estava interessat en....* S'hauria de buscar una formulació més ajustada. I després, els nens i les nenes pregunten: *quantas paraules podem posar?* He dit màxim dos. Les seves respostes, han estat, en el quadre 1: colors i paisatge, en el quadre 2: paisatge. En aquest quadre, algun nen ha dit els colors però s'ha fet la reflexió que aquí els colors són normals i que per tant, no eren colors que cridessin l'atenció especialment. En el quadre 3, han contestat les formes i els colors, en el quadre 4: personatges i paisatge. Algú ha dit colors, però s'ha fet la reflexió que aquí també els colors no eren especialment rellevants.

Fi de la classe. Hem recollit el quadern que els nens i nenes han dit que s'havia de guardar a la carpeta de la classe i no a la carpeta viatgera (que és la que fan servir per emportar-se la feina del dia a dia i durant el cap de setmana). Ens hem acomiadat fins l'endemà.

SESSIÓ 3: 14/02/08. Horari: Dijous de 9 h a 10 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Plou.

Bon dia a tots.

Hem començat recordant que els pintors pinten allò que veuen i que avui descobrirem què és això dels pintors de l'Escola d'Olot.

Iniciem la pàgina 8. Lectura dels primers paràgrafs tot remarquant que Marià porta accent a la à i és nom d'home. Una nena diu: *Olot no és una llanterna?* I escrivim a la pissarra, Olot, un lot.

Algú sap què és Olot? Els nens responen: *Una escola*. D'altres diuen: *Un poble de Catalunya*. Hem aprofitat que a la classe hi ha un mapa de Catalunya i hem assenyalat on és Barcelona i on és Olot. Hi ha mar a Olot? No. Si no hi ha mar, hi veurem el mar sempre en els quadres que descobrirem? No. Segurament què hi trobarem? Paisatges, muntanyes, arbres, boscos, rius i llacs.

Seguim llegint, *què veiem?* Una nena diu, *l'últim quadre és el que surt a la portada del dossier i m'agrada molt*. També hi surten les estacions de l'any: la primavera, l'hivern, i demanem quin quadre correspon a cada estació.

Què vol dir segar? Una nena diu: *Tallar el blat de moro*. Expliquem que en el quadre no hi surt blat de moro, sinó blat. També hi veiem les bugaderes i expliquem quina feina fan i observem el quadre de l'aplec familiar i expliquem què és un aplec.

Exercicis 10 i 11. Ha costat entendre l'enunciat de l'exercici. Els nens demanen: *Podem escriure més d'una paraula?* No entenien que havien d'escollir entre les paraules

proposades a l'enunciat. Hem corregit entre tots. Una nena, ha descrit el que veia en el quadre 1. Entre els quadres 2 i 3 hi ha dubtes sobre paisatge i arbres. No hi havia una resposta unitària perquè alguns alumnes creien que predominava més el paisatge i d'altres creien que eren els arbres. Finalment hem donat per vàlides les dues respostes.

L'exercici de la pàgina 11, ha estat més clar perquè es repetia la dinàmica de l'activitat anterior. Sabien què havien de fer i ha estat molt ràpid encerclar la frase correcta. No hi ha hagut cap dubte, hem corregit el que veien.

Hem començat a llegir la pàgina 12, fins a arribar al concepte de les tonalitats. Hem preguntat si sabien què era i ho han identificat perfectament. Llavors hem preguntat, quants verds hi ha en el quadre? Hem deixat que pensessin i els hem dit que ho resoldríem la setmana vinent. Alguns nens han exclamat: *Ja? Ja s'ha acabat?* Sí, continuarem la pròxima setmana. Bon cap de setmana a tots.

SESSIÓ 4: 19/02/08. Horari: Dimarts de 11.15 h a 12.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Hem començat la sessió repassant el que havíem fet els dies anteriors. També hem preguntat què era un artista i un pintor. Un nen diu que eren *aquells que es guanyaven la vida venent quadres*. Arran d'aquest comentari hem reflexionat sobre artistes que durant èpoques diferents han estat poc valorats o inclús no han venut cap quadre i que no ha estat fins al cap dels anys que han venut coses (un cop morts).

Hem acabat el quadern i hem fet l'últim exercici, on havien de diferenciar els quadres dels pintors de l'Escola d'Olot dels que no ho eren. Una nena ha preguntat: *Però com sabem quins són d'Olot i quins no?* Hem dit que repassessin tot el que havien fet. Només una nena no ha sabut identificar un quadre correctament i ha dit que el paisatge de Martí Alsina pertanyia als pintors de l'Escola d'Olot. La resta de nens, ho han fet correctament. També hem parlat del que podien transmetre cada un dels quadres i els nens i nenes han parlat de la tranquil·litat. Hem preguntat si els quadres transmetien algun soroll i ens han contestat: *podem sentir els ocells, les fulles dels arbres, el vent...* I això com ho sabeu, ho heu pogut

sentir de veritat? *No!* Els pintors han pintat aquests quadres per transmetre'ns aquestes sensacions.

Quan hem acabat hem recollit tots els quaderns i hem demanat als nens que es prepararessin per pintar un paisatge. Els hem demanat que havien de pintar el seu paisatge, com volguessin, l'única condició és que ha de ser real no pot ser un paisatge fantàstic. Darrera de la cartolina, han d'escriure el nom, els cognoms, la classe, l'escola i el grup.

SESSIÓ 5: 20/02/08. Horari: Dimecres de 12.10 h a 12.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Aquesta sessió ha estat dedicada a acabar de pintar el paisatge amb ceres de colors. I col·locar-li un títol.

Un cop han finalitzat tots els nens, han començat a fer el control d'avaluació. Alguns d'ells, han manifestat que no havien repassat a casa (estan acostumats a emportar-se el llibre de text per estudiar a casa sempre abans d'un control). Nosaltres, els hem dit que no els preguntaríem res que no haguéssim fet junts a classe i que no patissin per no haver estudiat.

Hi ha hagut alguns dubtes en la realització del control principalment amb la pregunta: *Què és la pintura?* Com que en la mateixa pregunta se'ls demana que què és un artista els hem dit que totes dues estan relacionades. Hi ha hagut alumnes que no han acabat i, per tant, ho hauran de fer l'endemà. Hem recollit tots els controls i ens hem acomiadat.

SESSIÓ 6: 21/02/08. Horari: Dijous de 9 a 10 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Aquells nens que no havien acabat, els hem fet acabar el control. Costava molt perquè no entenien l'apartat de comentari dels quadres. *Com ho pinten?* la majoria de nens deien que amb pintura. I en demanar-los per què ho pinten així, la majoria deia que els agradava, en algun cas, quan ens ho preguntaven i els orientàvem una mica tornant a dir, però per què més? Algun nen acabava dient que era el que ells veien.

Un cop han acabat tots, hem començat la unitat didàctica 2.

B. UNITAT 2: ANTONI TÀPIES I ELS SEUS AMICS. MÈTODE ACTIU.

SESSIÓ 1: 21/02/08. Horari: Dijous de 9 h a 10 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

La primera part de la sessió, com acabem de comentar, es va dedicar a acabar el control. Seguidament, vàrem posar el power point i vàrem recordar que ja havíem après a observar quadres i a identificar diferents objectes, persones i inclús sensacions que s'hi podien representar. Avui, començarem el joc del "veig, veig" on haurem d'anar dient què és el que es veu en cada quadre. Tothom a punt?

El cavaller amb la mà al pit, De El GRECO. Els alumnes diuen: un home, amb una barba, fons negre, una espasa, un collaret, el coll de la camisa.

El matrimoni Arnolfini, de VAN EYCK: un senyor i una senyora, vestits, el llit, les taronges, els mobles, la finestra, les banyes al cap de la dona (expliquem que es tracta d'un pentinat), el gos, les sabatilles (algun nen diu que són unes escopetes).

Viatger davant d'un mar de boira, de FRIEDRICH: les muntanyes, els núvols, un home, la posta de sol, aigua (en aquest moment, els expliquem que el que veiem al fons no és pas aigua sinó que hi ha boira i ens deixa veure algunes clarianes), més muntanyes al fons. Quan s'explica que hi ha boira, acabem dient el nom del quadre. A partir d'aquest moment, demanen sempre el nom de tots els quadres següents. I aquest fet, es repetirà en totes les classes.

El port de Tarragona, de Joaquim MIR: aigua, un port, senyors a primera fila (i què fan? Estan pescant), cases, barques de fusta, vaixells més grossos al fons, un castell (expliquem que es tracta d'una església).

No hem pogut acabar tots els quadres ja que la primera part de la sessió s'havia dedicat a acabar el control. En general, la dinàmica ha transcorregut amb normalitat ja que els alumnes anaven dient el que veien per torns. En algun moment s'enfadaven o discutien perquè volien participar tots o perquè algun company o companya els havia "pres" la paraula que volien dir. Però els acabàvem dient, oi que tots hem vist el mateix? Doncs és igual qui hagi dit la paraula. A més, no patiu que seguirem el proper dia.

SESSIÓ 2: 27/02/08. Horari: Dimecres de 12 h a 12.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

En la sessió d'avui, hi ha la tutora perquè sortirem al carrer.

Recordeu que ahir vàrem començar un tema nou? I vàrem estar veient diferents quadres i dient què hi veiem? Avui anirem a descobrir allò que ens envolta, perquè en aquesta unitat veurem uns pintors que estan molt interessats a conèixer el món tal com és.

Recordeu que el primer dia que vaig venir vàrem parlar que hi havia moltes maneres diferents de conèixer el món que ens envoltava, oi? I què em vareu dir? Que es podia veure amb els ulls, observant, tocant! Molt bé. Si jo toco el foc, em cremaré, oi? I descobriré que el foc crema. Amb les mans, podem descobrir el que ens envolta. Avui us proposo que fem d'investigadors i sortim al carrer a veure com és el món que ens envolta. Com ho farem? Us donaré a cada un, una bossa de plàstic on podreu posar tot allò que trobeu. El que us cridi l'atenció: fulles, papers, terra... Però hi ha coses que no podreu fer recollir, per exemple, el terra. Com ho farem si volem descobrir com és el terra? Doncs el calcarem. Expliquem com podem calcar una cosa. Vaig posar l'exemple de les rajoles. Full blanc i una cera de colors. Repartim el material per cada nen. Fem una fila i sortim al carrer. [Nosaltres fem fotos dels alumnes en el moment de realitzar l'activitat]

Els nens estan molt contents i emocionats. S'estiren per terra, calquen la paperera, recullen papers, arrenquen cartells, calquen l'escut de la ciutat que està posat a la paperera, recullen sorra dels arbres, alguns recullen una burilla de cigarret... Algun participant no li surt això de calcar perquè no fa servir la cera de color correctament, li expliquem com fer-ho, i a partir d'aquell moment, no hi ha cap problema més. En arribar a la porta de l'escola, em

quedo totes les bosses de plàstic i les ceres i els nens entren al menjador amb la tutora. Fins demà!

SESSIÓ 3 i 4: 28/02/08. Horari: Dijous de 9 h a 10 h i d'11.15 h a 12.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Bon dia a tots. Ara fa bastants dies que no ens veiem... Recordeu què vam fer la setmana passada? Recordeu que vam veure uns quadres i vosaltres m'anàveu dient què hi veieu? Doncs avui continuarem i acabarem el joc. Decidim no posar el power point per no perdre temps en el muntatge. Cal tenir en compte que en aquesta classe no es disposa d'un canó fix, ni d'una pantalla i, per tant, el muntatge és força més complicat i laboriós. A més a més, comencem a anar justos de temps. Per tant, decidim continuar el joc però fent servir les plastificacions.

Pengem a la pissarra els quadres que ja havíem fet el dia anterior. I anem afegint els quadres nous a mesura que van sortint:

Pont de Charing Cross, d'André DERAIN: *ciutat, edificis, fum, camí de gespa* (expliquem que és una carretera), *un jardí* (intentem que vegin que és un riu), *pont, núvols, persones, fanals*.

A on? Jardí jove, de Paul KLEE: *formes, colors, arbres, camps, col*

Paisatge a Ceret, de Juan GRIS: *camps, cel, aigua, casa, arbres* (expliquem què és el cubisme, sense dir el nom del moviment, utilitzant l'exemple de l'esborrador i fent observar totes les possibles cares que l'objecte pot tenir).

Nu baixant l'escala, de Marcel DUCHAMP: *colors, cos d'una persona, formes, escala*. (Hem senyalat l'escala amb el dit tot resseguint-la, perquè entenguessin què era). Així i tot ha costat. *Interès per representar el moviment*.

Broadway boogie woogie, de Piet MONDRIAN: *formes, quadrats, colors, carrers, línies, carreteres, línies d'autobús, plànol del metro*. Hem explicat que potser si voléssim per

sobre d'una ciutat seríem capaços de veure això. Els nens han dit que sí, que l'Eixample de Barcelona té aquestes formes.

Vermell, blanc i marró, de Mark ROTHKO: colors, camps de futbol, formes, llit i coixins, ombres, posta de sol, infern, capsa oberta, 2 rectangles.

Figura de paper de diari i fils, d'Antoni TÀPIES: cordes de ferro, paisatge, cabells, paleta d'un pintor, línies, vaixell, paper de diari, perruqueria, sembla l'ós de caja de madrid, formes, fil de cosir, font darrere un arbre, colors, cara, cavall de joguina, pintura, ocell de paper, trineu, màquina de fer forats, via, arbre, màquina de cosir, sabata trencada, barret, plaça, TV, tros de fusta.

En finalitzar el joc, els quadres queden tots penjats a la pissarra i llavors demanem als nens i nenes: Què ha passat des del principi fins ara? Que s'ha anat complicant, cada cop eren més inventats, cada cop eren menys reals. La pintura que us he ensenyat al final té un nom: ABSTRACTA. I no ens ensenya res que puguem veure per la finestra. Sinó que aquests pintors els interessen unes altres coses.

Agafem el dossier, posem el nom, i expliquem què és el que farem. Fem la part de pintura realista i pintura abstracta. Escrivim la definició de pintura realista, els nens i nenes diuen: *és un paisatge, és un paisatge real, és un paisatge humanitzat, és un paisatge realista, són les coses que podem veure.* Pintura abstracta: *la que no podem veure a la realitat però ens la podem imaginar.*

Els nens tenen pati.

Després del pati seguim amb el quadern. Ha costat molt fer la pàgina 4. Diferenciar les imatges. Sobretot els quadres cubista i futurista. El raonament de les nenes i els nens era que les persones no són així i, per tant, no són realistes. És a l'única classe que ha passat això. Hem explicat que hi ha diferents tipus de pintura, que hi ha artistes que s'interessen pels colors, altres per les formes... i que aquests pintors que pintaven de manera estranya (cubisme i futurisme) estaven interessats per les formes. Però que les persones, tot i no ser

així com les han pintat, són de la realitat. I per això diem que són pintures realistes. S'ha perdut molt de temps amb això.

Iniciem el treball en grups. Expliquem cada una de les pàgines, què és el que s'haurà de fer a cada lloc i com s'haurà de fer. Els alumnes estan força nerviosos i costa d'explicar. Hem anat fent rotació dels materials. No hem acabat. Acabarem el proper dia.

La sessió ha transcorregut correctament tot i que hi ha hagut una sèrie de problemes, les pàgines de la fotografia i de la pintura realista. Les dues pàgines, encara que hagin d'identificar, hi ha text i l'han de llegir. Els alumnes volien anar directament a resoldre l'activitat i costava perquè no llegien el text. Anaven directament al final. Quan t'acostaves a un grup per parlar amb ells i ajudar-los, no hi havia cap problema. La sensació general és que van ràpid perquè els hi passis més materials, no aprofundeixen en el que estan fent, sinó que tot va molt de pressa per poder ser els primers i poder avançar per veure més material. De les fotos de la guerra, un nen ha preguntat. Aquestes fotos són de la primera o la segona guerra mundial? Cosa que ens ha sorprès, li hem explicat que eren fotos de la guerra civil. La pàgina de la composició: s'inventen composicions i hi posen títols.

SESSIÓ 5: 4/03/08. Horari: Dimarts de 12 h a 12.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

La sessió l'hem dedicat a acabar el treball en grups. Ja sabien què havien de fer i ens estaven esperant. La pàgina 9 l'hem fet tots junts (potser és millor que fer-la individual). Quan els parles de la fotografia i de l'invent de la fotografia i que els pintors caldrà que busquin altres maneres de pintar, els nens diuen que el més lògic és que els pintors passin a fer de fotògrafs. Costa una mica però ho acaben traient.

Hem posat en comú la resta de la feina feta i s'ha entès. Cal buscar alguna solució pel tema de la composició perquè no s'acaba d'entendre. Falta temps per posar-ho en comú. Potser es podrien reduir rotacions i mirar de fer la pàgina 9 i 10 tots junts, o mirar de les fer les rotacions diferents. Tots fem la composició i així avancem: 1 quadre per taula i fem rotació. Els materials: dos per taula i rotem... Cal acabar de concretar-ho bé. Composició: afegir algun tipus de pregunta que els ajudi.

SESSIÓ 6: 5/03/08. Horari: Dimecres de 10 h a 10.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

La sessió d'avui ha estat dedicada a fer la pintura abstracta i a pintar. Alguns participants ja l'han acabat. Només hi havia una taula amb pintures i s'havien de desplaçar per pintar. Els altres anaven enganxant i alguns es dirigien a la taula de les pintures lliurement. Falten alumnes per acabar però ho faran amb la tutora. Hi ha alumnes que diuen: *necessito idees, em pots donar idees*; d'altres que fan alguna cosa realista. Una nena diu: *Que no, que ha de ser abstracta, que no heu entès res del que hem estat fent aquests dies?*

En general ha anat força bé tot i ser una activitat plàstica i que comporta alguns nervis.

Ha estat l'última sessió i ens ha faltat temps per fer l'avaluació que la farà la tutora. Seria convenient, tenir en compte que cal fer les avaluacions abans de l'activitat de plàstica i així, si falta temps, poden acabar l'activitat de plàstica amb els mestres i les mestres corresponents però l'avaluació queda feta amb nosaltres.

1.2. CLASSE 3r A.

A. UNITAT 1: ELS PINTORS DE L'ESCOLA D'OLLOT. MÈTODE ACTIU.

SESSIÓ 1: 12/02/08. Horari: de 10 h a 10.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode actiu.

El professor no hi serà mai, sempre serà fora de l'aula però hi ha una professora de pràctiques. L'encarregada del curs, ens ha dit que és una classe "mal educada". Els alumnes estan separats per grupets (amb grups de taules), tot intentant mirar cap a la pissarra. S'ha hagut de parar molt la sessió per demanar ordre, silenci, respecte, s'ha enviat un alumne a un racó.

És la primera sessió, per tant ens hem presentat. Hem demanat als alumnes que també diguin el seu nom i hem explicat el funcionament de les quatre setmanes que estarem junts. Mentrestant, hem anat preparant el power point.

Els alumnes en general són força cridaners, xerraires i parlen tots a la vegada. He hagut de cridar l'atenció al principi de tot. Hem explicat les normes generals.

Durant aquestes dues primeres setmanes parlarem del paisatge. Què sabeu del paisatge? Que pot ser de muntanya, de plana i de costa, que també hi ha ciutats, fàbriques, que el podem oïr, sentir... Com veiem el paisatge? Amb els ulls, amb les fotografies, per l'ordinador, per la televisió, per dibuixos, amb els quadres d'un museu, fotografiant una exposició: Uns alumnes han dit que no es pot fotografiar. Un nen ha explicat que no es pot perquè hi ha lladres que després volen copiar i reproduir. Un altre nen ha dit que amb el flash es fan malbé les coses.

Iniciem power point. Alguns nens han segut a terra perquè no hi veien bé. Hem de tenir en compte que no hi ha una pantalla, sinó un tros de paper d'embalar blanc enganxat a la pissarra. Han vist fotografies de dos paisatges: una muntanya i una de la ciutat de Barcelona. Han reconegut el port de Barcelona. Han identificat diferents edificis de Barcelona. D'altres han dit que era paisatge d'alta muntanya amb neu inclosa. Hem comptat les persones i els edificis que surten en les fotografies del power point.

Hem explicat que la pintura és una altra manera de representar el món i hem hagut d'acabar aquí perquè no hem tingut més temps. En general, hem avançat molt lentament pel comportament de la classe.

SESSIÓ 2 i 3: 14/02/08. Horari d'11.15 h a 12.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Hem començat la classe recordant els noms dels alumnes.

Recordeu de què havíem parlat el primer dia? Els nens responien: del paisatge, de la fotografia, vam comptar fotografies, de la pintura...

Reprenem el power point. Però, què és la pintura? Els alumnes responen, *és allò que fem servir per pintar. Pot ser de molts colors, també pot ser aquarel·la.* Encarem una mica més la pregunta, *podem anomenar pintures als quadres?* Els nens s'han quedat en silenci i han

tingut força dubtes inicialment. Però després han dit que sí. Per tant, la pintura pot ser dues coses, el que fem servir per pintar però també poden ser els quadres.

Llavors, jo us pregunto, els quadres què són? Ensenyem la diapositiva de la poesia. Què és cada cosa? Poema -poesia, orquestra -música, ballarina -dansa, escultura, quadre -pintura. I totes aquestes coses que veiem, què són? Els participants ens han contestat, *són oficis, són coses que pots fer*. Ensenyem la següent diapositiva on hi veiem una ballarina representada de maneres diferents, en una escultura o una pintura. D'aquesta manera, hem fet veure als nens que hi ha diferents maneres de representar un concepte. Hem tornat a la dispositiva anterior, per poder veure que el que apareix, a part de ser escultura, pintura, dansa, etc. també són diferents maneres d'explicar el món.

Què és l'art? Els alumnes han contestat, *són coses boniques, són coses que es fan*. Algun d'ells ha dit, són maneres d'explicar el món que ens envolta. Tots podem fer art? Parlem del futbol i dels futbolistes. Podem jugar a futbol però no tots som futbolistes. Els artistes què ens expliquen? *L'esforç, coses, el món* (Ho hem escrit a la pissarra). Com és el nostre món? Un nen diu: *ostres, quina pregunta! És injust, és meravellós...* Què hi ha? Què hi veiem? *El cel, els edificis, persones, cotxes, semàfors*, etc. Doncs us proposo que anem a descobrir com és aquest món.

Per tal de fer-ho, sortirem per grups i fotografiarem com és aquest món. Què és el que haurem de fotografiar? Allò que ens envolta. Sortirem fora de l'escola, farem una volta a l'edifici i per grups haurem de fer fotos. Expliquem com funciona la càmera. Haurem d'anar tots junts, ningú es pot avançar ni separar del grup. Quan acabeu totes les fotografies que pot fer la càmera, m'aviseu i me la torneu. Tots els membres del grup han de poder fotografiar per tant, ens hem de deixar la càmera els uns als altres.

L'última estona de la sessió l'hem dedicat a fer les fotografies. M'ha acompanyat la professora de pràctiques. Estaven nerviosos, però és normal perquè l'activitat és diferent. No ha passat res destacable. Fotografiem el que veuen: edificis, senyals, cotxes, motos, persones. Han demanat al carter si el poden fotografiar. Una dona, el terra, les cornises, un bassal d'aigua, plantes... Els nens s'atabalen. Corren amunt i avall de la vorera. I van disparant fotos. Costa de controlar, però és normal. Els ha encantat!

SESSIÓ 4: 15/02/08. Horari: Divendres de 12 h a 12.50 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Bon dia a tots. El primer que han preguntat és: *Has portat les fotos?* Sí. Recordem què vam fotografiar ahir? (Faig escriure a la professora de pràctiques a la pissarra el que els nens diuen i acordem que són les categories del que vàrem fotografiar el dia anterior): Edificis, semàfors/ senyals, terra, persones, cel, arbres, contenidors, botigues, transports, clavegueres, portes/finestres/balcones, animals.

Per què ho vàrem fer? *Per observar millor el món que ens envoltava.* Molt bé. Ara us repartiré per les taules les fotos que vàreu fer ahir. Les haureu de separar per les categories que han sortit a la pissarra. I apuntareu a darrere de la foto, a l'etiqueta que hi ha, apuntareu el que us ha sortit. Sortirem a la pissarra i enganxarem una foto cada nen. [no podem enganxar-les totes perquè la majoria de grups van acabar els carrets sencers. Això vol dir que hi ha 26 fotos per grup i a la pissarra no ens hi caben]. El que més ens ha sortit són els EDIFICIS per tant, la major part del nostre voltant està ple d'edificis.

Molt bé, ara agafem el quadern i fem la pàgina 5 i 6. Primer hem definit artistes, després hem definit la pintura. Ha sortit bastant millor que a la classe del SEK. L'ordre de la pregunta és millor. Fem la pàgina dels pintors i dels canvis d'interessos al llarg del temps. Ho hem fet massa ràpid. Excessivament. Perquè no teníem temps. Dificultat de controlar l'aula tot i que amb el quadern davant estan més controlables.

Molt bé, hem acabat, la setmana vinent començarem a investigar. Bon cap de setmana.

SESSIÓ 5: dimarts 19/02/08. Horari de 10 a 10'45. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Recordem que la setmana passada vàrem dir que investigariem. Avui començarem a investigar els pintors que viuen a Olot. Senyalem al mapa on està situat Olot. Tenen mar aquests pintors? *No!* Què veuran doncs? *Muntanyes, rius,* anem a descobrir-ho.

Expliquem quina és la feina a fer per grups i iniciem el treball autònom. Cada grup investiga el que li toca, amb el material que jo porto. El treball en grups va força bé. Cada grup comença per una pàgina diferent del quadern. Ha costat moltíssim compartir materials. En alguns grups ha costat saber què havien de posar, però en general molt bé.

L'activitat de COM costa una mica de fer, perquè no saben exactament què volem dir quan els demanem com pintaven. Costa deduir que pintaven observant a l'aire lliure tal i com està formulat en el quadern. Una nena ha dit que ella veu més colors quan pinta de memòria que quan pinta observant. La resta del quadern el saben fer perfectament. De l'activitat del PER QUÈ no hi ha temps de retallar les paraules i afegir-les. De moment només he fet posar les imatges.

No hi ha hagut temps de fer totes les rotacions. S'acabarà el proper dia.

SESSIÓ 6: 21/02/08. Horari: Dijous d'11.15 h a 12.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode actiu.

Hem acabat d'investigar per grups. El que costa més és l'apartat del COM . La part de l'aire lliure. El pas de la foto a l'afirmació. Potser caldria redactar la frase d'una altra manera o modificar l'activitat.

Quan tots els grups han acabat (o a mesura que anaven acabant) hem tret conclusions. Els he fet treure conclusions per grupets (havien d'anar parlant de tot el que havíem treballat. Mentrestant, els grups que encara no havien acabat les activitats, ho han anat fent). Hem posat en comú el que havíem vist. Què: paisatges, animals, plantes, muntanyes... Com: avantatges de pintar a l'aire lliure. Per què: Ha costat una mica més, la majoria d'alumnes deien que pintaven la natura perquè és més bonica que la ciutat, perquè a la ciutat hi ha fums, olors, contaminació, cotxes... En canvi al camp no. Un nen ha dit que pintaven allà on vivien. A partir d'aquí hem recuperat el fil: d'on eren aquests pintors? D'Olot. Per tant, pintaven allò que veien. Pintaven la seva realitat.

Nosaltres també vam observar la realitat tot i que d'una manera molt diferent. Què vam fer? Fer fotos. La nostra realitat és molt diferent a la dels pintors d'Olot.

Ara ja hem acabat tot el quadern. Ens toca pintar el nostre paisatge. Primer farem un petit esquema amb llapis, després el pintarem amb ceres de colors. Es tracta de pintar el nostre paisatge. No si val pintar una nau espacial. Els infants preguntaven: es pot fer una muntanya? Però ha de ser una ciutat? Ens hem limitat a dir: heu de pintar el vostre paisatge. No donaré més pistes, és això el que heu de fer.

Molts alumnes que no han acabat. El control tampoc l'hem fet. Només l'han pogut començar 4 nens. He donat els exàmens a la coordinadora perquè puguin fer-lo abans de començar la unitat 2. Es confirma, doncs, que caldria fer l'avaluació abans de fer l'activitat pràctica. De totes maneres, es tracta d'una classe complicada i en la qual s'ha perdut molt temps per culpa del comportament, potser per això hem anat més justos. I també per les durades de les sessions, tenen uns horaris força estranys i és difícil preveure el temps. Les classes només són de 45 minuts i si el professor anterior va tard o passa alguna cosa només hi ha mitja hora per sessió.

B. UNITAT 2: ANTONI TÀPIES I ELS SEUS AMICS. MÈTODE PASSIU.

SESSIÓ 1 i 2: 27/02/08. Horari: Dimecres de 10 h a 10.45 h i d'11.15 h a 12 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Avui comencem un nou tema. Canviem de tipus de pintura. Què és el que havíem vist fins ara? Pintors d'Olot, paisatges, natura, persones, animals. Podríem dir que tot això ho podem veure per la finestra? Sí.

Ara us proposo un joc fins a l'hora del pati. Jo aniré posant quadres a la pissarra i vosaltres m'heu de dir el què hi veieu:

El cavaller amb la mà al pit, De El GRECO. Senyor, fons fosc, mà al pit, espasa, barba, chorrerras, coll de la camisa.

El matrimoni Arnolfini, de VAN EYCK: Dos persones, vestits, làmpada, gos, escopetes (sabatilles), llit, porta, sofà, finestra, fruita, mirall.

Viatger davant d'un mar de boira, de FRIEDRICH: *Boira, muntanya, posta de sol, núvols, bastó, cel, l'home* (ho han dit més tard que les altres classes), *aigua* (expliquem que no és aigua, que són les clarianes entre les boires), *roques*.

El port de Tarragona, de Joaquim MIR: *Aigua, edificis, poble de costa, mar, vaques, roques, fum, núvols, vaixells*.

Pont de Charing Cross, d'André DERRAIN: *Colors, edificis, fum, camí d'herba* (carretera), *persones, cotxes, jardí* (riu), *pont, sol*.

A on? Jardí jove, de Paul KLEE: *Arbres, colors, formes, camps, sol, cel, lletres*.

Paisatge a Ceret, de Juan GRIS: *Balena, bec, muntanyes, pobles, casa, arbres, gespa, cel, riu* (explicació del cubisme amb l'exemple de l'esborrador).

Nu baixant l'escala, de Marcel DUCHAMP: *Formes, guerrer, senyores, pista de barana, rellotge*. Resseguiu l'escala del quadre. *Llavors han dit dona baixant*. Expliquem el moviment.

Broadway boogie woogie, de Piet MONDRIAN: *estovalles* (una nena ha dit que ella en tenia unes iguals), *quadrats, formes, colors, línies*. Hem dit el títol del quadre i ho hem comparat amb l'exemple de Barcelona.

Vermell, blanc i marró, de Mark ROTHKO: *Camp de futbol, colors, forma, sofàs, coixins i mantes, dos llits, sofàs amb tele*.

Figura de paper de diari i fils, d'Antoni TÀPIES: *Figures, barret, senyor, paper de diari, fils, camí, balena, carretera, paraigües, cabana, bosc, carretera*.

Mentre els alumnes anaven contestant, hem escrit a la pissarra les paraules que anaven dient. Quan tots estàvem d'acord que ja no hi havia res més a dir, canviàvem de quadre. Què ha passat des de el principi fins al final? *Que ha costat més d'explicar. Que vèiem*

menys coses. Que ens ensenyaven els quadres del principi? *Paisatges, persones...* podríem dir ens ensenyàvem coses que podem veure amb els ulls? *Sí.* Ens han ensenyat la realitat. Una nena diu: El quadre del viatger no és la realitat perquè un home no pot pujar aquelles muntanyes. Els altres nens li han dit que sí.

Anem a veure què farem aquests dies. Pàgina 3 llegim els objectius. Pàgina 4: Diferenciem entre pintura realista i pintura abstracta.

Fi de la sessió.

SESSIÓ 3 i 4: 29/02/08. Horari: Divendres de 10.15 h a 10.45 h i de 12 h a 12.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Bon dia. Recordeu de què vàrem parlar l'altre dia? Vam parlar de la pintura abstracta que és la que no ens ensenya la realitat. Iniciem la sessió fent la pàgina 6 del dossier. *Podem escriure més d'una cosa?* Pregunten alguns infants. La part de la composició s'entén perfectament. Les "sensacions": vàrem explicar què vol dir una sensació i com pot ser o quines sensacions podem tenir: por, alegria, pena, tristesa... Els alumnes escriuen el que volen i remarquem que tots som persones diferents, pensem i sentim diferent.

Hem iniciat la part de "l'experiència" i es compara amb el coneixement del foc. Però també es poden tenir experiències positives? Sí, com per exemple anar al cine. La pàgina 10. Cap problema, es llegeix i s'entén perfectament.

Pàgina 11. Es llegeix i es comenta què vol dir deixar empremtes, què vol dir marcar i com podem fer-ho. Per poder deixar una empremta necessitem tenir un material tou (sorra o pols de marbre). De totes maneres, es posa un exemple a la pissarra, traient pols de l'esborrador i marcant la mà. S'explica la Creu de Tàpies. És a l'única classe que s'explica. Es dibuixa la creu a la pissarra i es remarca que pot semblar un T de Tàpies i de Teresa (que és la seva dona).

Pàgina 12. ATENCIÓ: hi ha un error meu, perquè en l'últim quadre he posat *extraient material*, i als altres he posat, *traient...* [comprovar amb el dossier]. Però cap problema,

s'entén perfectament. La saben fer bé. Pàgina 13: cada nen ha escrit la seva història sobre la cadira. Pàgines 14 i 15: Preguntem als nens: què passa quan s'inventa la fotografia? *Els pintors es queden sense feina*. Posem un exemple: fem sortir un nen a la pissarra i diem que li volem fer un retrat. Ara en fariem una fotografia però abans el pintaven. Què faran els pintors? Resposta immediata: pintura abstracta. Cal inventar-se una nova manera de pintar. Per què? Pàgina 15. Un nen amb les fotos de la guerra diu: *és la guerra d'Iraq?* No, llegim el text i veuràs d'on són? Ja no poden explicar el món de la mateixa manera.

Molt bé, felicito la classe perquè hem fet molta feina i hem acabat el dossier. El recullo i recollim la classe. Tema del punts verds: dinàmica establerta pel seu professor i que ha funcionat per gestionar l'aula. Es col·loca, en acabar la classe, un punt verd a aquell nen o nena que se'l mereixi. Nosaltres ens hem adaptat a la dinàmica generada pel tutor ja que és com els alumnes estan acostumats a funcionar.

SESSIÓ 5: 3/03/08. Horari: Dilluns de 12 h a 12.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Hem repassat el que havíem estat parlant aquests dies. *De pintura abstracta, de Tàpies*. Què volia dir? *Que no representava la realitat*. Hem posat en comú tot el que havíem fet: Com pintaven? *Extraient material, afegint material, estampant. Deixant empremtes*. Per què pintaven així? *Perquè hi havia guerra i ja no podien pintar, perquè el món havia canviat: ja no el podien representar de manera realista*.

Cadascú farà la seva pintura abstracta. Com? Cadascú tindrà un cartró. Podem afegir material, treure material... Exemplifiquem com es pot fer amb un dels cartrons. Tenim cordill i també tindrem pintura, però la posarem el divendres, de moment avui només retallem i enganxem.

SESSIÓ 6: 7/05/08. Horari: Divendres de 10 a 10.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Hem fet la pintura abstracta i han pintat. Tots els alumnes l'han acabat. Hem posat una taula amb diverses pintures i s'havien de desplaçar per pintar. Els altres anaven enganxant i alguns es dirigien a la taula de les pintures lliurement. En general ha anat força bé.

És l'última sessió i les avaluacions les passarà la professora.

2. ESCOLA SEK

2.1. CLASSE 3r B.

A. UNITAT 1: ELS PINTORS DE L'ESCOLA D'OLOT. MÈTODE PASSIU.

SESSIÓ 1: 11/02/08. Horari: dilluns de 16 ha 16.50 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

El professor sempre serà present a l'aula però de manera passiva, escoltant al fons de la classe i sense intervenir. La responsabilitat de l'aula és tota meva.

És la sessió inicial, ens presentem i demanem als alumnes que es presentin i diguin, bàsicament, el seu nom. Falta només una nena que està malalta. També els expliquem com serà el funcionament d'aquestes quatre setmanes i les normes generals.

Durant aquestes dues setmanes, parlarem de: paisatge. Què sabeu del paisatge? *Que és allò que veiem quan passegem, que és allò que ens envolta, que és el món, que pot ser bonic....* Jo pregunto: i no pot ser lleig? No cal que em responguis, només pensa-hi. *Que pot ser de muntanya, de plana i de costa, que pot ser industrial, que pot ser de ciutat, que pot ser de poble.*

Ara m'heu dit tipus de paisatge i allò que sabeu del paisatge, però jo us pregunto ara: Com el podem veure el paisatge? *Amb els ulls, amb les fotografies, amb l'ordinador, amb els quadres (o les pintures), amb els pòsters, amb les postals. Però els pòsters i les postals són fotos grans o petites, diu una nena...* Amb les pel·lícules o amb els vídeos, per l'ordinador, anant al museu. Fent fotos d'un quadre d'un museu: sempre i quan el vigilant et deixi, perquè en la majoria dels museus no et deixen. *Per què?, pregunta una nena.* I li expliquem els problemes que provoca un flash però també els problemes de la reproducció

d'imatges i els drets d'autor. Llavors torna a preguntar: *i a tu t'han deixat posar quadres en aquest material?* Sí perquè són per explicar coses als nens i les nenes. Si jo volgués fer un llibre no m'haguessin deixat.

Llavors, nosaltres aquestes dues setmanes parlarem de les pintures del paisatge. *Clar!* contesten els nens, *per això ens han dit que farem plàstica.* Sí, però no només farem plàstica, també farem altres coses, com ciències socials. Reacció immediata: *NO! És un rollo.*

Iniciem el quadern tot escrivint el nom, els cognoms, l'escola i la classe. Hem llegit l'índex (cada nen un punt), llegim el que aprendrem (cada nen un punt). I llavors, els preguntem si algú sap fer tot això. Els alumnes, com a les altres classes, queden sorpresos davant d'aquesta pregunta perquè pel to amb què ho pregunto, sembla que ells ja ho haurien de saber. Llavors, jo els he dit, només ho preguntava perquè si ja ho sabien hauria de marxar. Però tot això ho aprendrem en dues setmanes!

Lectura de la primera explicació: (pàgina 3, el paisatge i la fotografia). Què podem fotografiar. *Objectes, persones, animals, plantes...* Fotografiant també podem comptar coses també i els fem fer un exercici de comptar. Pàgina 4: iniciem la pintura, els artistes i el paisatge. Lectura del que és la pintura. Com que el dossier diu que la pintura és com la música o la poesia, hem preguntat si hi ha més d'arts. Respostes: *Teatre, escultura, pintura, teatre, contes.*

Hem acabat la classe repassant els noms. Hem jugat a veure quants noms érem capaços de recordar i com que els hem encertat pràcticament tots, els alumnes han aplaudit. Ens hem acomiadat fins la propera sessió i cada alumne ha guardat el seu quadern.

SESSIÓ 2: 12/02/08. Horari: Dimarts de 15 h a 16 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

El professor ha faltat tota l'estona perquè faltaven mestres a l'escola. S'ha notat moltíssim a l'aula, l'ambient, els nens. He hagut de demanar moltes vegades silenci, no podia parlar. Els nens xerraven tots. Algun estava insolent i impertinent. Es notava en general que no hi

havia el professor. Hem començat fent una ronda de noms, de nou. Per consolidar els noms del dia anterior

Hem repassat: Què havíem dit el dia anterior. De què vàrem parlar el dia anterior? *Dels diferents tipus de paisatge, de com podíem veure els paisatges, vam parlar de la pintura, vam comptar coses dins els paisatges, de les fotos dels paisatges.* Hem recordat que una altra manera de veure el món era a través de la pintura. Hem preguntat, doncs què era la pintura. La majoria dels alumnes responien que *és el que fem servir per pintar, barrejant colors, amb pots, que es pot fer de sorra...* Hem dit llavors, que els pintors pinten quadres però que la seva manera d'expressar-se es diu pintura. I la feina que els pintors tenen és la pintura. Els quadres són els resultats. Un nen ha dit: *Sóc el nét de Josep Tharrats.* L'he fet sortir davant la classe, per explicar que tots podem saber jugar a futbol però no serem uns gran futbolistes, el mateix passa amb els artistes. No tots serem artistes, com el seu avi, encara que sapiguem pintar. Els artistes són els que s'hi dediquen. Exercici dels dos quadres. Tots han coincidit que no ens ensenyen paisatges.

Hem iniciat l'apartat de la pintura i pas del temps. Hem pogut parlar de com han canviat les coses amb el pas del temps i els alumnes han dit invents i canvis: *toca discos, màquina d'escriure* (quan ho descriuen diuen que hi havia fa molt temps uns ordinadors sense pantalla), *carros, carrosses, bicicletes, telèfons...* Amb la pintura passa el mateix, també canvien les maneres de pintar al llarg del temps, hi ha pintors interessats en el paisatge, d'altres en les formes, d'altres en els colors, d'altres en els personatges. Fem l'activitat del quadern i han de dir la paraula o paraules correctes. Les seves respostes han estat en el quadre 1, la majoria ha dit els colors. I d'altres, a part dels colors, han afegit paisatges o formes alguns. Hem acordat que colors i paisatges. En el quadre 2, tots han coincidit que el paisatge. En el 3 la majoria han dit les formes. Alguns han afegit els colors també. Hem remarcat, però, que les formes. Perquè els arbres no són d'aquesta manera i si el pintor els ha fet així és perquè ho volia així. En el quadre 4 han coincidit tots perquè han dit personatges. Algun ha afegit paisatge, però tots han coincidit amb els personatges i hem acordat amb ells que era el més destacable del quadre. Fi de la classe.

SESSIÓ 3: 14/02/08. Horari: Dijous de 15 h a 16 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Bona tarda a tots. Després de parlar durant aquests dos dies de fotografies, de paisatges... avui descobrirem què vol dir el títol del quadern: els pintors de l'Escola d'Olot. Comencem llegint la pàgina 8 del quadern, tot remarcant que Marià és nom d'home i que porta accent a la *a*. Algú sap on és Olot? No tenen mapa a l'aula. Olot està a dues hores en cotxe des de Barcelona cap a l'interior. Un nen diu que ell hi ha anat. *I què hi has vist? Muntanyes.* Hi has vist el mar? *No.* Llavors, si ja hem dit que són pintors de paisatge què pintaran en els seus quadres? *Muntanyes, vegetació, arbres, planes, prats d'herba...* Anem a veure-ho?

Seguim avançant en el dossier: què pinten els pintors d'Olot? Hem fet un comentari sobre els bous i els carros que apareixen. Aquesta família està traslladant totes les seves coses en un carro. Imagineu que haguéssim de traslladar tota la nostra casa en un carro. Ens hi cabria? Estem parlant de fa molt de temps. A l'inici de la pàgina hi ha una pista: Fa 200 anys. Aquesta gent tenia menys coses que nosaltres i feien servir carros i nosaltres no. Una nena diu, *en aquesta pàgina apareix el mateix quadre que a la portada!* Seguim llegint: Les estacions de l'any. Les identifiquen correctament. Hi tenim la primavera. Per què sabem que es tracta de la primavera? *Pels colors, per les flors...* Quines són aquestes flors que surten al mig dels camps de cereals? Un nen diu: *amapoles.* Jo li dic que en castellà sí que són amapoles, però en català són roselles.

En l'apartat de les feines del camp expliquem el significat de segar. També de la feina que fan les bugaderes al riu. Estan rentant la roba. Expliquem què és un safareig, arran d'un comentari d'una nena que diu que en alguns pobles hi ha unes piscines estranyes que serveixen per rentar roba. També expliquem que n'hi ha a l'aire lliure en els pobles, però també en les galeries d'algunes cases. Que són més petits... I acabem explicant què són els aplecs o les trobades.

Els fem fer l'activitat però els costa saber què han de fer i com. No saben si han de col·locar una o dues paraules. Estan molt acostumats a fer activitats amb una única resposta. També els costa entendre l'enunciat i distingir entre dues de les imatges proposades. El següent exercici, però, no mostra cap problema.

Seguim amb el dossier en l'apartat de *Com ho fan?* Comencem a llegir la pàgina. Pintant a l'aire lliure. S'entén molt bé. També es comprèn perfectament el concepte de tonalitat. Posem l'exemple d'una capsa de colors, on podem veure molts verds diferents, molts carbasses... Comptem els verds que apareixen en el quadre. Tots els nens diuen verds diferents. Expliquem que en una fotografia és molt més difícil d'apreciar aquesta diferència de tonalitat ja que capta un moment concret i fixa una llum concreta que repercuteix en els colors. En canvi, en un quadre sí que podem apreciar aquestes tonalitats.

Acabem la sessió parlant de la tranquil·litat que transmeten els quadres dels pintors d'Olot. Seguirem la setmana vinent.

SESSIÓ 4: 18/02/08. Horari: Dilluns de 16 h a 16.50 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Hem iniciat la sessió repassant el que havíem fet la setmana anterior i demanant als alumnes que no obrissin el quadern. Els nens i les nenes han anat dient les coses que havien fet: *paisatges, pintures, pintors d'Olot...* I després de les seves respostes jo he dit: mireu tot el que heu après en només 4 dies!

Hem retornat a la pàgina del com ho feien, i hem preguntat quins avantatges té pintar a l'aire lliure. Ells han dit que així es poden veure tots els colors, les formes, la llum. Hem fet comptar els números de verds que es veien en el quadre. I han comprovat que totes les respostes són correctes. Els nens han dit: des de 5, 7, 19, 14... molta varietat de respostes. Amb aquestes pintures és molt difícil veure quants colors hi ha. Potser amb altres tipus de pintura sí que ho podrem fer.

Hem llegit el paràgraf de la tranquil·litat i hem demanat que mirin els quadres de les pàgines anteriors i que diguin quins sorolls senten: *El vent, les fulles dels arbres que es mouen, els animals, els nens jugant, els núvols* (una nena ha preguntat: *Quin soroll fan els núvols?* El nen que ho havia dit ha respost que quan porten aigua, els núvols fan soroll). *La pluja*. I tot això com ho hem sentit? *Els quadres ens ho han dit*. Però no ho podem sentir de veritat. Ho sentim perquè els pintors ho han pintat d'aquesta manera.

Per què ho pinten així? Hem llegit el que posa al quadern i llavors els nens han intentat respondre la pregunta observant els quadres sobre la nena. No sabien què era un teler. Han dit màquina d'escriure antiga. Hem explicat quina és la feina que tenen ells diàriament que és anar a l'escola, i hem dit que fa molt de temps, alguns nens i nenes no podien anar a l'escola sinó que treballaven en fàbriques com aquestes. Als pintors d'Olot no els agradava aquesta imatge de Catalunya i per això pintaven una altra realitat. Hem fet l'activitat de distingir entre els dos quadres dels pintors d'Olot i els que no ho són. Ho distingeixen fàcilment. A més a més, són capaços de comentar més coses dels quadres d'Olot: *veiem una feina del camp, un dia al camp, l'estació de l'any, els colors...*

Molt bé, demà pintarem el nostre paisatge. Fi de la classe.

SESSIÓ 5: 19/02/08. Horari: Dimarts de 15 h a 16 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Avui pintarem el nostre paisatge. Què és un paisatge? *Allò que ens envolta*. Doncs ara el que pintarem serà el nostre paisatge. Podem pintar una nau espacial? *No*. Es tracta de pintar un paisatge real. Primer l'han dibuixat amb llapis i després hi han posat color. Hi ha hagut dos alumnes que no sabien què dibuixar i han agafat els quaderns i han copiat el paisatge d'alguns dels quadres d'Olot.

SESSIÓ 6: 2102/08 Horari: Dijous de 15 h a 16 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

La sisena sessió no la vàrem fer perquè tenien un festival de teatre. Estava programat que acabessin els paisatges i fessin l'activitat d'avaluació. Hem quedat amb el professor que ho faria ell.

B. UNITAT 2: ANTONI TÀPIES I ELS SEUS AMICS. MÈTODE ACTIU.

SESSIÓ 1: Dilluns 25/02/08. Horari de 16 a 17 hores. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

He arribat i m'he trobat la classe preparada, el canó posat i els alumnes asseguts mirant la pantalla. Molt bé. Avui comencem un tema nou. De què hem estat parlant aquests darrers dies? *Del paisatge, dels pintors d'Olot, de pintura a l'aire lliure, de diferents pintures, de la fotografia...*

Avui començarem a parlar d'una altra cosa. Inici power point. Recordeu que vàrem dir que amb la fotografia podíem comptar coses? Com en aquesta que podíem comptar edificis. I que amb els quadres era més difícil. Com en aquest que no sabíem quants blaus hi havia. Hi haurà moments en la pintura que sí que podrem comptar coses. Ara us proposo que juguem al què veig. Jo aniré passant imatges i m'heu de dir què hi veieu?

El cavaller amb la mà al pit, De El GRECO. Un home, barba, bigoti, camisa, espasa, mà al pit.

El matrimoni Arnolfini, de VAN EYCK: matrimoni, dona embarassada, cabells estranys (explicar el tipus de pentinat), mirall, gos, làmpara, llit, sabates, vestit verd, finestra, taronges (dubte de si eren llimones), termòmetre al fons, porta (bossa penjada a la porta).

Viatger davant d'un mar de boira, de FRIEDRICH: home d'esquenes, boira, muntanyes, núvols, cel, aigua (explicar les clarianes entre la boira), arbres, gespa, botes i pantalons de tres quarts.

*El port de Tarragona, de Joaquim MIR: port, aigua, cases, la llotja (explicació del que és la llotja), vaixells grossos al fons, barques de fusta, roques, homes, què fan? Pesquen, pescadors. Fum, cel, església i castell (es distingeix la catedral i la muralla.... dic que és Tarragona). Els nens pregunten: *Què és aquella taca?* (una pedra o un tros de fusta), *què és aquella caseta, com un magatzem?**

Pont de Charing Cross, d'André DERAIN: colors, carretera, aigua de color groc (el riu!), per què és groga? Diu una nena. I una altra contesta: perquè s'està ponent el sol. Ciutat, núvol, sol, pont, barana al costat del riu, persones, cotxes, fanal: per què no està encès? Una nena diu: perquè encara no és de nit.

A on? Jardí jove, de Paul KLEE: formes, arbres, colors, arbres de colors, sol, hi ha una nena que veu una escala (però la classe en general li contesta que no, que són les parcel·les de terra), lletres...

Paisatge a Ceret, de Juan GRIS: com un puzzle. L'artista ha col·locat les parts del quadre a diferents llocs. Muntanya vermella (un nen diu una balena), arbres, aigua, casa, matolls. Què són els matolls? Pregunta una nena: arbustos, arbres petits. Explicació del que és el cubisme amb un estoig.

Nu baixant l'escala, de Marcel DUCHAMP: guerrer, casc, línies, peus. M'acosto a la pantalla i senyalo amb el dit l'escala. I els dic que per entendre bé el quadre han de mirar això. Un nen veu el pom de la barana. I diu: *una escala*. A partir d'assenyalar el pom, observem els graons. Llavors, què veiem? *Persones que baixen les escales*. I jo els hi dic que no són persones sinó que es una sola persona que baixa les escales i l'artista ha volgut representar el moviment de la persona baixant l'escala. *Ah!*, exclamen.

Broadway boogie woogie, de Piet MONDRIAN: *ja el vam veure l'any passat. Aquest ja el sabem. Línies, quadrats, colors, línies horitzontals i verticals*. Us van dir com es titulava aquest quadre? *New York*. És una ciutat. Si nosaltres agaféssim un helicòpter i voléssim per sobre la ciutat, podríem veure algun barri així? Amb línies rectes? *Sí!*

Vermell, blanc i marró, de Mark ROTHKO: un nen diu: *un rectangle negre, el fons vermell, un quadrat vermell, i un rectangle blanc*.

Figura de paper de diari i fils, d'Antoni TÀPIES: *ocell, caminet, pedres, paper, fils*.

Què ha passat des dels primers quadres fins ara? *Que hem anat complicant les coses*. Si ara torno enrere? Què és el que hem perdut? Què pintaven els pintors del principi? *La realitat*. I aquests? *No*. Doncs d'aquesta pintura l'anomenem abstracta. I és la que descobrirem aquests dies.

SESSIÓ 2: 26/02/08. Horari: Dimarts de 15 h a 16 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Repassem el que vam veure ahir. Què havia passat amb tots els quadres? *Que s'havia anat complicant.* Però vosaltres ho va fer molt bé, què és el que es complicava? *Que desapareixien les coses.* Els primers quadres que ens ensenyaven? Un nen diu: *la REALITAT.* Molt bé, és a dir, ens ensenyaven paisatges, homes, persones... coses que podríem veure per la finestra de casa. I l'altra paraula que vàrem dir ahir al final de la classe quina era? Com es deia aquell tipus de pintura? Els nens no la recordaven i m'han demanat de jugar al penjat fins que l'hem tret. I amb aquests pintor què passava? *Que el més important és la forma, els materials, les textures.* I això com ho faran aquests pintors? perquè els pintors d'Olot pintaven a l'aire lliure, sortien al carrer a observar i copiaven el que veien, però, als pintors abstractes els cal sortir a copiar al carrer? *No.* I com ho fan? *Amb la imaginació, amb la creativitat, amb la concentració.*

Quan ens vam conèixer, en vàreu dir que el món i l'entorn el podíem descobrir de moltes maneres. Observant però també tocant. Si jo apropo la mà al foc, em cremaré. Descobreixo que el foc em pot fer mal. Aquests pintors volen descobrir el món per dins. No només mirant. Què farem ara? Anirem a investigar el nostre entorn per descobrir què hi ha i com és, pujarem al miniestadi. (En aquesta escola, no ens deixen sortir al carrer i anem al pati que els nens fan servir habitualment). Com ho farem? Cada un tindrà una paperina de paper de diari i dos fulls en blanc. A la paperina hi podem col·locar tot allò que ens cridi l'atenció, tot allò que sigui interessant. Podem agafar materials diferents, textures diferents... Però clar! El banc del miniestadi el puc agafar? No, però potser us interessa descobrir com és el banc. Això ho podem fer amb els fulls en blanc: Calcant les textures. Per exemple, si vull calcar la pissarra ho faig així (ensenyo com calcar la pissarra i després la paperera). Els alumnes estan molt contents.

Ccada nen prepara una paperina de paper de diari. Fem una fila i repartim dos fulls en blanc per nen i una cera de color. Anem al miniestadi: Un cop allà els alumnes s'escampen. Van recollint coses. Estan molt emocionats. Han agafat: Fulles, flors, pètals d'ametller, escorça d'arbre, terra, sorra, pedres... han calcat mil textures. Hem demanat de fer una fila i ha costat perquè volien seguir fent l'activitat. Hi ha hagut nens que han seguit calcant i

recollint mentre baixaven les escales i fins que han arribat a la classe. Hem entrat a l'aula i hem guardat dins el calaix la paperina. Bona tarda i fins demà.

SESSIÓ 3: 28/02/08. Horari: Dijous de 15 h a 16 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Bona tarda a tots. Els nens van agafant les paperines, estan tots súper emocionats. He repartit una bossa de plàstic a cada un i han col·locat el que havien recollit el dia anterior.

Hem repartit el dossier. Hem estat molta estona repassant l'índex i els objectius. Ha costat una mica d'entendre el significat i les diferències de significat entre els verbs: identificar, classificar, enumerar... Recordem de què vàrem parlar? *Pintura abstracta i pintura realista.*

Hem començat el dossier pàgina 4 i 5. La pintura realista és la que ens ensenya i ens parla de la realitat. La pintura abstracta és la que no. A la pàgina 5 no han tingut cap problema. L'han feta correctament.

Per tal de començar el treball en grup hem explicat com s'hauria de treballar. Hem explicat com /què de cada pàgina per començar a treballar. En general ha anat tot bé, el grup que ha començat pel tractament dels materials, ho ha fet sense problemes. Els de les tècniques i els de les fotos també. El grup que ha començat per la composició ha tingut algun problema. No es posaven d'acord ni s'organitzaven. (Una nena, inclús, quan al final de totes les sessions em van fer una dedicatòria, especificava que era la part que menys li havia agradat).

El funcionament general de tota la classe ha estat molt positiu. Compartien el material, prenen decisions conjuntament...

Hem deixat alguna cosa pendent d'acabar per la sessió següent.

SESSIÓ 4: 3/03/08. Horari: Dilluns de 16 h a 16.50 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Recordeu que havíem estat parlant de la pintura abstracta i que havíem estat investigant per grups? Doncs avui acabarem el que ens falta. El treball en grups correcte. Cridaven una mica però dins la normalitat. Hi ha hagut alguns problemes. Els materials no els coneixen amb la qual cosa saben posar adjectius però no els saben reconèixer. De totes maneres, l'objectiu de l'activitat era que posessin adjectius qualificatius.

En l'apartat de la composició cal posar-hi alguna pregunta que els obligui a pensar perquè no entenen què és una composició. En la pàgina de les fotos potser també convindria arreglar la pregunta 1, la que han de comparar la fotografia i el quadre. I a la pàgina de conclusions finals: cal replantejar l'enunciat. No entenen què vol dir la paraula conclusions.

Ha faltat un grup per acabar la part de les fotografies, és el grup que anava retardat perquè el dia anterior havien perdut molt de temps amb les composicions. Han treballat molt bé i han avançat força, però no han acabat. Els altres grups mentre aquests no acabaven, han anat fent la pàgina del resum final.

SESSIÓ 5: 4/03/08. Horari: Dimarts de 15 h a 16 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Hem posat en comú tot el dossier, aclarint la pàgina de conclusions que no queda clara perquè les pregunten es presten a confusió. En el resum sobre els materials els alumnes deien que són coses que es podrien fer servir cada dia. Nosaltres també vàrem anar a buscar en el nostre entorn més pròxim materials i per tant, vam fer quelcom similar als pintors abstractes.

Un cop hem posat en comú totes les conclusions expliquem que avui realitzarem una pintura abstracta. Expliquem què poden fer: rascar, treure... Avui la començarem tota i dijous només hi afegirem la pintura que considerem que el quadre necessita. Hi ha algun nen o nena que no sap què fer però la majoria experimenten amb el material sense problemes i també amb el que havien trobat al pati.

SESSIÓ 6: 6/03/08. Horari: Dijous de 15 h a 16 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Hem acabat els quadres abstractes tot posant-hi color i pintura. La majoria de nens han acabat correctament. Algun alumne s'ha atabalat una mica però en general ha anat tot bé. La nostra intenció era passar les avaluacions però no hem tingut temps. Hem quedat que ho faria el professor.

2.2. CLASSE 3r A.

A. UNITAT 1: ELS PINTORS DE L'ESCOLA D'OLOI. MÈTODE ACTIU.

SESSIÓ 1: 11/02/08. Horari: Dilluns de 15 h a 16h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

La mestra serà sempre present a l'aula, tot i que el seu paper serà passiu, escoltant de fons i sense intervenir però la responsabilitat de l'aula és meua.

És la sessió inicial, ens presentem i demanem als alumnes que es presentin i diguin, bàsicament, el seu nom. Falta només una nena que està malalta. També els expliquem com serà el funcionament d'aquestes quatre setmanes i les normes generals.

Durant aquestes dues setmanes, parlarem de: paisatge. Què sabeu del paisatge? *Que és allò que veiem quan passem, que pot ser de muntanya, de plana i de costa* (aquí els nens tornen a fer referència al que aprenen a ciències socials), *que el veiem quan sortim d'excursió, que és ple d'arbres, de plantes, que no hi ha arbres* (en relació al paisatge de la costa.. però s'ha fet la reflexió que les palmeres són arbres).

Però, ara m'heu dit com és o com pot ser el paisatge però jo us pregunto, com el veiem el paisatge? *Amb els ulls, amb prismàtics, per l'ordinador* (han assenyalat la pantalla de projecció perquè estava engegada i han vist un paisatge en el fons de pantalla), *per la tele, per la finestra*. No han dit en cap moment que podien veure el paisatge a través de la pintura o amb els quadres.

Iniciem la presentació de power point. Han vist fotografies de dos paisatges: una muntanya i una de la ciutat de Barcelona. Davant la pregunta quina de les dues ens ensenya un paisatge? Han contestat que la de la muntanya. I quan he preguntat si Barcelona era una paisatge, han dit que no, que era una ciutat. Jo he dit que a l'altra foto també veiem una muntanya però en canvi era un paisatge. Hem parlat de la transformació dels paisatges segons la mà de l'home. Hem comptat les fotografies del power point (persones i edificis).

Hem començat el tema de la pintura per explicar que és una altra manera de representar el món. Hem comentat la imatge o el quadre que apareix. Què és la pintura? Els alumnes responen: *el que fem servir per pintar, uns pots de color que barregem i fem servir*. Hem preguntat si una altra manera de dir quadre, és pintura? Alguns han fet cara estranya, d'altres ja han dit que sí directament.

Hem seguit avançant en el power point i hem identificat: la pintura, la poesia, l'escultura, la música, la dansa, tot associant la imatge que hi ha al power point amb el que toca. Després hem vist tres ballarines diferents (escultura i pintura). Hem tornat a passar la diapositiva anterior i hem vist què ens expliquen les imatges: a la pintura què hi ha, a l'escultura què hi ha, a la dansa... Per veure que són maneres diferents d'explicar el món.

Tots podem fer art? Tots sabem llegir, escriure, pintar... Tots sabem jugar a futbol. Però no tots serem com l'Eto'o. Els artistes són aquells que despunten i aquells que es dediquen a treballar amb l'art.

SESSIÓ 2: 12/02/08. Horari: Dimarts de 16 h a 17 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode actiu.

Hem començat la sessió repassant els noms dels nens. Falta de nou una nena que està malalta. La nena que havia faltat a la sessió anterior, ens demana què vam fer i si li podem donar el quadern. Els companys l'ajuden i li expliquen què ha de posar. La mestra ha estat fora durant el primer quart d'hora i s'ha notat en l'ambient de l'aula, estaven més nerviosos i més xerraires.

Hem començant la sessió repassant què havíem fet el dia anterior. Els alumnes han dit: *Vam parlar dels diferents tipus de paisatge, de com podíem veure els paisatge, vam parlar de les arts, vam parlar de la pintura, vam comptar coses dins les fotografies dels paisatges.* Hem recordat que una altra manera de veure el món era a través de la pintura, que els pintors feien art (com altres coses) i que hi ha pintors que pinten la realitat, que era allò que els envoltava.

A vosaltres què us envolta? Quina és la vostra realitat? *El miniestadi*, han contestat. Anirem el miniestadi. *Perfecte*, diu una nena, *perquè és la nostra realitat perquè és on passem més hores del dia.* Doncs allà anirem. Farem fotos dels espais on passem més hores del dia, del lloc on juguem, del que veiem, etc. Com ho farem? Per taules. Cadascú farà alguna fotografia, tots n'hem de fer alguna. Hem explicat el funcionament de la càmera i ja està.

Hem anat al pati amb totes les coses i les càmeres, s'han separat per grups i han començat a fotografiar. Quan hem acabat, alguns dels alumnes han dit: m'ho he passat molt bé.

SESSIÓ 3: 14/02/08. Horari: Dimarts de 16 h a 16.50 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Bona tarda a tots. El primer que han preguntat ha estat: *Has portat les fotos?* Tots súper emocionats quan he dit que sí. Recordem què vàrem fotografiar ahir? (sense veure les fotos). Els alumnes van responent i establim diferents categories de les fotografies: Esport, grups, persones, entorn.

Repartim les fotografies per les taules i demanem als alumnes que les agrupin en funció del que nosaltres hem dit. Els explico que han de separar les fotografies que tenen en grupets i col·locar-hi les paraules que hem posat a la pissarra. Han d'identificar cada una de les fotografies amb la categoria que li pertoca. Sortim per grups a la pissarra a enganxar les fotografies al costat de les paraules escrites. Observem com ens ha quedat la nostra pissarra. Què és el més important per nosaltres? Què és el que ens ha sortit més? *Els grups, les persones, fent esport.*

Un cop hem fet aquest exercici davant de la pissarra, els hem demanat per què vam fer aquest exercici? *Per observar bé el nostre entorn. Com si fóssim artistes.* Els artistes també ho fan i n'hi ha que s'han interessat per algunes coses i d'altres per altres.

Agafem el quadern. Acabem la pàgina dels artistes i la pintura. Es presta a confusi perquè diuen que pintura és allò que fem servir per pintar. I després artista ho defineixen molt bé. Si al quadern ho posem al revés potser es soluciona aquesta confusió.

Fem la fitxa de la pintura a través del temps. Els surt correcta i la corregim. Es donen per vàlides respostes diverses en un mateix quadre: Interessat pels colors, per les formes, pel paisatge, personatges...

Per finalitzar la classe els expliquem que la setmana vinent tenim molta feina, que hem de treballar en grups i que hauréu d'investigar coses dels quadres dels pintors d'Olot.

Bon cap de setmana i fins dilluns.

SESSIÓ 4: 18/02/04. Horari: Dilluns de 15 h a 16 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Bona tarda a tots. Recordeu que us vaig dir que investigaríem? Doncs avui començarem. Expliquem que Olot està a la muntanya, a dues hores en cotxe des de Barcelona. I que no hi ha mar. Si no tenen mar, què pintaran? Muntanyes... Expliquem com funcionarà el treball en grups i com ho hauran de fer.

En general, el funcionament del treball en grups ha estat força tranquil. Hi havia alguns que nens alçaven força la veu però res que fos escandalós. A l'hora de treballar compartien entre tots les imatges, treien conclusions tots a la vegada. En comparació amb el grup de Casp han treballat força millor. Tots junts miraven les imatges i arribaven a conclusions. Alguns es discutien. Però en general força bé.

En l'apartat de com ho pinten? En l'activitat dels colors de les pomes hi ha hagut alguns alumnes que han partit la rodona en 3 franges de colors, i han pintat els tres possibles

colors de les pomes: groc, verd i vermell. Després hem explicat que els colors es poden barrejar i que han d'obtenir el color de la poma que els ensenyo. Ha anat força bé. Han trobat els colors, la majoria.

No hem acabat les rotacions però acabarem el proper dia.

SESSIÓ 5: 19/02/08. Horari: Dimarts de 16 h a 16.55 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Recordem que el dia anterior estàvem investigant? Avui hem d'acabar la investigació. Han fet les feines que faltaven i quan han acabat ho hem posat en comú tot. Les conclusions de cada una de les fitxes. Què pintaven? Paisatges, persones, animals, estacions de l'any, un dia al camp. Com ho pintaven? a l'aire lliure perquè permet veure millor els colors de les coses. Per què pintaven només paisatges? Separació dels quadres d'Olot dels que no ho són.

En aquest cas potser aquí no s'arriben a les mateixes conclusions que amb els quaderns del mètode passiu, perquè només separen els quadres d'Olot dels que no ho són. En canvi, en els altres s'explica més. Potser caldria introduir algun tipus de pregunta, com: per què creus que sempre pintaven paisatges?...

Hem començat a dibuixar el paisatge. Els pintors d'Olot pintaven paisatges del seu entorn, oi? I el nostre entorn quin és? (Pregunta sense resposta). Ara pintarem el nostre paisatge. Han començat dibuixant amb llapis un paisatge. Quan els nens i les nenes feien preguntes tipus, però com ha de ser aquest paisatge? No responia. L'únic que deia és que hem de dibuixar el nostre paisatge.

No hi ha hagut temps de posar-hi color. Només han tingut temps de dibuixar-lo. Però hi ha hagut quatre o cinc alumnes que han dibuixat el seu entorn: El mini estadi. O ells jugant (com les fotos que havien fet). D'altres que han fet un paisatge normal, típic i tòpic. Ho acabaran dijous.

SESSIÓ 6: 21/02/08. Horari: Dijous de 16.15 a 16.50. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Els nens i les nenes venien de veure l'obra de teatre del festival que havien fet i no hem tingut tota l'hora. A part, estaven força atabalats. Hem seguit fent el paisatge. No hem acabat i la mestra ha dit que acabaran el paisatge i faran el control amb ella. Fi de la primera unitat.

B. UNITAT 2: ANTONI TÀPIES I ELS SEUS AMICS. MÈTODE PASSIU.

SESSIÓ 1: 25/02/08. Horari: Dilluns de 15 h a 16 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Només començar la classe una nena ha preguntat: *com es diu aquesta assignatura nova que estem fent? A casa meva m'ho han preguntat.* Es diu art. L'art té una part de plàstica on experimentem però també té una part d'explicar coses per aprendre.

Avui començarem un tema nou. Recordeu de què he estat parlant aquestes dues setmanes anteriors? *Del paisatge, dels diferents tipus de paisatge, del nostre entorn, de diferents maneres de pintar un paisatge, dels pintors d'Olot, de la realitat, de diferents tipus de pintura, de la fotografia.* Molt bé! Quantes coses noves que hem après. Recordeu que vàrem dir que la pintura havia anat canviant al llarg del temps, que hi havia pintors que s'havien interessat per algunes coses, d'altres per color... Doncs avui us proposo que juguem al "Veig, veig". Jo posaré uns quadres a la pissarra i anirem apuntant al costat què veiem.

El cavaller amb la mà al pit, De EL GRECO. Un home, barba, bigoti, espasa, coll camisa, mà al pit, sembla trist perquè el fons és negre.

El matrimoni Arnolfini, de VAN EYCK: Ha sortit moltes vegades aquest quadre! habitació, home i dona, gos, sabates, llit, finestra, porta, pentinat, làmpara.

Viatger davant d'un mar de boira, de FRIEDRICH: un home, boira, muntanyes, núvols, el sol, aigua (clarianes entre la boira), arbres, una espasa (no, bastó), cel.

El port de Tarragona, de Joaquim MIR: *aigua, cases, persones, roques, barques de fusta, vaixells de ferro, fum, cel, reflex.*

Pont de Charing Cross, d'André DERAIN: *colors, un jardí (dir que és el riu), arbres, ciutat, pont, cotxes, persones, carretera, cel, núvols.*

A on? Jardí jove, de Paul KLEE: *formes, colors, arbres, lletres, reflex del sol. Un nen diu: aquest quadre el tinc a casa meva i és de Paul Klee.*

Paisatge a Ceret, de Juan GRIS: *mntanyes, arbres, casa, aigua, núvol, cel.* (explicar què és el cubisme, utilitzant un esborrador i dibuixar a la pissarra).

Nu baixant l'escala, de Marcel DUCHAMP: *persones, línies, formes.* Llavors, assenyalem (resseguint) l'escala. Què és això? *una escala.* No ens ensenya persones, sinó una persona baixant l'escala. El pintor vol representar el moviment d'aquesta persona. Així com els altres ens volen representar altres coses.

Broadway boogie woogie, de Piet MONDRIAN: *aquest quadre ja el sabem! El vam fer l'any passat! Colors, línies, rectangles. Rectangle groc.*

Vermell, blanc i marró, de Mark ROTHKO: *un cap de futbol amb dos porteries, vermell, blanc.*

Figura de paper de diari i fils, d'Antoni TÀPIES: *una clau anglesa, una carretera, paper de diari, fons fosc, una ala, una teranyina.*

Tots els quadres estan penjats a la pissarra: què ha passat des que hem començat avui la classe fins ara? (hem traçat una línia amb guix a la pissarra). *Que hem anat de més fàcil a més difícil. Que hem perdut coses.* Què ens ensenyaven els quadres del principi? *Un paisatge, figures, persones, colors, formes...* La realitat. I aquests del final? *No.* Mireu quantes coses diferents hem dit. Aquests quadres ens volen ensenyar la realitat? *No.* D'aquests quadres en diem: abstractes. Perquè no estan interessats en ensenyar-nos res

concret, sinó que ens parlen dels colors, de les formes, dels materials. Aquesta és la pintura que parlarem aquests dies. Un nen diu: *llavors ja també puc ser artista perquè sé pintar això*. Doncs ja ens ho demostraràs.

SESSIÓ 2: 26/02/08. Horari: Dimarts de 16 h a 17 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Recordem què vam fer ahir? *Vàrem veure uns quadres i cada vegada era més difícil*. Per què? *Perquè cada vegada enteníem menys coses*. Era més difícil veure què representava. Els quadres que vam penjar al cantó dret de la pissarra què ens explicaven? *Persones, coses, paisatges*. *La realitat*, ha dit un nen. Coses que si nosaltres miréssim per una finestra les podríem veure. En canvi els quadres de l'esquerra eren...? *ABSTRACTES*, ha dit un nen. Per què? *Perquè no representen la realitat*. No ens ensenyen cap personatge sinó que volen ensenyar colors, formes, materials, textures... Aquests són els quadres que aprendrem aquests dies.

Repartim el quadern. Llegim l'índex. Llegim els objectius: expliquem què no entenem (elaboració, composició). Si no entenem una cosa no la podem aprendre (i un nen diu que és molt important aprendre). Hem fet la primera pàgina dels quadres realistes. Tots ho són. He dibuixat el quadre de Klee i el de Mondrian a la pissarra. Per preguntar si eren quadres realistes o no. I tots coincidien en dir que eren realistes. [Jo remarcava que encara que les formes i els colors no ho fossin].

I un nen diu: *dels quadres que ens vas ensenyar ahir tots eren realistes menys dos*. Hem agafat totes les imatges d'ahir i me les he posat davant el pit. Les anava passant una darrere l'altra i els nens han anat dient: *realista, realista, realista...* fins arribar al final amb els dos quadres abstractes.

Hem fet la pàgina següent. Llegim la part de pintura abstracta i fem l'activitat. No hi ha dubtes. Una nena diu: *que el quadre de Kandinsky és realista perquè si el gires hi pots veure un elefant*. Una altra nena diu *que és un mono, un altre que és un lloro*. Hem dit que això ho veiem perquè hem girat el quadre i perquè ens ho estem imaginant. Però són quadres abstractes. Un nen ha dit: *jo també puc fer un quadre abstracte!* Jo li he dit que ja

veurem per què els feien així i que a més a més, no és tan fàcil com sembla. Però que sí, clar que en farà un quan acabem la unitat.

Per finalitzar la sessió, fem la pàgina de la quotidianitat. Cap problema. Corregim i recollim.

SESSIÓ 3: 28/02/08. Horari: Dijous de 16 h a 16.50 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Hem recordat ràpidament el que havíem fet el dia anterior i hem seguit fent el quadern. En la pàgina de la composició no hi ha hagut cap problema. S'entén perfectament amb l'exemple de la música.

Ha costat molt la part de les sensacions que et provoca un quadre. No entenen què vol dir la pregunta. Què vol dir que un quadre et pugui fer sentir alguna cosa perquè estan acostumats a descriure-ho i costava un a mica. A més a més, els nens estan força revolucionats ja que la mestra avui no hi és. (Ha vingut el professor d'educació física però no té tanta autoritat com el seu tutor).

La pàgina de l'experiència s'ha entès força bé. Hem explicat què vol dir i hem posat l'exemple del foc. També hem remarcat que també es poden tenir experiències positives.

Hem iniciat, ja pràcticament al final de la classe, la part d'Antoni Tàpies. A la pàgina 9 del dossier els ha costat una mica ja que en les activitats els alumnes deien el que veien. Sobretot en l'últim quadre: costava perquè no sabien quin material podien dir. Llavors deien: marques, lletres... i jo deia, això no és un material. Ens hem quedat en aquesta activitat i seguirem a la sessió següent.

SESSIÓ 4: 3/03/08. Horari: Dilluns de 15 h a 16 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Recordem de què havíem estat parlant? De la pintura abstracta, d'Antoni Tàpies, d'alguna cosa de la música. Què era allò que tenia a veure amb la música? La composició. Què és la

composició? Ordenar. Diuen que els quadres realistes estan ordenats i els quadres abstractes estan desordenats. Els quadres realistes estan ordenats per veure-hi alguna cosa però els quadres també podem ordenar-los perquè ens transmetin alguna cosa.

Pàgina 11 referida a les tècniques, cap problema. No entenen la paraula *extraient* material. Hem explicat el significat. A la pàgina 13: el joc de la cadira. Costava perquè tenien la sensació que només hi havia una única resposta correcta. Havien de fer servir la imaginació. I també els feia vergonya perquè tenien la sensació que jo ho faria llegir en veu alta, com que normalment hem corregit tot els exercicis en veu alta... Per ajudar-los una mica, jo els preguntava: de què està feta una cadira? De fusta, i d'on surt al fusta? Dels arbres, i els arbres?...

Pàgines 14 i 15. Ho entenen perfectament. Però a l'hora d'escriure què pinten els pintors abstractes, quina nova manera de pintar s'inventen, tenen algun problema. Els alumnes diuen, *perquè volien que juguéssim, que la gent s'imaginés, algun diu que hi ha guerra i que no la volen representar, perquè el món era massa dur i no el volen representar.*

Hem finalitzat el quadern: repàs de tot el que hem après amb els objectius que ens havíem marcat. Hem fet definir pintura abstracta i no hi ha hagut cap problema. Hem fet definir composició i els ha costat una mica. L'objectiu de definir l'artista, no queda massa clar i tampoc l'hem treballat excessivament. Potser no cal posar-lo, perquè els nens diuen: imaginatiu. I segur que no cal tenir-lo present en l'avaluació.

SESSIÓ 5: 4/03/08. Horari: Dimarts de 16 h a 16.50 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Hem començat a fer el quadre abstracta. Hem explicat que podem afegir material, treure'n (el mateix que havíem explicat a l'altra classe). Alguns nens diuen: *jo vull transmetre que m'agraden els triangles. Jo que m'agraden...* Han agafat, per iniciativa pròpia, materials de l'aula com el paper de diari. I ho han col·locat als quadres. Queda pendent per dirnos acabar els quadres i posar-hi la pintura.

SESSIÓ 6: Dijous 6/03/08. Horari de 16 a 16'50. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Han acabat els quadres abstractes tot afegint la pintura, al final s'han extralimitat una mica i alguns alumnes han acabat per destrossar el propi quadre perquè han jugat excessivament amb la pintura. Ens hem acomiadat de tots els infants i fins la pròxima

La mestra passarà ella l'avaluació.

3. ESCOLA ETP CLOT.

3.1. CLASSE 3r B.

A. UNITAT 1: ELS PINTORS DE L'ESCOLA D'OLOI. MÈTODE ACTIU.

SESSIÓ 1: 7/04/08. Horari: Dilluns de 8.45 h a 10.15 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

És la primera sessió i per tant, ens hem presentat, hem explicat què hem vingut a fer a l'escola, hem recordat quants dies estaríem junts... Hem demanat als nens i nens que ens diguessin el nom. Estan asseguts en grups de quatre menys un alumne que està sol al davant de la taula de la mestra.

Sabeu què vinc a fer? *Una cosa de socials i de plàstica.* Mireu, en el primer tema que farem vinc a parlar-vos d'una cosa que ja sabeu alguna cosa: del paisatge. Què en sabeu? *Mar, muntanya, rius, animals, boscos.* Fins ara heu dit coses de la natura, però pot ser una ciutat? *Sí, també.*

Com el podem veure? *Fotos, vídeo, quadre* (han estat els nens més ràpids en dir-ho), *amb la imaginació, amb els somnis, ens hi poden transportar* (estant-hi dins), *a partir de la lectura d'un paisatge ens el podem imaginar; amb cotxe, des d'una muntanya.* Com més? *Amb això?* (he mogut les mans); *l'olor, l'oïda* (ho ha dit una nena). No és el mateix tocar, sentir, olorar una cosa o una altra. Molt bé, nosaltres ens centrarem en les fotografies i els quadres.

Iniciem el power point. En la pantalla de les fotografies, han reconegut Barcelona. Han vist el port. Persones, objectes, paisatges. Hem comptat les persones que apareixen en les fotografies (nens i adults). La pintura què és? *Un líquid (aigua per pintar). Aigua de colors.* Una nena ha dit: *és un art!*

Anem a veure què vol dir això que sigui un art. Seguim amb la presentació de power point, és una altra manera de veure el món. Pintura, poesia, escultura... Orquestra (canta -toca -música). I per què serveixen aquestes coses? *Per explicar-nos coses.* Anem a veure què ens expliquen. Repàs de les diapositives anteriors per veure si ens expliquen coses. La pintura serveix per explicar-nos el món. Com es diuen les persones que fan art? *Artistes* (ha dit un nen). Tots podem fer art? *Sí*, han dit la majoria. Diferència entre els futbolistes i els artistes. I la feina que fa un i l'altre. Encara que tots sapiguem fer una cosa, no vol dir que ens hi dediquem. Què cal? *Esforç, estudiar, practicar...*

Les coses canvien amb el pas del temps, la pintura també. Quines coses canvien amb el pas del temps? *Les fotografies en blanc i negre.* Hem repassat els quadres del Power point per veure com els pintors al llarg del temps han estat interessats més per algunes coses i d'altres per d'altres. Quedava força clar i no tenien dubtes.

Hem repartit el quadern. Hem explicat que farem un treball d'investigadors. Però que començarem dilluns vinent. Que avui farem unes activitats tots junts. Nom, cognoms... objectius i índex. Pàgina 3 i 4, cap problema. Ho han identificat sense problemes. Dilluns continuarem.

La professora ha estat a dins la classe, sense intervenir. Només ha fet un petit avís quan han començat a escriure. Els nens estaven dividits en grupets. Adormits i poc participatius, però en general molt bon comportament.

SESSIÓ 2: 14/04/08. Horari: Dilluns de 8.45 h a 10.15 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Com que ha passat una setmana, hem iniciat la sessió preguntant si recordaven de què havíem parlat el dia anterior? *Del paisatge, de com el podíem representar, de la pintura.* I

què vam dir que era? *Un art*. Quines altres arts hi havia? *L'escultura, la dansa*. Jo he afegit: la poesia, la música. La pintura ha estat sempre igual? *No, una nena diu que a vegades hi ha pintors que fan paisatges amb colors reals i altres vegades amb colors irrealis.*

Hem continuat el quadern. L'activitat de la pintura i el pas del temps. Cap problema, ha estat la millor classe. En general són una classe força callada i que s'han d'arrencar les paraules.

Hem explicat en què consistiria el treball en grups: Pàgina per pàgina del quadern. Explicant primer en què consistia cada pàgina per després treballar de manera individual. Han començat però no hem acabat. Força treballadors. En silenci i pocs "crits" i poc soroll.

En l'apartat del COM han preguntat si havien de dibuixar una poma o un cotxe. Costava que entenguessin que el que havien de fer servir era un color.

Hem explicat l'activitat de fer fotos. Perquè anem a conèixer com és el nostre entorn, la nostra realitat. Com és el món? *Rodó*. Hem explicat que anessin reduint i parlessin més concretament del nostre entorn, de la nostra realitat però en general són una classe molt pausada i poc comunicativa. Com és allò que ens envolta? Què hi veiem? *Edificis*. Bé, anem a descobrir-ho. Hem explicat el funcionament de la càmera, el funcionament de l'activitat en grups. Feia gràcia perquè alguns alumnes agafaven les càmeres com si fossin digitals. Tot s'ha desenvolupament correctament.

La professora ha estat amb mi tota la sessió. Paper passiu dins l'aula. Els he distribuït per grups perquè començaven el treball del quadern i per després poder fer les fotos. No hi ha hagut cap problema. Faltaven 3 nens.

SESSIÓ 3: 16/04/08. Horari: Dimecres de 8.45 h a 10.15 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Hem continuat fent la feina del treball en grup. No han acabat.

L'activitat del COM: costa el tema dels quadres dels pintors perquè associen que els pintors tots són d'Olot. [Després d'haver passat per totes les classes i amb el treball de camp acabat, potser puc dir que va ser un fet puntual i aïllat d'aquella classe.]

En general tot molt bé.

SESSIÓ 4: 21/04/08. Horari: Dilluns de 8.45 h a 10.15 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Ens toca acabar el treball en grup.

Hem repartit les fotos, però abans hem establert les categories. Han dit: parcs, arbres, edificis, transport (cotxes i motos), fanals i senyals, contenidors, persones, animals, carrer. Els he dit que fessin un recompte de les fotos que havien fet i que les classifiquessin. Per què vam sortir? *Per observar el món que ens envolta i el nostre entorn.* També hem descobert l'entorn d'uns pintors que és força diferent al nostre.

Hem repassat el quadern i hem fet junts la pàgina 13 posada en comú.

Han fet l'activitat de plàstica amb la consigna que han de pintar el seu paisatge. Ha de ser real. Tenen 10 minuts per tal de fer un esbós a llapis però després han de continuar amb les ceres de colors. Alguns nens i nenes han dibuixat carrers però molts d'altres no.

No han acabat.

Anem una mica descompensats de temps perquè les sessions tenen una durada d'una hora i trenta minuts i això fa que les classes es desenvolupin a un altre ritme.

B. UNITAT 2: ANTONI TÀPIES I ELS SEUS AMICS. MÈTODE PASSIU

SESSIÓ 1: 23/04/08. Horari: Dimecres de 8.45 h a 10.15 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Teòricament en aquesta sessió ja hauríem de començar el tema nou però ens quedava pendent acabar el paisatge i avaluar els nens.

Hem acabat els paisatges i a mesura que anaven acabant he anat repartint avaluacions. Estan asseguts de forma individual. Quan només quedaven quatre nens fent la prova he començat tema nou. Eren les 9.45 h, per tant, mitja hora. Hem pogut fer tres quadres. He fet responsable a un nen cada vegada que era el que s'ocupava d'escriure en un paper les paraules que deien de cada quadre i que nosaltres apuntàvem a la pissarra. D'aquesta manera, no calia que recordéssim tot l'exercici.

El cavaller amb la mà al pit, De El GRECO. Persona, espasa, no és un paisatge, roba negra, antic, bigoti i barba, content, trist, por, serio, enfadat, disgustat.

El matrimoni Arnolfini, de VAN EYCK: persones, senyor i senyora, dins d'una casa, gos, roba antiga, no és paisatge, sembla una obra de teatre, quadre antic, llit, làmpara, sandàlies, senyora embarassada? objectes antics, finestra, un mirall.

Viatger davant d'un mar de boira, de FRIEDRICH: senyor, boira, muntanya, paisatge, roques, núvols, bastó, cel, posta de sol, tempesta, tranquil, cansat, impressionat, bocabadat, arbres.

SESSIÓ 2: 05/05/08. Horari: Dilluns de 8.45 h a 10.15 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Recordeu què varem fer el dia anterior? *El control i pintar un paisatge. I després vas posar uns quadres i havíem de dir què hi veiem. Algú recorda què hi sortia? Una nena diu: el primer era un retrat, el segon dues persones i el tercer un home davant la boira. Continuem?*

El port de Tarragona, de Joaquim MIR: paisatge, cases, mar, vaixell, cel, poble, reflex, costa, port.

Pont de Charing Cross, d'André DERAIN: cotxes, arbres, pont, cases, molts colors, carretera, riu, reflex, persones, pintor l'interessaven els colors, ciutats, església, plou?, posta de sol, edificis, branques

A on? Jardí jove, de Paul KLEE: formes, colors, al pintor li interessaven les formes, arbres, sol, lletres, bosc, jardí. He dit que volien dir jardí, i una nena m'ha dit que no. Que allò no era jardí en alemany. M'he quedat morta.

Paisatge a Ceret, de Juan GRIS: poble, casa, muntanyes, el pintor l'interessaven els colors, paisatge, bosc, cel, aigua, el bosc i els arbres envolten la casa, puzzle amb les peces canviades. [Exemple esborrador]

Nu baixant l'escala, de Marcel DUCHAMP: peces, cara, pocs colors, colors tristos, sembla una estàtua, hi ha tres noies, cara i diferents trossos del cos, miralls, baixant l'escala, senyora despullada

Broadway boogie woogie, de Piet MONDRIAN: línies de colors, quadres, quadrats, quadrat groc, figures geomètriques, manta?, colors, semblen places de pàrquing, colors. [explicació vista aèria d'una ciutat].

Vermell, blanc i marró, de Mark ROTHKO: colors, llit, sofà, menjador, manta, taula, cuc, 2 curs, tele, terra vermell, 2 rectangles i 1 quadrat, 1 habitació amb 2 mobles, armari dalt, calaix, formes...

Figura de paper de diari i fils, d'Antoni TÀPIES: colors foscos, fil negre, barret, paper de diari, arbre, puntets blancs, nau espacial, rellotge abandonat, triangle, hámster fet de fusta, nena amb caputxa, gall, cua d'un cavall, peix, nau, persona, casc de moto, medalla al revés, formes.

Què ha passat des del principi fins al final? S'ha anat complicant. Hem començat veient persones i hem acabat veient coses que ens hem anat imaginant. Cada vegada hem vist més poques coses. Ens ensenyen coses de la realitat els quadres de la pissarra? Sí. Hem anat dient quadre per quadre, des de l'inici fins al final allò que veiem. I remarcant que són

coses que podríem veure a la realitat encara que les formes i/o els colors fossin estranys. Els dos últims ens ensenyen coses de la realitat? *Ens ho hem d'imaginar. Són surrealistes, ha saltat un nen!* No, aquesta no és la paraula. Surrealistes són els quadres que ens ensenyen somnis. És important que tots veiem el mateix? *No.*

He demanat a la tutora que apuntés les respostes dels nens.

Hem explicat què és la pintura abstracta. Molts nens i nenes han dit surrealista, he explicat la diferència. I aquesta pintura, la pintura abstracta, és la que estudiarem.

Hem repartit el quadern. Nom, cognom... I hem llegit el que aprendrem. Què no s'entén? Què és la composició. He dit a la nena que com que és una de les coses que hem d'aprendre que ara no ho explicarem. No s'entén: elaborar, fabricar.

Hem fet les pàgines 4, 5, 6, sense problemes. Alguns nens, de la pàgina 4, no recordaven els quadres d'Olot. A la 5 tampoc res a destacar en especial. I a la pàgina 6 pot ser una pàgina força innecessària. Però tampoc presenta cap problema. Textures. Hem explicat què eren i n'hem posat exemples.

SESSIÓ 3: 07/05/08. Horari: Dimecres de 8.45 h a 10.15 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Recordeu què havíem fet el dia anterior? *Acabar el joc dels quadres.* Què havia passat amb els quadres? *Que cada vegada era més complicat.* Per què? *Perquè primer veiem coses i els últims quadres ens els havíem d'imaginar.* Com se'n deia d'aquest tipus de pintura? *Abstracta. També vàrem començar el quadern nou.*

Continuem amb el quadern. Des de la pàgina 7 fins a la 13. Composició: s'entén bé. He dibuixat a la pissarra un paisatge ordenat i un desordenat. Recordem que el primer dia que ens vam conèixer vàrem parlar de la poesia, de la música, de la dansa... Què eren aquestes coses? *Art* i que l'art era una manera diferent de dir les coses. Oi que quan arribem al matí a l'escola per parlar amb la tutora ordenem les paraules? I no diem paraules soltes? Com casa, dormir, escola... Sinó que ho ordenem per explicar-ho bé. Amb la música passa

exactament el mateix. No toquem notes soltes, sinó que les ordenem. Podem explicar coses amb la música? *Sí, alegria, tristesa, sentiments...* [Exemple de les pel·lícules de por sense música]. Amb la pintura passa el mateix. Seguim llegint, pintura abstracta. Sí que està ordenada, per expressar sensacions. Fem l'activitat d'explicar les sensacions. S'entén bastant bé. Els nens diuen. *Alegria, tranquil·litat, por*. Una nena, només una, ha dit: *una nau espacial*. Llavors li he dit que havia de pensar amb sensacions que li venien al cap, però no descriure o imaginar. Ho ha completat.

Pàgina 8 relacionada amb l'experiència ha anat força bé. Hem preguntat si havien sentit mai que la gent gran tenia més experiència. I com és això? *Perquè són més grans, saben més coses*. Saben més coses perquè han viscut més anys i han acumulat coses. No només aprenem a l'escola, sinó que a casa, al carrer, també. A vegades fem coses i després pensem que no les tornariem a fer. Hem après d'una experiència. Imaginem que jo no conec el foc i que si el toca què em passa? *et cremes*. Hauré après que em puc fer mal si m'hi acosto. Els nens petits com aprenen? *tocant i provant*. És important allò que podem aprendre també a l'hora del pati, a casa, al carrer, etc...

Pàgina 9 relacionada amb els materials. No hi ha cap problema, i el de les tècniques també. S'entenen força bé. Hem explicat què era la pols de marbre.

Hem explicat què era un taller (han dit dels fusters, o de cotxes). Hem dit que els artistes també en tenen un. Hem explicat la creu de paper de diari. Que per Tàpies significa l'infinit. La T de Tàpies o de Teresa. Ells han dit la creu de Crist i també totes les variants mèdiques (ambulància, farmàcia, església, cementiri...)

Hem parlat dels material tous per marcar empremtes. Podem tocar els quadres en un museu? No. Però en canvi, podem saber, si observem bé, si ens volen ensenyar coses dures, toves, etc... *Les persones cegues sí que poden tocar*, ha dit una nena. Ascensor braile.

Tàpies ens proposa un joc amb una cadira. Hem acabat aquí. No té vida perquè no camina i ens espantaríem si ho fes. Però sí que té una història. Podem imaginar-la. I hem deixat que els nens imaginessin la història d'una cadira. Alguns nens no sabien què dir o què posar, però en general bé.

SESSIÓ 4: 14/05/08. Horari: de 8.45 h a 10.15 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

De què havíem parlat el dia anterior? *De la pintura abstracta i de la pintura realista. De la pintura d'Antoni Tàpies.* I què feia amb els seus quadres? *Hi posava materials, rascava, feia empremtes...* Algú recorda què era allò que vam dir de la composició? *Eren coses ordenades.* En la música ho ordenem per tocar i en els quadres, quan ho ordenem per què és? *En la pintura realista per explicar coses.* En la pintura abstracta per què s'ordenen els elements? *Per transmetre sensacions, perquè ens imaginem coses.*

Molt bé. Recordem que ens havíem quedat a la pàgina 13. Imaginant la vida de la cadira. Algú la vol llegir? Una nena ha explicat un dia de la cadira, que un senyor l'havia comprat. Un altre nen que la cadira havia nascut d'un pal de golf; altres dels arbres... Hem fet el mateix amb els quadres de Tàpies. Els ha costat més d'entendre què volia dir imaginar la vida d'un quadre. Alguns només han descrit, altres s'han imaginat més coses.

Hem parlat de com feien els quadres, dels materials que hi havia a la pintura de Tàpies.

I ara anem a veure per què feien aquests quadres. Penseu que Tàpies i els seus amics sí que sabien dibuixar de manera realista però va passar alguna cosa que va fer que canviessin la manera de pintar. Llegim, primer la fotografia. Hem fet sortir una nena, imaginar que volia un record de la seva família... Quan s'inventa la fotografia els pintors què poden fer? *Deixar de pintar.* És la resposta gairebé immediata i comuna a moltes classes. Nosaltres diem, ja, però si ells volen seguir pintant què podran fer? *Doncs que no pintin retrats ni paisatges.* Exacte! Buscaran noves maneres de pintar. Recordem que vàrem posar al pissarra molts quadres i vàrem veure com canviaven les coses? Hi ha pintors que pintaven formes, d'altres canviaven els colors... buscaran noves maneres. Però encara passa una altra cosa.

Seguim llegint. Pàgina 15. Guerra. Hem preguntat què era la fam. *Gana*, han dit. Ja, però jo tinc gana ara i no passo fam. Quina diferència hi ha? Una nena ha dit que *la fam era com la gana però més i més i més gran.* Sí, vindria a ser això. En aquests països que només

mengen un cop al dia o a vegades no mengen. Una nena ha dit: *El meu pare m'ha dit que podríem estar 15 dies sense menjar, però sense beure no.* És que és molt important, l'aigua i beure'n. El nostre cos necessita aigua i sinó ens assecaríem. Una nena ha dit, senyalant el suro que tenen a la classe, *que l'aigua s'havia d'estalviar.* Li he dit que sí, però que això tenia a veure en com malgastem l'aigua. A vegades ens moquem i tirem al paper del WC i després la cadena. Això no ho podem tirar a la paperera? En aquest cas, estem malgastant. Però l'aigua del cos no la podem estalviar, no tenim una aixeta a dins que podem tancar i a més, és important que bevem.

Retornem on érem. Van viure una guerra. Com se sent la gent? *Amb por, trista, contenta quan s'acaba.* No ens ho podem imaginar perquè no ho hem viscut mai, però segur que ha de ser un món molt dur i trist. Aquest és el món que van viure i per això van començar a pintar d'una altra manera perquè no podien representar la realitat de manera realista.

Fi del quadern. Repàs de tot. Repàs del què hem après.

Hem fet l'avaluació. Repartint tots els exàmens. Hem llegit la prova en veu alta explicant què s'havia de fer en cada pregunta. Els alumnes han anat fent. Quan anaven acabant han estat fent feines endarrerides.

SESSIÓ 5: 19/05/08. Horari: de 8.45 h a 10.15 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

L'hem dedicat a fer l'activitat plàstica. No hi ha hagut cap problema destacable. L'han anat fent i han acabat a l'hora que tocava. Sense problemes.

3.2. CLASSE 3r A

A. UNITAT 1: ELS PINTORS DE L'ESCOLA D'OLLOT. MÈTODE PASSIU.

SESSIÓ 1: 7/04/08. Horari: Dilluns d'11.45 h a 12.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

És la primera sessió. La mestra tutora de la classe està malalta. Hi ha hagut uns substituïda, que no ha intervingut per a res. Asseguda en una taula. Els nens i nenes dividits en grups de 4. Menys un nen que estava sol, al final de tot de la classe.

M'he presentat i he demanat als alumnes que es presentessin. Sabeu què vinc a fer? *Una cosa de socials i de plàstica*. Si, molt bé. El primer de tema que farem junts té a veure amb alguna cosa que crec que ja n'heu parlat una miqueta. El paisatge. Què en sabeu? *Ciutats* (és curiós que hagi sortit la ciutat al principi de tot, de fet, és en la única classe que ha passat), *edificis, masia* (hem explicat que un paisatge sempre avarca més que una sola cosa o que en tot cas s'ha de contextualitzar aquella cosa en un entorn). Una nena ha preguntat: *un desert pot ser un paisatge?* Li he dit que sí.

Com el podem veure el paisatge? *Telèfon, imaginació, fax, internet, mail, carta* (li he demanat que ho expliqués millor. Ha dit: *escrivint una carta i afegint una foto*. Jo he fet la reflexió sobre la imaginació. Podem redactar com és un paisatge; el podem llegir... i ens l'imaginem). *Ordinador, televisió, prismàtics* (de fet, ha dit telescopi), *cotxe, autocar, vaixell, helicòpter, postals, fotos*. Sense transportar-nos-hi i no fent servir objectes, com ho podem fer? Una nena ha dit: *amb els sentits. Tacte, l'oïda, l'olfacte*. Hem parlat de com podem conèixer a través dels sentits. Hi ha una cosa que no m'heu dit. Podeu dibuixar-lo el paisatge? *Sí, amb un quadre o una pintura*. Però una nena ha dit que per fer un quadre fem servir el cap (per imaginar) o els ulls si copiem el que veiem. En tot cas, els dibuixos els fem servir per conèixer alguna cosa.

En aquesta unitat parlarem de les fotos i de la pintura. Repartim el quadern. Nom, objectius, índex... Explicar què és un índex. No s'entén elaboració ni fabricació (dins l'apartat dels objectius). Comencem el quadern. Pàgina 3 sense problema. Han dit molts edificis que podien comptar (6)

Abans d'avançar de pàgina, hem preguntat què era la pintura. Una nena ha dit que és el que els homes fan servir per pintar. Un nen ha dit que també és una manera de dir els quadres. Hem fet la pàgina. S'entén bé. Artistes, futbolistes, cap problema. De les activitats tots estan d'acord que el quadre 1 no és cap paisatge, però en el quadre 2 n'hi ha que sí que ho posen. Hem aclarit que els interiors en general no es consideren paisatges. Els nens estan molt acostumats a respondre per dualitats (sí, no) i si tenen dues imatges una ha de ser que sí i l'altra que no.

Els canvis amb el pas del temps. Coses que havien canviat amb el pas del temps: *rentadors, ordinador, plays, càmeres, mòbils...* Hem fet l'activitat. Nen m'ha dit que l'exercici no estava ben plantejat. Que no eren coses comparables. Que s'hauria de posar tinter- bolis, màquina d'escriure- ordinador. I una nena ha dit que la seva àvia sap fer servir l'ordinador. La pintura i el pas del temps. Hem fet l'activitat i l'hem corregit. Però ens hem quedat als 2 primers quadres. No hem tingut més temps. Ho farem dilluns vinent.

Recollida de quaderns. En general és una classe molt dispersa. Algun nen és força mal educat però la resta bé.

SESSIÓ 2: 14/04/08. Horari: Dilluns de 10.45 h a 11.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Bon dia a tots. Amb el dossier tancat sobre la taula, recordem què havíem parlat el dia anterior. *Del paisatge, de els diferents maneres de veure el paisatge. De la pintura, de l'art, de les coses que canvien amb el pas del temps* (una nena ha posat l'exemple de la tinta i l'ordinador); *dels colors, de les formes.*

Per què fan art? *Perquè ho van decidir quan eren petits i primer practicaven amb quadres petits i fàcils i després ho fan més complicat. Per divertir-se.* I què ens expliquen? Ens expliquen coses. L'art serveix per explicar el món que ens envolta.

Seguim amb el quadern tot corregint l'activitat que ens havia quedat pendent la sessió anterior. Ho hem fet i no hi ha hagut cap problema. Hem seguit avançant en el quadern. Pàgina del què veiem. Hem explicat on era Olot. Hem remarcat que Marià porta accent a la à i que és un nom d'home i per tant es diferencia de Maria. hem comentat el quadre de Joaquim Vayreda. Com ho porten? *En un carro.* I què hi porten? *Palla i cadires.* Tanquem tots els ulls. Ens imaginem que entrem a casa nostra, passem per la cuina, pel menjador, per les habitacions... Obrim els ulls i imaginem si tot el que tenim a casa ens hi cabria dins un carro. Els nens han exclamat: *NO!!!* Com és que aquesta gent sí? *Perquè tenen menys coses, perquè són pobres.* Un nen comenta: *són una família que ha anat al camp a treballar i viuen en una barraca i quan s'ha acabat la feina, marxen cap a casa.* Totes les coses que nosaltres tenim, les necessitem per viure? *No.* Les coses han canviat amb el pas del temps i ara tenim més coses que fa 200 anys.

Hem seguit amb la resta de quadres. Tot bé, els bous, aplecs de famílies, roselles, estacions, safareig. Hem començat l'activitat però no hi ha hagut temps de corregir-lo. Hi ha hagut algun nen que no l'entenia. Però en general bé.

Els nens i les nenes estaven asseguts de 2 en 2, de manera diferent que el dia anterior que estaven asseguts en grups de 4. La tutora hi era, a diferència del dia anterior que no, en aquesta sessió estava asseguda a la taula d'una nena. Ha cridat l'atenció un parell de cops a les "dues perles" de la classe, però la seva actitud passiva i observant.

El grup de nens en general és molt participatiu però tenen tendència a l'anècdota i a explicar tots coses que en realitat no tenen res a veure amb el que s'està explicant. També tenen una actitud molt infantil en el sentit que el que s'explica a la classe els recorda coses. *La meva àvia tal... Jo un dia....* I llavors, la classe s'allarga, es perd temps, i es perd el discurs. Són bastant "hiperactius" i estan molt preocupats per llegir i passar activitats de forma ràpida com si ho haguessin d'acabar-ho tot molt de pressa.

SESSIÓ 3: 16/04/08. Horari: Dimecres de 10.45 h a 12.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Què farem avui? Acabar el quadern i començarem a dibuixar el nostre paisatge. Abans de repartit el quadern recordem què havíem parlat el dia anterior. *D'un quadre d'una família que marxava d'un lloc a l'altre (ho he completat jo), d'uns pintors d'Olot i un que es dia Marià, d'uns quadres d'una dona rentant la roba, una dona segant, unes famílies tots junts, uns quadres de la primavera i de l'hivern.*

Un cop amb el quadern repartit, corregim les activitats que ens havien quedat pendents. Hem aclarit que tots els quadres són paisatges però que en alguns hi destaquen més els arbres, o els animals. A la pàgina següent alguns nens han dubtat en els dos quadres que eren de feines del camp. Però hem explicat la diferència. Una nena ha dit, que quan veiem persones passejant/ jugant és un dia al camp. I la resta són quadres d'altres coses.

Hem iniciat l'apartat del COM però abans hem repassat tots els “què” que havíem vist. Hem explicat que pintar a l'aire lliure no vol dir el mateix que pintar al teu aire. Hem parlat de les fotografies en color. Hem fet sortir un nen, i hem repassat quina era la feina dels pintors abans de la fotografia. Un nen ha dit: *que la llum canvia al llarg del dia i que allò que veiem no podem pintar tot de cop perquè canviarà*. Hem explicat que podien pintar diferents dies, a la mateixa hora però que també hi havia coses que les fixaven a la memòria i les acabaven a casa. També hem dit que hi havia pintors interessats en pintar una mateixa cosa com canvia amb el pas del temps.

Hem parlat de les tonalitats i hem posat com a exemple la meua roba i els diferents colors de verd. També hem explicat l'exemple de la capsa de colors. I hem fet fer l'activitat d'observar les tonalitats del verd del quadre. No hi ha una única resposta correcta. Això sorprèn als alumnes que esperen trobar la resposta màgica.

Hem explicat les sensacions de tranquil·litat que ens podem transmetre els quadres. Hem fet mirar els quadres de les pàgines anteriors i dir les sensacions que tenien. Han dit moltes coses: tranquil·litat, ocells, animals, aigua, vent, fulles que es mouen amb el vent. Dos nens han fet comentaris sorprenents, un ha parlat del soroll del gall que desperta les persones. I les onades del mar (aquí hem corregit i hem recordat que Olot no té mar, on està Olot...).

L'apartat del per què s'ha entès molt bé. Hem parlat molt del quadre de la nena treballant. Quina és la feina que vosaltres teniu ara: *estudiar, anar a l'escola, compartir, ajudar al pare i a la mare...* Fa molts anys això no era així i hi havia nens i nenes que treballaven des de petits. Hem explicat quines feines feien (fàbriques, arreglar els fils...), les condicions laborals, les condicions de vida. Els alumnes han preguntat moltes coses: *què menjaven? On dormien?, es morien? Tothom treballava?* Hem explicat que això passava fa molts anys, però que encara avui en dia, a Barcelona i Catalunya hi ha gent que viu en molt males condicions. Un nen ens ha preguntat si nosaltres havíem hagut de treballar a la fàbrica des de petits. Hem exclamat que no érem tan velles! Que això havia passat fa 200 anys. Finalment, hem fet l'última activitat i no hi ha hagut cap problema.

Hem repassat tot el quadern. Després hem repassat tot el que havíem fet i tots els conceptes explicats: pintura, els artistes... I hem agafat la pàgina 3 del quadern (els objectius) per

comprovar si havien entès tot el que havíem treballat i si ho havíem après tot. [Alguns nens apuntaven al costat de cada objectiu: sí].

Hem començat l'activitat plàstica fent fer l'esbós del paisatge però no hem tingut temps d'acabar-ho tot. Estan força avançats però ho acabaran dilluns.

La mestra està de baixa des d'avui però els nens no ho sabien tot i que intueixen que passa alguns cosa. A l'inici estaven asseguts per parelles, després per fer la plàstica els he posat per grups. Hi ha hagut dues professores de suport a l'aula, una per a cada hora.

SESSIÓ 4: 21/04/08. Horari: Dilluns de 10.45 h a 12.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Han acabat el paisatge sense cap problema i hem fet l'avaluació. No entenien què volia dir avantatges. (Jo deia, facilitats). Els costava la pregunta de: com és que el teu paisatge és diferent. Un cop repeties la pregunta amb ells, cap problema. Hi ha set nens que no han acabat i un que no l'ha començat.

B. UNITAT 2: ANTONI TÀPIES I ELS SEUS AMICS. MÈTODE ACTIU

SESSIÓ 1: 23/04/08. Horari: Dimecres de 10.45 h a 12.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Hem començat la sessió a les 11.20 h perquè abans hem anat a la biblioteca a escoltar un conte. Perquè és el dia de Sant Jordi. Els nens que havien d'acabar l'examen ho han fet. La resta, hem començat tema. Hem explicat que en aquest tema, faríem d'investigadors, però que ho explicariem la setmana vinent. Estaven força nerviosos (fruit del dia, suposo).

Hem començat l'activitat del Veig, veig.

El cavaller amb la mà al pit, De El GRECO. Mà nec espasa, mà, cara, cos d'una persona, personatge, roba antiga, porc, fons, fosc, no és un paisatge, barba, quadre, bigoti, mosqueter, home trist, home seriós, colors foscos, coll camisa, collar, cabell negre, mànigues.

El matrimoni Arnolfini, de VAN EYCK: persones, no és un paisatge, l'art i els colors, habitació antiga, animal (gos), llum, làmpada, espai tancat, roba antiga, objectes, sabates, finestra, embarassada?, mirall, pentinats, llit, barrets, mocadors, sofà, cara, dos persones donant-se la mà, porta.

Viatger davant d'un mar de boira, de FRIEDRICH: paisatge, núvols, boira, muntanyes, roques, home, sol, paisatge i senyor d'Escòcia?, bastó, arbres, posta de sol amb colors tristos, cel, negre, aire lliure.

El port de Tarragona, de Joaquim MIR: barca, edificis, paisatge, mar, port, colors grocs, ciutat, cel, pescadors, tranquil·litat, soroll, tranquil, roques, reflex.

Pont de Charing Cross, d'André DERAIN: colors, sol, cotxes, ciutat al fons, arbres, cel, fanal, sol, pont, barana, persones, carretera, branques, església, vorera, fulles, cases, pont, paisatge, la imaginació, núvols.

A on? Jardí jove, de Paul KLEE: arbres, colors, imaginació, formes, lletres, sol, jardí, paisatge, colors, puzzle, figures, paisatge no real.

Paisatge a Ceret de Juan GRIS: tros de casa, arbres, colors, paisatge, formes, teulades, cel, trencaclosques?, imaginació, línies, muntanyes. [explicació esborrador]

Nu baixant l'escala, de Marcel DUCHAMP: formes, línies, colors, imaginació, blancs, esquelet?, surrealisme?, cavall?, persones, escales [Dono una pista? Resseguiu l'escala amb un guix...]

Broadway boogie woogie, de Piet MONDRIAN: formes, línies de colors, imaginació, quadres, barrots, formes, no paisatge, mantell?, cortina, catifes. [explicació vista aèria d'una ciutat].

Vermell, blanc i marró, de Mark ROTHKO: rectangles, colors, 3 colors, quadrats, vermell, imaginació, infern, llum, bosc, arbres diferents, banyeres, quadres abstractes.

Figura de paper de diari i fils, d'Antoni TÀPIES: arrels, senyora amb el cap enrere, punta de clau anglesa, barret, fils, aranya amb teranyina, cabells, cel, punts, nena, camí, arbre, ratlles, línies, cabanya, cadenes, paper de diari, pota de gallina, colors freds, colors foscos.

Què ha passat des que hem començat el joc fins ara? *Primer personatges i després formes, personatges normals i després coses rares, colors diferents, artistes diferents, colors foscos i clars, cada artista té un punt de vista. Els quadres han canviat de colors, de formes, de materials...* D'aquest tipus de pintura que hem vist al final, en la que ens podem imaginar moltes coses i no hi ha una sola resposta correcta... en diem Abstracta. I és la que estudiarem.

Un nen, al final de la classe, ha dit que havia vist quadres al museu del Prado i al museu Thyssen (Greco i Mondrian). També tenen força interès per conèixer els títols dels quadres. En general, ho han preguntat en pràcticament tots. Al final de tot, els he dit que l'últim quadre el descobriríem el dia següent. Alguns nens han exclamat: *no!!!*

SESSIÓ 2: 05/05/08. Horari: Dilluns de 10.45 h a 11.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Avui estan força inquiets i nerviosos i m'he esperat que callessin tots per poder començar la classe. Quan tots han callat, una nena ha dit: *ens vam quedar amb la incògnita (amb el misteri), el dia anterior de com es deia l'últim quadre.* He tret el quadre i he dit el nom.

Recordeu que havíem vist una sèrie de quadres i havíem de dir el que hi veiem i que al final vam veure aquests dos quadres que... com es deien? *Surrealistes!* Ha exclamat una nena. No, la pintura surrealista és la que ensenya els somnis, aquesta es diu abstracta. I com era? *No ens ensenyava la realitat.* Treballarem aquest tipus de pintura i ho farem un grups i amb l'ajut del quadern de l'investigador. També sortirem al carrer a fer una sortida.

Repartim els quaderns i fem escriure el nom, cognom... Llegim l'apartat del què aprendràs. Els alumnes no entenen les paraules de: definir, enumerar, composició (He dit a la nena que com que és una de les coses que hem d'aprendre que ara no ho explicarem).

Iniciem el quadern. Pàgines 4 i 5. La primera cap problema. Les hem fet entre tots (no representa, no ensenya, ens parla...). Però remarcant, el no real amb el real. L'activitat 6 ha costat una mica, sobretot amb els quadres futuristes i cubistes. Costava saber si era realista o ni. Un nen ha dit que si era una persona però era estranya què s'havia de posar? Jo li he dit que què creia? Ell m'ha dit que abstracta. Llavors li he dit, però ens parla d'alguna cosa real encara que les formes siguin estranyes? *Sí*. Ha esborrat i ha escrit realista. També hi ha hagut algun dubte amb la creu de Tàpies. Perquè han dit que podia ser la creu de Crist. I deien que era realista. Hem parlat de que la Creu podia ser moltes coses, segons la persona que ho mirés. I que per això era abstracta. (hem estat molta estona i ha costat).

Després hem explicat el funcionament de totes les pàgines del quadern. I què s'havia de fer a cada una. I hem començat el treball en grups: en general ha costat molt perquè estaven força nerviosos. Els costava compartir el material, deixar-se les coses, treure conclusions junts. En segons quin grup, hi havia grups que funcionaven molt bé però algun altre que no. En un dels grups una nena ha acabat plorant perquè deia que no li deixaven veure els materials. De totes maneres, només han tingut 15 min i evidentment, haurem de seguir el dia següent.

SESSIÓ 3: 07/05/08. Horari: Dimecres de 10.45 h a 12.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Recordeu què vàrem fer el dia anterior? Vàrem començar el treball en grups. Hem explicat una altra vegada què volia dir fer treball en grup i com ho havien de fer, perquè el dia anterior els havia costat molt concentrar-se i organitzar-se. Hem començat per les pàgines on s'havien quedat el dia anterior. Hi ha grups molt bons. Però d'altres poc treballadors i poc col·laboradors. Hi ha també el cas d'un nen, per exemple, que el mètode passiu era boníssim i destacava per sobre de la mitjana dels nens. Era participatiu, feia aportacions interessants, etc. Ara, amb el mètode actiu no entén què ha de fer. Està enfadat perquè li costa i està acostumat a que les coses li surtin bé.

En general força bé. El tema del per què continua essent complicat i difícil d'entendre, què fan després de l'invent de la fotografia en color. Alguns nens els costa arribar a la conclusió. El tema de la composició millora tal i com està muntat ara. Un nen ha dit que a la guerra civil no s'havia de viure malament però no ha sabut explicar què volia dir.

Gairebé estan. Hem fet la sortida i ha anat molt bé, molt contents. Han anat recollint allò que trobaven i col·locant-ho dins de bosses de plàstic.

SESSIÓ 4: 14/05/08. Horari: Dilluns de 10.45 h a 12.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Hem continuat fent el treball en grups. Abans de continuar-lo hem recordat què vol dir treballar en grups... Faltaven alguns grups per acabar. La resta anaven fent les conclusions i jo anava passant per les taules a corregir el que havien fet. A les 11'30 hem posat en comú tot el quadern. La pàgina de conclusions. Han afegit a l'apartat de materials: que els aprofitava i els utilitzava.

Quan hem acabat hem fet l'avaluació. Primer hem fet una lectura conjunta de tot. Nens asseguts de manera individual. Ha anat bé. Hem avançat l'activitat d'avaluació perquè ens havíem deixat els cartrons per realitzar l'activitat de plàstica. La farem el dia següent.

Han iniciat també l'enquesta que hem passat a totes les escoles per tal de descriure l'entorn dels alumnes. Tot i que ha estat una mica desorganitzat. La professora substituïda encara té poca autoritat i els nens i nenes estaven nerviosos. A més a més, la pregunta dels estudis dels pares és complicada de respondre per ells. Ha quedat pendent acabar-la.

SESSIÓ 5: 21/05/08. Horari: Dilluns de 10.45 h a 11.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Hem fet l'activitat de plàstica, fins les 12 menys quart aproximadament. Han aprofitat les coses que havien trobat pel carrer per tal de fer els seus quadres abstractes. Els ha agradat

molt l'activitat. No hi ha hagut cap problema, només un nen que no ha pogut acabar perquè anava molt lent i a més a més, ha volgut fer una muntanya de cordill.

A mesura que els nens i nenes anaven acabant l'activitat, han seguit fent l'enquesta.

4. JOAN XXIII

4.1. CLASSE 3r B.

A. UNITAT 1: ELS PINTORS DE L'ESCOLA D'OLOI. MÈTODE PASSIU.

SESSIÓ 1 i 2: 2/04/08. Horari: Dimecres de 15 h a 17 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Primera sessió: presentació meua i presentació dels nens. La mestra abans ha demanat als nens i nenes que agrupessin les taules en grups de 4. Ha dit que jo era la Maria que vindria a explicar coses que tenen a veure amb el coneixement del medi social i que hi hauria una nota de tot el que jo expliqués i també de comportament. Quan ha acabat de dir això, ha marxat.

Vinc a parlar-vos d'una cosa que ja crec que sabeu, o que n'heu sentit a parlar. Del paisatge. Què en sabeu? *Que és de costa, de plana i de muntanya.* I no pot ser res més? *De riu.* Molt bé, però m'heu dit paisatges que tots tenen a veure amb la natura i per això els anomenem naturals. Però, tots els paisatges són naturals? *Silenci.* Per exemple, una ciutat pot ser un paisatge? Alguns nens han dit que no, d'altres han dit que sí. Als que han dit que no els he preguntat per què? I no han sabut respondre. Automàticament, tots els nens han dit que la ciutat pot ser un paisatge.

Els paisatges com els podem veure? *Anant-hi, transportant-nos-hi, amb cotxe, amb avió, per la finestra, fent fotos, gravant, per la tele, amb el vídeo, per l'ordinador, amb prismàtics, postals...* Només el podem veure d'aquesta manera? o podem sentir-lo? olorar-lo? tocar-lo?... Amb els sentits també podem conèixer coses. Imaginem que som cecs, algú ens podria explicar el paisatge, però també el podríem tocar. I dibuixant? *També. Amb un dibuix o una pintura també podem conèixer el paisatge.* Jo us proposo que aquests dies coneguem el paisatge a través d'uns pintors i d'una pintura.

Repartim el quadern i fem escriure el nom, els cognoms... Lectura de l'índex i objectius. Explicació del que no s'entén. L'únic nen que ha dit que no entenia alguna cosa era pel tema de pintar a l'aire lliure però he dit que ja ho aprendria (ell mateix a fet el raonament dient que si el quadern diu: aprendràs a, vol dir que d'aquí uns dies ho sabrà).

Hem començat el quadern, a la pàgina 4, cap problema. A la pàgina 5, hem fet sortir 2 nens a la pissarra (un és un futbolista, l'altre un artista). Abans de fer la pàgina, però, hem preguntat què era la pintura (*un líquid per pintar*), després han dit un art. I han posat més exemples: escultura, música, poesia. Per definir escultura, molts deien fang, ceràmica... la paraula costava una mica. A la pàgina 6, en parlar del pas del temps, tampoc hi ha hagut cap problema, han dit coses que canvien amb el pas del temps. I a la Pàgina 7, tampoc hi ha hagut cap problema. Han posat el que els cridava més l'atenció de cada quadre. I hem començat la pàgina 8, inici dels pintors d'Olot però no hem tingut temps d'acabar-ho.

En general és una classe moguda, dispersa, replicaire... Provant fins on arribo. Insolents, i fent graciets. Insultant-se entre ells, barallant-se, jugant amb les gomes i els llapis. He fet fora a un nen perquè ha arribat massa enllà. Molt pesats, a la mínima estan fent sorolls, crits, parlen entre ells de coses que no tenen res a veure. I amb to agressiu.

La professora ha anat entrant i sortint però no ha intervingut. [RECORDEM: que el director i la mestra, quan els vaig anar a veure em van dir que creien convenient estar dins les aules perquè són nens complicats. Però no hi ha estat].

SESSIÓ 3 i 4: 16/04/08. Horari: Dimecres de 15 h a 17 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

En entrar la classe m'ha donat la sensació de desordre total. Estan com asseguts en parelles, però no tots, alguns en trios. Però sense cap tipus d'ordre, les taules estan disperses per la classe. Alguns d'ells inclús estan d'esquenes a la pissarra.

Molt mal comportament.

Hem començat la classe recordant què havíem fet. *Vam parlar del paisatge, de la pintura, dels pintors d'Olot, de les formes, dels colors.* Hem obert el quadern per la pàgina on els havíem quedat. La pàgina dels exercicis del QUÈ, cap problema en general. Hem fet el COM. PER QUÈ: la fitxa del treball a les fàbriques no ha despertat cap tipus d'interès. Així com al Clot sí que ha estat molt generalitzat l'interès en aquesta classe no ho ha estat gens.

Classe constantment interrompuda. Hem fet fora de classe a 2 nens (en estones diferents), però no afecta. No els importa en absolut. He intentat potenciar-los positiva i/o negativament. És a dir, fent reforç positiu en els moments que es portaven bé, o amenaçant i cridant l'atenció en els moments de desastre. Però tampoc hi ha hagut manera de potenciar el treball de la classe. Mal estar general. Són agressius de tracte.

Hem acabat el quadern i hem començat el paisatge. Han acabat tots els nens menys 8.

SESSIÓ 5 i 6: 30/04/08. Horari: Dimecres de 15 h a 17 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

He estat 20 minuts esperant per començar la classe. M'he limitat a seure en un cantó de la taula de la mestra (que per cert, estava plena de coses, ni un forat lliure). I m'he esperat. Quan portàvem 10 minuts ho he apuntat a la pissarra. Alguns nens demanaven silenci, una altra nena cantava (*maria tiene novio, maria no està...*). Jo no li he fet cas

Ha entrat el director. Per deixar uns papers. M'ha preguntat què tal i li he dit que portava 10 minuts esperant per començar. Ha rigut i ha marxat. Ells anaven dient, bueno, *15 minutos menos de patio.* (Com qui va al mercat, era una cosa totalment habitual). D'altres, *venga, que maria se está esperando* (i al mateix temps seguien jugant). Algun altre em demanava coses, em preguntava que com els castigaria, però m'he limitat a no contestar. Al cap de 10 minuts més han callat. Els he dit que jo no tenia pressa per marxar a les 5 i que ens quedaríem allà. Han contestat, un parell de nens, *pues jo sí que tengo prisa.*

He intentat començar a fer la reflexió sobre si els semblava normal el que acabava de passar i 3 nens s'han posat a riure. Els he fet fora de la classe. A un l'he enviat a la classe

de 1r, l'altre a la classe del costat i un 3r just a la porta i a tots tres, fora de la classe els he dit que com que no som nens de 3r de primària no podem estar a dins la classe. En aquell moment ha passat la tutora i li ha preguntat a l'alumne de fora que què passava? Però tampoc ha entrat a dins.

Quan he tornat a dins la classe, els he preguntat, si algú més vol marxar? Algú més no és un nen de 3r de primària? Els he preguntat que quin tipus de Maria volien i que la meua paciència s'havia acabat. Que ja n'hi havia prou de comportar-se com uns mal educats i que ells triaven.

He explicat què faríem avui: el control i els nens que faltaven per fer el paisatge l'havien de fer.

En la realització del control, els nens estaven asseguts individualment. He intentat mantenir el silenci el màxim possible. He fet entrar els nens de fora. Alguns d'ells intentaven copiar però jo els avisava. Hi ha hagut algun problema: m'han preguntat, *quin tercer som? L'A o el B?* (estem a finals d'abril!). *És que som l'A però a la porta posa el B.* I han dit que són la classe del salt de l'àngel, però no saben quin 3r són. No sabien moltes coses i en general m'han fet preguntes que no m'havien fet mai. La part de justificar si els quadres són d'Olot o no. M'han preguntat què volia dir: per què. Què he de posar? És l'única classe que m'ha preguntat això! I mira que abans ho havíem llegit tots junts i havíem explicat en què consistia la pregunta. Ells deien, *pues perquè sí, o perquè no.* La part de pintura a l'aire lliure tampoc sabien què posar. *Entorn què vol dir?* (altres classes també m'ho havien demanat però aquí la majoria). Es dirigien cap a mi fent preguntes en castellà. A mesura que anaven acabant les proves d'avaluació els feia llegir o acabar feines. S'ha mantingut un ambient relativament bo però havia d'anar demanant silenci constantment. A les 4'20 només quedava una nena fent el control (que a més a més, el va haver de finalitzar el dia següent. És mandrosa, poc treballadora).

Els he dit que començaríem tema nou. I que havia pensat fer-ho d'una manera diferent. Fent d'investigadors i sortint al carrer però que creia que no estaven preparats. Que ells escollien què volien fer. Ells han contestat que volien fet investigació. Els he dit que si creien que podia confiar en ells després de com s'havien comportat aquells dies. Que fèiem

un tracte i que quan es fan tractes després no es poden trencar. És molt pitjor trencar un tracte que portar-se malament perquè vol dir mai més podré confiar en vosaltres. (Sembla que han assentit i s'ho han cregut).

Hem començar el tema nou. He demanat qui volia ser el meu ajudant per anar apuntat el que veien als quadres. Quan començaven a inquietar-se, jo feia: tst, tst... qui vol fer un quadern normal?

Joc del veig, veig:

El cavaller amb la mà al pit, De El GRECO. Coll, punys, mà, espasa, senyor, foscor, capa

El matrimoni Arnolfini, de VAN EYCK: cama, gos, mirall, vestits, mocador, monyo, barret, finestra, làmpada, sabates, cortines, noia embarassada, capa.

Viatger davant d'un mar de boira, de FRIEDRICH: Un home, un bastó, núvols, boira, roca, muntanyes, arbres, cel.

El port de Tarragona, de Joaquim MIR: mar, barca, port, núvols, carrer, cel, colors, ratlles.

Pont de Charing Cross, d'André DERAIN: cotxes, sol, aigua, arbres, bosc, carrer, persones

No hem tingut temps d'acabar-ho. La veritat és que fins a les 5 h han estat treballant molt bé. Participant, força atents i respectuosos, tenint en compte les sessions anteriors. No és que hagi estat fantàstic però hem pogut fer una mica de feina. Durant el joc els ha costat dir determinades paraules, les deien en castellà o feien una barreja entre castellà i català quan no les sabien. Sorpren perquè respecte a d'altres classes deien moltes menys paraules. De seguida volien canviar de quadre.

He acabat la classe firmant un pacte amb ells, donant-los la mà un per un. En aquell moment la mestra ja era a dins, he dit que avui havíem fet un tracte perquè hem començat

la classe 20 minuts tard. Ha fet un gest amb els ulls però no els ha dit res als nens. La mestra ha repartit la propaganda que havia deixat el director i ha fet fer files, de l'1 al 10, del 10 al 20... No ha comentat en cap moment que s'iniciava el pont, que la setmana s'acabava en aquell moment... nens que es deixaven la bata dins la classe i ella sortia al darrere perseguint-los amb les bates.

B. UNITAT 2: ANTONI TÀPIES I ELS SEUS AMICS. MÈTODE ACTIU

SESSIÓ 1 i 2: 7/05/08. Horari: Dimecres de 15 h a 17 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Recordeu què havíem fet el dia anterior? *El control. I havíem començat el joc de les imatges. Hem recordat els quadres que ja havíem fet i els he tornat a penjar a la pissarra.* Dues nenes han fet el control, mentre seguíem amb la classe. Una perquè el dia anterior no hi era i l'altra perquè no l'havia acabat.

A la classe hi havia quatre nens castigats pel seu comportament durant el migdia. Perquè estaven jugant a futbol dins la classe. Han entrat tard. I han entrat directament dins la classe sense trucar a la porta, sense dir bona tarda... Els he fet entrar de nou correctament.

La mestra, avui, ha estat dins l'aula: mirant el correu electrònic, corregint, agafant coses, passant-me pel davant i/o pel darrere tota l'estona. Al cap d'una estona ha marxat. Els nens estaven una mica més atents, amb l'excusa que havíem de fer la sortida estaven relativament més calladets. Ara bé, a la mínima que em despistava tornaven a passar de tot.

Hem seguit el joc dels quadres:

A on? Jardí jove, de Paul KLEE: colors, arbres, formes, sols, línies que separen, paraula, llum, terra.

Paisatge a Ceret, de Juan GRIS: muntanyes, arbres, casa, parets, gespa, arbres

Nu baixant l'escala, de Marcel DUCHAMP: formes, persones, figures, escales, moviment d'una persona baixant l'escala.

Broadway boogie woogie, de Piet MONDRIAN: colors, estovalla?, línies, formes, rectes, paisatges de ciutat, quadrets, finestra?

Vermell, blanc i marró, de Mark ROTHKO: camp de futbol? Cel amb núvols, paisatge, rectangles, colors, fons vermell, blocs de pisos?, barretes?, posta de sol?, guix?, sembla el mar?, sofà i tele, formes, sang, xocolata, nata, caramel

Figura de paper de diari i fils, d'Antoni TÀPIES: Teranyina, com una mà, clau anglesa, riu, bitxo, fils, cova, persona, caga tió, colors, paper, formes, cables, punts o estrelles, fons, arbre, paisatge, aranya, animal, cavall, màquina de cosir, planeta, cara, fletxa, diari, fusta, ulleres de sol.

Què ha passat des del principi al final? Hem descrit quadres de més fàcil a més difícil, hem fet un recorregut per persones, paisatges de la realitat. He definit pintura abstracta.

Quan hem acabat el joc, de les imatges he volgut repartir els quaderns. L'impàs entre recollir els quadres de la pissarra, entre girar-me d'esquenes i deixar les coses sobre la taula, els nens s'aixequen. En tenia molts de drets per la classe. Surrealista! No m'havia passat mai! Parlen quan volen, no esperen que donis el torn. La mestra ha fet algun avís puntual (un de general i algun de particular dirigit a algun nen).

Hem repartit el quadern, lectura d'objectius i aprenentatges. No he preguntat què no entenien. Hem anat directes a les pàgines 4 i 5. No teníem temps i no callaven. Curiosament la pàgina 5 ha portat menys problemes que al Clot. Han diferenciat correctament els quadres no abstractes dels abstractes. Hem recapitulat amb els quadres que hi havia a la pissarra i no ha dubtat cap nen, un només amb el quadre futurista. [Tampoc sé si això és senyal que ho hagin entès o no. Més aviat, em decanto pel fet que no ho han entès, però com que no tenen interès per res, no pregunten]. Un nen ha dit que els quadres abstractes no ho eren perquè es veien camps de futbol. Però li hem dit que això és perquè ell s'ho imagina, però que per algú altre vol significar alguna altra cosa.

Hem sortit al carrer. La mestra tenia zero interès en l'activitat. M'ha dit: *bé, fes un parell de fotos i tornem cap a la classe*. Força descontrolats en la recollida. Però en general els ha agradat molt. Però s'han comportat com són. Cadascú anava a la seva. Han arrencat cartells dels cartell d'anuncis, han recollit moltes culilles, cosa que ha molestat la mestra i m'ho ha comentat. Abans de marxar, hem dit que la setmana vinent començava el treball en grups.

SESSIÓ 3 i 4: 14/05/08. Horari: Dimecres de 15 h a 17 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

La profe m'ha demanat 10 minuts per passar una prova del tema de la vista. No han estat 10 minuts sinó 20. La prova tenia dues parts, una d'identificació amb dos dibuixos sobre les parts de l'ull. L'altra era lliure. Els ha fet girar el full i escriure a darrera tot el que recordaven del tema. Recordeu aquell esquema que vam fer de quadrets que havíem d'estudiar a casa? – preguntava als nens-. Doncs això és el que heu d'escriure. Alguns nens diuen que no recorden res. Que no ho heu estudiat? Al cap d'una estona ha començat a donar pistes: com eren els ulls, quines parts tenien... Crec que no havia vist els nens mai tan callats.

Quan ha finalitzat la prova he començat jo. Què havíem parlat el dia anterior? *Havíem acabat el joc dels quadres i ens havies donat els quaderns. També vam sortir a fora a investigar el nostre entorn i a recollir materials*. Recordeu que també havíem parlat d'un tipus de pintura que es deia: pintura abstracta. Els nens han dit: sí! I la professora els ha dit: que no heu d'ensenyar-li alguna cosa a la Maria? La tapa de l'àlbum Maria, l'hem feta abstracta perquè estem aprenent moltes coses. (Han pintat de colors diversos el fons... abstracta, lo que diríem abstracta, no seria).

Bé, en tot cas, avui començarem el treball d'investigació. Hem explicat totes les pàgines del quadern. Cal compartir el material, treure conclusions tots junts. He explicat una mica la dinàmica de treball en grup. A les 15'55 hem parat per culpa del mal funcionament dels grups. Estaven tots cridant, amunt i avall, jugant amb els materials. Perdent material (quan s'havien de fer rotacions, faltaven parts dels quadres...). He parat. M'he esperat 10 minuts a que callessin per poder fer la reflexió. N'hi havia que tot i veure que m'estava esperant

no paraven. D'altres que demanaven silenci als seus companys però tampoc paraven de molestar. Al cap de 10 minuts hi ha hagut silenci i he dit que no es podia treballar d'aquella manera, que estaven perdent el temps i que no podrien acabar el quadern.

Els he dit que jo m'emportaria els materials i que no els tornaria a portar més. I que qui no finalitzés ara, ja s'espavilaria i que qui no acabés era el seu problema. Que allò no podia ser, que jo marxava cada dimecres molt trista. Com creieu que marxo cada dimecres d'aquí? *Cansada*, ha dit un nen. Jo li he dit que cansada però també molt trista. Cansada era normal perquè tothom que treballa es cansa. Però trista no. Que aquell no era un comportament propi i adequat als nens de 3r de primària. Que a més a més, ells podien i sabien fer la feina ben feta perfectament. Que en aquella classe no hi havia cap nen tonto. Cap ni un.

Quines solucions em doneu? *Doncs castigar als que no es comporten*. He demanat als nens que aixequessin la mà aquells que consideressin que havien tingut un bon comportament i havien estat treballant des del principi fins al final. Només han aixecat la mà 9 nens de 25!!! He de castigar 16 nens de la classe llavors? M'heu dit que castiguéssim als que no es comporten, però hi ha més alumnes que tenen un mal comportament que no pas d'alumnes que en tinguin un de bo. Els he de fer fora a tots? *NO*. Llavors què voleu fer? Ho intentem? *Sí*.

Fins a les 16'50, que ha entrat la mestra i ha dit que anés recollint, han seguit treballant. La majoria de grups han acabat. La setmana vinent no hi ha classe perquè van de colònies. L'altra setmana queda l'avaluació i l'activitat de plàstica.

SESSIÓ 5 i 6: 28/05/08. Horari: Dimecres de 15 h a 17 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Hem fet l'avaluació del tema. En general força bé. Han estat més o menys callats. Hi havia algun nen que tenia algun dubte, però en general bé.

Quan hem acabat, han fet l'activitat plàstica. Estava sola (com sempre). Força moguts. Han anat fent l'activitat i he donat el temps que tenien. Quan ha sigut l'hora he recollit.

4. 2. CLASSE 3r A

A. UNITAT 1: ELS PINTORS DE L'ESCOLA D'OLOI. MÈTODE ACTIU.

SESSIÓ 1 i 2: 31/03/08. Horari: Dilluns de 15 h a 17 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode actiu.

Presentació: ronda de noms i presentació meva. Els alumnes asseguts de forma individual.

Hem tingut un problema inicial ja que la primera sessió en el mètode actiu sempre es fa amb un power point. M'havien donat l'aula d'educació especial on hi havia una pissarra digital. No hi ha hagut manera que l'ordinador carregués la presentació. Això ha fet que comencessin deu minuts tard i que al final la presentació es fes oralment, a la classe, sense cap suport.

Hem començat dient que parlaríem del paisatge. Com pot ser el paisatge? *De costa, de plana, de muntanya.* És a dir, que podem tenir un paisatge natural. Però també podem tenir un paisatge humanitzat que és el que l'home ha transformat. Com el podem veure el paisatge? *Amb els ulls, amb els sentits (tacte, oïda, vista), prismàtics, telescopi, per internet, per les fotos, per dibuixos.* Molt bé, amb les pintures i amb els dibuixos també podem veure el paisatge. Però, què és la pintura? *Uns líquids de colors, uns polvos que es barregen.* Però què més pot ser? Un nen diu: *un ART.* Ah! I què és l'art? *El que fan els pintors i els artistes.* Hem anat apuntat a la pissarra: pintors, escultors, arquitectura, música (òpera), estàtues, teatre, cine, poesia (ha estat l'última i l'he dit jo).

Totes aquestes coses són art, però què és l'art? Els pintors, per exemple, quan fan un quadre, per què el fan? *Per vendre'l, per guanyar diners, per exposar-lo.* I per què l'exposen? *Perquè la gent el miri.* Perquè els pintors, volen explicar-nos coses? *Sí.* Però no ho fan parlant, ho fan pintant. Els poetes, volen explicar-nos coses? *Sí.* I com ho fan? *amb les paraules.* I els que fan cine? *Sí.* L'art és una manera d'explicar el que ens envolta. Són maneres diferents d'explicar coses.

I els artistes, qui són? *Els que fan art.* Tots podem ser artistes? Faig sortir un nen a la pissarra. Ens imaginem que vol ser futbolista, què haurà de fer? *Entrenar-se, fitxar per un club...* Potser mai pot dedicar-se al futbol. Amb els artistes passa una cosa semblant, tots

sabem llegir, tots sabem escriure un poema, tots podem pintar però hi ha persones que ho fan millor que els altres. Aquests són els artistes.

Nosaltres, aquests dies, parlarem d'uns pintors que van viure fa molt de temps. Uns 200 anys. I descobrirem què pintaven i farem d'investigadors.

Repartim el quadern i fem posar el nom, els cognoms i la classe. Fem la primera pàgina i no hi ha cap problema, a la segona tampoc. Però algun nen li feia por equivocar-se. Però en general cap problema. Han definit correctament. Alguns han posat que els artistes són els que fan art. Altres han posat exemples. He dit que accomplissin, que afegissin les dues definicions.

De l'activitat amb les dues imatges tots han dit molt bé que el primer era un paisatge. Només hi ha hagut un nen que ha dit que l'interior també podia ser un paisatge i li he dit que no.

Pàgina 3: les coses que canvien amb el pas del temps. Hem parlat d'invents/ objectes que canvien amb el pas del temps. Ràdio, foto, tele, play... Cotxes, edificis, safareig. La pintura també canvia al llarg del temps. Hi ha pintors interessats en les formes, d'altres en els colors... Hem fet l'activitat i l'hem corregit.

Els últims cinc minuts els hem dedicat a repassar tot el que havíem fet. L'art és una manera d'expressar-se. La pintura. Hem explicat l'anècdota del pintor tímid. Els artistes qui són? *Els que fan art*. Una pregunta, els futbolistes són artistes? Hi ha hagut un sí rotund. Pensem-ho bé. Quina és la feina que fan? Jugar a futbol, per tant, escriuen poemes o pinten quadres? No. Llavors, no són artistes. El que passa és que molts cops fan alguna jugada que ens deixa sorpresos i diem que són artistes però no vol dir que ho siguin.

En general la classe ha anat bé. Són una mica dispersos. La mestra és present a l'aula tot i que amb un paper passiu. Ha dit que són alumnes moguts, però que són molt macus i potents a l'hora de deduir coses tot i que necessiten activitats constants.

SESSIÓ 3 i 4. 7/04/08. Horari: Dilluns de 15 h a 17 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode actiu.

Recordem de què havíem parlat l'últim dia? *De l'art i dels artistes. De la pintura. Què era: un art i una forma d'expressar-se. Quines arts hi havia? La foto, el cinema i l'escultura, la poesia, la pintura, la música, la dansa. També havíem parlat dels paisatges, dels pintors i el pas del temps.*

Avui començarem a investigar. Per fer-ho, treballarem en grupets. Hem explicat què s'ha de a cada pàgina i com s'ha de fer. I després ha començat el treball en grups.

Tot bé. El de la pintura a l'aire lliure queda més clar. I la fitxa del per què, també. (Millor que en el quadern anterior utilitzat en l'escola Casp i el SEK). Els faltava alguna cosa per fer però en general han treballat força i els grups que no han acabat ho faran el dilluns següent.

Hem fet treball en grup fins a les 16'15. Després hem sortit al carrer a fer fotos. Hem explicat per què sortíem a fora. Hem explicat el funcionament de la càmera. Hem explicat què han de fotografiar. Hem agafat totes les coses i hem sortit al carrer a fer fotos. Ha anat força bé. Estaven molt contents i moguts però dins la normalitat. Només una anècdota divertida, un nen quan ha estat davant del parvulari ha dit, *aquí es donde yo me he criado*. La majoria d'ells parlen en castellà entre ells i sovint es dirigeixen a tu en castellà.

SESSIÓ 5 i 6: 14/04/08. Horari: Dilluns de 15 h a 17 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode actiu.

Bona tarda. Hem distribuït els grups. Hem acabat el quadern. Els grups que faltaven. Ha anat tot molt bé en general. Treballen de manera força independent. I hem comprovat que les pàgines afegides milloren els resultats i la comprensió.

Hem parat un moment per recordar què és el que havien fotografiat. Han fet les seves categories: carrer, balcons, fanals, cel, església, claveguera, terra, grafitis, arbres, senyals, quiosc, animals, contenidors, hospital, persones, bancs, escoles, edificis, paperera, parc,

transports, font, plantes. Hem repartit les fotos i havien d'apuntar el que havien fotografiat al darrera de les fotos. Hem preguntat per què havíem fet aquella activitat: *per descobrir el nostre entorn. Per veure el paisatge que ens envolta.*

Un cop han acabat amb les seves fotos, hem fet pintar el paisatge. Cadascú el seu. Hem explicat com s'havia de fer. Com el pintarien. Hem repartit el material: alguns nens, pocs, han pintat carrers o Bellvitge. La majoria, han pintat paisatges típics i tòpics.

L'avaluació la farà la mestra.

B. UNITAT 2: ANTONI TÀPIES I ELS SEUS AMICS. MÈTODE PASSIU.

SESSIÓ 1 i 2: 5/05/08. Horari: Dilluns de 15 h a 17 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Estaven moguts, inquietos, xerraires, contestons, faltes de respecte. La professora no hi era perquè havia de corregir. Ha costat molt arrencar al classe. A més a més, començàvem tema nou. Al final, després de diversos intents, hem estat a punt d'estar castigats tota la classe. Però hem fet un tracte entre tots i s'ha acabat el problema (o almenys hem pogut seguir l'activitat).

Joc del Veig, veig:

El cavaller amb la mà al pit, De El GRECO. Senyor, mà, espasa, vestit, coll, punys, fosc.

El matrimoni Arnolfini, de VAN EYCK: persones, sabatilles, vestits, terra, cortines, mirall, làmpara, cadira, gos, llit, barret, finestra, habitació, sofà, paret, persiana, mocador, senyora, fusta.

Viatger davant d'un mar de boira, de FRIEDRICH: muntanyes, paisatge, persona, núvols, roques, horitzó, boira, cel, bastó, arbres, roba.

El port de Tarragona, de Joaquim MIR: platja, aigua, cel, cases+ edificis, ciutat, mar, roques, vaixell, muntanya, paisatge, humanitzat, port, reflex, barca, moll.

Pont de Charing Cross, d'André DERAIN: arbres, colors, carretera, sol, edificis, cotxes, persones, fàbriques, cel, pont, riu, vorera, fulles, paisatge, posta de sol.

A on? Jardí jove, de Paul KLEE: arbres, lletres, colors, camps de conreu, formes, sol, paisatge, línies, rodones, troncs, quadrats

Paisatge a Ceret, de Juan GRIS: colors, arbres, formes, deformat, muntanya, casa, paisatge, teules, cel, ratlles, punts.

Nu baixant l'escala, de Marcel DUCHAMP: persones, línies, colors, formes, mà, escales, ombres.

Broadway boogie woogie, de Piet MONDRIAN: línies de colors, línies rectes, quadrats, formes, colors, verticals, horitzontal, rectangles, semblen dos trens, semblen línies de metro, ciutat (explicació de la possible vista aèria d'una ciutat)

Vermell, blanc i marró, de Mark ROTHKO: colors, edificis, formes, horitzontal, núvols, 2 bancs, 2, llits, ombra, cel, semblen 2 porteries, camp de futbol, escala, quadrat, vista des de dalt, rectangles.

Figura de paper de diari i fils d'Antoni TÀPIES: formes, camí, color, sembla la mascota dels wildcats, noia, puça amb pèls, cables, vestit, cova, noia amb cabell, arbre, copa de paper, clau.

Què ha passat des del principi fins al final? *Que hem passat d'entre molt a no entendre res. Cada vegada era més difícil. Al principi veiem persones i paisatges.* Els quadres del principi ens parlen de la realitat. Hem repassat els quadres des del principi fins al final. Hem comprovat que tots els quadres ens parlen de la realitat dient un per un el que veien, ells deien sí / no. Han dubtat amb el quadre cubista. Ho hem aclarit dient què era i que encara que les formes fossin estranyes, ens parlava de la realitat. Llavors, quan han arribat al quadre futurista ja no han dubtat. Hem parlat que aquest tipus de pintura que no ens ensenya la realitat és la que anomenem abstracta.

Hem començat el quadern. Hi ha alguna cosa que no s'entengui? Una nena ha dit abstracta. Li he dit que era el que acabàvem d'explicar. Que eren els quadres que no representen la realitat. Hem fet la pàgina 4, cap problema. A la pàgina 5 hem explicat què són les textures (mitjons, bata, texans). A la pàgina 6 no hi ha cap problema. I hem acabat la classe aquí.

NO tornarem a fer classe fins el dia 26 de maig: dia 12 és pont, dia 19 estan de colònies.

SESSIÓ 3 i 4: 26/05/08. Horari: Dilluns de 15 h a 17 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Des del dia 5 de maig que no ens veiem perquè han tingut colònies, perquè hi ha hagut pont. No m'han donat, en cap cas, l'alternativa de recuperar les hores en un altre moment. Penso que és excessiu el marge de temps que hi ha hagut entre una sessió i l'altra.

La professora no hi era. Jo ja ho sabia que estaria sola amb els nens perquè no em posaven cap substituta i de fet la professora m'ho havia consultat. Amb tot, els nens estaven molt nerviosos. Ha costat uns 10 minuts que entenguessin que havien de seure, callar i escoltar i que jo era allà per començar la tarda.

Finalment hem pogut començar. Recordeu què és lo que havíem fet l'últim dia? *Vas posar uns quadres a la pissarra, ens havies donat un quadern nou.* I què hi havia? *Quadres que no s'entenen i d'altres que sí.* Eren abstractes, ha dit un nen. I recordeu que vam parlar d'un pintor? Com es deia? Antoni Tàpies. He dit jo el nom, perquè ells no ho recordaven.

Bé, ens havíem quedat a la pàgina 7 que no l'havíem feta. Un nen ha dit perquè tu vas dir que era molt difícil. I li he dit que no és perquè fos molt difícil, sinó perquè ens quedava molt poc temps abans d'acabar la classe i no valia la pena fer-la ràpid i que per això no l'havíem feta.

L'apartat de la composició sembla ser que ho han entès perfectament. Hem acabat tot el quadern. De la pàgina 7 a la 15. La part del joc de la cadira i del joc del quadre no l'hem posat en comú. Bàsicament perquè estaven molt i molt xerraires. A la mínima es dispersaven. A la que un nen explicava alguna anècdota, n'hi havia 4 que es posaven a

xerrar desesperadament. Dispersos. És cert que hem fet moltes pàgines i que per això estan cansats, però amb altres classes ho he fet i tampoc ha anat tan malament.

Avui que estic sola, he començat a veure que aquesta classe tampoc és tan bona, el que passa és que comparada amb l'altra, és glòria. I que, a més a més, amb l'altra sempre he estat sola.

A les 4'15 hem acabat. De fet, ha estat una hora de teoria i exercicis però s'ha fet molt llarga. Constants interrupcions de nens que es portaven malament.

Quan hem acabat tot, hem fet l'avaluació. Dubtes principals: Què vol dir entorn? Com ho han fet? Per fer-la estaven asseguts de forma individual. Han copiat moltíssim. Se les enginyaven per copiar, xivar-se les coses els uns als altres de manera escandalosa.

SESSIÓ 5 i 6: 28/05/08. Horari: Dimecres de 9 h a 11 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

He estat sola. La professora ha entrat un moment però se n'ha anat a corregir. Ha entrat un parell de vegades a controlar el funcionament del grup, però no s'ha quedat. D'entrada, els nens s'han sorprès que jo fos allà perquè era dimecres i al matí. Ha costat molt arrencar el dia. No escolten, xerren, molesten. Al principi quan he arribat he dit bon dia i que es possessin la bata i m'han contestat que no. Que els dimecres al matí tenen piscina a les 11 i que no es posen la bata. Jo he repetit que se la possessin i ells han dit que no calia. Deien, però per què? Jo els responia, perquè farem activitats de plàstica i ens embrutarem i necessitem, per tant, posar-nos la bata. Finalment ho he aconseguit.

L'activitat plàstica ha anat força bé. Les coles no funcionaven i alguns nens els costava que s'enganxés tot bé. Però en general força bé. Algun nen no sabia què fer. Però tot dins d'una certa normalitat. Han començat a enganxar altres coses que tenien per la classe. Han demanat d'enganxar alguna petxina que hi havia per la classe. Ha quedat pendent de posar el títol del quadre i recollir-los. Hem quedat que ho faríem el divendres quan anés a fer les entrevistes.

Com que em sobraven 20 minuts he fet escriure en un full què els havien semblat les classes que havíem fet junts i què havien après. Tot m'ho han entregat. Destacable el text del Víctor.

Els nens estaven asseguts en grups de 5. 5 grups de 5 i una taula amb 5 pupitres destinada a la pintura. Molt pesats. Es molestaven entre ells... Molt freds en el comiat.

5. ST. IGNASI- SARRIÀ.

5.1. CLASSE 3r B.

A. UNITAT 1: ELS PINTORS DE L'ESCOLA D'OLOI. MÈTODE PASSIU.

SESSIÓ 1: 3/04/08. Horari: Dijous de 9.40 h a 10.25 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Presentació i planning. Noms dels nens i nom meu. I què farem aquests dies. Comencem parlant del paisatge. Què sabeu del paisatge? *Que pot ser bonic. No n'hi ha de lleig? Sí. Que pot tenir molts colors (verd, blanc de la neu), que hi ha boscos, mar, rius, muntanyes.* M'heu parlat de la natura, però pot ser un paisatge d'un altre tipus? Pot ser de ciutat? *Sí. I com el podem veure? Brut, amb soroll...* però jo em refereixo a de quina manera el podem veure? Fent què? *Elevant-nos, anant a un punt alt i observant, amb prismàtics, amb fotos, amb dibuixos i quadres, amb postals, per l'ordinador, mirant fotos en un llibre...* Molt bé, tot el que m'esteu dient ho podem fer amb elements que ens ajuden, però hi ha alguna altra manera de veure-ho? *Amb les mans, amb el tacte, amb els sentits.* Perfecte, doncs. Jo us proposo que parlem de la fotografia i de la pintura.

Repartim els quaderns. Nom, cognom... I llegim l'índex i el què aprendrem. Els nens diuen que ho entenen tot. Llavors jo he preguntat, què vol dir elaborar? un nen ha dit fer una cosa. Un altre nen ha preguntat què volen dir característiques. I un altre què vol dir enumerar (posar números).

Hem iniciat els quaderns. Pàgina 4. En l'apartat de les fotografies, he remarcat el tema de blanc i negre. Que si havien vist mai alguna fotografia dels seus avis en blanc i negre, però oi que els avis no ho són pas de blancs i negres? No són ells sinó la càmera.

Pàgina 5. La pintura què és? *Un líquid per pintar*. Anem a veure si pot ser una altra cosa. Llegim. Hi ha moltes maneres de conèixer el món. Els artistes i les arts, Pintura, escultura, música, dansa, cinema... Ho he dit jo, d'ells no sortia. Els artistes i els futbolistes. Establim la comparació. I deixem clar que un futbolista no pot ser un artista.

Hem deixat clar què és el que nosaltres explicarem i de què parlarem, de la pintura i d'uns artistes que van viure fa molt de temps. Hem fet l'exercici. Molts pocs dubtes, 2 o 3 nens han posat l'escena del matrimoni arnoldfini com a escena de paisatge, però en general tots han dir que no ho és. Hem aclarit que les escenes d'interior, en general, no poden ser paisatges.

La pintura i el pas del temps. Pàgina 6. Cap problema. Hem intentat parlar de coses que podien canviar amb el pas del temps. Els nens han dit: *telèfon, tele, play, boli, PC, cases, roba, l'entorn, els llits...* Les coses que ens envolten canvien amb el pas del temps. Amb la pintura passa el mateix. Hi ha pintors que s'han interessat per unes coses, d'altres per unes altres: pels paisatges, pels personatges, per les formes... Quan hem acabat aquest apartat els alumnes han anat al pati.

Els nens estan asseguts en grups. Força treballadors, tot i ser el primer dia el seu comportament ha estat molt correcte. A l'aula hi havia un professor que no és el seu tutor. Que és el professor que els faria l'assignatura que els toqués en horari normal. Controla bastant, per no dir molt, l'aula. Li tenen molt respecte. Però és que en general no ha hagut de cridar l'atenció per a res. Són bons nens i tenen bon comportament.

SESSIÓ 2: 3/04/08. Horari: Dijous de 10.55 h a 11.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

La segona sessió s'inicia el mateix dia després del pati. La tutora ara sí que està dins l'aula amb ells. Com que abans del pati ens havia quedat pendent la realització de l'activitat, l'hem fet just al tornar del pati. Cap problema, els nens distingeixen perfectament quin és l'interès del pintor/ és a dir, el protagonista del quadre. En el quadre 1: tots estan d'acord en els colors. Alguns afegeixen paisatge (perquè de fet és un paisatge), però llavors

remarquem que allò que realment crida l'atenció són els colors perquè són especials. Quadre 2: estan tots d'acord en que el protagonista és el paisatge. Menys una nena que ha dit, personatge. Perquè n'hi ha un, però l'he fet pensar i de seguida ha vist que el personatge era massa petit, estava massa lluny com per ser el protagonista. Quadre 3: colors. Han dit tots. Després algú ha afegit formes. Quadre 4: personatges i paisatge. Però hem destacat que el més important eren els personatges.

Hem començat el tema dels pintors d'Olot. Hem dit on era Olot. Alguns nens hi havien estat. Un nen ha dit que hi havia muntanyes, però hem dit que eren unes muntanyes una mica especials: volcans. Alguns nens s'han quedat al·lucinats que hi hagués volcans a Catalunya. Hem tranquil·litzat els ànims de la classe dient que estaven inactius. Hem llegit els noms dels pintors: Marià, hem remarcat que era el nom d'un pintor home... diferenciant-lo de Maria. I hem explicat el concepte d'Escola. Perquè van anar junts a escola i van fer una escola de pintura i com que pinten tots d'una mateixa manera sempre diem que són els pintors de l'escola d'Olot, però no és perquè pintin escoles.

Hem anat comentant els quadres. En el quadre "Recança": hem fet posar els nens en al situació que si ells s'haguessin de canviar de casa què passaria. Hem parlat de perquè tenen menys coses: era una altra època, eren pobres. Però també hem plantejat l'opció de si realment és necessari tot el que tenim per viure. El quadre de les estacions de l'any: primavera. Com es diuen les flors que surten a la primavera entre els camps de cereals? Roselles. I les feines del camp: les bugaderes. Rentar la roba. Explicar què és un safareig, i l'expressió fer safareig.

Fi de la classe. Hem fet fins a la pàgina 9.

SESSIÓ 3 i 4: 17/04/08. Horari: Dijous de 9.40 h a 10.25 h/ de 10.55 h a 11.45 h.

Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Bon dia a tots. Recordem de què havíem parlat fa 14 dies? *Del paisatge, de la pintura (un nen ha dit que era un art). Dels pintors d'Olot, dels colors, de les formes, dels personatges, del paisatge...* Però no recorden què hi havia en els quadres dels pintors d'Olot.

Pàgina 10 i 11. Ens havíem quedat fent les activitats del què 1 i el què 2. Cap problema. Només un nen ha confós la feina al camp amb un dia al camp. Però la resta molt bé.

El COM, s'ha entès molt fet. Hem posat l'exemple d'una nena que vol tenir un record seu i què pot fer? Doncs fer-se fer una foto o un quadre. Clar, si aquesta nena hagués viscut fa molt anys, quan vivien els pintors d'Olot, no podria fer-se una foto perquè se'n feien molt poques i eren en blanc i negre.

Hem parlat de les sensacions del quadre i de la sensació de tranquil·litat. Hem mirat tots els quadres de les pàgines anteriors. Què podríem sentir si miréssim els quadres? *tranquil·litat, vent, fulles, aigua d'un riu...* I totes aquestes coses no les hem sentit de veritat sinó que ens les podem imaginar perquè el quadre i els pintors, ens les transmeten.

En l'apartat del PER QUÈ, hem explicat com eren les ciutats i hem parlat de la imatge de la nena al teler. Al principi no ha cridat gaire l'atenció. Després, al paràgraf final, quan hem dit que els d'Olot no volien pintar allò perquè no era la imatge de Catalunya que volien donar; hem preguntat per què podia ser que no volguessin aquella imatge. Han dit que perquè era trist, era dur. M'han preguntat com vivien aquestes persones i si no podien menjar.

Hem fet l'última pàgina i no hi ha hagut cap problema. Hem extret conclusions perfectament. Quan hem acabat el quadern, en l'últim quart d'hora de la classe, han esbossat com serà el seu paisatge i dijous vinent ho pintaran. Hem explicat què era un esbós, però ells ja ho sabien.

Els nens estaven dividits per grupets. Nens força nerviosos. Hi ha un nou que ve de Navarra.

SESSIÓ 5 i 6: 24/04/08. Horari: Dijous de 9.35 h a 10.25 h/ de 10.55 h a 11.45 h.
Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

El dia anterior havien fet l'esbós del paisatge. Hem començat la sessió pintant-ho. Hem repartit les ceres de colors per les taules. Molts nens han acabat el paisatge abans del pati. Comportament força bo però en general molt ganduls, és a dir, de seguida es cansaven de posar color. I el donaven per acabat. He hagut de dir molts cops a diversos nens que s'esforcessin per acabar-lo una mica millor (afegir algun color, acabar alguna zona, pintar fons...).

Després del pati hem fet l'avaluació. Algun nen que faltava per acabar el quadre ho ha fet, els he posat tots junts en una taula. La resta de nens han fet el control. Hem llegit tots junts la prova. No entenien alguna cosa: sobretot la pregunta final, el tema de l'entorn i saber com és el seu entorn.

Quan tots han acabat el control, quedaven 10 minuts però he preferit no començar el tema nou, per tant, els he deixat temps per llegir lliurement sense molestar als companys i així han seguit fins al final.

B. UNITAT 2: ANTONI TÀPIES I ELS SEUS AMICS. MÈTODE ACTIU.

SESSIÓ 1 i 2: 08/05/08. Horari: Dijous de 9.35 h a 10.25 h/ de 10.55 h a 11.45 h.

Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Avui comencem un tema nou. I comença amb un joc, el joc dels quadres. I hem de dir paraules sobre els quadres que us posaré a la pissarra. Necessitarem un ajudant a cada quadre que anirà escrivint les paraules que nosaltres direm.

L'activitat ha anat bé. Cap problema. En algun moment, hi havia nens que s'alteraven una mica, però en general bé. Els nens participaven força tot i que n'hi ha hagut que no han obert boca. Hem fet 6 quadres abans del pati i 5 després del pati. L'hora d'abans hi havia el professor que li tocava estar a l'aula i la segona hora hi havia la mestra que també ha participat en algun moment (reafirmant el que jo deia).

Joc del Veig, veig:

El cavaller amb la mà al pit, De El GRECO. Senyor amb una espasa, barba, fons fosc, és ric, coll, punys, capa, pocs colors, bigoti, molt negre, retrat i no a l'aire lliure, tristesa.

El matrimoni Arnolfini, de VAN EYCK: habitació, senyor i senyora, desordenada, semblen rics, gos, mirall, lletres, s'agafen de la mà, sembla embarassada?, llit ric, molts colors, finestra, semblen avorrits.

Viatger davant d'un mar de boira, de FRIEDRICH: dalt d'una roca, bastó, muntanyes, núvols, boira, paisatge, pocs colors, està a l'aire lliure, té la llum davant, mira al paisatge

El port de Tarragona, de Joaquim MIR: ciutat, paisatge, por, mar, aire lliure, sol iombra, roques, molts colors, barca, cases, moll, persones, pescadors, mateixa alçada de les cases, cel amb núvols, no dels pintors d'Olot, migdia.

Pont de Charing Cross, d'André DERAIN: molts colors, camí?, arbres, edificis, cotxes, persones, cel, groc, tarda, carretera, sembla la tardor, no és de l'escola d'Olot, ciutat, posta de sol, riu, aire lliure.

A on? Jardí jove, de Paul KLEE: arbres, molts colors, formes, lletres, no Olot, sol, quadrats, retallar, aigua, no paisatge?, wohen?, bosc.

Paisatge a Ceret, de Juan GRIS: parts retallades, formes, molts colors, roques, poble, cases, no és paisatge perquè no es retalla, no Olot, arbres, muntanyes, plantes, teules, camí, aigua, sol. [Exemple, esborrador]

Nu baixant l'escala, de Marcel DUCHAMP: pocs colors, no és de l'escola d'Olot, mateix to, papers?, llibres?, formes, no aire lliure, no paisatge, trist, 3 persones ballant?, baixant l'escala. [Escala dibuixada a la pissarra]

Broadway boogie woogie de Piet MONDRIAN: línies, colors, no Olot, no aire lliure, pàrquings?, no paisatge?, quadrats, formes, sembla una presó.

Vermell, blanc i marró de Mark ROTHKO: no paisatge, no Olot, 2 sofàs, 2 edificis de dalt, pocs colors, tons vermells, 1 llit, formes, manta, xocolata, tele.

Figura de paper de diari i fils d'Antoni TÀPIES: pocs colors, camí, sembla teranyina, fons marrons, túnel, fons fosc, diari, cables, collaret de perles, fils, mà, arbre, clau anglesa, lletres, sembla un avió, bosc.

Què ha passat des del principi fins al final del joc? *Han passat els anys, hi ha una història, s'ha complicat perquè al principi veiem coses i després ens les imaginem.* Hem anomenat a la pintura del final de tot, ABSTRACTA, i hem dit que és la que no ens ensenya la realitat. Per contraposar-ho amb la pintura realista i hem repassat quadre per quadre què hi vèiem. Hem repartit el quadern. Lectura de l'índex i del què aprendràs. Hi ha alguna cosa que no s'entén? Tàpies, han dit, és la única cosa que han verbalitzat. He dit que era el cognom d'un artista del que parlaríem.

SESSIÓ 3 i 4: 15/05/08. Horari: Dijous de 9.35 h a 10.25 h/ de 10.55 h a 11.45 h/ 11.45 h a 12.30 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

De què havíem parlat la classe anterior? *Del quadern només havíem tingut temps de llegir la portada i l'índex. Què més havíem fet? Havíem parlat d'uns quadres que havies portat a la pissarra i havíem de dir coses. I què passava amb els quadres? Que havien passat els anys, que canviaven els colors, que s'havia complicat.* Recordem com es deia la pintura dels quadres del final? Abstracta.

Molt bé, avui començarem el quadern. Els nens estan asseguts en grupets. Fem les pàgines 4 i 5 tots junts. Cap problema. La pàgina 5 l'han feta i abans de posar-la en comú, he passat taula per taula a veure què havien contestat i els anava dient, estan bé només dos quadres, o tots estan bé... Ho hem posat en comú i cap problema. Ningú ha expressat que no ho entengués. I hem remarcat que encara que les formes o els colors puguin ser estranys no vol dir que aquell quadre pugui ser realista.

Hem explicat tot el quadern i què s'havia de fer a cada pàgina per tal de poder començar el treball en grups. Hem parat pel pati. Després del pati hem seguit fent el treball en grups. En general força motivats, només hi ha un grup que va una mica més lent i els costava molt (grup format pel nen nouvingut de Navarra i per dos nens una mica més justos). Però la

resta molt bé. Pràcticament han acabat el quadern. Queda molt poc. Finalitzarem el dia 29 perquè el dia 22 tenen avaluacions i no hi aniré.

Abans de plegar, cap a les 11.50 h, més o menys. Hem sortit al pati de sorra de davant del cole per investigar com són els materials que ens envolten. Hem sortit amb una paperina i paper per calcar. Els ha agradat molt, només hem tingut uns 20 minuts de temps per dedicar-hi. I la mestra no ha volgut sortir a donar una volta pels carrers del voltant de l'escola, sinó que ens hem quedat al pati de davant. Quan hem tornat a la classe ho han guardat en uns pupitres que hi havia buits i hem finalitzat la sessió.

Sessió una mica improvisada perquè en total he estat tot el matí amb els nens, però ho hem decidit en aquell moment. Jo no venia preparada ni amb el material apunt per fer-ho (sobretot tema de les bosses de plàstic)...

SESSIÓ 5 i 6: 29/05/08. Horari: Dijous de 9.35 h a 10.25 h/ de 10.55 h a 11.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Hem posat en comú tot el quadern. Els grups que no havien acabat els he dit que escoltessin molt bé i anessin directament a la part de conclusions i copiessin el que els companys deien. Que no teníem més temps i havien d'acabar el dossier. Hem posat en comú la pàgina de conclusions i hem anat recordant les coses que havien descobert tot apuntant-ho a la pissarra.

Quan hem acabat de posar en comú les conclusions hem passat a fer l'avaluació. L'hem llegida tots junts. I l'han fet, asseguts individualment.

Un cop acabada, hem fet l'activitat de plàstica. L'hem iniciada abans de pati: repartir els cartrons, posar nom... Després del pati l'han acabada. Una mica estressant perquè els nens estaven força atabalats i perquè l'espai destinat a la pintura ha estat a terra, amb papers de diari, però ha anat tot bé.

Han aprofitat els materials que havien trobat pel pati de l'escola i han fet quadres en 3D.

5.2. CLASSE 3r C

A. UNITAT 1: ELS PINTORS DE L'ESCOLA D'OLOI. MÈTODE PASSIU.

SESSIÓ 1: 3/04/08. Horari: Dijous d'11.45 h a 12.30 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Presentació meua i presentació de la classe (noms i cognoms). Algú sap de què parlarem? Un nen ha dit, *d'història de l'art*. (La setmana anterior, havia anat a la classe per conèixer els nens i la mestra els havia dit que parlariem d'això. Molt bé, farem coses de ciències socials i de plàstica. I també parlarem d'una cosa que jo crec que vosaltres ja sabeu. Del paisatge. Què en podríeu dir? *Que és bonic, que és molt gran (fent referència a que és una cosa no interior), que hi ha rius, llacs, muntanyes, boscos...* Però també hi ha ciutats? Sí. Paisatge de costa.

Com el podem veure el paisatge? *Amb els ulls, amb la tele, amb les fotografies, en un llibre*. Un nen ha dit que si no saps com és un paisatge ho pots buscar a l'ordinador, ho pots consultar a internet. La professora ha dit, a través d'una lectura. I que, per tant, ens podem imaginar el que hi ha a través d'escoltar la lectura. En una postal. Només el podem veure amb els ulls? Amb el tacte, també, amb la oïda... amb els sentits.

Iniciem el power point. Paisatge i fotografia: Les fotografies ens ensenyen el món que ens envolta: personatges, objectes.... Hem comptat els objectes en les fotografies. La pintura també és una manera de veure el que ens envolta. Però què és la pintura? La poesia, la música, l'escultura. Són maneres d'explicar el món que ens envolta. El poema ens parla d'una casa, l'escultura d'una mare amb el seu fill, la pintura ens parla d'un paisatge... L'art és una manera diferent de dir les coses. Tots podem fer art? Futbol. No són artistes, diferenciació clara. Els nens ho tenien bastant clar. Pintura i paisatges. Pintura i el pas del temps: S'entén molt bé, les coses canvien al llarg del temps i la pintura també. Veiem els quadres i identifiquem què és el que crida més l'atenció dels quadres.

És una classe bona. Estan en grups de 4. Participatius. La mestra és dins de l'aula amb un paper passiu tot i que ha fet un comentari en algun moment. Sembla molt interessada i escolta.

SESSIÓ 2: 3/04/08. Horari: Dijous de 14.35 h a 15.25 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Molt bé, hem parlat de l'art i que era una manera de representar el món que ens envolta. Ara jo us proposo que anem a conèixer com és el món que ens envolta. Com és? Primer han dit, amb muntanyes, rius, edificis, aigua... Llavors he fet la reflexió parlant del món gran (el planeta Terra) i la nostra realitat. Allò que veiem al dia a dia.

Això és el que descobrirem. Sortirem al carrer a veure-ho. Com? Amb càmeres i per grups. Hem de fotografiar allò que ens envolta: edificis, cotxes, cases, senyals de trànsit. Però no si val fotografiar-nos els uns als altres. Explicació del funcionament de la càmera.

Hem sortit a fora. Ha anat bé. Mantenien força la fila. Hem anat una mica estressats perquè després tenien classe d'anglès. S'ho han passat molt bé. Alguns nens feien servir la càmera com si fos digital.

SESSIÓ 3: 17/04/08. Horari: Dijous d' 11'45 h a 12.35 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Recordem què havíem parlat el dia anterior? *Havíem parlat de l'art. I què era? L'escultura, la pintura, els quadres.* Un nen ha dit que era el món que ens envoltava. Jo he corregit que l'art era una manera d'explicar el món que ens envolta. He corregit jo. De què més havíem parlat? *Dels objectes, les persones, del paisatge. De l'escultura també. De la música, de la dansa, i de com la pintura canviava amb el pas del temps.*

I a la tarda què vam fer? *Vam sortir al carrer a mirar el món que ens envolta. A fer fotos de la nostra realitat.*

Avui començarem el nostre treball d'investigació. Tindrem un quadern i anirem anotant allò que descobrirem. Repartim el quadern. Nom, cognom, etc... Llegim l'índex i l'apartat del què aprendràs. Hi ha alguna cosa que no s'entengui? *enumerar* (posem exemple de definim la classe de 3r C a partir d'una enumeració), tampoc s'entén què vol dir la paraula no s'entén característiques (posem exemple físic, roba, motxilla); no s'entén elaboració.

Quan hem acabat de llegir la part del què aprendrem una nena diu: *que interessant això que farem!*

Hem iniciat el quadern. La pàgina 4 no presenta cap problema. A la pàgina 5, a la pregunta què és un artista? Fem respondre els nens i després posem en comú les respostes. Alguns nens diuen: *aquells que pinten quadres, o els que fan el món que ens envolta*. Hem corregit i matisat les respostes. Després el mateix amb la pintura. Han sortit moltes respostes que deien: *líquid*. I això abans de començar el quadern ja ho havíem dit. Hem afegit art. Les següents activitats no tenen cap problema, només una nena ha dit que el matrimoni era un paisatge. Després una nena ha respost: *les escenes d'interior no són paisatges*. A la pàgina 6: El tema dels protagonistes ha anat molt bé.

Abans de dinar hem explicat tot el quadern. Tota la part del treball en grup i com funciona el quadern. Perquè quan arribem després de dinar ja sabem què hem de fer.

SESSIÓ 4: 17/04/08. Horari: Dijous de 14.30 h a 15.30 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Hem començat el treball en grup. Molt bé. Treballen força. La professora està introduint tot el tema del treball en grup i els nens estan força conscienciats de què és i com ho han de fer. Per tant, s'ajuden força entre ells, comparteixen... van força lents, però. Ho entenen millor que altres classes. Nens força atents. Xerren molt però normal.

La professora a dins, participa, a vegades fa callar o vigila amb el tema del volum de veu. Es col·loca al seu costat, els ajuda, els fa plantejar-se coses. Aprofita per treballar aspectes del treball en grup: va donant pautes de tant en tant, *no és un treball individual, cal compartit la feina, cap compartir el materials...* Curiositat: quan passen de pàgina diuen, això també cal fer-ho en grup? No estan acostumats però en general molt bé.

SESSIÓ 5 i 6: 24/04/08. Horari: Dijous d'11.45 h a 12.35 h i de 14.30 h a 15.30 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Hem seguit treballant en grups de quatre el quadern. Han estat acabant-lo. Són molt lents. I són petits en quant a edat, són un grup molt poc autònom. Hem acabat la classe classificant les fotografies.

Teòricament ja han passat les 6 hores. Hem quedat amb la professora que passaria ella l'avaluació. Ens queda pendent fent el paisatge.

SESSIÓ 7: 08/05/08. Horari: Dijous d'11.45 h a 12.35 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Han fet el paisatge (que no l'havien fet). Només 1 hora. La veritat és que hem demanat que estiguessin súper concentrats i en silenci per poder-ho fer amb una hora perquè van retardats respecte l'altre grup. Hem recordat que havíem classificat el nostre paisatge i que l'havíem comparat amb els pintors d'Olot i que era diferent.

Avui acabarem aquest tema d'una manera especial: farem el nostre paisatge. Cadascú el seu. Cartolina de colors, ceres. 10 minuts de llapis per fer un esbós del que volem fer i després ceres de colors

B. UNITAT 2: ANTONI TÀPIES I ELS SEUS AMICS. MÈTODE PASSIU.

SESSIÓ 1: 08/05/08. Horari: Dijous de 14.30 h a 15.30 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Hem començat el tema. Hem estat tota l'hora fent els quadres a la pissarra. Avui comencem un tema nou. I comença amb un joc, el joc dels quadres. I hem de dir paraules sobre els quadres que us posaré a la pissarra. Necessitarem un ajudant a cada quadre que anirà escrivint les paraules que nosaltres direm. La mestra apuntava les paraules a la pissarra i així jo podia estar pels nens.

Joc del Veig, veig:

El cavaller amb la mà al pit, De El GRECO. Senyor, elegància, espasa, foscor, barba, tristesa, salut, solitari, seriós, por, enyorança. Responent a la pregunta de què us transmet?

El matrimoni Arnolfini, de VAN EYCK: dues persones, roba, un gos, terra, habitació, tranquil·litat, casats, espai gran, embaràs?, llits i sofàs, colors foscos, mirall, elegància, làmpada de sostre, finestra, antic, sabatilles. I d'aquí no ens preguntes què sentim?

Viatger davant d'un mar de boira, de FRIEDRICH: solitari, persona, paisatge, roques i muntanya, núvols, mar de boira, bonic, tranquil·litat, posta de sol, colors clarets, bastó, immens, fred, aire lliure, antic, vent.

El port de Tarragona, de Joaquim MIR: edificis, barca, port, mar, ciutat, cel, aigua clara, núvols, tranquil·litat, reflex.

Pont de Charing Cross, d'André DERAIN: colors, natura?, autopista, riu, arbres, barqueta, cotxes, pont, mobiliari urbà, posta de sol, ciutat, cel, paisatge, trànsit, fum, barana, edificis.

A on? Jardí jove, de Paul KLEE: colors, formes, arbres, lletres, un sol, figures, línies, geometria, paisatge.

Paisatge a Ceret, de Juan GRIS: colors, formes, figures, quadres cridaners, destrucció, cases, arbres, muntanyes, desordenat

Nu baixant l'escala, de Marcel DUCHAMP: formes, persona, colors foscos, senyora baixant les escales

Broadway boogie woogie, de Piet MONDRIAN: línies, colors, quadrats, formes, la ciutat vista des de dalt

Vermell, blanc i marró, de Mark ROTHKO: colors, dos rectangles, ombra dels rectangles, nata i xocolata, quadrat, núvols, igual, gelat de xocolata, cases vistes des de dalt amb dos cotxes, dues voreres, contrari de blanc

Figura de paper de diari i fils, d'Antoni TÀPIES: fosc, colors, casa, punts, fils i formes, línies, triangle, arbre, dues línies discontinües i uns rodolins, nena, cotxe, fantasma, lianes, mans enlaire.

La classe va finalitzar aquí. No vàrem tenir temps de parlar del que havia passat des de l'inici fins al final del joc dels quadres.

SESSIÓ 2: 27/05/08. Horari: Dimarts d'11 h a 12.30 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Feia molts dies que no ens veiem. Els nens m'han vist i se n'han alegrat moltíssim. *Què fas aquí si avui no és dijous? Aquesta setmana vindrà tres dies, deia algun nen!* I d'altres contestaven: *bien!* Molt contents de veure'm. Hem explicat que aquesta setmana faríem tres sessions i que després ja s'hauria acabat i ja no vindria més. Els nens han dit: *noooooo!!*

La tutora m'ha demanat d'anar a la sala de professors a corregir perquè tenia molta feina i li he dit que cap problema. Els nens s'han portat fantàsticament bé. Asseguts en grupets de 4, els mateixos de sempre.

Recordem de què havíem parlat el dia anterior? *Del dibuix i del paisatge.* Vam fer un paisatge. Sí, però què vam fer al final de tot? *Els quadres a la pissarra.* Ah, i què passava amb aquests quadres? *Que cada un representava una cosa o una persona. Havíem de dir les característiques de cada quadre. Cada cop era més complicat.* Definim quadres abstractes com aquells que no representen la realitat. Que cadascú s'imagini coses. Aquests són els quadres que treballarem.

Hem repartit els quaderns. Hem llegit l'índex i el què aprendràs. Com a dubtes: tenien l'enumerar i elaborar. Hem començat el quadern. A la pàgina 4 i 5 no hi ha cap problema, cap dubte. Ho entenen molt bé. He fet repetir la definició de pintura abstracta en veu alta. A la pàgina 7, l'apartat de composició s'entén molt bé. Amb la música sabien ja el que era. L'activitat de dir si una cosa era composta o desordenada l'hem fet junts a la vegada. Llavors hem explicat què era la composició en un quadre i hem fet repetir la definició. Nosaltres no estem parlant de música, ni de coses soltes, sinó que estem parlant de pintura i

què té a veure la pintura amb la composició. Ho han entès bé. Hem compartit sensacions: bàsicament per comprovar que el que escrivien eren sensacions.

A la pàgina 8 hem explicat el tema del foc (imaginem que jo no conec el foc i que m'acosto a una flama, què em passarà? Ho tornaré a fer llavors?...). Aprendre d'una experiència. La conversa ha derivat en un seguit d'anècdotes.

Hem fet fins la pàgina 9. Cap problema menys l'últim quadre. Que posen empremtes (clar i no són materials). Un nen ha dit: *si el quadre està fet de sorra, el col·loquen pla, no? Perquè sinó la sorra cau.* I li he dit que era una molt bona pregunta! He explicat com col·loquen la sorra (barrejada amb cola i aglutinants)... I que no cau.

Hem acabat la classe explicant alguna anècdota de les seves colònies perquè estaven molt cansats.

SESSIÓ 3 i 4: 29/05/08. Horari: Dijous d'11.45 h a 12.30 h i de 14.35 h a 15.30 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Recordeu del que havíem estat parlant ahir? Hem recordat definicions: pintura abstracta, composició. Hem continuat el quadern. Ens havíem quedat a la pàgina 9 i hem fet fins la 15. No hi ha hagut cap problema. Amb el joc de la cadira i de la vida del quadre ens hem estat molta estona perquè pràcticament tots els nens han volgut compartir la seva redacció. Hem parlat de la fama, que al principi no sabien què era: alguns inclús han dit fama.

SESSIÓ 5 i 6: 30/05/08. Horari: Divendres de 14.35 h a 16.30 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Hem deixat una estona per repassar i hem fet la prova d'avaluació. Lectura conjunta per tal de resoldre dubtes i després realització individual.

Quan hem acabat, hem fet l'activitat de plàstica. Cartró, nom, cognom... Explicar el que havíem de fer i hem col·locat una taula amb pintura. Estava sola perquè la mestra m'ha demanat de marxar a corregir. A mesura que anaven acabant, els he fet fer una redacció

sobre el que havien après i què els havien semblat les classes que havíem fet junts. Mentre ho feien, jo he sortit a entrevistar els nens.

6. COL·LEGI CLAVER.

6.1. CLASSE 3r A.

A. UNITAT 1: ELS PINTORS DE L'ESCOLA D'OLOT. MÈTODE PASSIU

SESSIÓ 1 i 2: 3/06/08. Horari: Dimarts d'11.40 h a 13.15 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

La professora no hi era, estava al metge. M'ha presentat l'altre tutor als nens. Ha dit que venia a fer una investigació amb els nens de 3r d'EP i que estaria amb ells. Jo m'he presentat, els he avisat que era de Barcelona i m'han dit: *se nota en l'accent*. I que estaria amb ells tota la setmana, no cada hora, però sí força hores. Farem dos temes. Els dos tenen un quadern i a més a més, acaben amb una activitat de plàstica.

Del primer tema jo crec que ja heu sentit alguna cosa. O ja en sabeu algo. És el paisatge, què me'n podríeu dir? *Que hi ha paisatge de muntanya, de costa, de plana. Que hi ha flors, fruits (i un nen per darrera deia, els elements, que hi ha elements naturals)*. Molt bé, però només hi ha paisatge natural? *No*. Ah, una ciutat pot ser un paisatge? *Han dit que sí*. I com se'n diu d'aquest paisatge? *Modificat. Humanitzat*. Molt bé.

Ara, canviem de pregunta, com el podem veure el paisatge? *Des de dalt (amb un helicòpter); des de dalt d'una muntanya, des de davant, amb els ulls, mirant-lo, amb prismàtics, amb canoa per un riu, amb un coet (he dit que no); amb un submarí, (he dit que no), per la finestra*. Molt bé, però només m'esteu dient ulls i vista. Com més? *Amb els llibres, els quadres dels llibres, per l'ordinador, la tele, el mòbil, per la radio (i un nen diu: però llavors no es pot veure!)*. I jo he dit que ens el podem imaginar si ens el llegeixen, o ens l'expliquen per la radio ens ho podem arribar a imaginar. *Per un fax, per un missatge de mòbil*. Hem dit que el podem escoltar, sentir, també els sorolls ens ajuden a diferenciar-lo, amb les olors, i el tacte. També han dit: *enviant cartes i explicant paisatges a les cartes; o també amb les postals, fent fotos, per sms*.

Molt bé, doncs jo us proposo que en aquets tema descobrim el paisatge a través de la fotografia, però, sobretot de la pintura.

Repartim el quadern: nom, cognom, lectura de l'índex i del què aprendràs. Hi ha alguna cosa que no s'entén? Algunes paraules: enumerar, distingir, elaborar. A la pàgina 4: cap problema. Abans de passar a la 5 hem preguntat si sabien què era la pintura, sense mirar el quadern, un nen ha dit: *art!* [Suposo que ho havia mirat].

Hem fet tota la pàgina 5 i s'entén perfectament. Què és la pintura i els artistes. Hem fet les activitats i hi ha hagut algun nen que ha dubtat amb el quadre del matrimoni, per no dir la majoria. Llavors, hem analitzat 1 per 1. El primer quadre és un home, el segon quadre són un home i un a dona dins d'una casa, es tracta d'un paisatge? No. Els interiors no són paisatges. [Però no està clar si el dubte ve perquè en l'exercici han de contestar que no en les dues imatges, o perquè realment no ho entenen]

Pàgina 6 i 7: ho entenen perfectament. Cap problema. La pintura i el pas del temps. I hem llegit la 8 i 9 i també s'entén perfectament. Hem explicat on és Olot i que està a dues hores amb cotxe des de Barcelona. I que està a la muntanya, que no tenen costa. Hem parat atenció a les estacions de l'any, *les amapoles*, i a les feines, les bugaderes. Hem dit els noms dels pintors, remarcant el nom de Marià Vayreda.

Hem parat a mitja classe per fer una activitat de desconexió que ha servit perquè jo m'aprenguéss el nom dels nens i per desconectar. L'exercici ha estat una activitat física que havien de tocar amb els colzes les cames. Colze dret a genoll esquerre, i colze esquerre a genoll dret. Connexió dels cervells/hemisferis cerebrals.

En general la sessió ha anat molt bé. La professora no hi ha estat en tot el dia. Els nens estan asseguts en grupets de 4 i un grup de 3 (6 grups de 4 i un de tres).

SESSIÓ 3 i 4: 4/06/08. Horari: Dimecres d'11.35 h a 13.15 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Bon dia. En començar la sessió hi ha amb mi la professora de música.

Recordem de què vam parlar ahir? *De la pintura*. I què era? *Un art*. I quines arts més vam explicar? *El teatre, la música, la poesia. També vam parlar dels artistes*. Molt bé! I qui eren? *Les persones que feien art*. Molt bé, els futbolistes, són artistes? *No*. D'acord. De què més vam parlar? *Dels pintors d'Olot*. On és Olot? *Cap allà dalt de la muntanya*. Perfecte, a quantes hores més o menys vam dir? *A 4 hores amb cotxe*. De Barcelona, menys. I té mar? *No*. Molt bé, vam parlar d'aquests pintors, i què pintaven? *Estacions de l'any, feines, paisatges naturals, muntanyes, persones*. Quines feines vam veure? *La del safareig. Les bugaderes. I una dona que collia blat*. Com es diu, collir? *Segar*. Perfecte.

Doncs avui acabarem el quadern. Hem seguit avançant i no hi ha hagut cap problema amb les activitats. Els de la pàgina 10 són una mica ambigus perquè no saben ben bé què posar. I el de la pàgina 11 surt millor perquè és més clar.

L'apartat de com ho pintaven? S'entén tot molt bé. Hem comentat la diferència entre la foto i el quadre. Un nen m'ha preguntat si la foto era un quadre amb la tinta negra. Hem dit que era una foto en blanc i negre, perquè en aquella època les fotos en color encara no s'havien inventat. Recordeu quant temps fa que van viure els pintors d'Olot? 200 anys. I per això la pintura tenia una feina molt important que era explicar com era el món.

Hem parlat de sensacions: han dit tranquil·litat, pau, alegria, records, tristesa, com si volessis (tot mirant els quadres de la pàgina anterior).

Hem fet el bloc del per què. També s'entén molt bé. Hem demanat què veien en els quadres de l'esquerra: *Una ciutat, un mercat, un campanar, tendals, botigues, fanals, persones, finestres, balcons, núvols, el mar*. I és ben diferent oi que els dels pintors d'Olot? *Sí*. I a l'altre, què hi ha? *Una nena tocant*. No, és una nena, però no toca, què fa? *Cosint*. Escolteu, la vostra feina quina és: *anar a l'escola, escoltar, fer cas del que ens diu la mestra, compartit, ajudar-nos, fer els deures, treballar*. Molt bé, però no heu d'anar a cap fàbrica, no? Aquesta nena no té la mateixa feina que vosaltres sinó que fa molts anys els nens i les nenes també havien de treballar. *I no anaven a l'escola?* No, no sabien llegir ni escriure. I tothom treballava, grans i petits. *I els padrins també?* *Encara que fossin molt vellets?* *Sí*. No, diu un nen, però es podien jubilar. No pas, això no existia. Ara sí, però

abans no. Penseu que a la gent li agradava tot això? *No*, i llavors el que van anar fent va ser queixar-se fins que jo van canviar tot a poc a poc.

L'activitat final s'entén perfectament. Hem dit què era el quadre d'Olot. Un dia al camp. I l'altre, una estació de l'any. I a més a més, és la primavera. [Ho tenien claríssim, en canvi, en d'altres escoles els ha costat més i dubtaven entre la primavera i l'hivern].

Quan hem acabat el quadern, hem fet el control. Hem separat les taules. Després l'hem repartit, l'hem llegit tots junts i l'han fet. Alguns tenien alguns dubtes: pintar a l'aire lliure, com ho han pintat, per què. Però en general bé. A mesura que anaven acabant els he deixat temps lliure per a poder jugar amb la plastilina, poder llegir...

SESSIÓ 5 i 6: 4/06/08. Horari: Dimecres de 15 a 16.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'escola d'Olot. Mètode passiu.

Hem fet el paisatge. Hem explicat com s'havia de fer. Llapis, 15 minuts per fer un esbós. Algun nen ha demanat el quadern per poder fer còpia. Però en general bé.

La professora ha estat amb mi la primera hora, anava corregint feines. Però de tant en tant demanava als nens que baixessin el volum de veu, que es controlessin. Però en general ha anat tot bé. Els nens que han acabat abans, l'han vernissat i han tingut temps lliure.

B. UNITAT 2: ANTONI TÀPIES I ELS SEUS AMICS. MÈTODE ACTIU.

SESSIÓ 1 i 2: 5/06/08. Horari: Dijous d'11.35 h a 13.15 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Bon dia a tots. Avui comencem un tema nou i començarem amb el joc de les imatges. Aquest tema el treballarem de manera diferent que l'altre. Farem grups d'investigació i treballarem per equips (*Bien!* Han exclamat. I algun nen feia el signe de la lupa a l'ull, tot preparant-se per investigar).

El joc de les imatges consisteix en que jo posaré uns quadres a la pissarra i haureu d'anar dient què és el que hi veiem. Un ajudant apuntarà allò que escrivim a la pissarra. I aquest

ajudant l'anirem canviant a mesura que avancem. (Tots es moren de ganes de fer d'ajudant... Generalitzat en cada classe).

La professora era a dins de la classe i ha controlat bastant. Ella anava fent feina de corregir, però ha donat algun toc d'atenció. [hem d'escoltar a la senyoreta que ha vingut per fer feina i no per perdre el temps]. El joc, però, ha anat bé. I el comportament dels nens també.

En la classe de l'altre mestre, hem canviat algunes de les imatges. Concretament n'hem suprimit dues del principi ja que és un grup molt mogut, inquiet, poc constant i dispers. Hem pensat que era millor escurçar l'activitat. Per això, quan hem fet el joc amb aquest grup d'alumnes, hem seguit el mateix criteri.

Joc del Veig, veig:

El cavaller amb la mà al pit, De El GRECO. No l'hem fet

El matrimoni Arnolfini, de VAN EYCK. No l'hem fet.

Viatger davant d'un mar de boira, de FRIEDRICH: *persona, muntanyes, paisatge, núvols, cel, bastó, roca, boira, sol, llum, posta de sol, arbres.*

El port de Tarragona, de Joaquim MIR: *mar, aigua, barca, ciutat, port, cel, núvols, pisos, paisatge, reflex, foscor, homes, platja, església, tempesta.*

Pont de Charing Cross, d'André DERAIN: *arbres, cases, cotxes, persones, carretera, color, paisatge de ciutat, posta de sol, pont, campanar, riu, mur, corba, cel, fulles, finestra.*

A on? Jardí jove, de Paul KLEE: *arbres, formes, paisatge, colors, lletres, sol, puzzle, línies, troncs, copa.*

Paisatge a Ceret, de Juan GRIS: *casa, arbre, fulles, formes, colors, muntanya, paisatge, cel, teulades, herba, puzzle.*

Nu baixant l'escala, de Marcel DUCHAMP: *formes, persones, línies, tons, barana, escales.*

Broadway boogie woogie, de Piet MONDRIAN: *línies, colors, formes, paisatge, teulades, barri*

Vermell, blanc i marró, de Mark ROTHKO: *colors, formes, núvol, llit, paisatge, rectangles, quadrat, posta de sol, cel, ombra, finestra, llum, línies, 1 hamburguesa.*

Figura de paper de diari i fils, d'Antoni TÀPIES: *fils, tons, gallina, papers de diari, arbres, lluna, ulleres de sol, túnel, peix, llum llanterna, paraigües, volcà, arrels, línies, muntanya, palmera, puntets*

Què ha passat des de l'inici fins al final?: [Des de sempre, en aquest joc, he anat col·locant els quadres considerats "realistes" i els abstractes separats de la pissarra. I quan faig la pregunta, faig una línia des del principi fins al final. Ho he fet amb totes les classes iguals]. *Hem vist coses diferents, hem vist diferents colors, cada vegada era més difícil, cada vegada era més irrealista.* Hem dit la paraula abstracta i hem explicat què vol dir.

Hem repartit el quadern quan hem acabat el joc. Lectura de l'índex i del què aprendràs. No hi ha cap dubte, sembla que s'ha entès tot. Hem fet les pàgines 4 i 5 del quadern.

Pàgina 4: cap problema. Tots tenien clar quin quadre era quin. Hem completat les definicions i hem fet precisar correctament. Un nen, ha començat dient que *la pintura realista és la que és real*. I jo li he dit que no estava del tot ben dit. Que s'havia d'explicar una mica millor, perquè la pintura abstracta també és real. Es pot agafar i tocar, per tant, existeix i és real. Com s'ha de dir doncs? *La que té els dibuixos ben fets*. No. *La que fan les persones*. Tampoc. Perquè l'altra pintura també la fan les persones. Què ens ensenya la pintura realista? *La realitat*. I la pintura abstracta, per tant és la que no ens ensenya la realitat.

Pàgina 5: en principi cap problema que no hagi sorgit als altres grups escolars. Sembla, inclús, que ho entenen millor que les altres escoles. Alguns nens, poquets (2 o 3), han dit que el quadre de Duchamp era abstracta. I llavors, els altres anaven dient entre ells, no,

perquè és una dona baixant l'escala. Jo els he dit, les formes són reals? *Noo*. Però, ens parla de la realitat? *Sí!* I per tant, diem que és pintura realista. Rothko claríssim, en el Cubisme també. Alguns dubtaven, però ha quedat clar. Tàpies, també hi havia dubtes ja que més nens deien que era realista que no pas abstracta. Llavors, hem fet la pregunta al revés, la creu pot ser una forma real, oi? *Síí*. Però en canvi, aquest quadre ens ensenya alguna cosa de la realitat? *Nooo*. És una pàgina amb trampa. I un nen ha dit: *doncs jo ho he fet bé, no he caigut en la trampa!* Perfecte, lo important és que encara que ens haguem equivocat, haguem entès les diferències.

Ara explicarem tot el quadern. *I el treball d'investigació, que no el comencem?* Han dit els nens. No, no tenim temps. *Jooooo!* *I ja no et veiem fins demà?* No, fins demà ja no ens veiem. Demà ho farem tot, però ara expliquem tot el quadern perquè així, demà al matí quan arribi jo ja ens podem posar tots a treballar. Hem explicat totes les pàgines del quadern.

Hem recordat/ explicat què volia dir treballar en equip. Escoltar, col·laborar, ajudar-se, compartit... i que jo tinc dues mans, 2 ulls, 1 boca i 1 nas. No puc estar als dos llocs alhora.

Els últims 5 minuts hem fet repàs: Pintura abstracta: estaria bé si diguéis que és la pintura que no existeix? Pintura realista: estaria bé si diguéis que la pintura és real?

SESSIÓ 3 i 4: 6/06/08. Horari: Divendres de 9.15 h a 11 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Recordeu que ahir vàrem dir que avui començarem el treball en grups. Doncs això és el que farem abans del pati. Tothom ja sap el que ha de fer, o sigui que a treballar. Recordeu que cal compartit el material, parlar les coses, respectar el volum de veu...

Estan súper motivats. Alguns grups sí que realment treballen en equip, compartien les coses i extreien conclusions junts. D'altres no: n'hi havia que deien, *aquest se'm copia!* I jo havia de recordar, que s'havia de fer per grups. El volum de veu pujava a estones, però en general força bé. Han anat tots els grups molt ràpid. A les 10'30 n'hi havia que ja

havien acabat. Els he fet escriure què els havien semblat les classes que havíem fet junts i què havien après.

Del treball en grup, en general no tenies massa dubtes. S'encallaven a la pàgina 10. Quan havien de pensar noves maneres de pintar. I a la pàgina 11 també. Els costava una mica, però a la que els feies raonar i pensar, ho acabaven traient. Sobretot a la pàgina 11, els he deia que pintaven per expressar sensacions de manera diferent que en la pintura realista. I ràpidament sortia: abstracta.

En alguns grups, en l'apartat del com ho feia enlloc de posar: afegint, traient, etc... es dedicaven a descriure els materials. Els feia tornar a llegir l'enunciat i ho acabaven fent bé. Molts cops, els errors que es produeixen en les activitats són fruit de no llegir correctament els enunciats de les preguntes.

De la pàgina 12 de conclusions. També hi havia alguns dubtes. En el com, hi havia que posaven abstractes. I llavors els feia tornar enrere. Repassar el quadern i escriure-ho. En l'apartat de materials, quan ja havien escrit tots els materials, els feia especificar que ho treia de casa i els aprofitava. I en el per què, quan només posaven la fotografia, els feia afegir la guerra. Quan han acabat, els he deixat repassar el quadern, perquè a la tarda hi ha control. I després els he fet escriure la redacció.

SESSIÓ 5 i 6: 6/06/08. Horari: Divendres de 15 h a 16.45 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode actiu.

Ens queda per fer el control i l'activitat de plàstica. Hem col·locat les taules separades per poder fer el control. L'hem repartit primer i després l'hem llegit en veu alta per poder controlar si hi havia dubtes. Un cop fet això, l'hem llegit i han començat. Quan tenien algun dubte venien a la meua taula a preguntar-ho.

Dubtes. L'apartat del com ho feia, a la pregunta 4? Els deia que a la pàgina anterior tenien pistes. La pregunta dels carrers, tampoc l'entenien massa. Però en general força bé. [Hem de tenir en compte que tampoc han fet l'activitat de sortida, ni hem analitzat materials].

He estat sola les dues hores. Els nens estaven força nerviosos. Normal, és divendres a la tarda, i a més a més, fèiem plàstica. A mesura que anaven acabant el control, els donava el cartró i els feia escriure nom, cognom, escola, classe.

Hem tornat a ajuntar les taules per poder compartit la cola i el cartró. Algun nen m'ha demanat de repetir-ho però com que me'n sobraven no ha passat res. Quan més o menys, ho han tingut tot enganxat i apunt, els he fet pujar a tots cap a l'aula de plàstica. [Aula que m'ha ensenyat el tutor de l'altre classe, després de veure el merder que havien fet els seus nens]. Hem pujat allà i amb les dues taules els he fet pintar. Ha anat força bé. Cridaven bastant, però és normal. Estaven súper emocionats. No s'ha esquitxat ningú.

Ha vingut el nen nouvingut de l'altra classe a fer l'activitat perquè a la seva hora l'han castigat a fora de la classe.

En general:

En les dues classes de l'escola Claver, amb el mètode actiu, no he fet les sortides. Perquè anàvem molt justos de temps: és la primer setmana de juny i queda res per acabar el curs. Tot el programa i el calendari que m'han passat és massa comprimit. Com que no sabia com són de ràpids treballant i tampoc podia comptar amb l'ajuda dels mestres perquè fessin ells les avaluacions, ho he deixat estar.

Cal tenir en compte que és final de curs, que ho he realitzat la primera setmana de juny i només queden dues setmanes d'escola. I que, per tant, tot s'havia d'acabar aquella setmana.

Ha calgut, però, que retornés el dimarts següent, per poder entrevistar als nens i recollir les activitats plàstiques.

6.2. CLASSE 3r B.

A. UNITAT 1: ELS PINTORS DE L'ESCOLA D'OLOLOT. MÈTODE ACTIU

SESSIÓ 1 i 2: 2/06/08. Horari: Dilluns de 15 h a 16.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Els nens ja sabien qui era jo perquè els ho havien explicat. Llavors, hem entrat a la classe i el professor m'ha demanat 10 minuts per controlar el comportament de l'hora del pati del nen nouvingut: (Nen nouvingut des de fa 5 mesos. Cas complicat). Tenen un "contracte" amb la classe en que els companys l'ajuden per controlar-se al pati i valoren entre tots si ha estat bé o malament en quant a comportament. Un cop fet el control, en Joan m'ha presentat: ella és la Maria que està fent un treball.

Un cop acabada la presentació, se n'ha anat. M'he quedat amb la professora de castellà. Em dic Maria i estarem tota la setmana junts fent unes activitats que tenen a veure amb la plàstica però no només és plàstica. Els nens em miraven força encuriosits fins que un ha saltat i ha dit: *ets de Barcelona?* Sí! I s'ha produït com una sensació d'alleujament. Perquè s'han quedat més tranquils. Els he dit, que ho heu notat? I tots han respost: *sí!*

Hem fet una ronda de noms. I hem començat pel tema 1 que està dedicat a un tema que ja sabeu: el paisatge. Què me'n podríeu dir? *Que hi ha paisatge de costa, de plana i de muntanya* i un nen m'ha dit que podem trobar-lo combinant més d'una opció. *Que del paisatge en podem analitzar parts: els turons, les planes, els pics. I també els elements: els arbres, els rius...* I només hi ha paisatge natural? *No, també n'hi ha d'humanitzat.* I què vol dir aquesta paraula? *Que ha estat transformat per l'home.* Un nen diu, pot ser artificial? Li he dit que vindria a ser el mateix que humanitzat en el sentit que l'home el modifica per viure-hi. I què més? *Que pot ser el mar.* I jo li he dit, sí, de costa. I ell m'ha dit, *no, només l'aigua. Que el paisatge canvia amb el temps: si plou, si neva...*

I com el podem veure el paisatge? *Amb els ulls, el podem escoltar* (sentir, els sons són diferents i sentint podem veure on estem). Jo he fet la reflexió que també el puc explicar jo, llegint i ens el podem imaginar. *El podem "aulorar". Amb el tacte. Amb pessigolles* ha dit un nen i li he preguntat què vols dir? *que la sorra, per exemple, quan la toques pot fer-te pessigolles.* Amb el tacte podem saber com és un paisatge, poden provar de tocar l'aigua, *amb el gust* (ha dit un nen). Per descobrir coses. *Amb ulleres, prismàtics, telescopis, amb fotos, revistes, al cel (anant en avió o helicòpter), per l'ordinador, en un llibre si ho llegim, en un vídeo, en el mòbil, si fem una foto, en els quadres.* Perfecte. Han anat fent variacions de la vista, combinant vista amb tacte, o vista amb gust.

Molt bé, doncs en aquesta unitat jo us proposo que parlem del paisatge des de la pintura (els quadres), i des de la fotografia. Iniciem la presentació de power point (hi ha hagut una mica de rebombori per col·locar els nens a lloc). Les fotografies ens ensenyen el món que ens envolta, primer la ciutat. Com per exemple, això? què és? *Un port. L'únic port d'Espanya ha dit un nen*, després d'identificar Barcelona. Hem dit que no era l'únic. Molt bé, ens pot ensenyar la muntanya. Com aquesta imatge. Els nens han dit, *és l'Everest!* I un altre nen, *que no, que són els Pirineus*. Sí, és Andorra. Hem identificat l'excursionista que es veu a la imatge.

Podem fotografiar persones. Què són? Han començat a dir, *cosins, amics*. Jo he dit, homes o dones? *Homes*. I han començat a descriure'ls. *Porten texans, porten quets, jaquetes menys 1 que la porta al coll (espatlla), 1 amb barba i bigoti, anells i ulleres*. I he hagut de frenar-los perquè no hi havia manera que pareessin. Després hem comptat persones i després edificis amb punxa.

Què és la pintura? *Líquid de colors que serveix per pintar, aigua amb polvos, a vegades porta oli*. Anem a veure si li busquem una altra definició ara que jo sóc aquí. Què és això? Seguim avançant amb el power point: Poesia, música, escultura, estàtua (han dit la paraula cosa que en d'altres escoles no), pintura, quadre, dansa. Què són aquestes coses? *Aficions. Hobbys*. Sí, però podem ser feines, no? *Són un art*. I què és l'art? *Tenir un do per fer molt bé una cosa*. Anem a veure, què ens expliquen aquestes coses? Podríem dir que l'art és una manera d'explicar el món que ens envolta, com la música, la poesia, la dansa. Tots podem fer art? Aquí s'han desmadrat força amb la imatge de l'Etoó.

En les imatges que eren paisatges, ha quedat tot molt clar. Algú ha dubtat amb la imatge del matrimoni Arnolfini, però hem aclarit que les escenes d'interior no són paisatges. Ha quedat clar que la resta sí que ho són. L'apartat dels pintors i el pas del temps també ha anat bé. Però estaven una mica cansats i ja no s'hi fixaven tant.

Hem repartit els quaderns i hem escrit el nom, els cognoms, etc. Després hem fet l'índex i el què aprendràs en aquesta unitat. Alguna cosa que no s'entengui? Han dit que no, que ho entenien tot. He preguntat jo què volia dir elaborar, enumerar. Una nena, quan hem

explicat els objectius, ha dit que no sabia com podríem distingir els quadres dels pintors d'Olot dels quadres d'altres artistes. He dit que els analitzarem i veuràs què hi pinten i sabràs quins els han pintat ells i quins no.

Hem llegit el títol. Olot on és? Algú sap què és? *Un poble*. Hem tret el mapa de Catalunya i hem ensenyat on és Almacelles i després on és Olot. 4 hores amb cotxe. Oi que no tenen mar? No pintaran el mar en els seus quadres, això ens ajudarà a distingir-lo però haurem de descobrir més coses.

Els nens asseguts en parelles. Menys un trio al final, són 27 alumnes. En la primer estona hi havia la mestra de castellà, en la segona estona el tutor. Ha marxat una estona perquè el nen nouvingut no podia més d'estar a la classe assegut. Diu que l'ha dut a passejar, a descansar i que de tant en tant ho ha de fer.

Del quadern, les pàgines 4, 5, 6 no han presentat cap problema. Només quan hem preguntat: què és la pintura? *Han dit líquid de colors per pintar...* I els he dit que això ja ho sabien abans que jo no hi hagués anat. I que què havien après? *Que era un art* (i una nena ha dit que *era una manera d'expressar-se*). Definir artista ha costat una mica més perquè deien que eren les persones que tenen art, les que tenen un do per fer bé una cosa. Hem acabat dient, la persona que fa art, que es dedica a l'art.

SESSIÓ 3 i 4: 3/06/08. Horari: Dimarts de 9.15 h a 11 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Bon dia. Recordem de què vam parlar ahir? *Del paisatge, de la pintura*. Què era? *Un líquid de colors i un art*. *Vam parlar dels artistes que eren els que fan art*. Molt bé, ara al matí, fins a l'hora del pati farem el treball d'investigació dels pintors d'Olot. Què pintaven, com ho pintaven i per què ho pintaven així?

Per fer-ho, farem grups que els farem el vostre mestre i jo. Hem explicat tot el quadern per poder treballar de manera independent. Cada grup començarà per una pàgina diferent. Però tots ho farem tot. D'entrada, cap pregunta. Un parell de nenes no entenien la pàgina 9 del quadern sobre pintar a l'aire lliure, però en general cap problema. Han començat a

treballar. Són súper moguts, súper inquietos, són molt potents pel que fa al raonament, però són extremadament moguts. Hem fet 5 grups, són 27 nens o sigui que els grups eren molt nombrosos. En general els ha costat compartir el material perquè ho feien tot de manera individual. Però bé. Un grup no ha acabat el quadern, la resta sí. Inclús alguns nens han acabat 20 minuts abans.

SESSIÓ 5 i 6: 3/06/08. Horari: Dimarts de 15 h a 16.45 h. Unitat 1: Els pintors de l'Escola d'Olot. Mètode actiu.

Control d'avaluació (nens asseguts individualment). Hem llegit tot el control junts i ja han començat. Preguntes més freqüents que han fet: No entendre la pregunta: com ho han pintat? Per què ho pinten així? Entorn, què vol dir. Un nen m'ha dit que no entenia qui eren els pintors d'Olot. I alguns nens no entenien què volia dir pintar a l'aire lliure.

Quan han acabat, hem fet el paisatge. La consigna és que han de pintar el seu paisatge. Cadascú el seu, penseu com és el vostre paisatge i que cadascú faci el seu. L'han acabat tots.

Hi ha molt descontrol en aquesta classe. Són extremadament moguts, inquietos i alguns mal educats. Contesten malament. Has d'estar constantment alçant la veu i és una mica difícil. La primera estona ha estat la professora a dins, però no tota l'hora. Després ha marxat i a segona hora ha vingut una altra mestra però que s'ha acabat enduent un nen i he tornat a estar sola. De tant en tant venia però era complicat. M'ha ajudat a vernissar els dibuixos dels nens, de fet, ho feien ells amb un moment. Però llavors ha començat a haver-hi merder, perquè tornaven del lavabo amb les mans totes molles, o s'esquitxaven dins la classe... Llavors, la mestra que estava amb mi que és l'altra tutora de tercer s'ha escandalitzat. Ella ha cridat l'atenció a més d'un nen i més d'una vegada. S'ha disculpat perquè no volia desautoritzar-me. Jo li he dit que tranquil·la, ella m'ha dit que el grup era així i que no patís (que no era jo).

Fi unitat 1. [aquest horari és massa concentrat. Les sessions són massa seguides, massa feina de cop per als nens, i l'època de l'any no acompanya en absolut. Els nens són molt moguts. No he tingut la impressió, en cap moment, que al professor li estigués interessant

el que jo estava fent. De fet, no hi ha estat gairebé gens. El neu nouvingut a més a més té molts problemes i també en crea dins el grup. Necessita una atenció individualitzada i és molt difícil donar-li quan hi ha 26 alumnes més. No és només que necessiti ajuda perquè no entén les coses, que també, sinó que necessita una atenció perquè és violent, cridaner, s'aixeca, no té normes ni control, s'intenta fer el graciós, etc... i tot això va afectant al ritme de la resta d'alumnes i també a la dinàmica i clima que es crea dins el grup.]

B. UNITAT 2: ANTONI TÀPIES I ELS SEUS AMICS. MÈTODE PASSIU.

SESSIÓ 1 i 2: 5/06/08. Horari: Dijous de 9.15 h a 11 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Era "l' hora de música". Hi havia la professora de música a la classe, força bé, en un racó i de tant en tant (molt de tant en tant, deia alguna cosa o cridava l'atenció a algun nen).

Avui comencem un tema nou amb el joc de les imatges. He reduït el joc respecte a d'altres escoles perquè hi havia moments que es feia massa llarg i els nens es cansen. A més a més, són molt moguts i sinó hagués estat horrorós. Hem explicat que necessitem un ajudant per a cada quadre i que s'aniria canviant. L'activitat ha anat força bé. En algun moment s'han esverat una mica més però en general força bé. El nen nouvingut, ha participat a la seva manera, però lo important és que ha participat de l'activitat. Ha volgut llegir i tot.

Joc del veig, veig:

El cavaller amb la mà al pit, De El GRECO. No l'hem fet

El matrimoni Arnolfini, de VAN EYCK. No l'hem fet.

Viatger davant d'un mar de boira de FRIEDRICH. *Persona, roques, muntanyes, paisatge, boira, núvols, sol (posta), arbres, bastó, cel, reflex.*

El port de Tarragona, de Joaquim MIR: *mar, port, reflex, vaixell, ciutat, paisatge humanitzat, barques, cases, església, roques, fusta, cel, colors del mar.*

Pont de Charing Cross, d'André DERAIN: *sol, arbres, edificis alts, paisatges, carrer, colors, posta de sol, mar, cases, riu, arbustos, cotxe.*

A on? Jardí jove, de Paul KLEE: *arbres, colors, sol, llum, formes, lletres, aigua, línies, bosc, troncs, terra.*

Paisatge a Ceret, de Juan GRIS: *arbres, colors, muntanyes, aigua, formes, herba, cases, cel, arbust.* [Exemple: esborrador].

Nu baixant l'escala, de Marcel DUCHAMP: *dona, escales, baixant, moviment.*[he donat la pista de les escales].

Broadway boogie woogie, de Piet MONDRIAN: *colors, línies, quadrats, formes, edificis, carrers, mapa.*[explicació vista aèria].

Vermell, blanc i marró, de Mark ROTHKO: *colors, núvols, rectangle, formes, angles, semblen porteries, quadrats, dibuix, paisatge natural, camp de futbol, infern, edificis, cotxes.*

Figura de paper de diari i fils, d'Antoni TÀPIES: *bolet, cavall, línies, formes, pollet, sac, cordes, puntets, pèl, dibuix, colors, tren volant, carretera, cadenes, paisatge, plantes, cel, fong, restes de sang, arbres, boca, ull, llom, arrels, fulls, fulles.*

Què ha passat des del principi fins al final? *Que cada vegada era més difícil, més abstracta.* Quan hem acabat el joc de les imatges, hem repartit el quadern: hem llegit l'apartat de l'índex i del què aprendràs. No hi ha hagut cap problema. Ho han entès tot (això han dit).

Hem començat el quadern, tampoc hi ha hagut complicacions. Pàgina 4: algun nen ha dit que el matrimoni Arnolfini era abstracta perquè la dona porta banyes o té orelles de gat. Hem explicat que no, que és el seu pentinat. Llavors, ha rectificat. A la pàgina 5 no hi ha cap problema. Pàgina 6 i 7: força bé. Algun nen a l'hora d'escriure sensacions li ha costat més. I escriuen el que s'imaginien.

Hem acabat la classe fent un concurs per files per tal de repassar tot el que havíem après durant la sessió. Aquestes són les preguntes que hem fet: Què és la pintura realista? Què és la pintura abstracta? Què és la composició? (Ha costat). Quants quadres abstractes, he posat a la pissarra abans? Dels quadres realistes n'hi havia un que ens ensenyava el moviment, què ensenyava concretament? Dels quadres realistes n'hi havia un que ens ensenyava una cosa vista des de dalt, què era?

SESSIÓ 3 i 4: 5/06/08. Horari: Dijous de 15 h a 17 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Recordeu què hem parlat aquest matí? De la pintura abstracta. D'Antoni Tàpies. Molt bé, ara acabarem el quadern. En general cap problema i no hi va haver res destacable.

En l'apartat de l'experiència i gent gran algú va dir que la gent gran ja no saben tantes coses perquè han perdut la memòria (sí, algun sí). I una nena va saltar, *com en Maragall*. En l'apartat de la guerra un alumne va dir: *bueno, però només va ser a Madrid. I qui va guanyar?* Va ser de tots els espanyols, contra tots els espanyols.

Han estat força atents, sobretot la primera part de la tarda, però en general els costava una mica d'estar atents. Són mogudets i el mètode passiu, se'ls hi fa pesat. Quan llegeixen, però estan callats. Hi ha una nena, que avançava la feina i el quadern. D'altres que no estaven gens atents, o gens motivats. Pendants de quan els tocava llegir. Però poc interessats.

SESSIÓ 5 i 6: 6/06/08. Horari: Divendres d'11.35 h a 13.15 h. Unitat 2: Antoni Tàpies i els seus amics. Mètode passiu.

Hem de fer 2 coses. La primera el control, la segona l'activitat de plàstica. El control l'hem llegit tots junts. Hem explicat cada pregunta i l'han començat. Els nens estan asseguts per taules individuals.

A mesura que l'anaven acabant, he repartit els cartrons, els feia posar el nom, cognom... i esperar-se. Quan tots han acabat, hem recordat les tècniques que Tàpies feia servir i les que

ells podien fer servir. Els he fet ajuntar per grupets perquè poguessin compartir la cola, el cartró...

Al fons de la classe, hem situat la taula grossa de pintura. I anaven passant per allà per pintar quan ho tenien tot enganxat i apunt. Ha sigut força descontrol, tal i com és la classe. De fet, han seguit la tònica generalitzada. Han començat a esquitxar els quadres, han tacat el terra, les bates, tot. [el tutor i jo hem fregat el terra durant el migdia]. Han quedat, però, uns quadres xulíssims. L'iniciador de tot ha estat un nen que ha començat esquitxant el seu quadre i tots l'han imitat.

He estat pràcticament tota l'estona amb el tutor, que anava entrant i sortint. Quan he acabat els he fet fer la redacció però ni punt de comparació amb els de la classe anterior. Primerament, perquè es queixaven que no volien fer-ho. Després perquè ho han fet molt malament. Han escrit dues línies i res més. No he aconseguit connectar amb aquesta classe.

ANNEX 2: DIETARI DEL SEGON TREBALL DE CAMP

En aquest dietari és recull el contingut de les sessions dedicades a passar el dossier d'imatges. Aquest segon treball de camp ha consistir a assistir mitja hora a cada classe per tal de realitzar l'enquesta amb els alumnes. Com que el temps ha estat molt poc, les observacions que fem són de caire general i no són tan sistemàtiques com les del dietari anterior. A més a més, l'enquesta requeria tornar una segona vegada a les escoles, amb algunes d'elles ha estat possible fer-ho però en d'altres, donat l'alçada de curs en la que es trobaven, van realitzar-ho els tutors i, per tant, no podem relatar-ne les impressions. Amb tot, exposarem les impressions generals i algun comentari curiós realitzat pels nens i nenes que, com hem fet amb els altres documents, els col·locarem en cursiva.

Primera enquesta (Temps 1):

Col·legi Casp Sagrat Cor de Jesús (Casp): 9 de juny de 2.009

Ha estat difícilós trobar una data per realitzar l'enquesta ja que els alumnes no mantenen el grup classe que tenien a 3r de primària. Parlant amb la coordinadora del curs, hem optat per ajuntar diferents grups d'alumnes i realitzar l'enquesta en dos torns.

Grup 1:

A primera hora del matí he realitzat l'enquesta a un grup de 20 alumnes. No hi ha hagut cap incidència a destacar, ells recordaven qui era i al primer moment han pensat que els venia a examinar. *Per què serveix això que fas? És un control?* Són algunes de les preguntes que m'han fet. Els he explicat que no, que no és cap examen i que *només vull saber quines són les obres d'art que més els agraden i quines menys. Per tant, no cal que estiguen pendents de què escriu el company perquè cadascú té el seu gust i tampoc patiu perquè no us podeu equivocar, poseu el que poseu estarà bé.* Amb tot, els nenes em miren estranyats. I es miren entre ells, es pregunten: *A tu t'agrada aquesta?* I s'ensenyen les imatges. Estan molt poc acostumats a que algú els preguntí.

Hi ha algun nen que s'embolica amb la quantitat d'imatges perquè les taules són petites i els cauen les làmines a terra. Però en general cap problema.

Grup 2:

Ha estat molt més difícil que en el grup anterior. S'han ajuntat alumnes provinents de tres grups classe diferents i aquest fet ja genera una certa excitació entre els alumnes. A més a més, el grup és molt nombrós, són 32. No hi caben a l'aula que tenim assignada i, per tant, hi ha alumnes asseguts a terra. Hem explicat el mateix que en la classe anterior sobre que no es tractava de cap examen ni cap control. Hi ha hagut alumnes molt predisposats a realitzar l'enquesta sense molestar i d'altres que estaven massa alterats. A més a més, el quadre de Tàpies (*Roba Interior*), encara els altera més. Se l'ensenyen els uns als altres.

M'ha sorprès (en negatiu) el canvi que han fet alguns alumnes des de 3r fins a 4rt. Hi ha hagut alumnes que realment s'han portat molt malament (peus sobre la taula, crits, etc.)

Quan he acabat, he donat les imatges a la coordinadora perquè passin ells la segona enquesta.

Col·legi Sant Estanislau de Kostka (SEK): 26 de maig (tarda) 2.009

No hi ha hagut cap problema per trobar una data per tornar a l'escola ja que els tutors són els mateixos de la primera part de la recerca i, per tant, segueixen predisposats a ajudar-me.

"Antic" 3r A:

Els alumnes m'han reconegut de seguida i han estat molt contents de veure'm. Han vingut a abraçar-me i el tutor els ha hagut de demanar que tornessin al lloc. Un cop han estat tots asseguts, el primer que han preguntat ha estat: *Véns a fer un control?* No, els he dit. I llavors han cridat: *Bien*. La veritat és que l'última vegada que ens havíem vist havia estat per avaluar-los i per això tots recorden els controls.

Els he explicat el que havien de fer. I ràpidament alguns deien: *I si no me n'agrada cap? I si m'agraden totes? No puc posar les que m'agraden a una pila i les que no a una altra?* No, cal que posis de la que més, més, més t'agrada fins a la que menys, menys... Realment els costa escollir què posar. En genera, però tot ha anat bé. Els alumnes estaven asseguts en grups de 5 o 6 i això els ha comportat algun problema als més desendreçats perquè se'ls barrejaven les imatges. D'altres, en canvi, han mantingut l'ordre.

Quan he acabat, he donat les imatges al tutor perquè passin ells la segona enquesta.

"Antic" 3r B:

Tot ha anat molt similar a la classe anterior. Els alumnes estaven molt contents de veure'm i alguns em demanaven si els tornaria els quaderns que havien fet amb mi o les activitats plàstiques. També m'han preguntat si era un examen i els he dit que no. He repartit els blocs d'imatges i els fulls de resposta i han realitzat l'enquesta molt tranquil·lament. Sí que hi ha hagut algun alumne que se li barrejaven però en general tot correcte. Els costa molt decidir-se. N'hi ha que de seguida tenen molt clar què no els agrada però en canvi es van mirant les imatges que més els agraden i no saben escollir, miren cap un cantó, cap a l'altre i així s'estan una estona fins que escullen.

Quan he acabat, he donat les imatges al tutor perquè passin ells la segona enquesta.

Escola Tècnica Professional del Clot (ETP Clot): 10 de juny de 2.009

Ha costat poder posar una data per retornar a les escoles ja que les tutores havien canviat, amb tot, com que m'havien vist del curs anterior, m'han rebut molt amablement. A més a més, al grup A hi ha la professora que va estar de baixa l'any passat i ha estat bonic retrobar-se i al grup B, la tutora és una alumna de la facultat.

"Antic" 3r A:

Els alumnes quan m'han vist han reaccionat molt alegrement. Ràpidament he tingut nenes enganxades a la cintura abraçant-me. Aquest grup és més "eufòric" que l'altre. També m'han preguntat si fèiem un control, i els he explicat que no, que es tractava de saber què era el que més els agradava. Alguna nena ha dit: *que tafanera!* Però bé, ha anat tot més o menys igual que a les altres escoles. Ha millorat el fet que estaven asseguts de manera individual i així no se'ls barrejaven les imatges. Però sembla que 20 potser són massa perquè hi ha nens que s'atabalen.

El que més els ha cridat l'atenció ha estat el quadre de Lichtenstein perquè els nens de la classe deien que "estava bona".

"Antic" 3r B:

Aquesta classe és més continguda que l'anterior i tot i que els ha fet il·lusió veure'm no s'atrevien a dir res. Els he explicat què faríem remarcant sobretot que no era un control. Ho han fet sense cap problema a destacar. Els nens que al curs passat anaven lents, segueixen anant-hi.

Els dos grups d'aquesta escola han acabat molt ràpid i les tutores m'havien deixat sola amb el grup. He aprofitat per dir-los que m'escriuissin en un full per què havien escollit la primera imatge, per què era la que més els agradava. No ho han pogut fer tots, només ho he fet fer a aquells alumnes que acabaven ràpid i algunes respostes curioses han estat:

Quadre 10 (*Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*): perquè els ulls del senyor em feien gràcia.

Quadre 17 (*Pantocràtor*): m'ha agradat perquè sempre m'han agradat els quadres de l'edat mitjana/ perquè tenia uns colors molt vius

Quadre 2 (*Old Walton Bridge*, Canaletto): perquè la trobo molt realista i dels temps que m'explicava la meva besàvia que està morta i em recorda a ella.

Quadre 13 (*M Maybe*): és molt còmic i a mi m'encanta també la seva fesomia. M'ha fascinat!!! / Perquè està molt ben feta i la postura em sembla original i és molt guapa/ Perquè és la que més m'ha agradat i perquè era la més divertida, la més jove. Perquè parlava en anglès i perquè és molt guapa / perquè és molt original/ perquè estava molt ben

feta/ Perquè m'agrada la noia que és molt guapa i em sembla que va en moto i a mi m'agraden molt /perquè surt una noia molt guapa/ perquè l'estimo i està molt bona.

Quadre 18 (*Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés*, Van Gogh): perquè té moltes coloraines i sembla molt difícil de pintar un dibuix com aquest, també perquè el meu color preferit és el groc i fer aquest dibuix has de ser un pintor expert, també has de barrejar moltes pintures i saber quin color surt.

Quadre 11 (*Composició en vermell, groc i blau*, Mondrian): perquè m'ha cridat l'atenció i m'ha agradat els seus colors i per això l'he posat la primera

Quadre 15 (*Relotge tou en el moment de l'explosió*, Dalí): he escollit primer aquest perquè em sembla molt divertit i molt abstracte i és molt alegre de colors/ perquè té uns colors de fantasia i és un rellotge fantàstic i m'agradaria tenir-lo. També perquè té una forma increïble/ perquè m'agrada el color/ perquè és molt creativa i amb colors molt vius, també perquè aquest quadre és abstracte com els que a mi m'agraden/ perquè sentia energia a través dels colors.

Quadre 5 (*Venus* de Botticelli): he escollit el 5 perquè és super bonic i per la noia que és molt guapa i la postura que el vent li mou els cabells tan rossos.

Quadre 14 (*drac* de Gaudí): he escollit aquest perquè és una obra de Gaudí i m'agrada molt i és molt xulo / perquè m'agrada com Gaudí va dissenyar la Sagrada família i el Parc Güell està dissenyat per ell.

Quan he acabat, he donat les imatges a les tutores perquè passin elles la segona enquesta.

Centre d'Estudis Joan XXIII de Bellvitge (Joan XXIII): 9 de juny de 2.009

Les tutores dels grups eren diferents però no hi ha hagut cap problema per fer l'enquesta. Els dos grups classe potser estan una mica diferents que el curs passat. Sobretot, he notat el canvi en el grup B que era el més alterat.

"Antic" 3r A:

Els alumnes estaven asseguts de dos en dos i, per tant, els més organitzats no han tingut massa problemes per fer-ho. Els he explicat que no era un examen i que estiguessin tranquils per respondre el que ells creguessin. Alguns d'ells deien: *¿y si no me gusta ninguna? ¿Y por qué tenemos que hacerlo?* En general l'actitud ha estat molt passota i amb cap interès ni per mi ni per l'enquesta.

"Antic" 3r B:

El grup m'ha rebut bufant i dient: *un control no, por favor, un control no*. Els he explicat que no es tractava de cap control i que només volia saber la seva opinió. De totes maneres, estaven molt poc predisposats. Han seguit la seva tònica de comportament tot i que hi havia algun alumne bastant més calmat que el curs anterior. Els ha cridat molt l'atenció el quadre de la Venus de Botticelli i el de M Maybe i anaven dient: *está buena. Si tío, pillá esta que está buena*. Roba Interior de Tàpies també els ha accelerat i llavors han començat a discutir si eren "*bragas*" o "*calzoncillos*", i s'ha creat un debat entre nens i nenes mentre intentava mantenir l'ordre.

Sant Ignasi-Sarrià (St.Ignasi): 26 de maig (matí) de 2.009

No hi ha hagut cap problema per posar la data ja que una de les tutores segueix sent la mateixa, l'altra ha canviat però han mostrat molta predisposició.

"Antic" 3r B:

Han canviat el tutor. El grup sembla està més tensionat que l'any passat. Els he explicat que no es tractava de cap control i què havien de fer. Molts d'ells han dit: i si m'agraden molt dues o tres? He d'escollir? Sembla que els costa decidir-se, com a altres grups. En general no hi ha hagut res a destacar, algun alumne que se li han barrejat les imatges però en general cap problema.

"Antic" 3r C:

El grup ha reaccionat amb eufòria quan m'han vist. M'han ensenyat el diari de l'escola que editen els de cicle mitjà i havien posat tot el treball que havien realitzat el curs anterior i ho destacaven com "el millor de 3r". Ha estat un retrobament molt bonic, també amb la tutora. Els he explicat què havien de fer i, com sempre, han actuat amb responsabilitat. Alguns nens els cridaven l'atenció els calçotets, però la professora tallava ràpidament la tonteria. En general no hi ha hagut cap problema destacable. Alguns anaven dient: *Què difícil!* I em preguntaven si no els podia ajudar a destriar entre les dues que més els agradaven: *però a tu quina t'agrada més?* No es tracta que diguis la que més m'agrada a mi, sinó a tu. *Ja, però és que totes dues m'agraden molt!* N'hi havia d'altres que omplien el full de resposta pel final, és a dir, començant per escriure la que menys els agradava i deixaven el dilema per l'últim moment.

Col·legi Claver de Raimat (Claver): 5 de juny de 2.009

"Antic" 3r A:

No hi ha hagut cap problema destacable. Els nens i nenes estaven molt contents de veure'm de nou. Els he explicat què havien de fer i han funcionat més o menys com les altres escoles. *I si no tinc diferències? I si m'agraden les dues per igual?* Has de fer un esforç per escollir quina de les dues és la que més!

"Antic" 3r B:

Aquest grup és més escandalós que l'anterior i el curs passat algun dia m'havia donat problemes. A més, no vaig connectar excessivament amb ells. S'ha notat perquè quan m'han vist, alguns deien: *tu eres aquella que...?! D'altres, però, estaven contents. Els he explicat que no era un control i alguns han dit: menys mal! I després d'explicar-los què havien de fer, han anat fent. Alguns d'ells s'han alterat amb els calçotets, però res comparable amb d'altres. Han fet l'enquesta de forma molt mecànica, alguns d'ells estic segura que ni han mirat amb deteniment les imatges. D'altres no, ho han fet seriosament i han tingut el comportament de les altres classes: *em costa escollir! és més difícil que un control!**

Quan he acabat, he donat les imatges als tutors perquè passin ells la segona enquesta.

Segona enquesta (Temps 2):

Col·legi Casp Sagrat Cor de Jesús (Casp): 17 de juny de 2.009

La segona enquesta l'han passat els professors degut a la dificultat de trobar un horari per poder-ho fer. Diuen que tenen el calendari massa ple a aquestes alçades de curs.

Col·legi Sant Estanislau de Kostka (SEK): 2 de juny de 2.009

La segona enquesta l'han passat els professors degut a la dificultat de trobar un horari per poder-ho fer. Diuen que tenen el calendari massa ple a aquestes alçades de curs.

Escola Tècnica Professional del Clot (ETP Clot): 16 de juny de 2.009

La segona enquesta l'han passat els professors degut a la dificultat de trobar un horari per poder-ho fer. Diuen que tenen el calendari massa ple a aquestes alçades de curs.

Centre d'Estudis Joan XXIII de Bellvitge (Joan XXIII): 16 de juny de 2.009

En general a les dues classes han funcionat de la mateixa manera: *Otra vez!* Com que la dinàmica ja la sabien. No hi ha hagut cap fet remarcable. Això sí: tots han anat més ràpid, molt més ràpid que l'anterior enquesta. Si el dia anterior havien trigat 45 minuts, alguns d'ells aquest cop amb 10 minuts ja ho tenien decidit.

Sant Ignasi-Sarrià (St.Ignasi): 8 de juny de 2.009

En general a les dues classes han funcionat de la mateixa manera ja que la dinàmica ja la tenien controlada. Alguns m'han preguntat: *per què ho fem dues vegades? Però això per què serveix? Que has perdut les altres enquestes?* Un cop solucionades les preguntes, feien l'enquesta sense més problema. Alguns, feien l'esforç de recordar què havien posat: *no me'n recordo quina era la primera!* Jo els deia que no passava res que possessin què pensaven ara. Tots han anat més ràpid, molt més ràpid que l'anterior enquesta.

Col·legi Claver de Raimat (Claver): 12 de juny de 2.009

La segona enquesta l'han passat els professors degut a la dificultat de trobar un horari per poder-ho fer. Diuen que tenen el calendari massa ple a aquestes alçades de curs.

ANNEX 3: ÍNDEX DE FIGURES I TAULES.

1. Figures

1.1. CAPÍTOL VI. Els resultats de la primera part.

Figura 1. La gràfica representa una regressió lineal de les notes dels correctors de la unitat 1 en el temps 1. Pàgina 156

Figura 2 . La gràfica mostra les puntuacions del corrector 1 i del corrector 2 per les sis escoles objecte de la mostra en Unitat 1 temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 157

Figura 3. La gràfica representa una regressió lineal de les notes dels correctors de la unitat 2 en el temps 1. Pàgina 157

Figura 4. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 1 i del corrector 2 per les sis escoles objecte de la mostra en Unitat 2 temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 158

Figura 5. La gràfica representa una regressió lineal de les notes dels correctors de la unitat 1 en el temps 2. Pàgina 159

Figura 6. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 1 i del corrector 2 per les sis escoles objecte de la mostra en Unitat 1 temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 159

Figura 7. La gràfica representa una regressió lineal de les notes dels correctors de la unitat 2 en el temps 2. 160

Figura 8. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 1 i del corrector 2 per les sis escoles objecte de la mostra en Unitat 2 temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 161

Figura 9. La gràfica representa una regressió lineal de les notes dels correctors independentment del temps. Pàgina 161

Figura 10. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 1 i del corrector 2 per les sis escoles objecte de la mostra independentment del temps. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 162

Figura 11. La gràfica representa una regressió lineal de les notes del corrector 1 i la investigadora de la unitat 1 en el temps 1. Pàgina 164

Figura 12. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 1 i la investigadora per les sis escoles objecte de la mostra en Unitat 1 temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 165

Figura 13. La gràfica representa una regressió lineal de les notes del corrector 1 i la investigadora de la unitat 2 en el temps 1. Pàgina 165

Figura 14. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 1 i la investigadora per les sis escoles objecte de la mostra en Unitat 2 temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 166

Figura 15. La gràfica representa una regressió lineal de les notes del corrector 1 i la investigadora de la unitat 2 en el temps 1. Pàgina 166

Figura 16. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 1 i la investigadora per les sis escoles objecte de la mostra en Unitat 1 temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 167

Figura 17. La gràfica representa una regressió lineal de les notes del corrector 1 i la investigadora de la unitat 2 en el temps 2. Pàgina 168

Figura 18. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 1 i la investigadora per les sis escoles objecte de la mostra en Unitat 2 temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 168

Figura 19. La gràfica representa una regressió lineal de les notes del corrector 1 i la investigadora independentment del temps. Pàgina 169

Figura 20. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 1 i la investigadora per les sis escoles objecte de la mostra independentment del temps. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 170

Figura 21. La gràfica representa una regressió lineal de les notes del corrector 1 i la investigadora de la unitat 1 temps 1. Pàgina 171

Figura 22. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 2 i la investigadora per les sis escoles objecte de la mostra en Unitat 1 temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 171

Figura 23. La gràfica representa una regressió lineal de les notes del corrector 1 i la investigadora de la unitat 2 temps 1. Pàgina 172

Figura 24. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 2 i la investigadora per les sis escoles objecte de la mostra en Unitat 2 temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 172

Figura 25. La gràfica representa una regressió lineal de les notes del corrector 1 i la investigadora de la unitat 1 temps 2. Pàgina 173

Figura 26. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 2 i la investigadora per les sis escoles objecte de la mostra en Unitat 1 temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 174

Figura 27. La gràfica representa una regressió lineal de les notes del corrector 1 i la investigadora de la unitat 2 temps 2. Pàgina 174

Figura 28. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 2 i la investigadora per les sis escoles objecte de la mostra en Unitat 2 temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 175

Figura 29. La gràfica representa una regressió lineal de les notes del corrector 1 i la investigadora independentment del temps. Pàgina 176

Figura 30. La gràfica mostra les puntuacions del corrector 2 i la investigadora per les sis escoles objecte de la mostra independentment del temps. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 176

Figura 31. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu per les sis escoles objecte de la mostra en el temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 179

Figura 32. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu per les sis escoles objecte de la mostra en el temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 181

Figura 33. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu per les sis escoles objecte de la mostra en el temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 183

Figura 34. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu per les sis escoles objecte de la mostra en el temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 185

Figura 35. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu per les sis escoles objecte de la mostra independentment del temps. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 187

Figura 36. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu per les sis escoles objecte de la mostra independentment del temps. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 189

Figura 37. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu per les sis escoles objecte de la mostra en temps 1 i amb les dades unificades. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 191

Figura 38. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu per les sis escoles objecte de la mostra en temps 1 i amb les dades unificades. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 193

Figura 39. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu per les sis escoles objecte de la mostra independentment del temps i amb les dades unificades. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 195

Figura 40. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $\neg$ * $p < 0.001$. Pàgina 197

Figura 41. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $\wedge$ * $p < 0.001$. Pàgina 197

Figura 42. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 198

Figura 43. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $^*p < 0.001$. Pàgina 199

Figura 44. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $^*p < 0.001$. Pàgina 200

Figura 45. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $^*p < 0.001$. Pàgina 200

Figura 46. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $^*p < 0.001$. Pàgina 201

Figura 47. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $^*p < 0.001$. Pàgina 202

Figura 48. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode actiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $^*p < 0.001$. Pàgina 203

Figura 49. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode passiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $^*p < 0.001$. Pàgina 204

Figura 50. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps ni el mètode. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $^*p < 0.001$. Pàgina 205

Figura 51. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode actiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $^*p < 0.001$. Pàgina 206

Figura 52. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode passiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $^*p < 0.001$. Pàgina 207

Figura 53. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps ni el mètode. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $^*p < 0.001$. Pàgina 208

Figura 54. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $\#*p<0.001$. Pàgina 210

Figura 55. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $\wedge*p<0.001$. Pàgina 210

Figura 56. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $*p<0.001$. Pàgina 211

Figura 57. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $\wedge*p<0.001$. Pàgina 212

Figura 58. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode actiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $*p<0.001$. Pàgina 213

Figura 59. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode passiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $\wedge*p<0.001$. Pàgina 214

Figura 60. Representació de les notes mitjanes dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode actiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 216

Figura 61. Representació de les notes mitjanes dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode passiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 217

Figura 62. Representació de les notes mitjanes dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) independentment del mètode. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 219

Figura 63. Representació de les notes mitjanes dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode

actiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes.
Pàgina 220

Figura 64. Representació de les notes mitjanes dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode passiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes.
Pàgina 221

Figura 65. Representació de les notes mitjanes dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) independentment del mètode. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 223

Figura 66. Representació de les notes mitjanes dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode actiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes.
Pàgina 224

Figura 67. Representació de les notes mitjanes dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode passiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes.
Pàgina 225

Figura 68. Representació de les notes mitjanes dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) independentment del mètode. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 227

1.2. CAPÍTULO VII: Els resultats de la primera part estratificats.

Figura 69. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu dels alumnes suspesos per les sis escoles objecte de la mostra en el temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 232

Figura 70. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu (barres marrons) i el mètode passiu (barres taronges) dels alumnes suspesos per les sis escoles objecte de la mostra en el temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 234

Figura 71. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu dels alumnes suspesos per les sis escoles objecte de la mostra en el temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 237

Figura 72. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu dels alumnes suspesos per les sis escoles objecte de la mostra en el temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 239

Figura 73. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu dels alumnes aprovats per les sis escoles objecte de la mostra en el temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 242

Figura 74. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu dels alumnes aprovats per les sis escoles objecte de la mostra en el temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 244

Figura 75. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu dels alumnes aprovats per les sis escoles objecte de la mostra en el temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 247

Figura 76. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu dels alumnes aprovats per les sis escoles objecte de la mostra en el temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 249

Figura 77. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu dels alumnes suspesos per les sis escoles objecte de la mostra independentment del temps. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 252

Figura 78. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu dels alumnes suspesos per les sis escoles objecte de la mostra independentment del temps. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 255

Figura 79. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu dels alumnes aprovats per les sis escoles objecte de la mostra independentment del temps. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 257

Figura 80. La gràfica mostra les diferències entre el mètode actiu i el mètode passiu dels alumnes aprovats per les sis escoles objecte de la mostra independentment del temps. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.05$. Pàgina 260

Figura 81. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 261

Figura 82. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 262

Figura 83. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 263

Figura 84. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 263

Figura 85. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 264

Figura 86. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 265

Figura 87. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 266

Figura 88. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 266

Figura 89. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.001$. Pàgina 267

Figura 90. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.001$. Pàgina 268

Figura 91. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 269

Figura 92. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 269

Figura 93. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. # $p < 0.001$. Pàgina 270

Figura 94. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 1. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. $^*p < 0.001$. Pàgina 271

Figura 95. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode actiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 272

Figura 96. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) en el mètode passiu en temps 2. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. • $p < 0.001$. Pàgina 272

Figura 97. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode actiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 273

Figura 98. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode passiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 274

Figura 99. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps ni el mètode. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 275

Figura 100. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode actiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 276

Figura 101. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode passiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 277

Figura 102. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps ni el mètode. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. # $p < 0.001$. Pàgina 278

Figura 103. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode actiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 279

Figura 104. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode passiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.001$. Pàgina 280

Figura 105. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps ni el mètode. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 281

Figura 106. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode actiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.001$. Pàgina 282

Figura 107. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps en el mètode passiu. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. * $p < 0.001$. Pàgina 283

Figura 108. La gràfica mostra les diferències entre els alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra (barres de colors) sense tenir en compte el factor temps ni el mètode. Els valors representen les mitjanes $\pm$ error estàndard. Pàgina 283

Figura 109. Representació de les notes mitjanes dels alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode actiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 286

Figura 110. Representació de les notes mitjanes dels alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode passiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 287

Figura 111. Representació de les notes mitjanes dels alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) independentment del mètode. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 289

Figura 112. Representació de les notes mitjanes dels alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode actiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 290

Figura 113. Representació de les notes mitjanes dels alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2)

en el mètode passiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 291

Figura 114. Representació de les notes mitjanes dels alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) independentment del mètode. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 292

Figura 115. Representació de les notes mitjanes dels alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode actiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 294

Figura 116. Representació de les notes mitjanes dels alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode passiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 295

Figura 117. Representació de les notes mitjanes dels alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) independentment del mètode. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 297

Figura 118. Representació de les notes mitjanes dels alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode actiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 298

Figura 119. Representació de les notes mitjanes dels alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) en el mètode passiu. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 299

Figura 120. Representació de les notes mitjanes dels alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra al final de la unitat didàctica (temps 1) i sis mesos després (temps 2) independentment del mètode. La pendent de la recta que uneix els dos punts indica el grau de canvi de les notes. Pàgina 301

1.3. CAPÍTOL X. Metodologia d'anàlisi.

- Figura 121.** *Mare i nens jugant*. Pablo Picasso. Pàgina 320
- Figura 122.** *Old Walton Bridge*. Canaletto. Pàgina 321
- Figura 123.** Vista dels jardins de la Vil·la Médici. Diego Velázquez. Pàgina 322
- Figura 124.** Cestello Anunciació. Sandro Botticelli. Pàgina 323
- Figura 125.** *El naixement de Venus* (detall). Sandro Botticelli. Pàgina 324
- Figura 126.** *Ballarina-Calavera*. Salvador Dalí. Pàgina 325
- Figura 127.** *Place de la Concorde*. Edgar Degas. Pàgina 326
- Figura 128.** *La creació de l'home*. Miquel Àngel. Pàgina 327
- Figura 129.** *Lapidari. Berill*. Joan Miró. Pàgina 328
- Figura 130.** *Ramon Casas i Pere Romeu en tàndem*. Ramon Casas. Pàgina 329
- Figura 131.** *Composició en vermell, groc i blau*. Piet Mondrian. Pàgina 330
- Figura 132.** *Tagesanbruch*. Joan Miró. Pàgina 331
- Figura 133.** *M Maybe*. Roy Lichtenstein. Pàgina 332
- Figura 134.** *El Drac*. Antoni Gaudí. Pàgina 333
- Figura 135.** *Relloige tou en el moment de l'explosió*. Salvador Dalí. Pàgina 334
- Figura 136.** *Roba interior*. Antoni Tàpies. Pàgina 335
- Figura 137.** *El Pantocràtor de Taüll*. Mestre de Taüll. Pàgina 336
- Figura 138.** *Terrassa del cafè de la Place du Forum d'Arlés*. Vincent Van Gogh. Pàgina 337
- Figura 139.** *La copa de vi*. Johannes Vermeer. Pàgina 338
- Figura 140.** *Els descarregadors a Arlés*. Vincent Van Gogh. Pàgina 339

1.4. CAPÍTOL XI. Resultats del treball de camp i anàlisi crítica.

- Figura 141.** La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola CASP han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 350
- Figura 142.** La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola CASP han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 353
- Figura 143.** La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de l'escola CASP per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 355

Figura 144. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola SEK han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 359

Figura 145. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola SEK han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 362

Figura 146. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de l'escola SEK per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 364

Figura 147. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola ETP CLOT han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 367

Figura 148. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola ETP CLOT han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 370

Figura 149. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de l'escola ETP CLOT per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 372

Figura 150. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola JOAN XXIII han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 375

Figura 151. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola JOAN XXIII han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 379

Figura 152. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de l'escola JOAN XXIII per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 381

Figura 153. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola ST. IGNASI han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 384

Figura 154. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola ST. IGNASI han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 387

Figura 155. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de l'escola ST. IGNASI per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 389

Figura 156. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola CLAVER han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 392

Figura 157. La gràfica mostra la puntuació que els alumnes de l'escola CLAVER han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 395

Figura 158. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de l'escola CLAVER per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 397

Figura 159. La gràfica mostra la puntuació que tots els alumnes de les sis escoles de la mostra han donat en temps 1 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 401

Figura 160. La gràfica mostra la puntuació que tots els alumnes de les sis escoles de la mostra han donat en temps 2 per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 405

Figura 161. La gràfica mostra la delta entre les puntuacions de temps 1 i temps 2 de les sis escoles de la mostra per cada una de les imatges (barres de colors). Pàgina 408

2. Taules

2.1. CAPÍTOL VI. Els resultats de la primera part

Taula 1. La taula mostra les dades obtingudes per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode actiu en el temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 178

Taula 2. La taula mostra les dades obtingudes per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode passiu en el temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 178

Taula 3. La taula mostra les dades obtingudes per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode actiu en el temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 180

Taula 4. La taula mostra les dades obtingudes per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode passiu en el temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 180

Taula 5. La taula mostra les dades obtingudes per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode actiu en el temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 182

Taula 6. La taula mostra les dades obtingudes per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode passiu en el temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 182

Taula 7. La taula mostra les dades obtingudes per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode actiu en el temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 183

Taula 8. La taula mostra les dades obtingudes per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode passiu en el temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 184

Taula 9. La taula mostra les dades obtingudes per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode actiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 186

Taula 10. La taula mostra les dades obtingudes per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode passiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 186

Taula 11. La taula mostra les dades obtingudes per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode actiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 187-188

Taula 12. La taula mostra les dades obtingudes per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode passiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 188

Taula 13. La taula mostra les dades unificades per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode actiu en temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 190

Taula 14. La taula mostra les dades unificades per les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu en temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 190

Taula 15. La taula mostra les dades unificades per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode actiu en temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 191-192

Taula 16. La taula mostra les dades unificades per les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu en temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 3). Pàgina 192

Taula 17. La taula mostra les dades unificades per les sis escoles objectes de la mostra en el mètode actiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard (columna 3) i l'error estàndard (SEM). Pàgina 193

Taula 18. La taula mostra les dades unificades per les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard (columna 3) i l'error estàndard (SEM). Pàgina 194

Taula 19. La taula mostra el resum de les dades dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i error estàndard (SEM), pel mètode actiu (columna 3) pel mètode passiu (columna 4), independentment del mètode (columna 5). Pàgina 205

Taula 20. La taula mostra el resum de les dades dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i error estàndard (SEM), pel mètode actiu (columna 3) pel mètode passiu (columna 4), independentment del mètode (columna 5). Pàgina 208

Taula 21. La taula mostra el resum dels percentatges de canvi dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2), els percentatges pel mètode actiu (columna 3), i els del mètode passiu (columna 4). Pàgina 218

Taula 22. La taula mostra el resum dels percentatges de canvi dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2),

els percentatges pel mètode actiu (columna 3), i els del mètode passiu (columna 4). Pàgina 222

Taula 23. La taula mostra el resum dels percentatges de canvi dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2), els percentatges pel mètode actiu (columna 3), i els del mètode passiu (columna 4). Pàgina 226

2.2. CAPÍTOL VII. Els resultats de la primera part estratificats

Taula 24. La taula mostra les dades dels alumnes suspesos en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu en el temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes suspesos (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 231

Taula 25. La taula mostra les dades dels alumnes suspesos en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu en el temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes suspesos (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 231

Taula 26. La taula mostra les dades dels alumnes suspesos en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu en el temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes suspesos (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 233

Taula 27. La taula mostra les dades dels alumnes suspesos en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu en el temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes suspesos (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 234

Taula 28. La taula mostra les dades dels alumnes suspesos en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu en el temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes suspesos (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i

els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 235

Taula 29. La taula mostra les dades dels alumnes suspesos en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu en el temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes suspesos (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 236

Taula 30. La taula mostra les dades dels alumnes suspesos en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu en el temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes suspesos (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 237-238

Taula 31. La taula mostra les dades dels alumnes suspesos en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu en el temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes suspesos (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 238

Taula 32. La taula mostra les dades dels alumnes aprovats en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu en el temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes aprovats (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 240

Taula 33. La taula mostra les dades dels alumnes aprovats en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu en el temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes aprovats (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 241

Taula 34. La taula mostra les dades dels alumnes aprovats en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu en el temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes aprovats (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 242-243

Taula 35. La taula mostra les dades dels alumnes aprovats en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu en el temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes aprovats (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 243

Taula 36. La taula mostra les dades dels alumnes aprovats en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu en el temps 1. S'hi representen la relació d'alumnes aprovats (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 245

Taula 37. La taula mostra les dades dels alumnes aprovats en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu en el temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes aprovats (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 246

Taula 38. La taula mostra les dades dels alumnes aprovats en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu en el temps 2. S'hi representen la relació d'alumnes aprovats (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 247-248

Taula 39. La taula mostra les dades dels alumnes suspesos en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes aprovats (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 248

Taula 40. La taula mostra les dades dels alumnes suspesos en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes suspesos (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 250

Taula 41. La taula mostra les dades dels alumnes suspesos en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes suspesos (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola

(columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 251

Taula 42. La taula mostra les dades dels alumnes suspesos en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes suspesos (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 253

Taula 43. La taula mostra les dades dels alumnes aprovats en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes suspesos (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 254

Taula 44. La taula mostra les dades dels alumnes aprovats en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes aprovats (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 256

Taula 45. La taula mostra les dades dels alumnes aprovats en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes aprovats (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 257

Taula 46. La taula mostra les dades dels alumnes aprovats en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode actiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes aprovats (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 258

Taula 47. La taula mostra les dades dels alumnes aprovats en les sis escoles objecte de la mostra en el mètode passiu independentment del temps. S'hi representen la relació d'alumnes aprovats (columna 2), el percentatge que representen respecte el total de cada escola (columna 3) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i l'error estàndard (SEM) (columna 4). Pàgina 259

Taula 48. La taula mostra el resum de les dades dels alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i error estàndard (SEM), pel mètode actiu (columna 3), pel mètode passiu (columna 4), independentment del mètode (columna 5). Pàgina 275

Taula 49. La taula mostra el resum de les dades dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i error estàndard (SEM), pel mètode actiu (columna 3), pel mètode passiu (columna 4), independentment del mètode (columna 5). Pàgina 278

Taula 50. La taula mostra el resum de les dades dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i error estàndard (SEM), pel mètode actiu (columna 3), pel mètode passiu (columna 4), independentment del mètode (columna 5). Pàgina 281

Taula 51. La taula mostra el resum de les dades dels alumnes de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columna 2) i els resultats expressats en mitjana $\pm$ desviació estàndard i error estàndard (SEM), pel mètode actiu (columna 3), pel mètode passiu (columna 4), independentment del mètode (columna 5). Pàgina 284

Taula 52. La taula mostra el resum dels percentatges de canvi dels alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columnes 2 i 3) indicant els suspesos en cada un dels mètodes i temps, els percentatges de canvi pel mètode actiu (columna 4), i els del mètode passiu (columna 5). Pàgina 288

Taula 53. La taula mostra el resum dels percentatges de canvi dels alumnes suspesos de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columnes 2 i 3) indicant els suspesos en cada un dels mètodes i temps, els percentatges de canvi pel mètode actiu (columna 4), i els del mètode passiu (columna 5). Pàgina 292

Taula 54. La taula mostra el resum dels percentatges de canvi dels alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columnes 2 i 3) indicant els suspesos en cada un dels mètodes i temps, els percentatges de canvi pel mètode actiu (columna 4), i els del mètode passiu (columna 5). Pàgina 296

Taula 55. La taula mostra el resum dels percentatges de canvi dels alumnes aprovats de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representen la relació d'alumnes participants (columnes 2 i 3) indicant els suspesos en cada un dels mètodes i temps, els percentatges de canvi pel mètode actiu (columna 4), i els del mètode passiu (columna 5). Pàgina 300

2.3. CAPÍTOL XI. Resultats del treball de camp i anàlisi crítica

Taula 57. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CASP en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 348

Taula 58. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CASP en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 349-350

Taula 59. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CASP en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 351

Taula 60. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CASP en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 352

Taula 61. La taula mostra les dades globals dels alumnes de l'escola CASP. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4). Pàgina 354

Taula 62. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola SEK en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 356-357

Taula 63. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola SEK en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 357- 358

Taula 64. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola SEK en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en

aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 360

Taula 65. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola SEK en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 361

Taula 66. La taula mostra les dades globals dels alumnes de l'escola SEK. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4). Pàgina 363

Taula 67. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ETP CLOT en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 365-366

Taula 68. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ETP CLOT en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 366-367

Taula 69. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ETP CLOT en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 368-369

Taula 70. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ETP CLOT en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 369-370

Taula 71. La taula mostra les dades globals dels alumnes de l'escola ETP CLOT. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4). Pàgina 371

Taula 72. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola JOAN XXIII en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 373

Taula 73. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola JOAN XXIII en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 374

Taula 74. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola JOAN XXIII en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 377

Taula 75. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola JOAN XXIII en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 378

Taula 76. La taula mostra les dades globals dels alumnes de l'escola JOAN XXIII. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4). Pàgina 380

Taula 77. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ST. IGNASI en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 382

Taula 78. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ST. IGNASI en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 383

Taula 79. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ST. IGNASI en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 385

Taula 80. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola ST. IGNASI en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 386-387

Taula 81. La taula mostra les dades globals dels alumnes de l'escola ST. IGNASI. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4). Pàgina 388

Taula 82. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CLAVER en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 390

Taula 83. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CLAVER en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 391

Taula 84. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CLAVER en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 393

Taula 85. La taula mostra les dades dels alumnes de l'escola CLAVER en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 394

Taula 86. La taula mostra les dades globals dels alumnes de l'escola CLAVER. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4). Pàgina 396

Taula 87. La taula mostra les dades totals de les sis escoles objecte de la mostra en temps 1. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 399

Taula 88. La taula mostra les dades totals de les sis escoles objecte de la mostra en temps 1. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 400

Taula 89. La taula mostra les dades totals de les sis escoles objecte de la mostra en temps 2. S'hi representen la posició de col·locació de la imatge (columna 1), la imatge escollida en aquella posició (columna 2) i el percentatge d'alumnes que han col·locat la imatge en aquella posició (columna 3). Pàgina 403

Taula 90. La taula mostra les dades totals de les sis escoles objecte de la mostra en temps 2. S'hi representen el rànquing d'imatges: les imatges més puntuades (columna 1) i la puntuació corresponent (columna 2). Pàgina 404

Taula 91. La taula mostra les dades totals de les sis escoles objecte de la mostra. S'hi representa el número de cada imatge (columna 1), la puntuació en temps 1 i en temps 2 (columnes 2 i 3) i la delta entre els dos temps (columna 4). Pàgina 407

CD AMB ANNEXOS

Annex 4. Entrevistes orientatives

Annex 5. Descripcions de l'aula

Annex 6. Descripció del grup classe

Annex 7. Els quaderns didàctics de les unitats experimentades

Annex 8. Materials didàctics

Annex 9. Presentació power point

Annex 10. Joc de les imatges

Annex 11. Proves d'avaluació

Annex 12. Entrevistes als alumnes

Annex 13. Dossier d'imatges.